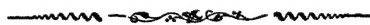

శ్రీ హయగ్రీవాయనమోనమః

శ్రీ మ హేంద్ర విజయము

బ్రహ్మ శ్రీ

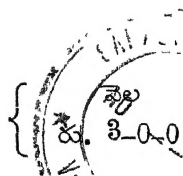
శ్రీ దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రి ప్రణీతము

శ్రీ పిరాఘరము మహారాజా సాహిత్య చక్రవర్తి డాక్టర్
శ్రీ రావు వేంకట కుమార మహిపతి సూర్యరావు బహదరు
వారి సమాదరణమున ప్రకటితము.

సర్వసామ్య }
సంకలితము.

1950

శ్రీరామ. క వి జీ వి త ము.

ఈ ప్రబంధమును రచించిన వార లధునాతనులును గవితర్జనులు కాకరందైసు
దేవులపల్లి వంశమునకు ముక్తానుణులు నగు బ్రహ్మ శ్రీ సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు
1853-వ సంవత్సరము జనవరి నెల ది 21-వ తేదికి సరియగు పరీధావినామ సంవత్సర
పుష్యశుద్ధ ౧౩ స్థిరవాసరమున జన్మించిరి. వీరి నివాసము శ్రీవీరికాపుర సంస్థానములోఁ
జేరి యా రాజధానికి శాఖానగరందై, కూచిమంచి తిమ్మకవీంద్రునకుం గడపటికాఁ
పురందైన రావువారి చంద్రమపాలెము. వీరు వైదికబ్రాహ్మణులలోఁ దైరిలింగ్య
శాఖలోనివారు. (తెలుఁగునాటివారు-తెలగాణులు). వీరిది కాండిన్యస గోత్రము.
వీరి తండ్రెగారు వేంకటకృష్ణశాస్త్రిలవారు. తల్లిగారు నెంకమాంబ. సోదరులు తమ్మన
శాస్త్రి యను నామాంతరముగల వేంకటకృష్ణశాస్త్రిలవారు. ఇప్పటికి వీరి వయసు
రమారమి యేబది మూడు వత్సరంబులు. పండితసార్వభౌములును, గవీంద్రులునైన
వీరి వంశీయులు క్రీస్తుశకము 1598-వ సంవత్సరమున శ్రీ వీరికాపుర రాజ్యసంస్థాపకు
లయిన శ్రీ రావు తెనుంగురాయనిగారి యాదరణాతిరేకంబున నప్పటి నుండియు
నిచ్చట నివసించియున్నారు. చిరకాలముగ శ్రీ వీరికాపురాస్థాన విద్వాంసులై విశేష
గౌరవసత్కారముల నందుచు నప్పడప్పడు తమ ప్రభువుల యనుమతి చొప్పున
నితరసంస్థానముల కేగి తదధీశ్వరులవలన విశేష సమ్మానముల నందుచు, విజయనగర
సంస్థానాధీశ్వరులయిన శ్రీ విజయరామ మహారాజుగారి వలన నగ్రహారపారితోషికము
నంది నటుల వంశావతార వర్ణనములోని యీ క్రింది పద్యమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది.

చం. అతనికిఁ బూసపాటికులజాగ్రణియుం గవితారసజ్ఞుఁడు
బ్రతతయశుండు నౌ విజయరామనృపాలవరుండు గౌరవాం
చితమతి రాజధానిదరిసీమ నొసంగెను సర్వసస్యశా
శ్వతఫలసారమా వెలగవాడ సమాఖ్య మహాగ్రహారముఁ.

ఈ యగ్రహారపారితోషికము నందినవారు రామరాయశాస్త్రులవారు. వీరు సంస్కృతాంధ్రములయందు నిరాఘాటమయిన కవితాధాటి గలవారు. వీరి కవితా శైలి డెలియుటకై యిందు రెండు పద్యముల నుదాహరించుచున్నాఁడను:—

చం. భువి నిది యద్భుతం బొకటి భూరికృపాపరిపూర్ణ పూసపా
టి విజయరామభూరిమణివని నీకరపాలధారచే
నవయవహానియం గువలయాహితభేదములేక మత్స్యభూ
వివిభుఁడు సాంగుడై చనియె మీఁదికి దేవపురాధిగామియై.

మ. మహి నానంద వృషాళు శ్రీ విజయరామస్వామి వా లోక్కి నూ
ర్నిహునేకాఖానుని మస్తకిం బని మొనకరెండయ్యె రెండయ్యె భ
వ్యహరిద్బోటకమండలం బపుడు రంభాకంచుక గ్రంథియుక
రహి రెండయ్యె జనానులాపమునకుక రక్షేది పేటారనక.

వీరి వంశీయులలో బ్రహ్మనశాస్త్రి యను వారు శ్రీ మహిపతిరాయనిగారిపై సంస్కృతంబునఁ దారావళి రచించి పీఠికాపురంబునకు నసతిదూరమున నున్న పగ
ద్దీనుపాలె మను గ్రామములో మాన్య క్షేత్రసత్కారము నందినట్లు పంశావతారవర్ణన
ములోని,

కం. “తారావళి కృతిగొని యా, డ్కూరిమణుం డతని కొనఁగె మాన్యక్షేత్రం
బారూఢి భక్తి మదిఁ జెలు, వాగఁ బగదీనుపాలెమను గ్రామమునక.”
అను పద్యములవలనఁ డెలియవచ్చుచున్నది. తత్కృతాశైలి డెలియుటకై
తారావళిలోని కొన్ని శ్లోకముల నిందు వ్రాయుచున్నాఁడను:—

శ్లో. శ్రీయంత్రోన్వినిభ ప్రభ శ్శుభకరి సుత్యవ్రతః కృత్యవి
ద్భిగో ధర్మవరో వనోదశః థాల్లబ్ధోదయ స్సానుజః
దుష్టానాం పరిశిక్షణాయ సుమతి శ్శిష్టావనా యామ్యతో
రేజే రాజవిరాజదాస్యకలిత శ్రీరామనామాంకితః.

శ్లో. గుఱోత్తర శ్రీఘ్రిఘ్నిరామభద్రో, భద్రాశ్రయోరుద్రశరాసభేత్తా
విత్తాసవద్భ్యస్సవధేమునిభ్యః, స్తతాతనోత్తపత్యయమాశరాణాం

మైనఁ బేర్కొనఁబడిన రామశాస్త్రులవారి మనుమఁడగు రామశాస్త్రి సంస్కృత మునందు రామచంద్రోదయచంపువు, సాహితీదర్పణ మను నలంకారశాస్త్రము, బాల భాగవతమునకు వ్యాఖ్యానము, మఱియు ననేక నాటకాదుల రచించి యిప్పటి “మైనరు” మహారాజుగారగు శ్రీ వేంకటకుమారమహిపతి సూర్యరావు బహదరు వారికిం బ్రపితామహులగు శ్రీ వేంకట నీలాద్రిరాయ ప్రభువువారి వలన సాహిత్య చక్రవర్తి యను బిరుదము నందినటుల పంశావతార వర్ణనములోని యీ క్రిందిపద్యము వలన విశద మగుచున్నది :—

నీ. రచించె నెవ్వఁడు రమ్యచంపూప్రబం, ధము రామచంద్రోదయ మనుదాని
ఘటియించె నెవ్వఁడు కనదలంకారకా, స్త్రీము వరి సాహితీదర్పణంబు
వచియించె నెవ్వఁడు బాలభాగవతాఖ్య, దసరాయమ్మదుకావ్యమునకు వ్యాఖ్య
నొనరించె నెవ్వఁడు ఘనతరధ్వనిభావ, నవరిసంబులఁ బెక్కునాటకముల ;

గీ. నాతని సుతింపఁ దరి మె రాజాధిరాజ, రావు వేంకట నీలాద్రిరాయలబ్ధ
సరసతర సాహితీసారిచక్రవర్తి, బిరుదపరికరుఁడలరామవిబుధ వరుఁడు.

ఈ సాహిత్య చక్రవర్తికిం దమ్ముని కొమరుండగు కృష్ణశాస్త్రి విశ్వగుణాదర్శ మునకు వాఖ్యానము, తర్కసార మను న్యాయశాస్త్రగ్రంథము, సాహితీసార మను నలంకారశాస్త్రము, రచించి యధీతిబోధాచరణప్రచారణంబులఁ దనకీర్తి నెల్లెడల వెల్లడించె ననుటకు పంశావతారవర్ణనములోని యీ పద్యము నిదర్శనమై యున్నది :—

నీ. తనదువ్యాఖ్యాక్రియాదక్షత విశ్వగు, ణాదర్శకావ్వసద్వ్యాఖ్య వలుకఁ
దనఘనపాండితీదార్ధ్యంబు, దర్కసారంబునాఁ దసరు గ్రంథంబు నుడువఁ
చనసరసప్రబంధనిబంధనంబు సా, హితీసార మను మహాకృతియె తెలుపఁ
దనసర్వవిద్యాప్రదానైకతానత, శిష్యప్రశిష్యగోష్ఠియె వచింప

గీ. నలరె శ్రీరామచంద్రపాదారివింద, యుగళసంసేవ నప్రాప్తనిగమశాస్త్రు
సారసారస్యసరణిప్రశస్తమధుర, మృదువచనపాళి కృష్ణశాస్త్రీంద్రమాళి.

ఈయన కవనరీతి దెలియ నొక శ్లోకము నిందుఁ జేర్చుచున్నాఁడను:—

శ్లో॥ కాచిల్లతా తరుః కశ్చి, తీవ్రికాయాం సదద్భుతం
ఆపర్ణా సా సతు స్థాణు, ర్దిదాతే కాంక్షితం ఫలమ్.

వీరి కూటస్థులు చేసినపుణ్యవిశేషం బేమియొ కాని యేత ద్వంశభవు లందఱు
సుగుణ గరిష్ఠులై సద్బృత్తాదులతో నలరి, రాజోపకంఠంబుల విరాజిల్లుచున్నారు. వీరి
వంశీయు లందఱు శ్రీరామపదభక్తులును, సంతర్వాణివరేణ్యులును, శ్రీ పీఠికాపురా
స్థాన విద్వాంసులునై యున్నారు. ఈ విషయ మీ గ్రంథములోని వంశావతారవర్ణన
నము నందిటు లభివర్ణింపఁబడినది:—

ఉ. వేలుపు రాఘవుండు పదివేలపురాణము లన్య నెన్న నీ
యేలిక లన్న రావుకులు లెప్పటివారల కప్ప డొప్ప భూ
పాళి నిజంబుగాఁ దన కటంచును దేవులపల్లివంశభూ
పాళి దలంచు చుండుఁ దనపాలిటి కీ యుభయంబె ప్రాపుగఁ.

. ఏతద్వంశీయు లందఱుం బ్రబంధనిర్మాతలును, బండితసార్వభౌములు నగుటకు
వీరి కూటస్థుఁ డొనరించిన తపోవిశేషంబై కారణంబు. ఇట్టి మహనీయగోత్రసంభవుండగు
నిక్కవినుజరునకు బాల్యంబున వీరి పితామహులగు సీతారామశాస్త్రులవారు వీరి
కక్షారాభ్యాస మొనర్చి, యప్పటి సంప్రదాయానుసారముగ సంస్కృతంబునఁ గాళి
దాస త్రయము వఱకుఁ జెప్పిరి. ఏమ్మటఁ దండ్రెగారి యొద్దఁ గావ్యద్వయము,
నైషధము మఱియుం గొన్ని చంపువులు, నలంకారశాస్త్రముఁ, బెక్కులు నాటకం
బులు, సిద్ధాంతకాముదియుఁ, దర్శనప్రకాశములు, నించుక జ్యోతిశాస్త్రగ్రంథపఠన
మును గావించిరి. కావ్యపరిచయము గలిగిన నాట నుండియు వీరి బుద్ధి కవితాగోష్ఠి
యం దభినివేశము నొందుటంజేసి శాస్త్రాంతరములయందుఁ జొరనియక కవితా

రసంబున వీరి నోల లాడించినది. పిమ్మట నాంధ్రప్రబంధావలోకనము వీరి కవితా సక్తికి మఱియంత ప్రోత్సాహ మొనరించినది. వీరి పుణ్యవిశేష మేమియు కాని వీరి కవితృము ప్రప్రథమము నుండియు నాశువునందును బ్రబంధశైలిగనె యలవడినది. వీరు కావ్యపాఠములఁ జింతన చేయుటతో నొకనాఁడు వీరికి నాంధ్రలక్షణోపదేశకు లును, శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజ పరిలబ్ధలాక్షణికచక్రవర్తి బిరుదాంకితులు నగు కూచిమంచి వేంకటరాయ కవిగారు, తమ ప్రపితామహుడగు తిమ్మకవిచే రచి యింపఁబడిన రసికజనమనోభిరామములొని,

కం. నదమా పొక్కిలి జాంబూ, నదమా మైచాయ కోకనదమా పద మా
పదమా జడ నడుము వియ, త్వదమా నూగారు గూఢ పదమా చెలికిఁ.

అనుపద్యము ప్రసంగవశంబునఁ జదివి యిప్పటివార లీ సరణిని మృదుమధుర శైలిం గవిత రచియింప నోపుమరే !!! యన నంతట తత్క్షణంబ యీ ప్రతిభాశాలి,

కం. రసమా తనురుచి జితసా, రసమా వదనంబు వనధరసమాహితసా
రసమానమా కచము సా, రసమా నద నుడువు లమృతరసమా చెలికిఁ.

అని చదువ నాశువున నింత సరసముగాఁ జెప్పిన నీ యొప్పదంబునకు మెప్పులీయఁ దగునని కాఁగిలించుకొని దేవులపల్లివారింటఁ బుట్టిన నీ కీటి ప్రజ్ఞాపాటవంబలవడుట వింతయే యని సంతసంబునఁ బ్రశంసించి యప్పు డప్పు డిట్టి గోష్ఠీవశంబుల వీరినిఁ గవితాగోష్ఠిం బ్రాధుఁ జేసిరి. అప్పటినుండియుఁ జాటువున వీరు శ్లోకంబుల రచియించుచున్నారు. అప్పటివానిలోఁ బ్రధానమగునది శ్రీరామపంచాత్యై ను రామస్తవ మొక్కటియే. ఇది సంస్కృతంబున నేఁబది శ్లోకములు గలిగి కృష్ణకర్ణామృతమువలె నమృతప్రాయమై యున్నది.

వీరు మొదటనుండియు గీర్వాణగ్రంథంబులు చదువుచు, గీర్వాణభాషాపరిశ్ర మము చేసిన వారగుటంజేసి, వీరి కవనంబు సంస్కృతపదభూయిష్ఠంబై యున్న యది. వీరి కమరము కాండత్రయము కంఠస్థంబు. విశ్వ నానార్ధగర్భమాలాది నిఘంటువులు

వచోవిధేయంబులు. మీరు పరిశీలించిన సంస్కృతాంధ్రకావ్యనాటక ప్రబంధంబు లనే కంబులు. వీరి నెద్దియేని నొక యుదాహరణంబు గోరఁ బుస్తకభాండాగారం బనఁ దగు వీరి రసనాంగణంబువలన నుండి వేచవేటు పద్యంబులు, శ్లోకంబులు, ప్రసరించు. వీరి గ్రహణధారణాశక్తి యత్యద్భుతంబు. 1879-వ సంవత్సరము నవంబరు నెలయందు భరతాభ్యుదయప్రబంధకర్తలును, శతావధాన ధురీణులు, నగు శ్రీ విద్వాన్మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారు దమ యవధాన నైపుణ్యంబుఁ జూపఁ బీతి కా పురంబున కేతెంచి, దాన కర్ణులును విద్యాభోజులును నగు శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజు గారి కారుణ్యపాత్రతం బడసి, వారి కొల్లుకూటంబునఁ దమ యవధాన విశేషంబు ప్రదర్శించిన, రసికావతంసంబగు నారాజమాడామణి తదవధానవైచిత్ర్యంబునకును నసాధారణధారణా సామర్థ్యంబునకు నెంతయు సంతసించి తగ పారితోషికంబుల వారల సంతృప్తులఁ గావించియిట్లనిరి :—సభ్యులారా ! మన యాస్థానంబున నేతా దృశ విచక్షణు లెవ్వరేని నివ్వటిల్లుదురే? యని ప్రశంసించిన పిమ్మట నాసభాస దులలో నొకరులేచి, దేవా ! దేవరిసాంస్థానిక విద్వాంసులగు దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిల వారిపుత్రులగు సుబ్బరాయశాస్త్రిలవారుఁ దమ్మన శాస్త్రిలవారు, నీ యవధానంబునకు సమర్థులని విన్నవించిరి. ఇటు లాచెప్పినవార లింతకుఁ దొల్లి యిక్క-వీంద్రుని మేధా విశేషంబును, నాశుకవితాకాశలంబును, మాత్రమెఱింగిన వారలె కాని యిమ్మహనీ యుని ధారణాశక్తి గాని యవధానవైశద్యంబును గాని కనియు వినియు నెఱింగి వారలు గారు. తత్త్వణంబు యమ్మహారాజుగారు చంద్రమసాలెమునుండి వీరల రావించి మన ప్రబంధకర్త కీ గోష్ఠి విశేషీకరించిన, నీ శతావధాని దానింతకుఁ బూర్వము నెన్నఁ డెనియు నిట్టి శతావధానము నొనరింపనివాడ నయ్య నభినవభోజులైన దేవరి సమక్ష విశేషంబున నిందులకు సాహసింపఁ గల నని విన్నవించి యమ్మఱునాఁడు సావధానం బుగ శతావధానం బొనరించె. “విద్వానేవ విజానాతి విద్యజ్ఞనపరిశ్రమ” మ్మనునటు లా యాచార్యులవారు నాయవధానంబున విరచింపఁ బడిన పద్యంబు లన్నియు సాకల్యం బుగ నాకర్షించి యిది యొక సావధానవిరచితంబగు ప్రబంధంబు భౌతి రసబంధుకంటె

యున్నది గాని ఛంగోమాత్రప్రధానంబులైన సాధారణుల యవధానంబులవలె నున్నది గాదని విస్తారచిత్తంబుతో నారాజహంసోత్తిముతోఁ గొనియాడుచు విన్నవించి దానం దనివి తీరక యాయవధానంబులోని యీ క్రింది పద్యముం గూర్చి యిటు ప్రశంసించిరి:— “ ఈ పృచ్ఛకులలో నొకరిచే

శ్లో॥ ద్రౌపద్యాః పాండుతనయాః, పతి దేవర భావుకాః

న దేవరో ధర్మరాజ, స్సహదేవో న భావుకః.

అను శ్లోకంబునకు నచ్చతెనుంగు నాంధ్రీకరిణం బొనరింప వలయునని కోరఁ బడినది. ఇట్టి యవధానంబుల నిట్టివి యుచితంబు లని నాచేఁ దెలుపఁబడినను నది పాటి సేయక పరీభవవృత్తితో నిని యదుఁగఁబడినది. అయిన నిమ్మహాకపిండుచే ననాలా చితంబుగ నెంత సరసముగా నాంధ్రీకరింపఁబడినది ! హాహా!!! వీరి కూర్పునేర్పు:—

చం. జమకొడు కీదుపట్టియును జన్నపుటోరెపుఁజేనికందు చూ

ర్పుమనియగాని వెజ్జలకుఁ బుట్టినవారను బాచగార్లు కేట

డ్లు మఱిదు లొదు రైదుగురి లోఁ గడుఁ జిన్నతఁ డెన్న బావగాఁ

డు మఱిది గాడు పెద్దయతఁడుం దగఁ ద్రోవని కెంచి చూచినకా.

ఇట్టి యవధానంబుల శతథావ్యాప్త మైయున్న మనంబుతో నిట్టి భాషాంతరీకరణం బసాధ్యంబు. ఎప్పుడేని నిశ్చలచిత్తంబుతో నిట్టివి రచియింపవలయును. అప్పు డైన నిట్టి యట్టి మహాకంబున రచియించుట యబ్బురంబు గాదే!” యని యాపద్యంబుల నన్నియుఁ నా వ్రాయించికొనియె. అప్పు డమ్మహారాజుగారు మన యాస్థానంబున కెంత విఖ్యాతి దెచ్చిరని కొనియాడుచు విశేషసత్కారంబుల నమ్మహా మహాని గౌరవించిరి. పదంపడి వీరిచేఁ బలుమాఱులు పలుశాఘలయం దష్టావధానంబులు చేయబడినవి. 1903-వ సంవత్సరమున శ్రీయెడ్వర్డుగారి పట్టాభిషేకోత్సవ సమయంబునఁ బీఠికాపురంబునఁ జేయఁబడిన యష్టావధానం బిప్పటికిఁ గడపటిది.

ఈ యవధానముంగూర్చి శశిలేఖాపత్రికలోఁ బ్రశంసింపఁబడినది. దాని నిందుఁ బొందుపఱచు చున్నాఁడను.

“1903 సం॥ ఫిబ్రవరి 24-వ తేది.

శ్రీ పీఠికాపురాష్ట్రవధానాభినందనశ్లోకాః

శ్రీ పీఠికాపురీశతురాస్థాన కవీమహర్షి వాగ్విభవౌ

శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రి శ్రీ వేంకటకృష్ణశాస్త్రి శౌజయతాం

భోకవికులావతంసా !

శ్లో. ఆద్రాక్షం పద్యరత్నై రమృతరసరురీవద్వై ర్నాక్షదాత్రీం
స్పష్టా మష్టావధాన ద్రుతతరచనే పృథ్వీతాకారజుష్టం
యాష్టాకీం విశ్వహృద్యాం శుభతరకవితా మభ్యవందం చ తస్మా
దానందాశ్చర్యసింధువృత్తిరవివశీభూతచేతస్కభావమ్.

శ్లో. ఆశుకవితాపి భవతో ర్విలంబవిరచితకవిత్వసద్ధీచీ
వితనోతి హృది బుధానాం ప్రమోదపారంపరీసుధాపూరమ్.

శ్లో. వివిధావధానసమయే వ్యేవంవిధకవనశాలినో ర్భవతోః
యనిదీయేత విలంబ స్తథాకథంస్యాత్కవిత్వసంరంభః.

శ్లో. ఈ దృప్రివిభాసీమ్నో, వైమ్నోభూషాప్రదానమతనుతయా
సానుగుణపక్షపాతి న్యాచంద్రార్కం సమేధతాం రాజ్ఞీ.

ఇత్యభినందతి శ్రీమదమరచితాత్మకూరు సంస్థానాస్థానవిద్వాన్ ఘంటాశత
ప్రబంధరచనాధురంధర శ్రీబాలసరస్వతీ తర్కతీర్థ శ్రీనివాసాచార్యః.

ఇప్స డాత్మకూరుసంస్థానంబు నలంకరించి యుండు బాలసరస్వతీత్యాది బిరు
దాంకితులగు శ్రీమాన్ శ్రీనివాసాచార్యులవారు మా పత్రికలో ముద్రింపఁబడిన యవ

ధానవిషయమును జూచి మిగుల సంతోషించి యీ స్లోకముల వ్రాసిపంపిరి. విద్వాంసుల పరిశ్రమము విద్వాంసులకే వేద్యమునుట వ్యక్తమే కదా. పత్రికాధిపతి”

అమృతరసవర్షకంబులగు మీపద్యంబులఁ జూచి మిగుల సంతసించితి. నాకు కవిత్వమునందు నింత సరసముగాఁ జెప్పటకు నానందరసమగ్నుడనైతిని. ఒకింత విలంబ మొసంగిన పిమ్మట మీకవిత యెట్లుండునో ! ఇట్టి ప్రతిభాశాలులకు బంగారు పతకము (మెడల్), సాల్సుతోడును బారితోషిక మొసంగిన మ-రా-రా-శ్రీ. శ్రీరాజా రావు చెల్లయమ్మారావు బహదరు కోలంక వీరవరము వగయిరా జమిందారిణి వారలాచంద్రారక్క మధ్యదయపరంపరాభివృద్ధుల నలరారుఁ గాతమని పైస్లోకముల కర్ణము. ఈ యవధానము వీ రన్నదమ్ము లిరువురం గలసి యే యొనర్చిరి.

శతావధాన మొనరించిన యీ మఱునాఁట నుండియు శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజావారు సర్వదా తమసాన్నిధ్యంబున సముచితసత్కారంబులఁ గౌరవించుచుఁ బ్రతిదినంబును వీరితోఁ గవితాగోష్ఠి వినోదించుచు వీరి కవితారచియందు విశేష ప్రీతి గలిగి తమతోపాటు వీరికి శాశ్వతకీర్తి సమగూర్వఁ దలంచి పరంపరగా తమై వ్రాయఁబడి తమదుర్గంబున భద్రంబుగ నున్న ‘అఖిఖత్తు’ (వంశచారిత్రమును) సంస్కృతంబునఁ జంపూప్రబంధంబుగ నిక్కవీంద్రులచేతను దెయఁగున వీరిసోదరుల చేతను రచియింపఁజేసిరి. సంస్కృతంబున “రావువంశముక్తావళి” యను కేరీట విలసిల్లి తమ వంశ చారిత్రమును 1882-వ సంవత్సరమునందుఁ గృతినంది, సాకల్యంబుగ గ్రంథం బంతయుఁ జిత్తించి, తమ పూర్వరాజన్యుల మాన్యచారిత్రాకర్ణసంబువలనను ననల్పకల్పనాశిల్పంబులం దనఁగకవితామాధుర్యంబునకును, నానందపరచతులై యిందు లకుం దగిన సత్కారంబేఁ జేయగలనే యని నా రాజ్యంబ మీ కిచ్చితి నని యీ కవి సార్వభౌముని సింహాసనాసీనుం గావించి, తమ యభినవభోజ బిరుదాంకము నన్వర్ధింబుగ నొనరించిరి. పిమ్మట నిక్కివితాపట్టభద్రుండు దేవా ! యీ రాజ్యభారంబు వహియింప దేవర భుజాదండంబై సమర్థంబుగాని నేవహింప సమర్థుడనే యని

తత్త్వంబు వారి రాజ్యంబు వారికి సమర్పించి “సుకవితాయద్యస్తి రాజ్యేనకి” మృను దానికిం దార్కాణ చూపిరి. పిమ్మట శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజ ప్రతి స్థాపితంబైన పీఠికాపురాంగ్లేయప్రధానపాఠశాల యందుఁ దమ ప్రభువుల యానతిని సంస్కృతోపాధ్యాయపదవి నధిగమించిరి. పాఠశాలయందు వీరబుండినది మిక్కిలి స్వల్పకాలము. 1890-వ సంవత్సరమునందు మహాకవిమల్లణకృతంబైన శివస్తవము నాంధ్రీకరించిరి. సంస్కృతంబునంగల శబ్దార్థపదగుంభనం బంతయుఁ గలిగి యా యాంధ్రీకరణం బెంతయు సమంజసముగ నున్నది. ఆసంవత్సరంబుననే శ్రీగంగా ధర రామరాయ మహారాజుగాఁబ దేవతాకవితాకీర్తిం బరీక్షింప స్వర్గరాజ్యసింహాస నాలంకృతులైరి. అప్పు డిక్కిలివిశేషమణికిం గల పరితాపమునకు మేరయుండునే? తొల్లి కృష్ణరాయనిర్యాణమునందు బెద్దనకపీండుండు తనపరితాపసూచకంబుగ రచి యించిన, సీ॥ ఎదురైనచోచనపదకరీంద్రముడిగ్గి.....అనుపద్యమరీతిని రాజ విశ్వాసదీక్షాదీక్షితులయిం యిక్కఁబిందశిఖామణులచేఁ దమనిర్వేదద్యోతకంబగు నీ సీసపద్యము విరచింపఁబడియె.

సీ. శతలేఖనీపద్య సందాన మరసి మా, యల్లు రిటంచు నెయ్యమునఁ బలికె
నెలమి వంశావళి గృతిగాంచి వంశంబు, చిగిరించె ననుచుహర్షించి పొగడెఁ
బృథులసింహాసనం బెక్కించి రాజ్యంబు, మీదే యటంచు నచ్చలి నొంగెఁ
గొనురువిద్యాభ్యాసగోష్ఠిఁ జరింజీవి, మీశమ్యుఁ డంచుఁ జేర్చిని వచించెఁ
బ్రశితదేవులపలినుబ్బరాయశాస్త్రి, యన్మదాస్థానవిద్యాంసుఁ డనుచుఁ బిలిచె
ఁటిక్కివాపురామగాయాగనాథు, నాకమున కిన్నె దైవ మేమంచు నకట.

అందులకై నందును సంస్కృతోపాధ్యాయత్వము విదనాడీ కింకరీవ్యతా నభ్యజులై యుండిరి. మఱియు నాగమయంబుననే దత్తతరాజుగాఁకిని శ్రీమైనరు గాజుగాఁకిని దటస్థించిం యభియోగపేషాదములు వీరి కిమముంఁజై మనస్సెర్పము గలి గింప వయ్యె. వారి యాశ్రతులకు నెంతయుఁ బాతాళము గలుగఁ బ్రతిప్రత్యాగ్రణ్యయు,

సాధుజనశరణ్యయు, సుగుణముణిగజావలంబయు నగు శ్రీమంగయాంబ యను శ్రీవా
రిపట్టంపుదేవేరికింగల నిర్వేద మింతయనివచించె వరమె. తా విట్టిదుఃఖసముద్రంబున
నీడదులాడుచుండినను గృపాలవాలయైన యాసాధ్వీరత్నంబు పరితాపవోధాయ
మానమానను లగు నీ కవీంద్రుల కీటు హితోపదేశ మొనరించిరిటః—విపశ్చిద్వరేణ్య
లారా ! యిట్టి యిక్కట్టులనె కదా ధైర్యం బవలంబింప వలయు నని మిమఁ బోంట్లు
పెద్దలు చెప్పదురు. ఈచిన్నికుమారుని మనకప్పగించి యమ్మహారాజుగారు నాకలొకా
ధపత్యము వహించిరి. మన మీ చిరంజీవిని జూచికొని యా దుఃఖము మఱవవలయునను
మొదలగు ధైర్యోక్తుల వీగల నూడించిరి. ఆమెను జూచియైన మనము ధైర్యముఁబూన
వలయు నని యెట్టకెలకు ధైర్యవంతులైరి. పదంపడి యమ్మహారాధ్వీ యిక్కపీంద్రు
ల సుతనిర్విశేషంబుగ నావరించిరి. కటకటా ! దైవ మెంత పాపియో కాని యమ్మహా
సాధ్వీనైన దనచిన్నికుమారుని ముద్దుముచ్చటలఁ జూచ నీయకయ త్పరిలో నమ్మహా
రాజు సాన్నిధ్యమున కనిపె. ఆమె చరమావసరంబున మన కవీంద్రులఁ బుత్రప్రాయ
లుగఁ జూచి పోషింపఁ దమ సోదరికిం జెప్పిరట; నా సమయంబున శ్రీభర్తృ దారి
కులకుఁ బినతల్లియు, స్వలసాధ్వీమతల్లియు, నాదార్యకల్పవల్లియు, నగు మహారాజ
రాజశ్రీ శ్రీరాజారావు చెల్లయమ్మారావు బహదరువారిగు రోలంక వీరవరము వగ
యిరా జమీకదాణివారు సముచిత గౌరవంబులతో వీరి గౌరవింపకుండిరనియు;
దేవబ్రాహ్మణ భక్తియిత్తులును, స్వామికార్యధురంధరులును, నీతియంగంధరులును,
సదాచారిసంపన్నులనగు శ్రీ చెలికాని జగన్నాథరాయనింగారు తపభియోగముఖ్య
సహాయులుగాఁ జేర్చుకొని, వీరికి ధైర్యోత్సాహములు గలుగఁజేయకుండిరనియు,
రాజవిశ్వాసప్రథమగణ్యులగు వీరి ధారణానిశక్తు లేమగునో నే నూహింపఁజాలను. అట్టి
సమయంబున నయ్యభియోగ విజయార్థంబు శ్రీ జగన్నాథరాయనింగారు చెన్నపురికి
వీరింగూడఁ గోడ్కొని యేగి నెప్ప డచ్చటఁ బ్రకటంబైన వీరి ప్రజ్ఞావిశేషాదికము
గొంత 1895-వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 9-వ తేది ౪ల యాంధ్రప్రకాశికయం దిట్లభి
ప్రసరింపఁబడినది.

“A Telugu Pundit.”

“మైసూరులో నిపు డొక కవిగారు విచ్చేసి యున్నారు. వారివేరు దేవుల పల్లి నుబ్బరాయశాస్త్రిలవారు. వీరి నివాసము గోదావరిజిల్లా పీఠికాపురము. వీరాంధ్ర గీర్వాణములయం దతిమనోహరముగఁ గవితఁ జేయఁ గలరు. అష్టావధానమును జరిపె దరు. వీరు కొన్నిరోజుల క్రిందట ఫిబ్రవరి 1-వ తేది నుమారు మూడు జాముల వేళకు తిరువలిక్కేణి పార్థసారథిస్వామివాది దేవాలయమునకు వెళ్లగా నపు డకాల మగుటచే తలుపులు మూయఁబడియుండెను. కొందఱు వైష్ణవులు వెలుపలి మంటప మునఁ గూర్చుండి యేవో గ్రంథములఁ జూచుచుండిరి. ఇమ్మహాకవి వారిలం దగ్గరి అయ్యా గర్భమందిరము మూయఁబడియున్నదే; స్వామిదర్శన మెప్పుడు కాఁగలదని పృచ్ఛచేసిరి. ఫలహాహాత్మ్య మెద్దియేని యన్నక వివరతలు ననిరి. వారిలందుల కిడిసి యుత్తరమునఁ దనివి చాలక నాకివీళ్ళరుండు భగవంతు నుద్దేశించి:—

శ్లో॥ స్వామిక ! పార్థతురంగ చోదనకశాక్తిప్రక్రియాలజ్ఞయా

లీన స్త్యంకిము గర్భమందిరతలే బద్ధావాటద్వయం

అస్తు త్వచ్చరితం జగత్సువినితం కో వానవేత్తిస్థటం

సావృత్తిప్రప పార్థసాధి విభో ధ క్తానురక్తైశ్శిఖలు॥

అను శ్లోకముం జనివిన నచ్చటి వైష్ణవులు నివ్వెరిపాటుచెంది, స్వామీ ! మీరా య్యలు. ఈ శ్లోక మెందుండినది ? తమ రాశువు వచించియు దోచెడిని. అట్లేని పీని యర్థము మీ ముఖతః విన వలతు మనిన దాని న్నారు తేటతెనుంగు వివరించిరి. ఎట్లు నిను:—ఓస్వామీ! పార్థసారథివిభో! మున్ను సార్థని గుఱ్ఱములఁ దోలిన నీచకృత్యమునకై లజ్జనొంది యీ రెండు తలుపులును బిగియ మూసి గర్భమందిరమునఁ దాఁగినాఁగా ? ఉండుఁగాక తమచరి తము జగన్నిరితమే, అని యెవ రెఱుంగరు. ఆ పని తాము పూనినది భక్తులను గంజింపఁ జేయుకొఁకటే ? కదా యని నుడివిరి. పిదప నాదేవాలయ

మునందువారులు వానిని మిగుల గాఢమిచ్చి, రిధసప్తమి దినుము నుంచియుత్సవము బరిగఁగలదు, ఆదిసమున స్వామిదర్శనమునకు విచ్చేయవలయు నని కోరిరి. ఆ ప్రకారము కవిగారు రిధసప్తమిని స్వామిని దర్శించి యీ క్రింది పద్యముల నుడివెలి:—

శా. స్వామీ ! నీకరుణాకటాక్ష గణిమణివర్ణింపఁగా శక్యమే ?
యేమోఁ డాగితివంచు మేలముగ నిన్నేఁబల్కితిం గావునకా
నా మీఁదం బొరవూనఁగాఁ దగదు నూ నాన్మాపపంచాక్షర
ప్రేమాకల్పకపార్థసారథి హరీశ్రీకృష్ణ రక్షింపుమీ.

మ. నొగలందు నివివసించి పార్థసకు సంతోషంబునం గెల్పు గూ
ర్పు గతి న్నామగిఁ గోరు కార్యమునకుకా రూఢంబుగాగం జయం
బగురీతికా ఘటియింపు చెన్నపుర వాసా వాసవస్తవ్య భ
వ్యగుణాలంకృతపార్థసారథి ముకుందా భక్త బృందప్రియా.

వీరు మఱియొక సమయమున మైలాపూరులో మిత్రమండలి నుండఁగా 32 యిండ్లు గల చక్రములు మూఁడు వ్రాసి యందు మువ్వరు కొన్నినియమముల మేరకు నడగుచు ర్తాఁగా నక్షరములు చెప్పచు నొకస్లోకము పృచ్ఛకుని యిట్లదైవస్తుతి గలదిగా నుడివెలి. వ్యస్తాక్షరి నొకటిని వారికిఁ దెలియని భాషలోని పద్యముల పృచ్ఛకు లియ్యఁగా దానిని గ్రమముగాఁ జెప్పటయే కాక తలక్రిందుగ నొప్పు జెప్పెరి. 'అడిగిన సంఖ్యగల యక్షరమును జెప్పిరి. వాని వివర మేమనెన:— ఒక చక్రముఁ దత్తాత్రేయమతి ఇందుఁబృచ్ఛకుఁడు 32 యిండ్లుగల చక్రమునఁ గోరినయింటి కక్షరముఁ జెప్పచు ర్తాఁగా 32 యిండ్లును నిండిన 'కెనుక' గ్రమముగఁ జమవ నీ స్లోక మేర్పడియె:—

శ్లో॥ సమస్తసద్గుణాధారం, యోగిసంఘాత శేఖరం
కార్తవీర్యార్జునగురుం, దత్తాత్రేయమహంభజే.

మఱియొక చక్రమున నిట్లే యాంజనేయ స్తుతి నిమిడ్చిరి. ఇందుఁబృచ్ఛకులు మహారాజశ్రీ గురుజాడ అప్పారావు పంతులుగారు బి, యే. అదెట్లనెన:—

శ్లో నీతాశోకాపహర్తారం వారాశితరణక్షమం

శ్రీరామపాదభక్తింత మాంజనేయంభజామ్యహమ్॥

దీని శే రుద్దిస్తాక్షరి. ఇంక మూడవ యని నిర్దిస్తాక్షరి. ఇందుకు విడి యిండ్లు గల చక్రమును వ్రాసి యందు శేనీ సంఖ్యగల యిండ్ల నెల్ల బృచ్చకుని యిష్టమువచ్చి నట్లు హల్లులను వ్రాసియుంచఁగాఁ గవి యాహల్లుల పయన యుక్తములయిన యచ్చులను సరి సంఖ్యగల యిండ్ల నేదేని యక్షరముల నిమిడ్చి పృచ్చకు నిష్టదేవతను స్తుతి యించుట. దీనికై వచియించిన శ్లోక మెద్దియనిన :—

శ్లో కాశీపతే నమో గంగా, జటామాతే సితా భ తే

చంచత్తేశో యతీడ్డేయ, రిమేటూ తేషు సుందర.

ఇది శంకరస్తుతి. వ్యస్తాక్షరికిచ్చినది యందు క్రింద నుదాహరింపఁబడుదున్నది.

టోల్ ఫర్ ది శ్రేవ్, ది శ్రేవ్ దటార్ నో మోర్

ఆల్సంక్ బినీత్ ది శేవ్, క్లోస్ ధై దేర్ నేటివ్ మోర్.

ఇందులోని వ్యస్తాక్షరియు సుద్దిస్తాక్షరియు నేకకాలముననే జరపఁబడినవి. అష్టావధానము చేయఁగల వీరి కిని రెండేకకాలమునఁ జేయుట గొప్ప పనిగాకున్నను నా సమయమున నచట నుండిన నాకు మాత్ర ముచ్చెరువుగఁ దోచెను. దీనియందలి యక్షరముల వేర్వేరిం జేటిల పయి వ్రాసి వరుస తప్పించి యపు డపు డొకటిగ నిచ్చినఁ గడపటఁ గ్రమముగ నడిగినఁ గ్రమముగ నొప్పఁ జెప్పిరి. తలక్రిందుగను జగివిరి. ఇన్నవ యక్షరమేదియన్నం దత్తేణము బదు లాసంగి. ఇట్టి ధీయుతులఁ గల్పించుఁ నప్పుర మేశ్వరుని నేర్పు నేమని కొనియాడుదుము. ఇట్టి కవులం దగురీతి సన్మానింపఁ గల భోజాండుఁ, గృష్ణదేవరాయలు నెందున్నవానో కదా.

కడచినవారమునందుఁ దమ పుత్రికలో మైలాపూరిలో జరిగిన యొక యష్టావధాన ముంగూర్చి కొంతవ్రాయఁబడి యుండె నాయవధానముఁ జేసినవారి ప్రజ్ఞావిశేషంబుల

విశేషించినది కాలదని వగచి తద్వృత్తాంతము వివరింబుగ నే కందఁ బొందుపఱచెద. సభజరిగినది గత శ్రీబ్రవరహాసము 19-తేది రాత్రి 9-గంటలు మొదలు 11-గంటల వఱకును; స్థలము శ్రీ శివస్వామయ్యర్ బి. యే. బి. యెల్. గాఁ గృహము; సభ్యులు బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులయిన యశ్వేత్థునిదీక్షితులవారు, మ-రా-రా-శ్రీ-హైలోర్టు వక్త్రులు రామకృష్ణయ్యర్, వి. సి. దేశికాచారియార్, వి. సి. శేషాచారియార్, పి. యస్. శివ స్వామయ్యర్, యస్. గోపాలస్వామయ్యంగారు, ఆర్. కంపస్వామయ్యర్, జీవాజీ గోపాలగండెకర్, పోటీసుఆఫీస్ మేనేజర్ ఎ. కృష్ణస్వామయ్యర్, ఎమ్. కృష్ణరావు గారు, ఎమ్. విశ్వనాథయ్యర్, మొదలగు ననేకులు. అవధానిగా రేకకాలమున గమనించినవిషయము లెవ్వియనిన:- 1. వి. సి. దేశికాచారియారుతోఁ జతురంగము నాడుచుండిరి. 2. ఒక టొకటి సంబంధములేని మూఁడుశ్లోకములయందుండి ప్రతి శ్లోకమునందు నొకపాదము తీరున మూఁడుపాదములు మువ్వురు సదస్యులు చదివిన, నవధానిగాని స్వకపోలకల్పితముగా నాల్గవపాద మొకటి రచించి, యీ నాల్గుపాద ములతోనైన నీ శ్లోకమున కన్వయమును నర్థమును జెప్పిరి:-

శ్లో॥ అయంస తేతిషతిసంగమోత్సుకో, విభావరీభాతినదంబుజేన

దుడ్డుద్వయంకుండలసండితానా, మగ్రేసరోదాతుమనాచ్యుగాక్షి.

ఇందు మొదటిపాదము తుపస్వామయ్యరుగారును, రెండవపాదము శివస్వామయ్యరుగారును, దృతీయపాదము శేషాచార్యులవారును, నిచ్చిరి. 3. వ్యస్తాక్షుఁ. ఇందు శ్రీ దేశికాచార్యులవారు “పశమయి యెనప్పడు పదియాదేనికొ కెళ మెయైక్కి శిందానల్లు” అను నతివదన్యమునందలి యక్షరముల వేర్వేరు చీటీలపై లిఖించి వాని వరుసదప్పించి యపుడపు డొక్కొక యక్షరము నిచ్చుచురాఁగా నవధానాంతమున శాస్త్రులవారు దానిం గ్రమంబుగఁ జదివెరి. 4. నిర్దిష్టాక్షుఁ. ఇందు శ్రీ దేశికాచార్యుల వారొకశ్లోకమున సరిసంఖ్యగల స్థానములయందుండు నక్కరిము లివియై యుండవలయు నని నిర్దేశించి శ్రీరామసుతి వచ్చునటుల నొకశ్లోకము రచింపుడన్న నవధానిగా రీతిరున గచియించి జదివెరి :-

శ్లో॥ నీతేజోక్తకనాధావభృకంరామాభిగోకుభ,
ద్రవ్వుటయూధఃపియోదాఃప్రీలస్వచ్ఛభుజాయుధ.

5. ఆశుధాః. ఇందు శివస్వామయ్యగారు రకస్మాత్తుగా సవధానకాలముః
నాచికేశతరువు స్వర్ణింపుఁ దన్న నవధానిగారి శ్లోకము నుడివరి :—

శ్లో॥ నాచికేశతరురేషశోభతే, వారియంత్ర పృథునాశవత్పురిః
ఆత్మనోగ్రహసలనిర్గత్యయఃపూరిబిందుపరిపూర్ణచత్వరిః ॥

6. అవధానకాలమందవధానిగారి పయి శ్రీ శేషాచార్యులవా రిపుడు జోకప
ష్పమువైచుచుండ వారు వానిలెక్కించి 143 అని చెప్పిరి. 7. అట్టి కాలమున శ్రీ విశ్వనాథ
య్యర్గారు కొన్ని రాగములు శుద్ధముగాను మఱికొన్ని మిశ్రముగాను బాడిన వానిఁ
గమనించుచుండి యవధానిగా రివధానాంతమున వాని నాములులను వరుసయఁ దెల్పిరి.
ధీనిధులగు సీ శాస్త్రులవా రాకాలమున జరిగిన విశేషగడిబిడి సేంతయఁ జలింపక బొందు
పజచి యే వృత్తముల నయినం గవిత్వముం జెప్పెదమనిరి కాని, యాకస్మికముగ
నారేయిం గూడినయాసభయం నభ్యుబుకొద్దిగ నుండినందువలనను గాలవలంబున
మగునని వెఱచియు నింకొకగిరమునఁ బగటిపూట నింకొక గొప్పసభగూర్పి దలంచి
యప్పటి కాసభం జాలించిరి. ఆశుకవిత్వములును నస్తావధానములయందలి కవిత్వములును
రసవంతములై యుండఁ జాలవు. ఈ యవధానిగారి కవిత్వ మటు గాక యెల్లప్పుడు
సరిపమై మెలఁగుట మిగుల నాశ్చర్యము. ఇది యా యవధాన వృత్తాంతము. ఇక వీరి
యాశుకవిత్వమునకు రెండు దృష్టాంతములఁ జెప్పెద. ఫిబ్రవరి 24వ తేది యమానాస్య
నాఁ డీయవధానిగారును నేనును, మఱికొందఱు మిత్రులతో సముద్రస్నాన మచే
క్షించి యుదధితీరంబునఁ బోవు చుంటిమి. అపుడు పయిఁబయిఁ గ్రమ్ముకొని మ్రో
యుచు వచ్చుచుండెడు కెరటముల నీక్షించి శ్రీశాస్త్రులవా రీశ్లోకముల నుడివరి :—

శ్లో. అపారోహమితివర్ధంగర్జనిత్వంపయోనిధే

త్వత్తుల్యోవాధికోవానుసంసారోస్మాభిరీక్ష్యతే.

శ్లో. గోత్రాణాంధర్మపాదాదునిశ్చిష్టాకృతేబాహుబా
ధాత్వోచ్చహిమానశ్శిష్టమనసాస్యద్వైమయాగర్హితః
క్షంతవ్యంభవతాసకల్పితమర్హస్వజ్జలే మజ్జతి
ద్రాగు శృజ్జతిసోఽప్యసంకవిషయస్సంసారతోసారతః

ఒకరేయి నీ యవధానిగారును, పైని తెప్పించిన దీక్షితులవారును, శ్రీశివస్వా
మయ్యగుగాది యింట చంద్రగా వారు దప యెదుటనున్న “ఎలాతైటుషేడ్డు” దీప
మును వర్ణంపు పన కాస్త్రులవా కి శ్లోకము నాక్షణమే చదివె:—

శ్లో. దీపచంద్రమసోర్మాద్యేదీపవివహితీప్తిమాణ
విభేదితమసశ్చంద్రస్తమోదీపాద్విభేదియిత్.

వీరు శ్రీరామభక్తులు గావున నాతినాటిగజేయ రాముని మహిమంబు చేతనం
బుల నిట్లుజేయు టరుదే?

మఱియు నీ కవిగారు తమ భర్త్యుడారకుని యభయోగవాద విజయ సుసముఖు
నిక్కిడకు వచ్చియుండి 1896 సం॥ నవంబరు నెల 2-వ తేదీని సాయంకాలమున
శ్రీ పార్థసారథిస్వామివారి లోకెల కేగ నపుడును దలుపులు మూయబడి యున్నం
చున నీ క్రింది పద్యమును నుడివె:—

ఉ. వచ్చినవేళ నెప్పుడుఁ గవాటము జాటుగ మాటుకొందునో
లచ్చిమగండ ! నీకుఁగల లజ్జ తెఱంగు నెఱుంగలేక వి
వ్వచ్చునినాటిలోటు దలఁపంబడి తేపకడన్దయంబు మా
కచ్చుపడంగఁ దెచ్చియుడునంతకుఁ గావలె బార్థసారథీ !

ఆ మఱునాఁడు పగలు 11 ఘంటలకు స్వప్రభుపక్షంబుగాఁ దదభయోగవాదము
స్థిర పఱుపఁచడిన తీర్మానముతో జయంబుగలిగె.”

ఇట్లు,
వ్యదాభిమాని.

హిందూ పక్షానికి గూర్చి హిందూ యవధానములం దిలకించిన చెన్నపత్తనవాస్తవ్యులచే నొసంగఁగఁడె యోగ్యతా పత్రికలను, మఱిగొందఱి తగుమనుష్యులచే నీయఁబడిన నిర్ణయపత్రికలను నిందు వ్రాసి తదనంత రోదంతము విశదీకరించుచున్నాఁడ.

MYLAPORE,

8th November. 1896.

Devulapally Subbaraya Sastri Garu, a Pundit attached to the palace of the minor Rajah of Pittapur, gave a performance of Ashtavadhanam before a large audience at Mylapore His remarkable powers of memory in repeating in their proper order, over fifty letters in Tamil and Hindustani (languages with which he is unacquainted), given out to him at random and at long intervals and his ready versification in Telugu and sanskrit on specified subjects in spite of numerous restrictions, were greatly admired and every one present was immensely pleased with the whole performance.

(Sd) P R SUNDARA Aiyer,
High Court Vakil

„ T GERVAJI,
High Court Vakil

„ V C SESHACHARI,
High Court Vakil

„ K KRISTNAMACHARI,
High Court Vakil

„ R ANANTAKRISTNA
SASTRI,
Pandit, Adyar Library

„ A KRISTNASWAMY
AIYER,

Manager, Office of the Inspector
General of Police, Madras

(Sd) R. SWAMINADHA
AIYER,

Ag. Professor of Mathematics
Presidency College, Madras

„ S KUPPUSWAMI
AIYER,

1st Assistant, Revenue Board

„ V KRISTNASWAMI
AIYER,
High Court Vakil

„ V KALYANARAMA
AIYER,
High Court Vakil

మైలాపురం,

నవంబరు 1896.

శ్రీ పీఠికాపురము మైలాపురముగాని యాస్థానవిద్వాంసులు అను దేవులపల్లి
సుబ్బారాయశాస్త్రిలవాడచే మైలాపురంబున నొక గొప్పసభయం దస్థాపనము
జరిపఁబడినది. వీరికిఁ దెలియని హిందూస్థాని వాచితోభాషలలో వారు క్రమమునఁ
దప్పించి విక్రీలీ వ్యవధి కాలములయందు నీమొదలయే యొక్కరి అలకు నధికముగల
సద్గుణులు యొక్క క్రమమున మొల నవగింపఁగలిగిన నీర పరిధికిఁ గును జ్ఞాపకకక్తి
యు, నెన్ని యభ్యంతరముల గలుగఁజేసినను గోరిన విషయములలోఁ దెలుగునను సం
స్కృతముననును నామకవిత్వముఁ జెప్ప నేర్పన, విక్రీలీయు నాచ్చరియమును గలిగించి
నవి. సభాసదులందఱు కొ లొనఁపించిన యవధానమునకు మిగులనానందముఁ బొందిరి.

పి. ఆర్. సుందరయ్యులు,

హైకోర్టు వకీలు.

టి. జీ వా జి,

హైకోర్టు వకీలు.

- వి. సి. శే మా చా రి,

హైకోర్టు వకీలు.

కె. కృష్ణమాచారి,

హైకోర్టు వకీలు.

ఆర్. అనంతకృష్ణశాస్త్రి,

అడియారు లైబ్రరీపండితుఁడు.

పి. కృష్ణస్వామి అయ్యర్,

ఇన్స్పెక్టరు జరిలో ఆఫీసు మానేయు.

ఆర్. స్వామినాథ అయ్యర్,

ఆక్టింగు ప్రొసెక్యూటరు.

యస్. కృష్ణస్వామి అయ్యర్,

సన్లు ఆలిస్ట్రేటు పబ్లికప్రోసెక్యూటరు.

వి. కృష్ణస్వామి అయ్యర్,

హైకోర్టు వకీలు.

వి. కల్యాణరామయ్యర్,

హైకోర్టు వకీలు.

మఱియు నీ నెల ౧౭వ తేదీని ఒరిగిన యాయుధధాన సమయమున గురూరాశ్రీ
వి కృష్ణస్వామి అయ్యరుగా కీకవిగారి కొక సమస్యనొనగి రది యెద్దియనినః—
“శ్లో. చంద్రజ్యోత్స్నా సుఖతిగగనే పశ్యనీలోత్పల్లవీః.”

ఇందునకుం గవిగా రియిదు నిమిషములలో నిట్లు రూపకాతీత యోక్తిలంకా
ముగా విస్ఫూర్తి జేసిరి:—

శ్లో॥ జీమూతాభిర్విహతి మహతీస్తాః కాశ్చంచరీ కా
శ్చాంపేయాగ్రే దధతి సలనోల్లాస లీలామిదానీం
నిత్రంమందక్రిమ మపసరత్యైది శృంగాగ్రతోసా
చంద్రబ్యోతాన్నుస్ఫురి శిగగనే పశ్యసీలోత్పలకీః.

Devulapalli Subbaraya Sastrī and Venkatakrishna Sastrī have very kindly shown Mrs. Andrew and myself some wonderful feats of memory which have greatly pleased us. We have never seen any thing so good before.

PITTAPUR, } (Sb) J. ANDREW,
16-12-03 } (Member Board of Revenue).

దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిగారును నీ వెంకట కృష్ణశాస్త్రిగారును విశేష
దయతో మాదొరిసానిగారికిని నాకును జ్ఞాపకశక్తిని గనఁబఱచెడు నద్భుత వినోద
ములను జూపిరి. ఇందువల్ల మేము విశేషానందము నొందితిమి. ఇంతబాగుగ నున్న
దానిని మే మెన్నడును గని యిండలేద.

పిరాపురం, } జే. ఆన్సరీ
16-12-1903. } (వినియోగ బోర్డు మెంబరు).

Pandits D. Subbaraya Sastry and D. V. Krishna Sastry gave an excellent performance in Indian Mnemonics at Pittapur on the 13th instant. I was very much pleased with the wonderful feats of memory performed by the highly talented brothers.

PITTAPUR,) (Sb) L. C. WILLIAMS,
14-4-1904,) Inspector of Schools,
Northern Circle.

పండితులగు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిగారును నీ వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారును బిగావురిమందు నీ నెల పదమూడవతేదీని జ్ఞాపకశక్తిని దెలిపెడి యమ్మతమైన హిందూదేశసంప్రదాయపు వినోదమును జూపించిరి. ఇట్టి యతిశయమైన ప్రతిభగల యీ యమ్మదమ్ములచేత కనఁబఱుపఁబడిన పై వినోదములకు నేను మిగుల నానందించితిని.

యల్. సి. విలియంస్.

పిరాపురిం,
14-4-1904.

ఇకొస్సెక్టరు ఆఫ్ స్కూల్సు,
నార్తరక సర్కిల్.

శ్రీమైనరు రాజావారి యభియోగవిజయవార్త నాకర్ణించి యమితానంద రసహ గ్నులై యత్యుత్సాహముగల తద్విజయోత్సవవాసరంబులనిక్కవిగారి వృషాంధ్రవిజయ ప్రబంధము విరిచింప నారంభించి ముగియించిరి. పిమ్మట 1903 సంవత్సరమున శ్రీరాజా చెల్లయమ్మారావుబహదరు జమీన్దారిజీ వారిచేఁ బ్రతిష్ఠాపితమైన పిరాపురిము హైస్కూలులో మరల వీరు సంస్కృతోపాధ్యాయత్వమునొందిరి. ప్రస్తుతము వీర లా బాల్యకవితాప్రసంగ లీలాభిలాషులును, సకలనుగుణగణవిరాజమానులును, దినదిన ప్రవర్ధమానులును, శ్రీమద్రావువంశవయఃపారావారరాకానుధాకరులును, శ్రీ గంగాధర రామరాయ మహారాజతనూభవులును, దత్తపట్టమహిషీమంగయాంబికాగర్భశక్తిముక్తా మణులును, బాల్యావసానపరిలబ్ధహూణభౌషాప్రథమపరీక్షాసాఫల్యులును, సకల హూణప్రభుజనాదిశ్లాఘనీయచారిత్రులు నగు శ్రీమద్రావు వేంకట కుమార మహిషతి సూర్యరాయప్రభువరేణ్యులకు నుపాధ్యాయులుగ నున్నారు. మొన్నటి విజయదశమి నాఁడు జరిగింపఁబడిన దర్బారు మహోత్సవమునందు “రామరాయవిలాస” మను మఱియొక ప్రబంధమును విరిచించి శ్రీమైనరు మహారాజుగారికిం గృతినొసంగిరి. అప్పు డిక్కవింద్రుల యెడలఁ గనపఱుపఁబడిన గౌరవసత్కారంబులు తమ తండ్రిగారిచే జరిగింపఁబడిన గౌరవంబులతోఁ దుల్యంబు లనుటకంటే నిష్పటి సమయములో నిది

యెక్కు దనియే చెప్పవచ్చును. ఈ రాజశీఖామణులు నిట్టి వీంద్రులచే నేరపేటల బ్రబంధంబులఁ గృతులఁగైకొనుచుఁ దాముం బ్రబంధకర్తలై భోజరాజ కృష్ణదేవరాయలవలె నిజగిరినల్లెనలఁజల్లి యితోధిక రాజ్యసమృద్ధితోఁ జిరకాలము ప్రజారంజనముఁ జేయుచుఁ బరిపాలింప రక్షింపఁ బరిమేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నాఁడు.

ఇక్కవీంద్రునిచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములు.

౧. శ్రీరామపంచాశత్తు. సంస్కృతము. శ్రీరామస్తవము. 1875 సంవత్సరమున రచియింపఁబడినది. అముద్రితము.
 ౨. మందేష్వరశతకము. తెనుఁగు. సీతిప్రధానము. 1879. అముద్రితము.
 3. శ్రీరావువంశముక్తావళి. స్వప్రభువంశచారిత్రమును దెలుపు సంస్కృతగ్రంథము. ఇది ౧౦ పుములు గలిగి పిత్రిత గాధలు గలిగి నచరనాకరి మై చమకలకైం వంబులకు విందు గల్పించుచున్నది. అముద్రితము.
 ౪. మల్లాస్తవము. ఆంధ్రీకరిణము. 1882. ముద్రితము.
 ౫. కుమారశతకము. రాసనీతి దెలుపఁగ. ఆంధ్రీకరిణము. ముద్రితము.
 ౬. కుమారశతకమునకు వ్యాఖ్యానము.
 ౭. మహేంద్రవిజయము. సుబంధము. ఆంధ్రము. ముద్రితము.
 ౮. రామాయవిజానము. అముద్రితము.
- పై గ్రంథములలో కొన్నిటి నుండి కొన్ని స్లోకంబులను గొన్ని పద్యంబులను విందుదాహరించుచున్నాఁడు.

(శ్రీ)రామపంచాశత్.

- శ్లో. వచనే మృదుమందహాసనీలం వచనే సత్యకథానసంగలాం
నయనేనదయారిసం పుమాంసం చుగణే చేతనిశాశ్రమాశ్చమీదే.
- శ్లో. సహిత స్సహజనృభిఃప్రిభిః, ర్వస్సహితవైర్విహారిభిః
సమయాసరియూతటంవినిల, స్సమయాస్వప్నగతోవ్యలోకిబాలః

మందేశ్వర శతకము.

కా. రాజు లోబ్ధజాలవంటివా రొదవ నారా కాళిదాసోపమ
శ్రీజాగ్రత్కవి రాజులుం గల రిలకాశ్రీనామచంద్రోపముల్
క్షాజాను ల్లలరేని వాయుజనిభుద్దాను ల్లలా రేల యీ
యోజల్ పిండి కొలంది నిష్పటియఁగా నూహింప మందేశ్వరా.

మ. వినయంబే నుగుణం బగుం బరులకుం బ్రేమంబు పుట్టించి లా
లరముం జెందును మెప్పు చేచ్చి బహుధా లాభంబునం బొందు భ
క్తిని సందించి సమర్పలం గొనును నీతి నిన్నించి మేలంద నో
పు కలు ల్లాన జగానఁ దావృశగుణంబుం గాన మందేశ్వరా.

శ్రీ రామనంశముక్తానళి.

శ్లో॥ జ్ఞాతార శ్రోతార స్సోతారః కాంక్షితార్థదాతారః
సేతార స్సంతి యని ఖ్యాతార చయంతి సత్కృతీకరయః.

శ్లో॥ మాతా పే దవృశః కీలా త్రవిరగా దాహాండుగంధద్వయీం
సాధ్వీం గర్భభరాలసాం నృపకులస్త్రీలక్షణైర్జక్షితాం
చింతావిక్లబదానసా మనితాశ్రేష్ఠ్యామపేద్యక్తియా
సంవృష్టా విష మైశిలీం భగవతః ప్రాచేతస స్యాశ్రమే.

మల్లాణస్తవము.

శ్లో॥ కాంతాకచ ప్రయచవుష్మ సుగంధిగంధ,
లుబ్ధభ్రమద్రభమరికర్పరికింధాయ
గంధర్వయక్షసురిసిద్ధకిరీటాశోటి, సం
ఘట్టఘృష్టచగణాయ నమ శ్శివాయ

ఉ. శ్రీకృత కామినీచపరీతసుమప్రపయోరు సౌభ
 స్వీకరణద్రుమద్రుమరు విభ్రమకర్పరకంఠ కాంతికిం
 నాకసమత్తమాంగమకుటాగ్రవిఘట్టనఘట్టితాంఘ్రిపీ
 తీకమనీయమూర్తికి ఘటించెద వందన మిందుమాళికికా.

శ్లో॥ అన్యోరవింద మకరంద హృతాళిబృంద,
 సుందర కుండవళదామభి రిందుమాళే
 పూజాం విధాయ భవతో విలసంతి దేవ
 దేవేంద్రమందిరవరై స్సమా సుందరీభిః.

ఉ. కొంద ఊమందభక్తి దమకుం దులకింప మరందబిందుని
 వ్యుందమిళిందబృందహరిచందకండనవారివింద కో
 టిం దగ నీదుపూజల ఘటించి పురందరమందిరంబులం
 దుందరు సుందరీకలన మొందుచు నందల నిందుకేఖనా.

రుమారశతకము.

శ్లో॥ మంత్రకాలవినా సర్వ, జనసేవ్యస్థలే చన
 యతః కుమారి త్వంద్రుష్టు, మాయాం త్యర్థార్థికో జనాః.

గీ. మంతన మొనర్చునప్పడు మాని యితర, వేళలం దెల్ల జనులు నే వించుచోట
 గొలు వొనర్చుచుకర్జముల్ దెలిపికొనగ, జనము నినుండవచ్చుగావునగుచూరి.

శ్లో॥ మా మానం భజ మాలస్యం మా లక్ష్మ్యం మా ప్రలాపితాం
 త్వం కుమారాగతాక్ సశ్యక్ పూర్వాభాషీ ప్రియంవద.

కం. మానం బూనకు మలసతే, బూనకు ప్రల్లదనము లాదం బూన కలక్ష్మ్యం
 బూనకు ప్రజ గాంగని హిత, మానట్లుల మున్నె సలుకు మయ్య కుమా

రామరామవిలాసము.

సీ. నునుగుట్టుపట్టుమెత్తనకోకిరి, జగజంపు పల్లంపు జిగిబిగింపు
టంగువారుజగాదిటంపుజల్తారుము, ప్పిరిచుట్టుగూముచా పెన్దోరంగు
పొన్నెఱుంగులరికాబులుబలుతోరంపు, హోన్నల మెఱపట్టె ముదుట చాల
మొగముట్టుసొంపుబెం పులకెంపుకల్లెంబు, చొక్కెంపుఁజిక్కని సోఁగివా
చుఱుకునిదువాలుతరిటుకుచ్చులదెఱంగు, పీలిఁజులతురాయరబ్బిహుచాయి
దగినముస్తాబొనర్చి వస్తాదులిరువు, రిచ్చటికిఁదెచ్చి రేలిక యాభ్రవడలి.

ఉ. తమ్ములనెమ్మిగమ్మ దవు దవ్వలఁగన్గొని సన్నచేసి వా
ర్చిమ్ములఁ గూర్చు బంచితరె చచ్చిరె సాదులుస్వారి కేగ నె
య్యమ్మున సమ్ము నమ్మచుట కా యిటు చచ్చితి రించు నుండ మో
దమ్మునఁ జిన్నిమర్మలను గండకు రించిని యర్చి నవ్వుచుకా.

కం. ఏమిది చిన్నికుమారా ! యీమువ్వురు నేగఁదలఁచిరే స్వాదికి నీ
కేమైనఁ దెలుస లేదే ? నీ మాటయె తలఁపరైరె నెయ్యపుటన్నల్.

మాధవస్వామిరథవర్ణనము.

సీ. సాగి నేమినున్నరచ్చక్రమట్కయతుంబు, విలిఖితదంపతి విలసంబు
సఖలంభాస్తంభసంభాసమానంబు, చగలసజ్జాతుపాశ్వయంగము
నైకసంఖ్యాకఘంటాదళీసహితంబు, మౌళదన్నరాచీపభాజంబు
నభ్రంకషనుదన్ననాంచితకలశంబు, కీలితపక్షిగాఢ్మేతరంబు.

గీ. సగునుఁ దనకాగు గావునంశాంబుగాశి, పూర్ణహిమధామనీలాద్రిభూపతయ
సుంద్యగాయేం దుఁ గాదరి నూర్చిరినిడిన, సుందరం బగుమాధవస్వందనంబు.

పద్మవర్ణనము.

విహే. 1. 3. కనులం బేసారు గాతం గలిరసరిమశాకాంతనిర్మలంబులై

విహే. 2. 3. పుంభాపూర్ణహాపీవిపులలనగోబృందసంచేపితంబై

కనుకాంతానివాసక్రమభూపదమైకంజపతాక్షనాభీ

నినుజీయంబైవిభాతృక్షణసవమైరాజితంబైనరీతి

శ్రీ హావారు నుపురంబు నిర్మించి గోపురానికియుల వర్ణనము :—

1. కట్టించె నెన్నాడు పునచ్చిరములతోడ, గోపురంబున దాచు గోపురంబు

నిర్మించె నెన్నాడు విల్వలోదకముక్తి, వాసికానవిధగోపానసూజి

స్తానంచె నెన్నాడు సుప్తక్రికలంగి, పానమునిలోక సురదరేఖ్య

నియమించె నెన్నాడు నిత్యోన్నతంబులు, భావనారాయణస్వామివారి

గీ. కవని పీఠవిధానపునమంభక్తి, సరళంబు పద్యరూపమందేమితోచలంబు

వాసదేవనరేఖలు ప్రభృతీనియడ, కాలి శ్రీమహాయభూపాలమూర్తి

మాధవస్వామి పద వర్ణనము, పద్మవర్ణనము, శ్రీ లోటుజావారు నుపు
పురంబు నిర్మించి గోపురానికియుల వర్ణనము గల పద్యంబులు గవిగారి వా
క్యానుబంధము.

వీరి గ్రంథంబు అన్నియు మొదటినుండి తుదివరకు నొకరీతిగ నుండి గుఱుపుష్టితో
నలూరు చున్నవి. మఱియు నాకు సంగ్రహశైలియం దెలుపు చంపకమాలయం, పుష్ప
పాణవిలాసమున కాంక్షికినిజను, సత్సత్వతనము, భృంగానిసారమును భాగ
మును మొదలగు మెప్పుగ్రంథములు చిన్నచిన్నగా గుఱయించి వ్రాసి గలవనియు

స్వప్రభు శిఖారుణి శట్టాభిషిక్తులయిన వెను వెంటనే తనాజ్ఞావశంబున ముద్రితం
బులై ప్రకటితంబులగుచుండ నిచ్చుహాకిపీఠములు విద్యాభోజులగు శ్రీ మూర్తినాయ
మహారాజుగారి కీర్తి వ్యాపింపజేయుచు, నితను నశేక ప్రాంగంబులు రచియించి
మన యాంధ్రమండలికి విఖ్యాతిఁదెచ్చి, యనామకం దైన చిరాయువుతో నశ్వేచ్ఛరి
నొందఁ బరిమేస్వరుం ద్రార్థింపచున్నాఁడను.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

పీఠిక.

— ❦ —

“చతురకవిత్వ తత్త్వపటుగంపది యొక్కసామ్యుగాదన భా ।

చిహ్న చయ సౌధవార్ధి, కవిగాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా ।

యతముకొలంది లభ్యమగునయ్యమృతంబు——”

అని కనుపర్తి యబ్బయ్యామాత్యుడు చెప్పినట్లు కవితా ప్రావీణ్యమొక్కదేశము వారి దని కాని యొక్కకాలమువారి దని కాని చెప్ప వలనుపడదు. భారతీకృపా సముద్రముయొక్క లోఁ తెఱంగిన వారును, దరిచూచినవారును, లేకున్న నెవ్వ రెప్ప ట్టున మగించిన నైయత్నాచరూపముగు లభి సమకూరును. అట్లగుటం జేసి ప్రబంధము లన్నియు నేకస్కీకములై యుండు నని కాని సర్వవిధములఁ బ్రాచీన గ్రంథములే మార్తప్రదర్శకములని కాని తలంచుట యుక్తియుక్తము కాదు. ఇంతియకాక లోకా నుభవము ననుసరించి జ్ఞానసుధికమగు చుండుటయు, జ్ఞాన మభివృద్ధి యైనకొలది మను ష్యుల యభిప్రాయములు మాటుచుండుటయు, నేకాలమున రచింపఁబడిన గ్రంథముల యందాకాలమువారి మనఃపచారములు ప్రతినిబిత్తములై యుండుటయు, నెల్లరకం జెల్ల మైవిషయములే. అయిన నాంధ్రకవితాసితానుహాని కాలము మొదలు నేఁటి వఱకు రచియింపఁబడి యుండు ప్రబంధములలో నొకటి రెండు తక్కిన దక్కిన వన్ని యు నొక్కతీరుననే యున్నవను సంగతి నుపసద్ధమే కదా! కథాసంవిధానమునఁ గాని, దర్శనాంశములఁ గాని విస్తారభేదములేదు. ఇట్టినితీకఁగాగణమారసించిన స్వప్రము కాకపోదు పునఁ, నింను, కగాద్యస్తాదనకర్త, అచక్రకములనుటయే కాక, వానిపద్ధ

కులగూడెదెల్పి, మనలాక్షణికులేర్పఱచిన నియమమువలనఁ బ్రబంధరచనకుఁ దొడఁగిన నానిందఱు, కథాసందర్భానుగుణము లగువర్ణనలఁ జేయుటకు ముందుగా నాయావర్ణనల నిమిద్దబుటకుఁ దగినకథా సందర్భములకై వెదకికొనుచు, తానుగలముగా గ్రంథములు వ్రాయుచుండిరి. ఇదియే వైలక్షణ్యాభావమునకు ముఖ్యకారణము. దీనితో నాఁగి నభాగుగనేయుండును గాని నియమశృంఖలచేఁ గట్టువడి, బుద్ధిక్స్వచ్ఛందప్రచార మొసంగక, నూతనమార్గములసొంతఁబోక, కాలక్రమమునఁ దనుకుఁగల కల్పనకక్షిఁ గూడఁబోగొట్టుకొనిరి. ఏకమయమైయనేకులు వ్రాయునప్పుడు హృదయంగమము లగుకల్పన లక్షయముగాఁ దోఁచుట యసంభవ మగుటం జేసి, కొంతకాలమైన పిదప శబ్దాడంబరమునఁ దమ తమ యుత్కృష్టతే న్ధాపింపఁ జూచిరి. క్రమముగాఁబొందిత్య ప్రకర్ష మే కివననైపుణియును భ్రాంతికిఱవైనవారై, యర్థగౌరవము, భావవివరణము, రససూక్ష్మరిమున్నగుచిన్నెలమన్నింపకపోయిరి. కొందఱు రచనాచమత్కృతఁజూపఁ బ్రయత్నించియున్నచు, వారికల్పనలు, ప్రాచీనగ్రంథములలోని వానివలెఁ గాక, స్వభావవిరుద్ధము లై, విపరీతము లై, వర్ణితాంశములను సహజాకృతులతోఁ జదువు వారిమనశ్చక్షుస్సులకుఁ బ్రదర్శింపలే కున్నవి. సర్విదా గగన మార్గముననే సంచరించుచు, విసివినచోపృక్షశిఖరమున విశ్రమించుచు, సాధారణముగా నేలపైఁ గాలు మోపని విహంగంబుభంగి, నీకవులరచనాసామర్థ్యము తేష్విత్వాంతరిక్షమునందును, భూపసభామునందును గననగుటయేతప్ప, సృష్టివైచిత్ర్యవర్ణనల కెన్నఁదోకానిదిగకున్నది. భూభరణ కక్షితే గర్వింపిరమందు పర్వతంబులు, నన్నతగోత్రోద్భవంబులయ్యును జనసామాన్యమునకు జీవనాధారములై యెల్లరి నుల్గినితొంతరంగలఁ జేయఁ తరంగింపలూను, ఫలన ముద్ధి గనియు నుపతే మఱవని తరువులును గూడ వర్ణనీయుమలేకదా! తృణీకృత దేవేంద్రులగు రాజచంద్రుల గాఢలవలెనే, సుగుణగణసమ్రాన్యులగు సామాన్యులకథలు కూడఁ బ్రబంధరూపమున రచింపఁదగినవియే కదా! కష్టముఖములను, దారిద్ర్యోత్పర్యములును, దివారాత్రములఁబోలె జంటలుగా నుంటుండేసి, ప్రకృతియొక్క ద్వైరూప్యమును గావ్యముఖమున విశదీకరించుచు, భగవత్సంకల్పముల నెల్లఁకుం జెల్లముగా వెల్లడి

చేయఁచు, నింద్రియగోచరము లయ్యు మనస్సున కగ్రాహ్యము లగువిషయముల యొక్కగూఢార్థము నుపదేశ మొనర్చు దేశకుండై, రహస్యములతోనిండియుండు నీ విశ్వమునకు వ్యాఖ్యాతయై యుండుటయే కవియొక్క ప్రధానధర్మము. అట్లునటం జెసి కివులు కావ్యార్థ విషయములకై నెదకకొని యలసి నని లేదు. జగత్తంతయు వాచిదే. నాయుకానాయకు లెల్లప్పుడు సత్కృష్టస్త్రిపురుషులుగా నుండ నక్కఱయే లేదు. అచేరములని మన మలక్ష్యముచేయు పదార్థములే వాచికి భగవద్మహిమనువర్ణనాను యుల విషయములుగాఁ గోఁచును. నిర్దిష్టములని మనము తృణీకరంచు వస్తువుల మూలముననే వారు సృష్టియర్థముల విప్పి చెప్పఁగలరు. అట్లు అని మనము తీసికొని భాషముతోఁ జూచువారి చరిత్రములే వాచికి నీతిబోధకములుగాఁ గన్పట్టును. దాని నలననే కదా

“విద్యలట నెల్ల సుత్తమవిద్యకవిరె, దానిఁ దెలియఁటవిశ్వసుంతయును గనుట”

యని యశ్శకుచి చెప్పి యున్నాఁడు! సంహృష్టాంత మను నుడువఁబడినదైనను,

“రవి గానిచోఁ గవి గాంచునే కదా” యను వాక్యమునకుఁగూడ నిదియే నిజమై యర్థ మని తోఁచెడిని. వేయేల? ఇంద్రియగోచర మగు ప్రపంచగంధ భాగమునకు వ్యాఖ్యానప్రాయమైయుండు నిదియే కాక, అస్తభాగములఁగూడఁ గథా రూపమునఁ బూరించు ననియే కావ్యము. తత్కర్తయే కవి. వెల “పూర్వకవిశ్వరూపాత్మయోగవత్సఁడు” విద్యవద్యత్సఁడు కానచ్చుంగాని కవివాచ్యత్సఁడు కానేఁడు.

కావ్యవ్యాభావ మిట్టి దగుటం జేసి, వివిధమైన మొనర్చునపుడు మన మనాఁడంప వలసిఁ ప్రమాణ మెట్టిదో విచారించవలసి యున్నది. ఛందోబద్ధమై, వ్యాకరణగోపన హితమై, యలంకారసహితమై, సలక్షణ పయోగగరిష్ఠ మైతఁ త మాత్రమునఁ గావ్యమున కుత్కృష్టత గానెరదు. అట్టి కృత్య తత్కర్తకుంఁగల సలక్షణపద్యనిర్మాణకీర్తి నూచించుచు గాని, యనవద్యకవితావైశారిద్యము వెల్లడి నేయ నేరదు. వ్యాకరణము

గడుస్తయోగి పద్ధతీని, ఇంగ్లీషుభాషలు పట్టించినా కనుక, ఇట్లున్నగాని కష్టమై
 ప్రసక్తి వాని కణుదా తియిం లేదు. కావ్యమునకు భాషమే సాధారణము. భాష
 విచరితము సముపరిచనమునకునే నోచుబుట్టించి గాత్రము పట్టించినవాడులే
 యము కాదు. ముఖ్యమగు ముఖ్యమగు పదములను, పదములను నింగ్లైషునిగనిగొందు
 నగవైరి కాద్యుక్తము చూపజుకముల కింపునొంపు సంపాదించుటయేతక్కు, వేడిమి
 వెలుగులను గలగడయనేని తీరకం గలగట్టవైని తీకాగ్రమునకు గౌరవ వెనుక
 గూర్చి నేరదు. అలంకారములు సమాజసాంప్రద్యము కట్టెట్టి యొనరును గాని లేని
 చోట దానిని స్పష్టించు లేదు. కాఁట్రీ యేదైన నొక ప్రంధమును విచుప్పించు నపుడు
 దానిలో భాషవిభిన్నతలు, కల్పనాచమత్కృతీ, చర్చనాప్రవృత్తి, లోకానుభవ
 జ్ఞానము, రసోచిత్రతైలియును గలవా లేవా యని చూచుటయుగాని, భాషాసాహితీ
 ల్యము, ప్రయోగనైపుణ్యము సంపాదించుటగనిన నక్కడ లేదు. ఇదియే సమస్తగ్రంథ
 మెట్టిదో పరికిలించు.

ఏతద్గ్రంథకర్త పీఠికాపుస్తకసంస్థానాస్థాపకపీఠ్యులు. ఆంధ్రగీత్యాదులుయందు
 రసమానపాండిత్యముగల వారు. ఇది ఇతర కనేక గ్రంథములను కరకములను స్థాపి
 వాని కెక్కి యున్నవారు. ప్రబంధముయందు వివిధ విధములను సయత్నమై
 గున్నను, పద్ధతిగనుల సుభాషణలోని యుక్తమైకావ్యములతోడ మలచుట
 చగియున్నది. పూర్వలనాఁడు మండియు పీఠిక సందితకంఠ మై యుండుటం జేసి, యు
 ర్జకవిత్వాధోని పీఠికలనాన్వయమునె యుండిరందుటయేకాక, సుప్రసిద్ధులగు
 మాచిమంచి తిమ్మకవిజ్ఞాప్రయోగ కవిమాలమున నె పీఠికావ్యాసము సంతయుం గడపి
 యుండుటవలన నాతనివలె బిడ్డివదయవలెని చిన్నతముననె మునున ఘన పగు
 తలపు నెలకొని యుండెనోపు. ఆకాలమున గూడఁదము యు పతిహాసప్రజ్ఞచే రసజ్ఞుల
 యుల్లంబుల నల్లాసకల్లాలిని నెల్లి విరియఁ జేయుచున్న వాడభూషి వేంకటాచార్య
 గికవివర్యులకీర్తి, యప్పటి కన్నడ పీఠిక మనమున సంకురించి తీగసాగుచున్న గ్రంథ

రిచనాభిలాషను బోషింప, వీరి నెంతయుఁ బురికొల్పియుండ వచ్చును. సుతీయ యాఁ నాంభయున నె రాజాస్థానమునకుఁ బ్రవేశము గనియుంటుండేని యచ్చట మానవస్వభావ వ్యత్యాసములను బ్రసంచభర్తృములను బరిశీలించుటకుఁ దగినయవకాశముగూడ లభించెను. రాజుల కొలువుమాటములు సజీవవస్తువర్ణనశాల అని (living museums) చెప్ప నొప్పు. అచ్చటి పరిజనములో దుష్టజనాగ్రేసరులు మొదలుశిష్టజనాగ్రగణ్యుల వరకుఁగలయన్ని తరగతులవారును, రాజాగ్రోహం బాదిగా స్వామికార్యైకపాటి తంత్రపరిష్కారముంగల యన్ని మనోవృత్తులును గన నగును. ఇట్టి తారతమ్యముల నీ కవి చక్కఁగాఁ బరిశీలించియున్న వారగుటచే నేతన్మూలోపార్జిత ప్రపంచజ్ఞాన విగ్రంథమునం దందందుఁ బొందుపఱుకఁబడియున్న కొన్ని నీతిబోధకములగు పద్యములను, హాస్యరసప్రధానములై హృదయంగమములగు స్వభావ వర్ణనలను, వ్రాయుట యందు వీరి కెంతయుఁ దోడ్పడి యుండ నోపు. ఇంతియకాక కవ్వసుఖముల నాకటః తేలికతోఁ బాలుగొనుటయే వాలాయముగఁ దలఁచి, కదగండ్లఁ బడిపప్పు డొడయని యెడఁ దమకుంగల గడితంపు నెనురు వెనుకంజ నిడనీయక, కడఁజుట నుడేపడని దృఢ భక్తితో నిలిచి గెలిచిన వా రగుటచే, ధర్మమే జయించు నను విశ్వాసమును, భగవంతుఁ డపారకృపాసముఁడుం దగుటచే భక్తుల బున్నములఁ బాపి చేపట్టు నను నమ్మికయు, మొదటి నుండియు వీరిహృదయమునఁ బాదుకొని యుండ వచ్చు. దాని కలననేయక లంక భక్తియుక్తులగు బ్రహ్మాండ్రాదుల యజ్ఞాగ్రతీవలనఁ బొడమినయిడుములు గడచునటయు, ధనమదాంధతచేఁ గలిగిన సిలుగులు తొలఁగుటయు గురుజన తీరి స్కానకాఁబణమునఁ బాటిలినచేటులు డాఁటిపోవుటయు, మొదలగు విషయము లీగ్రంథమున నెంతయు వింతగా సంతరింపఁబడి యున్నవి.

తై లి:—మొత్తముమీఁద సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై యున్న సతిదీర్ఘ సమాస సంహాసితము గాక, యన్వయకారిన్యము లేక, “యరింటిపం డొలిచి చేతికి నిచ్చిన కీతి” “సులభార్ద్రపద్ధతి గలదై యఖిల పఠనీయతైలిచే నలరు” మన్నది.

మ. “నని పం దూరములు లుక్కువేయనిది బయటి కల్గోలకూలూస్మృత
దన మక్తల చూచుతోరణ లనత్కావించినకాయమా
ననితాంతాంచుదనంతమంటపగతా నంతస్థుభావంతశ్చ
భనశయ్యాంతరశాయి, భక్తగణనం వద్దాయి, నొక్కుమ్మడికా.”

చతుర్థాశ్వాసము, ౬౨.

సీ. “నాక్షిణితోర్తంభ తన్నిగ్ధసంశయా, గగనకాంతోచ్చ ప్రకాండజాల
మాకుతంబెన్యమా నాయతలాంగీ, సప్తపరిచ్ఛనో నదరంబు
సమాసాగ్రభేత మాత సాలజాతాచ్ఛిద్ర, చోరుశల్లభజాత తోనంబు
యుజిత సంఘటిత చంచద్దలించుత్ఫల, స్త్రుకగంభా సతీనంధమాల

తే. మగుచు నజ్జన్నిగట్టున్న యట్టినట్టు, నుట్టుదట్టుంబుగాఁ గలుగఁజే వేగ
నానిమాదనకాకిల్ప మానమైన, కాయమానంబు శుభసూచ కనుగ నల్పము.”
చతుర్థాశ్వాసము, ౬౩.

శుద్ధాంగ్రపద్యములఁ గూడ నట్టిరచనాసౌకుమార్యమే కన్నట్లు చున్నయది.

“అంటగరానివేల్పు మొద లొకడవేలుమనీలు గానవా
ల్లంబులు మింటి దిమ్మరుల దాంటులునుం దెలుగంటిపెద్ద ము
క్కుంటిన దమ్మికంటిదొరఁ గన్దొని యొప్పున నెప్పుడొట్లు మీ
బంటులబంటు బన్నముల పాల్పడకుండఁగ బ్రోవుఁడీ యనకా.”

పంచమాశ్వాసము, ౬౪.

గీ. “కాచి చల్లార్చి పాలువీఁగడ ననుచ్చి
బిగ్గరగఁ జేర్చి ననుఁగూర్చి పిలువఁ దొడఁగె
నల్లనగు సామిచిల్వబోనపుహంమాయి
నెక్కి గావయ్య యిపుడు నా చక్కి కనుచు.”

షష్ఠాశ్వాసము, ౬౫.

శబ్దాలంకారములకై వీరు ప్రయత్నింపకపోయిన నవ్వియే వీరిం జేరఁగోరు ననుట యత్యుక్తి కాదు.

కం. “కిలశీహృతవిరజామల, జలశీకిరి నేకరచిత సంస్థలతాంచ
ద్దలశీతలతులసీవన, తలసీమ మెలంగు ముక్త తతులం దెపుడున్ ||”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౪౧.

కం. “భగవల్లసదనుకంపన్, జగ మెల్ల భజింపఁ దగిన సంపద చెలఁగన్
భగవల్లభుఁ డగతల్లజ, ముగ నల్లనమూర్తి నిలిపె భువి నబ్ధిదరిన్ ||”

ప్రథమాశ్వాసము, ౧౬౩.

అనుప్రాసము లేని పద్యము లపురూపములు.

ఉ. “వీరము మీఱ మీ రమర వీరులు సారెకు భూరిసారి మే
పారఁగఁ జొక్కమైన మెల పారఁగ ధీరగభీరధీమో
దారతఁ దారతమృరిహి తారభటిం దఁగదారస్లి లే
దో రహిఁ దోరమై దనరుదో రహిఁహోరతఁ బోరితంబులన్ ||”

తృతీయాశ్వాసము, ౨౦

ద్వంద్వ, త్ర్యక్షరప్రాసములఁ గూర్చుట యందు వీరికింగల యగణ్య నైపుణ్యము చూడ నాంధ్రభాషాయోష వీరి కెంత వశ్యురాలో తెల్లము కాక మానదు.

కం. “ఆ శాపవిధముఁ దెలిపెద, మాశాపతిసేవ్యతాభవాతిశయము దా
నేశాపశదాయోదే, వేశా పరులను భజించు నితఁ నీదు సిరుల్ ||”

తృతీయాశ్వాసము, ౨౯.

ఉ. “శారికలారి ! శౌరకడ సారెకుఁ బారుకఁ ధార్దముల్ మనో
హారిక లారివసుధరణ నద్భుతభంగి నెసంగు నట్లుగాఁ

గోరకలారా బెల్లుమును గూర్చి గాంచెడు మీరే జగ
సూర్యులారా హస్తముల పోడిమి బుద్ధి నెఱుంగు టబ్రమే॥”

త్వతీయాశ్వాసము, ౧౦౮.

నిర్దోషములకై వెదకి చూచినవని గనబడుట కష్టము. ఆకస్మికముగ నే పద్యమునైన జదివినచో నిది సువ్యక్తము కాదగలదు. దీనికి దోడు వీరి కవితా ధోరణి “గాంగనిర్ధారపద్మగ్ధారాశం” బని చెప్పినచో వీరికైలి యెట్టిదో యెల్లరికుం డెల్ల మగును. ఇది యొక యాశ్చర్యముకాదు. “ఆకుధారా కవిత్వంబునందు శయ్యలుపమ లుత్పేక్షలును లేక రుండు”నని చెప్పిన యప్పకవివచనము వీరి యెడల వర్తింపక పోవుట నే నెఱుంగుదును. ఎంత యవ్యవధానముగఁ జెప్పిన పద్యమైనను బ్రబంధపాకముననే యొప్పు చుండును. ఈ గ్రంథమున నే కిందపద్య మెత్తి చూచినను శయ్య కుదాహరణము లభించును.

కం. “తా మఱచి నిద్రపాల్పడి, తామఱచిన మీమి శ్రుతులు తలఁగి చనుటకై
తామరచూలి ముకుందు న, తామరచూలీనచుర్చితాంఘ్రిఁ దలఁచినక॥”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౦౯.

కం. “రాజీవనయనుఁ డాశ్రిత, రాజీవనచైత్రుఁ డెపుడుఁ స్రాఁజుల్కులకై
రాజీవనవాక్యతీతో, రా జీవనరాశిలోని రక్తముఁ జెలవిక॥”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౧౦.

అచ్చ టచ్చట వీరి కైలి శ్లేషాలంకారప్రయక్తిమై యుండుటయుఁ గలదు. అప్పట్లఁ బింగలి సూరనార్యుని కాశల్యము తలఁపునకు వచ్చు గాని భట్టుమూర్తి ప్రజ్ఞ జ్ఞప్తికి రాదు.

కం. “వసువిసర్పప్రసితంబై, సునిధమహిమాఢ్యమై విశుంభతన్మతా
వసుమహితామోదంబై, యెసఁగెడి నచ్చటి వారలే కద స్వస్థుల్॥”

త్వతీయాశ్వాసము, ౧౧౧.

ఋ. “ఆని కావ్యోదిత మైనపద్యమున సుద్యత్ప్రాసవిన్యాసగుం
భన మిత్రేభనః పద్ధతాశ్వాగతి శుంభద్విశ్రమస్థానగో
సనభంగీహృదయంగమం బగుచు దేవద్యేషిసైన్యం బాగికా
జనియె న్నాకి పురీనిరోధనసముత్సాహస్ఫుటాహంకృతికా॥”

తృతీయాశ్వాసము. ౮౩.

ఉపమానను లెంతయు స్వభావానుగుణములును మనోహరములు నై తనరారు
చున్నవి.

సీ. “పిల్లి పొర్గించి త్రావినపాలకుండనా, నమ్మితకుండయు శూన్యమై తనరై
నూనెచుట్టపు నేల నుయినాఁగ నుగిగవి, పొదుంగు పయోహీనముగను గోఁచెఁ
శాలది గూండ్లిడిన హయబువోలె గల్పప్యక్తములు నిష్ఫలములై కాననయ్యె
నుండువేసవినాఁటి మడుంగు నామిన్నేటి, యసలెండివీటలై యుడుగుఁజూపె.”

తృతీయాశ్వాసము. ౧౦౭.

సీ. “దెలితనూభనదండహతులకు దశఁతాం, బకు వీఁపు నల్లులయంచ మయ్యెఁ
బలలాశికుట్టాక సులకు వేఁడేనెలుంగు, కొమరునితల సంతకుండ యయ్యె
దైత్యకనాసిక్వతముల కింబుధి నాభు, మే నూరిదరిబొడ్డు మేడి యయ్యె
దనుజాంగుల్ పీఠన సుల కి ర్లేశు, చెవిగోయి కిన్నెరచీల లయ్యె.”

చతుర్థాశ్వాసము. ౮౧.

సమయానుగుణముగి మనోజ్ఞములగు లోకోత్తలచేభావము వ్యక్తపఱుచుటయుఁ
దఱచుగఁ గన్న నగును.

తే.గీ. “కోరకై పస మొనఁగించుకొనఁగఁదగిన, నిర తనంతనె రా నుపేక్షింపఁదగునె,
నుది వలసి వచ్చినను మేనమామకూతు, వావి గాదంచుఁ బలికినవాని కిరణి॥”

తృతీయాశ్వాసము. ౭౭.

తే.గీ. “బరుని వలన నాకునుపకృతి యెందాకి, నొకరు చుండు చంద్రుడు మెచ్చి
యేటు దాటితెప్పనేర్చిన చందాన, నాని వేరు విడచినై నొల్ల॥”

మహాత్మానము, ౧౩౬.

సామాన్యముగ మనకవులలో సనేకులయందు గానగానట్టియు, వీరియందధిక
ముగా గనుగొన దగినట్టియు బ్రజ్ఞావిశేష మింకొకటి కలదు. చిత్రకారుడు తన
కూలికతో నిటునటు నాల్గు గీతలు గీచి యాకారము దేలుచు పోలిక, వేషభాషా
విశేషముల, నవస్థాభేదముల, జిత్రవృత్తుల గొన్ని చిన్నిపదములతోనే గన్నుల
మెదుట గట్టినట్లు వర్ణించుట యందు వీరికిం గల నేరు పెంతయు వింతయై యున్నది.

సీ. “అడ్డనిడ్డంబుగా నాదల నిడుకొన్న, పలిపంపుగుడుగు గోవకులచింత
లభిక ప్రదేశాది కాంక్షకంబుల లెస్స, ప్రాపించట్లంపు భస్మ రేఖ
లెడమూంపులయందు దృశ్యముగా, గన్నట్లు స్వచ్ఛస్వభంబుల జన్మిదములు
గడుశుభ్రముగ దోమి కుడికేల దాల్చి, యాతాన్రుతామ్రము యాంబుపాతి
లగురిగాంచనముఖరీజ లావగాహ, ఎముల గావించి వాయులింగము భజించి
పరివస్త్రములు లోచు వచ్చున్విజుల, గాంచి నివిజనుహర్షి హర్షించె మిగుల॥”

మహాత్మానము, ౨౦.

సీ. “అనుమత్ఫలక మధ్యంబు తేభముగ నే, తెల్లనగుగాయ మో తెరుణయజ్ఞ
సారంగివదనంబు సారంగలాంఛన, యద్దేవ నేయనో యాయజ్ఞాకి
చంద్రమకళనాభి చందమింద్రోపల, స్థానహామో హామిన్యాజివర్ణ
యప్తపదగృహంబు నందె కదా యీత్ర, యామనుఖంచమే యాహితాగ్ని
యనుచు మందాకినీతీరియుచు బా, సున కుషకకాలమున గూడి కొనిన కొత్త
సోమయాజులస్థానికల్ ద్రోమికోనను, నాత్మపరిభాషభాషింతురచు నెపుడు॥”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౪.

సీ. “చరణము ల్నిడుపుగా సాచి కే లొక్కటి, పుడమిపై నూతగా నిడి వసించుఁ గూర్చున్నతటి నాయకుండురాదవుదవ్వు, నను గాంచి కడుప్రయ త్నమునలేచు ద్విత్తాంఘ్రివిన్యాసమాత్రన దశతరు, స్కంధాదులవలంబకముగ నడచు నొక కొంత లేని యోషికఁ దెచ్చికొని భర్త, కుపచార మొనరింప నుద్యమించు నలసదృష్టలవలయు వస్తులనుదెలుపు, నలఁతియెలుగునఁబరిమితో క్తులనుబలుకుఁ గలికి నీర్కావివలిపంపు వలువఁదాల్చు, నెలలు నిండినకొలఁదిన న్వలఁదిమిన్న||”

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౦౩.

సీ. “ఎవరైన వడివడి నెదురుగానేలేర, ననుఁ బిల్చుటకె వత్తు రని తలంతు సఫలప్రయత్నలై చనువారి వార్తలు, విని నాకు నిటు లెప్పు డని తలంతు నగరిమోసలతీవి నడయాడువారి నెల్లఁ, స్వామివల్లభు లని తలంతు దేవేరిబోనగత్తెలచేత నైన నా, మనవిఁ దెల్పింతునా యని తలంతు నాకలొకంబునుండి నా రాకఁ జెవుల, సోక నెఱిఁగించువారలు లేకయిటుల శ్రీకళత్తుండుపేక్షించెఁ గాక యున్న, నీకరణినుంచునే యంచు నేకతమున||”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౦౪.

రెండు మూఁడు పదములతో నర్థము నంతయుఁ దెల్పుటయందు వీరి సరివారి లనేకులు లేరు.

“నిదుఁలఁగోఁగెనటంచుఁ బదములొత్తుభుజిఘ్న, లూరకుండిన నంఘ్రు లూఁపుకొనుచు.”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౦౫.

“వాకిట జందెము లుద్భృతోరులై యొడుకుచు నన్న లున్నను.”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౦౬.

“ఎందునుండియొ యెచటికోయేగుచుండి, పిడుగు వడినట్టుగానుట్టి పడియె నెమట.”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౦౭.

“యాతాయాతపీతోత్తరీ, యదశం దొట్టిలఁ దల్లడిల్లె నగరిం బాబాలగోపాల
ము.” తృతీయాశ్వాసము, ౮౯.

“అఖిల సజ్జన లోకాభయ ప్రదంబు, లైన నాల్గుభుజంబుల నతని బొదివిలేనఁగా
నెత్తి.” చతుర్థాశ్వాసము, ౪౪.

“పురి గీరి పిఱిఁదిగాఁ దిరిగి బయల్ గాంచి, పోవజేహరి యంచు మ్రొక్కి—”
షష్ఠాశ్వాసము, ౧౫౬.

సందర్భించితములగు పదవాక్యముల నేర్పికుర్చుట, శబ్ద బాహుళ్యము లేకయే
యుద్దిష్టార్థమును వివరించుట, రచనాచమత్కృతిచే వర్ణితాంశమును జదువువారి
హృదయఫలకములపై జీతించుట, — ఇవియే నిజమైన కవిత్వలక్షణములు; వీనియందే
వీరి సామర్థ్యమంతయుఁ జూపఁబడి యున్నది.

వర్ణనలు:— ఇది వీరి వర్ణన సామర్థ్యము కైలి కంటెను బ్రశంసనీయము. సృష్టి
వైచిత్ర్యములు జూసామాన్యమును క్రాంత్యాము లనియు, గగనతలంబున నగోచరంబులై
లక్షలకొలఁది మూఁగి దాగియుండు నక్షత్రసమితి దృష్టిపథంబు నధిగమింపఁ జేయు
దూరదర్శని (Telescope) చందంబునఁ గవులకల్పనలు స్థూలదృష్టిచే మనము కనుఁ
గొన లేనివాని నన్నిటిఁగన్నుల కగపడఁజేయు ననియు, నెల్లయు నొప్పుకొను విషయములే.
ఇది వర్ణనలు స్వభావానుగుణములుగ నుండ వలయు నని విప్పి చెప్ప నేల? కవి
చిత్రకారునివలె, సాధ్యమైనంతవఱకు సహజాకృతిఁ దేల్చుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును.
లేనిచో నిది యిట్టి దని పోల్చుట యశక్య మగుటయే కాక, వారి సామర్థ్య మెట్టిదో
యెఱుకపడుట కూడ దుర్లభము. అన్నప్పవిషయముల విశదపఱుచుటయంద తిశయోక్తి
సహాయకారియైన నతిశితతరణి కిరిణములకరణి, మేరిమిఱినచో నిర్మయోజన మగుటయే
కాక, తఱచుగ మొదటికి మోసము దెచ్చుటయుఁ గలదు. కావున సుత్రేక్షలలోఁ
గవులు చూపు సామర్థ్యము స్వభావోక్తియందుఁ గన్పఱచినచో మన కావ్యము లింకను
క్రావ్యములుగా నుండును. అయిన నిది మనము తలంచునంత చులుకనైన కార్యము
కాదు. అవయవానురూపతయు, సహజలక్షణ సౌందర్యమును లేని వికృతరూపమును

నాయు సలవాటు మలభసాధ్యముకాని, కృత్రిమాకారిమునే నిజస్వరూప మనిభ్రాంతిం గొలుపుచు జీవకళ యుట్టిపడునట్లు లిఖించు ప్రజ్ఞ తారదావరప్రసాదలబ్ధి మని చెప్ప వలసియున్నది. ఇట్టి సామర్థ్య మేతద్ద్రాంతకర్తయం దధికముగాఁ గననగు. ఐనను పీరి కల్పనాసామర్థ్య మనల్పము. ఎట్టి విశేషములు లేని సామాన్యవిషయములనె మనోజ్ఞముగఁ జనుత్కరించి యెన్నఁడు మఱపురాకుండు నట్లు వర్ణింపఁ గలరు. తార్థ్యభూధరాన్నత్యమును, దదధిగోహజాసమయమున మూకబధిరాంధపంగులకు సంగత మైనలాభమును, వేంకటేశునకుఁ గుక్కుటేశుం డనుచరిసహితముగ నొనర్చిన చరిత్యయు, సంతయుఁ జక్కఁగా వక్కాణింపఁబడి యున్నవి.

సీ. “నెలయేటి యిసుకతిన్నెల గూఢమణికేళి, కల నిలింపాంశనల్లలసి యాడ
దీర్ఘకాబ్జముల నధిత్వం హంసము, చలములు జతగూడివెలయఁ జేయ
వృక్షశాఖల కాసి ఋక్షాళితేజస్తి, మిరిమేళనాశ్చర్యగిరిసుఁ జూపఁ
గటకకుటుసులంమఁ గనిసి గంధర్వసంఘా తంబు సంగీతకలఁ బెరియ

తే. గీ. నాకభూలోకములకు సంతతముగాఁగ, రాకపోకలు నెరిపఁ బరిస్పరింబు
నివిజమనుజులు కోర్కెసంధింపుకొనిన,దండిని కేణి యనుగ నక్కొంప దనె.”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౫౭.

సీ. “గొంతెత్తి గోవింద గోవింద యని సంత, రువ్వుగా శిట్టవాక్రమచ్ఛవారు
శ్రుతిహాతు మారుతాహతి వీణెసారణి, ననువుగా సదరింపు మనెడువారు
ద్వాం గోపురద్వపద్ధ్వరితానవర్ణ, సమితివిస్ఫుటముగాఁజదువువారు
వడివడి ముందుకైనచి క్రమృతీతన, యడుగులఁబడి మొక్కులిడెడువారు

తే. గీ. నైవారిలఁ దనవంట నరుగుదెంచు, వారి సలమూకబధిరాంధపంగుజనులఁ
జూచుచుఁ గవటనాటకసూత్రధారు, చిత్రనాటికపటిమ కచ్చెనువు నెంద.”

షష్ఠాశ్వాసము. ౧౫౮.

సీ. “తొలితోడతానెయ్యెయెలుగొత్తమీఁదండంబు, గులఁ గుక్కుఁ జేతుండుకోసరికూసె
నాలమందల కెల్లనధి నేర తానెయ్యె, పొంకింబుంగా నందిఁజంకె వైచెఁ
దీర్థంబుఁదెచ్చుహస్తీకిఁ దెద్ద తానెయ్యె, లంబోదరుఁడు బృంహిపం బొచ్చెచ్చె
విహంగంబులకుఁసెల్లఁ దెద్ద దానె కుమా, యనికేకి పెలుచ నిస్వస మెఁదచ్చె

తే. గీ. దానె లింగార్చకులకుఁ బాధవికుఁ జగుమఁ
బ్రాతఁనిలుండు వేరనాగ్నిమఁ నిన్న
ఘంటా మ్రోయించ వంశమాగధులు తామె
యగుచు భక్తులు వేర్కొనిరపుడు మమ్ము||”

శ్రీమత్స్వామి, ౨౩.౨.

కొన్ని సమయములఁ బ్రాత్రల యల్లంబుల మల్లజిగోసం వలపులు మెలపుఁ
దలుపఁబడుటయుఁ జూడవగు.

సీ. “పయసంబులు జెలుచోఁగవమాఁ మెదు రాట, దున్నెమిత్తం బనితోఁపవయ్యె
వాహనంబులు లేక బ్రహ్మర్షి ముఖ్యులు, దోచఁగాఁ దగవనితోఁప వయ్యె
మాహేశ్వరుండైన నూని దోచవ్వలఁ, గోప వస్తువుఁ జూపఁగోఁప వయ్యె
గౌరీ ప్రసాదవక్త్రపయోజమాల కంఠోయి నద్దుకొనంగఁ దోఁప వయ్యె

తే. గీ. నేను నేయును నివ్యపరమశాఖ్య, బహిశముఁ బహి శమగుణం బుదంగ వడిగఁ
జిత్రమీసంబు చిక్కులఁ జిక్కెఁకట, బైవనిర్ణయ మెవ్వారు చాటువారు||”
తృతీయాశ్వాసము, ౫.౨.

ప. “మనిరాఁబ్బుఖ్యుని శక్తి మన్నెఱుంగినో యిక్కండలి యీదంటయై
యనసూర్యాసతీయంచ న్నక్తికి సుతుం డౌ కెల్ల నాలింపనో
జననక్రిగ్గనఁ డీరపోగఁనుడు మస్సాన్యప్రభావాధ్యుఁడం
చని విన్నాఁడను గానొ నా తెలివి యేమై పోయెనో ! యిక్కటా !”

తృతీయాశ్వాసము, ౫౩.

సీ. “కట్టించుకొనినాఁడు కడవై జయంతంబు, తెన కేమొ యిది శాశ్వతం బటంచుఁ
గావించె గడ యోలగము సుధర్మాస్థాని, తనయధికారంబె తప్ప దనుచుఁ
బాలించె గడ స్వర్గపట్టనం బేపట్టు, నను దన కిదియె కాణాచి యనుచుఁ
గొలిపించుకొనె గదా వలపించి యప్పర, స్సతులచేఁ దనపెంపె సత మటంచు

తే. గీ. నార యాయుద్రుఁ డిప్పు డెందరిగె నొక్క

మనలఁ దొలివేలుపుల మాట మఱియు సవతి

తల్లికొమరుల మాటఁ దత్స్వర్గరాజ్య

మెల్ల మన కనుభోజ్య మంచెఱుంగఁడొక్కొక్క”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౦౧.

సందర్భోచితవర్ణనలకై వెదకికొన నక్కఱయే లేదు. ఈ గ్రంథమునం గల మనోహరవర్ణన లన్నిటిం గూర్చి విస్తరించి వ్రాయవీలు లేమిచే దిక్పదర్థముగఁ గొన్నింటి మాత్రము వివరించెద. నాచూచినంతవఱకు నాంధ్రప్రబంధములలో నెద్దాని యందును ఋతుచర్ణన మీ గ్రంథమునందువలె హృదయ రంజకముగను స్వాభావికము గను జేయఁబడి యుండలేదు. ఆయాఋతువులందు భూపులు మొదలు కాఁపులువఱకుంగల యన్ని యంతస్తులవారి లెట్లెట్లు కాలము గడుపుచుందురో, ప్రపంచమంతయు నెట్టిమాటుపు లందుచుండునో తెలుపఁబడి యుంటయేకాక, యప్పుడప్పుడు నున యను భవములోనికి వచ్చి వయ్యుమనము గనునింప నట్టియు, గమనించియు మఱచిపోవు నట్టియు, విషయములన్నియు మనస్సున కొక్కసారిగాఁ బ్రదర్శింపఁబడి, స్వప్నము నందుంబలె నిమేషమాత్రముచు సంవత్సరభుక్తి జన్మికే దేఁబడియున్నది. ఇయ్యెట్లు వీరికింగల పరిశీలన శక్తియు, ప్రపంచజ్ఞానమును, బ్రకాశితములగుచున్నవి. హాస్య సాగపదము లగుపద్యము లనేకము లీ ఘట్టమున గనపట్టును.

సీ. “ప్రహిబహిః కట్టిమాభ్యర్థ గాంభఃపూర్ణ, కలశాంబువులు గతి క్లమముఁ బాప
నవ నారికేళవ ద్వికలింజకస్థితల్, హర్తాతపోత్థ శ్ర మంబు నాడుప

జంబీరరసపూర సమ్మిత మగుతేక, సారంబు ద్వుమను జల్లారజేయ
నాయరకాయమా నాంతరస్థితతాళ, శృంతయుల్ ఘ్రాంబు విరతినడగ

తే. గీ. నిదుర గడురంగ నపుడధ్వనీచలము, విడియొక్కొక్క పుణ్యాత్ము డేడినయట్టి
ప్రపసపారిసుఖాప్తి మైఁ బనుల మఱచి, పట్టపకలింకివనసోకు దట్టకుండు.”

ద్వితీయాశ్వాసము, 28.

సీ. “ముసుగిడ్డకుటుమాపు ముమకడుప్పటిచెమ్మ, గిలకుండనలఁటితో వెలుబుచ్చు
హత్తించి తొడిగిన క్రొత్త చెప్పలజోళ్లు, చడియకుండగ వీని బగులఁ జేరి
గుత్తంబుగాఁ జుట్టికొనిన చుట్టలనిప్పు, లాఱకుండగఁ బంచ టరుగు లెక్కి
పొన్నుఁ గఱ్ఱలయూరఁ గన్నుఁగానకి జాటి, పదకుండ రచ్చసా వడులనిజికి.

తే. గీ. చేలపనులందుఁదొప్పడు చెలిమిసంజ
గాఁపుఁగొమరులు పడుపునుంకములఁ గొనిచ
శాలిపాలికలకుఁటి పొలిఁ జేరి
రెట్టకేలకు నజ్జడి నేకతయుగ||”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౯౧.

సీ. “పట్టుఁబుట్టముఁజుట్టి నట్టిబోడిశిరంబు, పైసొప్పవక్షయ పాత్రి నొకటి
యిమక క్షములఱిని తిరునామములపుస్త్ర, కమునను దాళ శృంతయున రెండు
క్షుద్రకుట్టిప్రాంత శునకభీతినిఁ గుడి, కేల చాల్చిన తిరుగోట నొకటి
డాచేతిదారిఖండ పుఁ దాళ యుగిరెండు, స్వప్రతీకంబులఁ బదియ రెండు.

తే. గీ. రిమా నట్రాదశోర్ధ్వపుండ్రములు చమకు, నమరసత్కర్ధవైష్ణవత్వము ఘటిల్ల
విక్ర మెత్తంగ సాతాని పిండునిలుగుఁ, దగధనుక్రాసవాసరాం తమలనపుడు.”

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౦౦.

సీ. “నవశాలిసస్యకృంతనవిధానైకసం, భ్రమముహూర్భవదంఘ్నిభవకులంబు
వార్షికప్రేమిసంపాదనాజనన, త్వరచరద్రామ నేవకజరంబు

పార్థివప్రామాణ్యము దృఢాగ్రహణముగ, దుర్యోధిపురుషభటోత్కరంబు
ప్రతిరోహసర్వతట ద్వాద్యనాదననాన, కోరింగిముఖ్యభిక్షువజంబు.

తే. గీ. దశర సవ్యేశ నాప్రభాత పదోష, మాప్రదోష, పభాతంబునటల యటల
తిరుగ సయ్యయినదడితెజసి లేమి, జేల కూళ్లకు నొకవితచెలుపు దోచె !”

స్వీయశాస్త్రము. ౧౦౦.

స్వర్ణవర్ణకముకూడ నీ కీతిగనె నిరుపమానసౌందర్యము కలదై యున్నది. ఏవ
వొడమఁ జేయకుండ శృంగారరస మెంతవఱకుఁ జూపనగునో యంతపర్యంతము గనఁ
బఱుపఁబడి యున్నది. ఉత్తరహరివంశము, మృత్యుంజయవిగాసము, మొదలగు
గ్రంథముల యందలి స్వర్ణవర్ణకలకుఁగూడ దీని యెరుఁదఁ దలయెత్తి మెలఁగ వలను
పడదు. నిగ్గోళ విష్ణుం బొంగిని నన్ను డొనర్చిన ప్రణమ లెంతయు సమాజులుగా
నున్నవి. నైమిశారణ్యవర్ణన, నాచుసోమని బదరికాక్రమువర్ణనవలెఁ బదువువారి
మనములఁ దనతోఁగొనిపోయి, మునిజనావాసమునఁ బ్రవేశింపఁ జేసి, పక్షిబాతుల
కూతలును, సెలయేళ్ల మోతలును దప్పనేచప్పడు లేక యొప్పు నన్నట్టునఁ, బరమ
శాంతస్వాంతులై, తపోధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠులై, సంసరణతరణితరణమునకు “శ్రీరమణనేఁడ
లెకేవల నొకటాట” నెఱింగి, “ప్రత్యహముం గృతనిర్వికృత్యులైకొరి కథార్థముల్
వినుచు శార్జిదలంచుచుఁ జక్రింగళా కారమునాత్మ నెంచుచును గాలముఁబుచ్చును”
నందు జటినుండిలిదగ్గుఁమొంగుచ్చుచున్నయది. అనితి దొహ్మద ప్రపదవేదనావర్ణనల
పటుకొనఁదగిగవి. నే నింత చూతెచ్చఁడునుఁ గని యుండులేదు.

సీ. “నిరర్థిప్రాణోద్వివంశీకల్పయిణిపాల, పరిమాన్న మొక మానికట్టియొచ్చెఁ
దన లోపుఁ గాంచి కొత్తగఱులించిమిలి, చెట్లనండ్లొక మునిశ్రీ, యెసంగె
నిశ్చయే హేతాభిసం తీతిసిద్ధగుహిమాత్మ, తల నొక్కఁ గునికఘాతలక మునిదే
యదమఁబ్రికవపురఘృతపక్షిఖా, ద్వయ లొక్కటిబిరియిల్లలు బచ్చె

తే. గీ. దాను లూచించుదేవిదాదగుల మీద, గొనయనిగ్నాల్ల పురికపోధనపురిండ్రి
యి కేయ నీమంతకుభక్తోభక్త సేవకుకెల్ల, పరమేశ్వరమంతకుచేరిక నవటా.

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౧౭.

సీ. “ప్రవణగన్యగు నాంధ్రుకోరనిపత్తుల, బాహుయతల కేయ వలయునేమొ
బల మెల్లంగ మహేశ్వరునిముంగిటనంగి, బట్టియిట్టటులైన వలయునేమొ
గ్రుక్కలాక్కటేరెందుఁ గ్రోలఁగాన్వధితచే, బలమునుఁ త్రించుచు వలయునేమొ
కమునందిడుకోసం గాఁ బ్రపుటముపై, విలిఖించి యంత్రమీ వలయునేమొ

తే.గీ.యనుచుకన్మ ప్రసూత్యుపాయజ్ఞులెల్ల, నుటజబహింగణంబున నుండి నపుడు
బరహూనికుటుంబిని జననియై క్రి. నొక్కటఁదదీయదాలకా హూతులగుచు||”

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౧౮.

వాసుకమూర్త్యావిర్భావముట్టయు శైలిచే బోతనాన్యసి భావతయతోయూరి,
లేచున్నను, గథాసంవిధానముచమానము దానికి వీరమైనఁ చేరిపోకుంట యటుండు
గొన్నివిషయముల దానిని మించి యున్నదని యొప్పుకొనక తప్పదు. తృతీయాశ్వాసము
నందలి శాకికాసంవాదముట్టయు మున్ను వాకొని, యన్నిటికన్న నెన్నకఁ గడఁచగి
యున్నది. పదాలిత్యముననేమి, కథాచమత్కృతీయందేమి, భావవివరణముననేమి,
కథాపూర్ణోదయ ప్రభావతీప్రద్యములులఁ బరుడించు చున్నయది. ఇతరారంగంగ
నృత్తిజత్వమును భాషాప్రాకరణ్యమును యోచించుచున నీశాకికము నూని నాన్యసి
హంసీకతంసము నొక్కయోగుననే చదివి వని సంకీర్తన మొనరిక మామి. అమరా
వతీపురికి మరలివచ్చిన పిమ్మట చచ్చివుండవలె న్నాన్యసియొక “గొంత వింతలచే
సంతరింపఁబడిన దంతుల మగు భాంతి,” కలభాషిణి మణిసంపదలకు, సంభానలహ
బరులకును గల్గినచిత్తవిస్మృతీని స్మృతీకఁ జెప్పుచున్నది. షష్ఠాశ్వాసమునందలి కథకుఁడఁ
జాలవజకుఁ గవికిం గల స్వకపోలకల్పనాసామర్థ్యముం బ్రకటించుచుఁగ శాపూర్ణోదయ
రుచుల వెల్లి గొల్పు చున్నయది. ఇందుఁ బాఠానకు నాభీరునకు జరిగినసంవాదము
వలన నిక్కవికిం గల సందర్భోచితపదప్రయోగ నైపుణ్యముదెలిసి కొనవచ్చును.

గ్రంథనామము:—“మహేంద్రవిజయమునకు మాతృక యైన యుపమాకామా హాత్మ్యము సంస్కృతమున రమారమి నూజనమృభ శ్లోకములుగలదై” బ్రహ్మకైవర్తి పురాణమున నొక భాగముగానున్నది. ఈ కవీంద్రుడు దాని నధికముగాఁ జెంచి, మూలము నందలి కథతో నూతనగాధల జతగూర్చి యల్లి, యాతాశ్వాసముల ప్రబంధముగాఁ జియించి యున్నారు. మాతృకకువలె దీనికేగూడ సర్వవిధముల నుపమాకామాహాత్మ్యమునుపేరే సరియైన దైనను, “నింద్రజయంబు ముఖ్యగాధగఁ దోచెంచెం గాన మహేంద్ర విజయ మని దీనికే బే రిడుట మంచి” దని గ్రంథాని యందుఁ దెల్పఁబడియున్న కవి యభిప్రాయము కేవలమపూర్వ మని కాని యనంగత మని కాని చెప్పఁ జొప్పడదు. మొదటి మూఁడాశ్వాసము లందును మనువునుగూర్చి యొక్కవాక్య మైనలేకున్నను గథ కంతకుఁ బ్రధాననాయకానాయకులు వరూధినీప్రవరాఖ్యులయ్యును, నాంద్రకవితాపీతామహునిప్రబంధము “స్వారోచిషమునుసంభవ” మనుపేరిఁ బరగుచున్నది. దానికన్న నిది సార్థక నామమే.

కథావిషయము:—ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రధానోద్దేశ ముపమాకాక్షేత్రమహిమానువర్ణనము. ఎవ్వరైన బంధురతటాకోపాంతమునఁ దపంబు సల్పినను, దజ్జలంబుల మజ్జనం బొనర్చినను, గరుడభూధిరంబధిరోహించినను, దత్కూటస్థితుం డగు దేవుని సేవించినను, దత్తన్త్రనోభీష్ఠసిద్ధిరూపమున నాక్షేత్రమాహాత్మ్య మెల్లఁకుఁ బ్రకటికృతం బగుచుండు నని బోధించుగాధ లిందుఁబొందుపఱుపఁబడి యున్నవి. అట్టి కథల ముఖ్యాంశమే సంగ్రహముగ నీ క్రిందపద్యమున హృద్యముగఁ దెల్పఁబడి యున్నది.

సీ. “బ్రహ్మవిద్యాచుహాప్రజ్ఞానిధిత్వంబు, నివిజేంద్రసదృశవైభవసమ్మిద్ధి
యదితికశ్యపసమానాపత్యయోగంబు, నంద్రనాయక కాతుకానుషక్తి
నారదప్రతిహానతారకజపసిద్ధి, ఘర్జిటినిభధూతదోషవృత్తి
హీనభూతాభసాంతానికి లోకాప్తి, వల్లవతుల్యకైవల్యపదవి

తే. గీ. యేతదస్మత్ప్రపూతవిఖ్యాతమహిమ, సహితమహితకథావిధత్రవణపఠన
నిరతనిరతులకొదవు—”

ఇది నాయాగాధల గ్రంథవిషయము నుండి విశేషజీచి సత్వేక్తియుగ నాని యందుఁ గానఁబడు రచనావిశేషముల మాత్రము గొన్నిటి వివరించెద.

మొదటి రెండవశ్వాసముల యందును వేదాపహరణ యగు సోమకాసురునివద్ద దెలుపఁబడి యున్నది. ఈ భాగము కథాచమత్కృతిచేఁ బ్రసిద్ధము కాకున్నను, రస భరితంబులై విను వొదవింపక చదివినకొలఁది మది ముదము గదురఁ జేయు బుతువర్ణనల వలన సంతయు మనోహరమైపాలుచున్నయది. తృతీయ, చతుర్థ, పంచమాశ్వాసము లీగ్రంథమున నెన్నికఁ గన్న కథలన్నిటిలోమిన్నయైనవేల్పుమన్నె కాని గాధచేవన్నె కెక్కియున్నవి. ఈ భాగమును “మహేంద్రవిజయ” మనుటకన్నను “మహేంద్ర గర్వనిర్వాసన” మనిచెప్పిన నొప్పదుగనుండును. పేరు వేటుగనున్నను, దానింబట్టి కవియంద్దేశముకూడ క్లిన్నముగనుండు ననుకొనవలసి వచ్చినను, ద్రచ్చి చూచినమాత్ర మింద్రునికింగల్గిన శృంగభంగమే ప్రభానాంశ మనియు, దద్వివరణయునే కవితమ సామర్థ్యమునంతయు వినియోగించినా రనియు, ముఖ్యముగ దానిదలననె గ్రంథమున కిట్టిప్రాశస్త్య మొనఁగూడిన దనియు, గోఁపకమానదు. ఈ యశ్లిప్రాయమును స్థిర పఱుచుట కష్టముకాదు. ఈ విషయమున మూడవభాగములు స్పష్టముగాఁ దెలియు చున్నవి. 1. పురందరుఁడు సురేంద్రపదభ్రష్ఠుండుగుట. 2. నిశాచరుఁడు శచీవర సింహాసనాధిపాన మొనర్చుట. 3. త్రివిష్టపపతి పునఃసప్తస్థితుండగుట. మొదటి దానియందు రాజు గర్వతుండైనచో సుచరహితముగ శిక్షింపఁబడెనని చూపఁబడినది. రెండవదానియందు రాజగుణాలియ్యెను, మర్త్యముమార్తల నికటవర్తలుగాఁ జేరఁదీసినచో వాఁడమూలమునఁ దానును దండితుండగు నని తెల్పుఁబడినది. మూడవ భాగమునఁ బశ్చాత్తప్తులైనవాఁని భగవంతుఁడు క్షిపాశుండై చెడఁట నని తేలుచు న్నది. మదించినవారి కున్నది పోవుటయే మృత్యుసదృశుంబగు శిక్ష. అది తమ వైరులఁ జేరుట పైదానిని మించినవంచన. తుదకు బ్రతుకుఁ దెరువున కితరుల బలిమాలు కొనవలసిన గతికిఁ దేఱబడుట పీనినన్నిటిఁ దలఁదన్నిన బన్నము, ఇద్దియే మనశతమన్యు

నకు సంపాద్యమొసేతి. అది యకాంక్షముగఁ గల్గెనె కాదు. యన్నొకపరి విష్ణు వర్ణనార్థమై వైకుంఠపుర కరిగి యచ్చట.

శా. “ముల్లోకింబుల నేలు చుండు నవనంబు ల్నాటు గావించితేజ

దెల్లం బై తగుసౌమకస్యమున వర్తింతుక బుధ శేణియం

నెల్ల స్తుభ్బుండ నై మెలంగుదు”

తృతీయాశ్వాసము, ౧౦౦.

నని విష్ణువీరిఁ తుదకు శ్రీహరిం బొసఁగాన లేక, శారకలచేఁ దిరిస్సృతుండై, నా మనచేఁ బరిభూతుండై యరిగినత్రోవనె మరలించెచ్చు. అయినంతటితో జ్ఞానము దెచ్చికొనక, సుదాంధుండై కరిణీయకార్యముల మఱచి, యకరిణీయకార్యముల జరిపుచు, గురువుల నాదరింపవలయు నని తెలిసియు మర్వానుకంఠం బరిచయ సేయక, నాదిప్రసాదము నిరాకరింపఁగూడ దని యెఱింగియు నట్లానచ్చి, యత్రాపనుకోపాగ్ని. గులఁ జేసి శాపోపహతుం డయ్యె. కావుననే పూర్వమునకు నధికశిక్షకుఁ బాత్రుండై తనగాజ్యమును గోల్పోవుటయే కాక యది శాస్త్రవుల యధిన మగుటగూడఁ జాఁ జూడవలసి వచ్చెను. తనతప్పు తా నెఱింగిన వాఁడగుటచేతనే యసహాయుం డై శ్రీహరిదరిఁ జేరుటకు నెఱచి, నురిగురునిం గూడఁ దోడితెచ్చుకొనవలసి వచ్చెను. ఇతఁడు నేని మొందచ్చిన కారణముననె “ప్రత్యక్ష మైతి నీకు మాత్రంబై నురిపాల నైకలాల ” యనియు, “మెచ్చితి నీసచ్చరతకు, వచ్చిసపని ముచ్చటించి వరమడుగు ” మనియు, బృహస్పతితోఁ, గుమితుం డగు నాహుఁ, బూరిం గిరుంచి మాత్రాఁడఁ దొడంగె. ఇంద్రునివలని లోపమును, నాతని శిక్షింపవలెనను నుపేంద్రుని మనోనిర్భయము నెఱింగినవాండై, రాజనీతిపారింగతుం డగు గురుం దత్తిజాగరూకతతో సంతి పఱకు జరిగిన దంతయు న్యాయ మని యొప్పుకొని, యతీవింద్రాత్మలఁ దనమనోభీష్ట మల్లనల్లన వెల్లడిచేయఁగోరి “శ్రీవర ! దేవరింగనుటచేతను జేతములు...నిత్యవిభవంబును గాంచి ...నదానుభుతులౌదుఁగలంచుఁగోవిదులువచింతు”ననియారంభించి, “దేవర

సావనూపుటయే నా పని స్తోత్రముచేసి. “స్వర్గమస్త్రోపాతానిములు దేవమనుష్యా
సుకులం దావలములుగ” స్పృష్టింపఁబడి యున్నను, “విదేశాలయం బని స్వర్గమునకు,
భద్రసమృదుమను బాతాళమునకు” సంజ్ఞ లుచుచున్న నిప్పుడు “తత్త్వములబు
దప్పటకుం” గాఁగా మొందుచున్నపు నని యొకఁబడి, కిది కిందున కొదఁగూడిన
కదగండ్ల విడి విడిగా, దెల్పి, “దీనిజనతార్త్రసంహారి పాననాది శౌరి యనుఖ్యాతి
నిలుపు కొ”మ్మని వేవిగముల వేడుకొనఁ జొచ్చె. ఇంతియ కాక పన్నగశయనుఁడు
ససన్నుడై “మీసంకలుములు దీని బలిని రిసాతలనీకులఁ బంపె” నని మాట
యిచ్చిన పిమ్మటఁ గూడ సురాచార్యునికిఁ దనివి తీరటంటఁ జూచి, “పలుమఱు
శ్రీహరి గురునిం దలఁపు తెలుపుమనిచ నింద్ర నాకిము నందు న్నిలుపు మని కోరి”
“నవ్యమ నలు కానిమ్మని హరి యనుగ్రహించె”నంట! సురేశ్వరునకు బుద్ధిఁజపు
టఁగఁ గావచ్చుఁ జుట్టుచున్నవపుడో దింత బెట్టునని నెయుట యెన్నఁడైనఁగని
యున్నాని మె? వజ్రనాభదైత్యుఁడు స్వర్గముపై దాడివేవలి సురలఁబాఱఁగోలి నప్పు
డింద్రునిఁ గని, కృష్ణుఁ డిట్లబంధువనియు, సత్పురుషుఁ డనియుఁ గొనియాడి యాతని
వెఱపు బోఁ జఱచుట మర మెఱుంగమా? ఈ గ్రంథానియందు వేదములఁ గోల్పో
యిన బ్రహ్మ తన తండ్రి యొద్దకు నిర్భయముగాఁ బోవుట మనము గనియుండు లేదా?
హరి యొనను దన యభిప్రాయ మన్నుటముగాఁ దెల్పియుండ లేదు. “సలబలంపదా
దులు దగుల్కాన హత్తిన మత్తవృత్తి...తద్వల ముడివోయినప్పుడు కదాతొలఁగు”
నని మొదట జనసామాన్యముంగూర్చిచెప్పి, పిమ్మట ఋభుక్షుండు “ప్రభూతాప్రభవ
ప్రభూతపటువైభవగర్విభంబునఁ దజ్జు దప్పి భవానిప్రసాద మభిభవించె” ననియు,
దుర్వాసుఁడు “సదయుం డై గోవిందుడై కలఁ దటంచు వాక్రవృత్తి యూరికయే
వెదలిన” శాపము గ్రమ్మఱింప నెవ్వరికిఁ దరముగాదనియు, బాతశాలాధ్యక్షుఁడు
తన క్రిందియుపాధ్యాయుని ధిక్కిరించిన విద్యార్థికి బుద్ధిచెప్పినచోప్పుచ దిక్పాలనాళికిఁ
దలవంపు గలుగఁబలికెను. మఱియు బలిభంజన మొనర్చిన పిదపఁగూడ “స్వారాజ్యం
బింద్రునిచేత సాంద్రప్రేమంబున నిస్తంద్రత నేలింపు”మని మునులు సనిమిషులును

మనవి నేసినం గాని పట్టాభిషేకంబున కియ్యకొనఁదాయె. అంగీకార మొసంగిన పిమ్మటఁ గూడఁ, దాని సన్నాహమొనర్చు మనుటకు మున్న పార్వతీపర మేశ్వరుల నారాధింపకయే, 'బ్రహ్మర్షి యుత్తం దై పట్టాభిషిక్తుం డగుటకు వచ్చి యుండె నని విని "యేకి తెంబున నింత పుట్టె, దాని నిపుడైన మరలింపఁ గానఁడయ్యె" నని వాస్తో ష్పతిం గూర్చి గీష్పతితో మొఱవెట్టసాఁగెను. ముక్కింటియ నాతని మచ్చెకంటియు గూడఁ దెజగంటిదొ' యె యడుగులపైఁ బడి 'మొక్కు లిడిన లేవనెత్తి "యైన దేమయ్యెనో భుక్తమయ్యెఁగాని, యిష్టమైనను దృశ్యమందించు కైన, నీశ్వరుని కంటె భేద మంచెంచఁబోకు" మని చెప్పి, యాతని యహంభావము వేరంటఁ దెగనఱకి, తమ పురి కిరిగిరి. కావున నీ మూఁడాశ్వాసములలో మహేంద్రగర్వభంగము ముఖ్యాంశ మని సంశయములేక చెప్పు వచ్చు. అయినను, మొదటఁ బదగానికెఱలఁ బడి, తుదకు స్వకిర్త్యుకముచేత నైన నేమి, యాశ్వాస సంకల్పముననైన నేమి, కథా నాయకుఁ డానందాభ్యుదయ మందిన కారణమువలన, నయ్యలరాజు రామభద్రుని గ్రంథమునకు "రామాభ్యుదయ" మను పేరు వచ్చిన తీరుననే, మహేంద్రునకు భగవత్కృతాక్ష మునఁ మదకుఁ గలిగిన విజయమునుబట్టి యీ గ్రంథమునకు "మహేంద్ర విజయం" బను నామంబుంచఁబడి యుండవచ్చును.

పద్మాశ్వాసమునందలి కథాసూత్రమొక్కొకచోటఁ జిక్కుగాఁ గోచిన నోషికతోఁ జదివిన పదలించుట సులభమే. క్షేత్రమహిమను దెల్పు నవి కొన్నియొక, దానికి సుంత ముసదేశ మందనవారికి వేంకటేశుఁడు సులభగమ్యుఁ డని చూపునవి గొన్నియొక, నై దీనియందుఁ గూర్పఁబడిన కథలు రెండు విధములుగా నున్నవి. అశ్వత్థ వృక్షము నాశ్రయించి యున్న బ్రహ్మరాక్షసాత్మకమునకుఁ "బద్ధయోదకబిందు సంస్కరమునను, దుష్టభావంబుమాత్రంబే తొలఁగెఁ గాని" "బంధుర సరోతరవారి పూరింబులం దానంబొడూ" నంతవఱకుఁ బిశాచవృత్తి విడిచి పోదయ్యె. తార్కికశైలా గోహణ మొనర్చిన పెంటనే మూకబద్ధిరాంధపంగులకుం గలయవరోధము నివారంపఁ బడియె. కళింగరాజునన్య చిఱుతప్రాయమున గరుడభూధరమునకుఁ దోడ్పొనిపోఁ

ఁడియంటం చేసి, బ్రహ్మరాక్షసులనుండి రక్షింపఁ జేయుటయే కాక యాంధ్రేంద్రు పుంధ్రయయ్యో. పుణ్యక్షేత్రముల నన్నిటిఁ గన్న నారదున కుపమాకలోఁ గాని తారకజపసిద్ధి కల్గదాయో. ఈ మంత్రరాజ ముపదేశ మందినవల్లవునకును వీరికాపున వల్లభునకును, వేంకటేశుఁడు వకుఁడై కోరిన వరియు లాసంగెను. కలింగరాజతనూజ పృత్రాంతమును, బీతికాపురాక్షకులకు వంశపరంపరాగతము లగు నామధేయముల వ్యుత్పత్తియును, దెల్పుగాఁగ పస్తాత్వాసమున కెల్ల స్తోత్రపాతిమై యున్నది. కొన్ని గ్రామనామముల యధిముం బట్టి మిగుల నేర్పుతోఁ గూర్పబడిన దగుటచే, స్వకపోల కల్పితం బయ్యు వాస్తవముగానే తోఁచు చున్నయిది ఒంటిమామిడియే చునివాసము, గావికముపాడే బ్రహ్మరాక్షసుని రావి; తేటగుంటయే విజుఁడు వార్చిన గుంట; గోవాలపట్టణమే వల్లవలపల్లె. వల్లవుని పృత్రాంతము కూడ శ్లాఘనీయముగనే యున్నది. విద్యాగంధ మెఱుంగక పశుప్రాయుఁడుగాఁ జెరిగిన వానికి సామాన్య ముగ నీశ్వరతత్త్వవిచారణాసక్తియే పొడమదు. పొడమినను వానిమనం బాధ్యాత్మిక విషయములఁ జాలదుఁడును పోనేరదు. ధర్మజాత్రవాతమును, జంతుసంతానమును బెట్టుపోతలు లేకయే పెరుగుటయు, నంతరిక్షమున లక్షలకోలఁచి నక్షత్రము లాలంబ రహితములై ప్రవేశించుండుటయుఁ జూచి, యాదికారణ మగు శక్తి యెచ్చటనో యుండి తీరవలయు నని గ్రహింపఁ గలఁడు కాని, యా శక్తి యిట్టి దని నిరూపింపఁ జాలఁడు. కావున నట్టి నిష్ఫలప్రయత్నముల మండి యాతని మనస్సు వెనుకకు మరలిపోవును. పిమ్మటఁ జిత్రమునఁ గల్గుమాడ్పులు వానికి లభించు సాంగత్యము ననుసరించి యుండును. సర్వసాధారణముగ ముక్తిమార్గాన్వేషణాసక్తచిత్తపృత్రాంత మిట్టిదయై గన్పట్టును. ఇదియే మిక్కిలి రమ్యముగా నింప వర్ణింపఁబడి యున్నది.

“ భాషాభిమాని. ”

19-9-1906.

—★|| తొలి పలుకు ||★—

—~~~~~—

(శ్రీ) మహేంద్రవిజయ దివ్యమహాప్రబంధ కృతికర్త, శ్రీ దేవుల పల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిలవారు సుప్రశస్తకవితా శక్తిగల కవినతం సులు. ఉత్తమోత్తిములగు నాంధ్ర కవితిలకులలో నగ్రస్థాన మలంకరించువారిలో నొకరు. మఱియు లోకములోఁగల సకల దేశములలోని కవిశ్రేష్ఠులలోని వారు. ఏ దేశమున నైన నిట్టి విశేష శేముషీ విధవాభి శోభితులగు కవిశిఖామణు లల్పసంఖ్యాకులుగ నుందురు.

(శ్రీ) మహేంద్రవిజయ ప్రబంధరాజ మాంధ్రమునఁగల సుప్రశస్తమైన గ్రంథములలోనిది. వీరికవిత్వము సర్వాంగసుందరమై విలసిల్లును. వీరి రచన రసికజనమనోరంజకమై రాజిల్లును. చదువఁ జదువఁ జవులూరుచుండును. వీరి కవితాలతయం దనవసర పదములు లేవు. కవితావాహిని యసాధారణధారాశుద్ధి గలది. వీరి కవితాకాంత కరముకరము రమణీయమై మెఱయుచున్నది. వీరిశైలి పరిశీలించిన ననన్యసామాన్యమై యసమానలనమానమై విలసిల్లును. వీరి కవితయందు గల భావనాశక్తి వర్ణనాతీతము. ప్రసన్నత ప్రశంసనీయము. రచన రసోచితమై చెన్నాఝుచుండును. రసపోషణ మతులితమై తనరారును. రసము పొంగి పొరలుచుండును. వీరి కావ్యకన్య శిశ్నాధ్ధాలంకారములతో నలరారును. పల్లనా వైదగ్ధ్యము విశేష విస్మయము గొలుపును. మహామనోహరములైన సహజవర్ణనము లనేకములు గలవు. చమత్కారము లగు జాతీయములతో తేజరిల్లుచుండును.

వీరి కవిత్వతత్వమును గుఱించి విమర్శకశిఖామణి యగు మొక్కపాటి సుబ్బరాయఁడుగారు పీఠికయందు మిక్కిలి చక్కగఁ జర్చించిరి. ఈ ప్రబంధమునందలి విశేషములను విపులముగను, వివరముగను, విశదపరచిరి. ఈ విమర్శనము ప్రశంసార్హమై యాదర్శముగ నున్నదనుటకు సందియములేదు. ఈ పీఠిక వారికులకు ముదమాపాదించును.

ఈ సుధీనిధు లిరువురు పావనచరిత్రులగు నా మిత్రరత్నములు. వీరి రిరువురును నాకు గురువర్యులు. వీరి రసవత్తరములగు రచనలకు తొలిపలుకు లిఖింపగలుగు భాగ్యము లభించుటచే నేను కృతి కృత్యుడనై తిని, వీరి రిరువురును దివంగతు లగుటవలన నేను నేడుగూడ మిగుల వగచుచున్నాను. దైవ సంకల్పము దప్పింప నేరితరము?

నా గురువర్యులగు వీరి రిరువురకు శౌరవ పురస్కరములగు నా నమోవాకము లనేకము లర్పించుచున్నాను.

శ్రీ రావు వేంకటకుమార మహిపతి సూర్యరావు.

(శ్రీ పితాపురం మహారాజుగారు.)

శ్రీకృష్ణు.
 శుభిషు.
 ఆవిష్కృతు.
 శ్రీగణేశాయనమః.
 శ్రీనరసింహాయనమః.
 శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ మ హేంద్ర విజయము

ఇష్టదేవతాస్తుతి.

శ్రీరంజిల్లనొసర్చుఁ గావుత శిలా జీవప్రదాన ¹ప్రధా
 ధౌరంధర్యముఁ గాంచి దారుశకలద్వంద్వంబునుం బాదుతఁ
 కారం బూని భజింప భూభరణభాగ్యస్ఫూర్తిఁ గల్పించు నీ
 తారామాంఘ్రియుగంబుమాకు ననుభో దారాయురై శ్వర్యముల్.

వ. వసుధ జనించి యాజనక వంశము నయ్యినవంశ మింపుసాం
 పెనఁగ నమున్న తత్వము వహింపఁగ మించిన నీత ²శీతద్యు
 క్ప్రసరణము ల్పుధారసపరంపరలై యలరామఁ గాత నేఁ
 డనదృశదోహదస్ఫురణ నస్మదభీష్టతాఫలాప్తికిఁ.

శా. శ్రీనర్థిలఁగఁ జేయుఁ గావుత జటా శ్రేణీమిధోబంధరే
 భావిశ్లేష మొనర్ప ¹స్వర్ణది తరంగవ్యాజహస్తంబుచే
 తీవిం జొన్నినదంతకంకతముమాడ్కి న్నొలి ²లేజల్పడా
 లూపుం దాల్చిన శంకరుం డెపుడు సమ్మోదం బెదం గ్రమ్మఁగన్.

ఉ. స్నానజలంబు ³ధౌతవసనం బను లేపన మోగిరంబు దా
 నే నెఱిఁ గూర్చి నాధు నెనయించునొ పెండిలికూఁతు రంచు ⁴సం
 వ్యాసముఁ బూని యవ్వరుని యవ్వ నటంచు నటించు భృంగిచం
 దానకు నెచ్చెలుల్ నగిన నవ్వెడు శాంకరి మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

చ. అనుపమ మైన యాత్మ చతురానన రూఢిఁ దోడు సత్యవ
 ర్తనము మెఱుంగువెట్ట విబుధప్రకరంబుల కెల్ల బెద్దయై
 మనుమని నస్సశాకలన మానితఁ జేసిని సద్దయార్ద్రాహృ
 ద్వనరుహుఁడౌ మహామహు⁵బితామహుని న్నుతియింతు

[నెంతయున్ 5

శా. శ్రీపూర్ణాకృతిముక్తి సౌధచతురంఘ్రిస్ఫాటిక స్తంభశో
 భాపీఠీకృత ⁶శాతమన్యవళిలా భాస్వత్ప్రోద్భవద్రజ
 శ్రీపేర్నిం బురుషార్థపాలి నిడ నా శ్రీధేనువాగీశ్వరీ
 రూపం బూని తనర్చు వాణి సమకూర్చు న్నాకు వాగున్నతుల్. 6

1. అకాశగంగ.

2. చంద్రుడు.

3. తెల్లనిబట్ట.

4. ఉత్తరీయము.

5. బ్రహ్మ.

6. ఇంద్రనీలపురాణం.

సీ. ¹కలుము లీ నోపఁడే కమలాప్తస్తుతరాజ్య
 సంఘటనోపాయ చతురముగ్తి
 యిష్టార్థము లొసంగఁడే జానకీరాఘ
 వాన్యోన్యకుశలవారైకదూత
 చిరతరాయుర్వృద్ధిఁ జేయఁ జాలఁడె ల
 క్షణజీవదానభిషగ్వరుండు
 కళల నీనేరఁడే ఘనమాని సంపూర్ణ
 రామసభైక పౌరాణికుండు

తే. గీ. పాననాకృత్తి శైవాంశ భవుండు శ్రీహ
 రిస్వగూపుండు ²భావివిరించనుండు
 నిరవధికకీర్తి యగు నాంజనేయమూర్తి
 తత్ప్రసేవనములు జగత్పావనములు.

7

సీ. ప్రవితత ³ప్రత్యూహ పనమానగిళన దు
 ర్వారతుం ⁴డాజగరంబువాఁడు
 బహుళాంతరాయపర్వత వినిర్భేదన
 ప్రౌఢైకదంతవజ్రంబువాఁడు
 పటువిఘ్నగణోత్పవ్రజనముద్ధూసన
⁶ద్రాఘిషకర్ణ ⁷శూర్పములవాఁడు

1. సంపదలు. 2. భవిష్యత్ బహ్మ. 3. విఘ్నము.

4. అజగరము-చెడ్డపాము. 5. పొట్టు. 6. నిర్భేదితమైనది. 7. చేతు.

ఘనతరాతంకపంకఙ్గాశనపటిష్ఠ
కటతలదానోదకంబువాఁడు

తే. గీ. భూరి ¹పుష్కరపూత్కార వారికల్పి
తానమయనర్వసిక్త ²రాష్ట్రాద్యుపత్య
కాత ³టోతాతకేలిసంప్రీతివాఁడు
సిద్ధిగణనాథుఁ డిష్టాప్తి జేయుఁగాత.

8

మ. కవనా⁴భ్యేక్షువణంబు నాటి జగతిం గాండోన్నతిం బెంచి ప
ర్వవితానస్థితి సంఘటించి రససంపన్నాధురీ సాధురీ
తివిశేషంబు రసజ్ఞజాలమునకుం దెల్లంబుగాఁ గూర్చి గౌ
రవముం జెందినవారి భక్తిఁ దలఁతుం బ్రాచేతనవ్యాసులక

కం. ⁵నన్నయభరితమనోజ్ఞక
నన్నయభవ్యోక్తిగా నొనర్చునుఁ గృపచే
నన్నయభయధృతిమతితో
నన్నయభట్టాదికవిజనంబు నుతింతున్.

10

మ. తమకావ్యాదుల సత్కవుల్ “గుకవినిందం జేసి” యం చొక్కభా
గముఁ గల్పించి రకారిణంబు యది నిష్కారుణ్యమాత్సర్యభా
వమె కా కాఘను లుండకున్న నల ⁶దేవానాంప్రియశ్రేణి కె
ట్లమరుం గీర్తివిశేషపూర్తి యిలఁ గావ్యాసారపూర్ణోత్థమె.

11

1. తొండము. 2. రాష్ట్రాది + ఉపత్యక్త + వెండికొండ చెరువనేల. 3. గజక్రీడి.
4. చెఱుకుతోలు 5. నుతింపదగిన నీతి. 6. మూర్ఖులు.

కం. అని యిష్టదేవతావం

దనముఖకావ్యముఖలక్షణంబుల నెల్ల

బాసరించి యెద్దియో నొక

వనమాలిత్రేత్రమహిమ వర్ణించుటకై.

12

కం. ఊహల కనుగతిగాఁ గౌ

తూహల మెద మెదల భక్తిదోహలహితసం

దోహలలితానుమతి ను

తానూహలసచ్చక్తిపూర్ణతా¹ హలహలిక².

13

కం. ఏవానిం గృతిపతిగా

భావింతునా యెట్టి దివ్యభవ్యక్షేత్ర

శ్రీవర్ణ్యమై యని యోజన

కావించుచునుండి యే నొకానొక² రజనిక³

14

సీ. శ్రీజానకీదేవి చెలఁగు వామాంక భా

గముతో¹ నిరాశాగరిగముల తోడ

నాంజనేయంజలిన్యస్తమా శస్తమా

పదముతో² నధికసమ్మదముతోడ

వెనుక సౌమిత్రి వట్టినయట్టిహరుమంజి

గొడుగుతో³ నపరంజిమడుఁగుతోడ

భరతశత్రుఘ్నులునురటులూనినపార్శ్వ
యుగముతోఁ జిఱునవ్వుమొగముతోడఁ

తే. గీ. గరములుమొగుడుచ్చనృపులతోఁ గవులతోడ

బ్రేమరసపూర్తిఁ బట్టాభిరామమూర్తి

¹పుష్పకాంతరవర్తియై పూర్వపుణ్య

కలన నామ్రమాల నిలచినట్లులు డలంచి.

15

చం. నిలిచిన ²కౌసలేయుఁ గని నెమ్మది సమ్మద మిమ్మడింప సాఁ

గిలి ప్రణమిల్లి కొంతవడికిఁ బులకించిన మేనితోడ దో

యిలి నిటలంబునందు ఘటియించి తదంచితచారుదివ్యమం

గళమహాసీయమూర్తి పదకంజములం దిలకించు చున్నెడన్. 16

మ. ఉపమాకాకృతిఁ బుష్పకంబును నుపన్యోర్విధరశ్రీ సువ

ర్ణపరాఢ్యోన్నతపీఠిబంధురసరఃప్రాధి స్త నూమత్కరా

బ్జపుట్రోజము వేంకటాధిపతిశేవన్ రామచంద్రుండు నా

కపు డాదేశముగీతిఁ దోచె మును నేనాదేశముం గాంచుటన్. 17

కం. వెఱపు న్వైఱఁగు న్వైఱపుం

నొరకొన నప్పుడు నశు ల్నుల్లీల్యయఁగఁ జె

చ్చైరఁ గన్మొఱంగియెటకే

సరిగెను శ్రీరామమూర్తి యనుచరయత్తుడై.

18

కం. అంతట జాగ్రదితస్థా

క్రొంత్రుడైనై యిది సపుడై కనుపట్టె నితం

జెంతవిశదప్రసాద

స్వాంతము గలఁవాడొ యనుచు సతి కుతుకముతోక,

19

సీ. మద్వంశజల దియూమతినిూజ నాది నుగ

జీయుఁ బ్రోచె నారల నిష్ఠ కలరి

మత్ప్రితామహాపతామహు రామశాస్త్రిని

దోడఁబల్కుచుఁ గృతార్థునిఁగఁ జేసె

మత్ప్రిసితామహామహితం వేంకటకృష్ణ

శాస్త్రి నేలెను దదర్శలకు మెచ్చి

మత్ప్రితామహః గాచె మహిని సీతారామ

శాస్త్రి దత్తేనకు సంతసించి

తే. గీ. మజ్జనకు¹నాత్మబోధసంపజ్జనకునిఁ

గృహ మనిచె మున్ను వేంకటకృష్ణశాస్త్రిఁ

దత్తదుపచారసంతోషచిత్తఁ డగుట

సన్ను మన్నించె నిఱులు ప్రసన్నవృత్తి

20

తే. గీ. అనుచు ముదితాంతరంగుడ నగుచు నిష్ఠ

దైవతం బగు రఘుపతిధ్యానవేశ

1. జేహంత తత్త్వబోధ.

నాదివిభవానతారమర్చావతార
మనలఁ జూపుట కేమి హేతువో యటంచు.

21

కం. మామూర్తిద్వయ మొక్కటి
గో మది భావింపు మనుటగా నెంచి కృతి
స్వామిని రాముని సర్వ
శ్రీమహితుని వేంకటేశుఁ జేయుతలఁపుతోన్.

22

తే. గీ. ¹దేవభాషోదితంబు లాంధ్రీకృతంబు
తైన సులభార్థపద్ధతు లగును దాన
నఖిలపరిసీయశైలిచే నలరు నందు
నలన నలనగు విఖ్యాతి కలుగు నంచు.

23

తే. గీ. బ్రహ్మకై వర్తనామపురాణవిదిత
గరుడశైలఘనశ్చేత్రగురుమహత్త్వ
మును దెనుఁ గొనర్పఁ గుతుకంబు మునుకొనంగ
మును కనుంగొన్న తద్దామమును దలంచి.

24

సీ. ఆసమున్నతశైలభాసమానాసమ
ప్రసాదమంటపప్రాంగణంబు
నాపావనగ్రావసోపానపార్శ్వప్ర
దీపావళీస్ఫురద్విభ్రమంబు

నారామణీయకి స్సారామలోపత్య
కారామచలనీను సౌరభంబు
నామేఘు ¹మేచకశ్రీమేదురామేయ
కోమలస్వామి తేజోమహత్త్వి

తే. గీ. మా పురం గా నరం గా రథావతంస
మా మహాత్మైదికులు నా యుపాయనంబు
లా మహాత్మిన మా భోగ మా ప్రసాద
మా మహాలక్ష్మి గగనస్థు లపుడు దోష.

చ. ఇలఁ గల మానవావళి కభీష్టదుండై నులభప్రసాదుండై
కలియుగమందుఁ దోడఁబలుకం దగు వేలుపు వేంకటేశుఁ డ
బృలితపుడై వలంబు నిలువం జెలువం బగు గారుడాద్రికి
న్నెల వుపమాక తనగ్రహిమ నెక్కింనుగాధ లభింపఁ గోరుచోన్.

సీ. ద్వైతమతాచారతి త్వరహస్యజ్ఞఁ
ఉఖిలపురాణేతిహాసవిదుఁడు
దేవతాబ్రాహ్మణాతిధిపూజనాసక్తుఁ
డలిపిరాలాన్యవాయుబిచంద్రుఁ
డమితతీర్థక్షేత్రయాత్రాతిమాత్రప
విత్రగాత్రుఁడు బుధస్తోత్రపాత్రుఁ

డనఘుఁడు నిత్యసత్యచక్రప్రచారుఁడు

నగు లక్ష్మణార్యసమాహ్వయుఁడు

తే. గీ. స్పష్టవర్ణసమిష్టేగా వ్రాసికొనిన

సంస్కృతగ్రంథము నొసంగె సంతసమునఁ

గరుడగిరిశేఖరాఘ్యఁ డిక్కరణిఁ గరుణ

వృద్ధవిప్రాకృతిని వచ్చి యిడె ననంగ.

కం. దానిం గొని చదువుకొనం

గా నింద్రజయంబు ముఖ్యగాధగఁ దోచెన్

గాన మహేంద్రవిజయ మని

దీనికీ బే రిడుట మంచిది కదా యనుచున్.

28

చ. ¹అదనులఁ దైవతావళి²కుదగ్రముగాఁ గృప భక్తపాళిపై

నొదవిన సజ్జనాకృతుల నొక్కొకచోఁ బొడసూపు నంచు న

భృదయవరంపరాత్తి కిది యొప్పగు సూచక మంచు నెంచికొం

చెద ముదమంది రామవిభు నిక్కృతికిం బతిఁ జేయువాఁడనై. 29

కం. రామకరుణాత్తవృద్ధి

క్షేమకళాభోగభోగకృతికృతికీర్తి

స్తోమకమనీయవై భవ

మామకవంశావళీక్రమం బెఱిగింతున్.

30

❖★ కవివంశావతారవర్ణనము. ★❖

సీ. బ్రహ్మర్షులకు నైనవాఙ్మనసాతీత
మగుచు నగోచరంబైన దెద్ది
యాద్యంతశూన్యమై యఖిలంబుఁ దానయై
తన కఖిలముగాక తనరు నెద్ది
దిక్కాలములకు భేదింప కవిచ్చిన్న
ముగ నిత్యసత్యమై నెగడు నెద్ది
సంతతాఖండసుస్వప్రకాశకమహా
జ్యోతిస్స్వరూపమై యొప్పు నెద్ది
తే. గీ. యట్టి శ్రీశబలబ్రహ్మమైనయట్టి
యాదినారాయణుని నాభియందు ముందు
పొందుగఁ దదీయ సంకల్పమున ¹సిస్మత్
పరఁగ సరగఁ జతుర్ముఖబ్రహ్మవొడమె.

31

కం. ²ఆవనజాతప్రభవుని

పావనమూర్త్యంతరములు ప్రభవించిరి లో
కావనసక్తులు సమదు
జ్జీవనశక్తులు సుతు ల్వసిష్ఠప్రభృతుల్

32

తే. గీ. పరమపావనదివ్యతపఃప్రపూర్తి
శిష్టము ప్రింపచవ్రజశ్రేష్ఠమూర్తి

1. సృజయించుకోరిక. 2. బ్రహ్మ. 3. పిడికెడుగింజలను పచనము చేసికొనెడువాఁడు.

యాత్మవిద్యావరిష్టుఁడౌనన్వసిష్టు

గోత్రమునఁ బుట్టెఁ గౌండిన్యగోత్రమకాని.

33

కం. రెండవ ¹శశిఖండశిరో

మండనుఁ డన సర్వమకాని మండలమణిమా

ర్తాండద్యుతి గౌండిన్యఁ డ

ఖండతపశ్రీప్రభావఖనియై తనరెన్.

34

శా. లోక స్తుత్యుఁగు శాంతిదాంతినిధి ²సుశ్లోకుండు నై నట్టియా

శ్రీకౌండిన్యమహామునీంద్రుని తపశ్రీ గౌరవం బెట్టిదో

లోకంబం దితరర్షి గోత్రు లొకపాలుం గాలు తద్గోత్రజల్

ప్రాకట్యంబుగఁ గావ్యకర్తలు బుధశ్లాఘ్యుల్ గలా రెన్నఁగన్ 35

కం. ఆకౌండిన్యసగోత్రు ల

నేకులు గల రిల రమాసమిద్ధకటాక్ష

శ్రీకలితలలితకవితా

ప్రాకటనైపుణ్యపుణ్యపరిపాకమతుల్

36

కం. అందు మతత్రయభూమి

³బృంహారకబృందములను వెలసిరి స్మార్తుల్

గొందఱు వా రిరు తెఱఁగుల

నొందిరి వైదికులునా నియోగులు నాఁగన్.

37

ఉ. అందుఁ ద్రిలింగవైదికబుధాగ్ర్యకుటుంబజనాగ్రగణ్యరూ
 ఢిం దగుఁ బాండితిం గనిన రీవుల దేవులపల్లినంశ ము
 ప్పొందనకాన్పు ముత్తైముల పోడిమి వృత్తవిశుద్ధమై గుణా
 స్పందగతిం దనర్చి మహిపత్యుపకంఠవిభూషణంబుగాన్ . 38

కం. ఆదేవులపల్లవస్వయ
 1యాదోనిధిపూర్ణచంద్రు లగు విద్వాంసుల్
 వేదంబుల శాస్త్రంబుల
 చాదంబుల నెదురు లేని వారలు గారే. 39

కం. ధరఁ గొంద అందు సీతా
 నరపదసేవనవిధానపావనులు గరం
 బరయం గొందఱు లక్ష్మీ
 నరసింహపదాబ్జసేవనప్రహ్లాదుల్ . 40

మ. సముదంచద్గతిఁ దత్కుటుంబములు గృష్టాశౌతమిమధ్యభా
 గమనం దాగిరిపల్లి నామక మహా గ్రామాగ్రహారంబు ము
 న్నమరణ స్వప్రతిభావిశేషముల కత్యానందుడై ఛాదుశా
 యమరం బిచ్చుట నచ్చుట న్నిలచె నిత్యం బైన²కాణాచిగాణ్ . 41

ఉ. వారలలోన రామపద పంకజభక్తి నిరంకుశప్రభూ
 3తారభట్రిప్రభూతపటిమా సమమంజులవాక్ప్రసంగ వి

ద్యౌరమణీయకీర్తినము దారుఁడు వేంకట ధీరుఁ డెంతయుం
గూరిమి నిల్చెఁ జామరల కోట పురిం దదధీశు కోరికన్. 42

తే. గీ. అప్పడప్పడువారలయందు మఱియుఁ
గొంద అల మండవేటయుఁ గోరుమిల్ల
మొదలుగలయూళ్లఁ గాఁపురంబుగ వసించి
రచ్చటచ్చటి విభుల సంప్రార్థనముల. 43

కం. దేవులపల్లికులాగ్రణి
యా వేంకటసూరిమణి బుధావళి మదిసం
భావింప మించు ప్రతిభం
గావించెం గావ్యనాటకము లమితముగాన్. 44

తే. గీ. సప్తగోదావరాంతర ¹జనపదమున
నెందు షడ్ధర్శనీపారదృశ్యుడైన
యతిని సిద్ధాంతసంప్రదాయంబె కాని
పరిమతోదితిరాద్ధాంతిఫణితి గలదె. 45

కం. అతనికి స్వప్రతిబింబ
ప్రతిముఁడు బ్రతిభావిశేష ²వాచస్పతి యకా
సుతుఁడు జగన్నాథార్యుఁడు
ప్రతతయశస్కుఁడు జనించె వంశకరుండై. 46

శా.సాధుస్తుత్యచరిత్రుఁ డర్కనమతేజస్కుంఁడు సర్వావసీ
నాధానీకసభాప్రపూజ్యుఁడు జగన్నాథాభిధానార్యుఁ డం
బోధిస్థారతరంగరంగదురువిస్ఫుర్జద్వచస్సంగుని
గాధా బోధనశాలి వేంకటబుధుం గాంచెం దనూజోత్తమున్. 47

కం.ఆ వేంకటబుధమణి గనె
ధీవాచాజితబృహస్పతిభుజంగపతి
శ్రీవృతుల రామకృతి ఘనుఁ
డౌ వేంకటరామశాస్త్రి యను నందనులన్, 48

తే. గీ. అగ్రజుం డొప్పె సకలశాస్త్రార్థవేది
సేతుసీతాచలాంతర ఖ్యాతచరితుఁ
డఖిలసర్వంసహాధీశ్వరార్చితుండు
కీర్తిలసితుండు శ్రీరామకృతివరుండు. 49

తే. గీ. అతఁడెలమి మైలవరపు వంశాబ్ధిచంద్రుఁ
డగుచు విఖ్యాతిఁ గను వేంకటావధాని
పుత్రికామణి ధర్మకళత్రముగను
గొనియె సీతాంబ సకల సద్గుణకదంబ. 50

సీ. మును ధారిణి జనించి జనకాన్వనాయగబుఁ
బరమపవిత్రమైపరంగఁ జేసి
విదప శ్రీరామసాధ్వీరత్నమై మించి
యినవంశమున కెల ఘనతఁ దెచ్చి

భర్తతోడను ¹మహావనవర్తన మొనర్చి

²సకలదోషాటనాశము ఘటించి

భాస్వత్సుతాదికుల్భక్తిసంయుక్తులై

పరిచర్య సేయ సంపదలఁ బొదలి.

తే. గీ. యూర యీసతి నాయంబు సార్థకముగఁ

దనరె ననుచును జనులచే వినుతిఁగాంచె

ముఖవినిందితహిమధామనిఖిలభాగ్య

ధామ సీతాభిదానకాంతాలలామ.

51

ఉ. భాసురకీర్తియై ³విబుధవర్గసుతం డగు రామమూర్తి సీ

తాసతిఁ బెండ్లియాడి పసుధ నిల్వసిల్లినకై వడి న్జగ

ద్భాసురకీర్తియై ⁴విబుధ వర్గసుతం డగు రామశాస్త్రి సీ

తాసతిఁ బెండ్లి యాడి పసుధ నిల్వసిల్లెను ధర్మశాలియై.

52

సీ. తనదు రామాహ్వాయంబున కనుగతిగాఁగ

సీతాసతీగుండై చెలఁగె నెవఁడు

తనదు ⁵సర్వజ్ఞత్వమున కనుకృతిగాఁగఁ

గామాదివిజయంబుఁ గాంచె నెవఁడు

1. మహా + అవనము—గొప్పగా రక్షణసేయుట. మహా + వనము—గొప్ప అడవి.

2. రాక్షసనాశనము—చెడ్డ పనులను నాశనముచేయుట. 3. దేవతాసమూహము.

4. పండితసమూహము. 5. ఈశ్వరిత్వము.

తన చతు¹రాస్యత్వమునకు సమంబుగా
 సరసవాక్సంగతిఁ బరఁగె నెవఁడు
 తనదు²సూర్యాత్మజత్వమునకు సరిగాఁగ
 ధర్మప్రతీతిచేఁ దనరె నెవ్వఁ.

తే. గీ. డతడు నుతిఁజెంది జగతియుం దలరె గీర్తి
 ఘనమహీపతి జగపతి గజపతీంద్ర
 వరసభాస్థానపాండిత్యపదనిరూఢి
 భాసురుం డైన రామభూమినురుండు.

53

చ. నిజపదమూలదత్తకృతి నిత్యకృతోత్తమ³తారకాఖ్యమం
 త్రజపములం బ్రతుష్టుఁ డగు రామునిచే వర మాతఁ డాత్మవం
 శజులకునై కొనె న్నిగమ శాస్త్రపురాణరహస్యతత్త్వవి
 త్త్వజనక మాతదంఘ్రియుగ భక్తివిశేషము శాశ్వతంబుగా. 54

చ. అతనికిఁ బూససాటికుల జాగ్రణియుం గవితారసజ్ఞుఁడుం
 బ్రతతయగుండు నౌ విజయ రామనృపాలవరుండు గౌరవాం
 చితమతి రాజధానిదరి సీమ నొసంగెను సర్వసస్యశా
 శ్వతఫలసార మా వెలగవాడ సమాఖ్యమహాగ్రహారము. 55
 కం. అతని సోదరుఁ డగుచు మ
 హీతలమున వెలసె లనదహీనవచో వి

భ్యాత్తుఁడు వేంకటరామను

ధీతిలకము సర్వదేశ¹దీవ్యద్యశుఁడై .

56

తరల, జనకజాధిపపాదపంకజషట్పదాయితమానసుం

డనుపమానకళాధురంధరుఁ డర్కసన్నిభ తేజుఁడు²

ఘనుఁడు వేంకటరామసూరి ³విఖండితాంతరవైరి యై

వినుతిఁ జెందెను లోకమందు నవీనపాండితి దండినాన్ .

57

కం. ఆతఁడు మృదుసంగీత

భ్యాతిని సాహితికళాచకాచకి నఖిల

క్షౌతలనేతలచేత న

హా తగు శౌరవముఁ గను సభాంగణములలోన్ .

58

ఆ. వె. అతఁడు సుకృతిని రఘుఁడతివగాఁ గొనెఁ గోట

మర్తిహనుమదార్యమణికుమారి

సత్యసుమతిని రఘుపత్యంబు యను పేరఁ

దగు వభూతి నకల సుగుణపేటి.

59

కం. వారి తనయుఁ డలరారె న

వారితనయుఁ డాత్మన్యపతిపార్శ్వగనానా

సూరిహిత కారి బ్రహ్మన

సూరి³దశాస్సారి భక్తి సువ్యక్తమతిన్ .

60

1. ప్రకాశమైన కీర్తిగలవాఁడు.

2. అంతశ్శత్రులగు కామక్రోధాది

గుణములను జయించినవాఁడు. 3. పదిమంతులుగల రావణునివైరి శ్రీరాముఁడు.

చ. నవరసభవ్యకాన్యరచనారుచిరప్రచురస్ఫురద్వదో
నివహుని రామనామజపనిర్మలధర్మలసత్ప్రవర్తనా
ర్జవలసమానమానసుని రావు మహీపతి రాయ భూపతి
ప్రవరగురుత్వభాసురుని బ్రహ్మనభూసురు నెన్న శక్యమే. 61

కం. బాపన దీనజనార్తిం
బాప నరాధీశు కడఁ గృపామతి నెనఁగుం
గోపన యే తరగతులకుఁ
గోపనఁ దగువారి నెడపి గురుభావమునన్. 62

కం. తారావళిఁ గృతిఁగొని యా
త్రౌరమగుం డతని కొనఁగె మాన్యత్రైత్రం
బారూఢి భక్తి మదిఁ జెలు
వారఁ బగర్దీనుపాలె మను గ్రామమునన్. 36

తే. గీ. అతని జ్యేష్ఠపితృవృందై నట్టి రామ
సూరి దత్తతి సీతాంబ సుతలఁ గోరి
రామచంద్రాంఘ్రిపూజనవ్రతనిరూఢిఁ
బెంపుఁగనుచుండి తత్కృపావిలసనమున 64

తే. గీ. తనయు వేంకటకృష్ణాఖ్యుఁ గనిరి విదప
రామసూరియు నఖిలగార్హస్థ్యసూక్ష్మము
గని ¹తురీయాశ్రమంబున ఘనతఁ గాంచి
పరఁగె ధారిణి శ్రీశివస్వామి యనఁగ. 65

కం. తత్పుత్రుడు ¹సర్వమహీ

భృత్పూజితపదుఁడు సదయహృదయుండు గళా

విత్పతి రఘుపతిసేవా

తత్పరమతి కృష్ణకృతి నుతస్థితిఁ దనరెన్.

66

శా. జోహారు ల్గదియింతు రాతనికి శిష్యు డ్దేశదేశాగతుల్

సాహిత్యోన్నతి శాస్త్రపద్ధతినిఁ బ్రజ్ఞాశాలులై ఘట్టనం

దేహపేతమనస్కులై భువిఁ బ్రసిద్ధిం జెంది విద్వాంసులై

యాహు వేంకటకృష్ణశాస్త్రిమణివిద్యాప్రాధి సామాన్యమే.

67

గీ. ఆతఁ డప్పలపురుషోత్తమాభిధ్రవ

సిద్ధి²కారాంతికావళీశేఖరునకు

గొనబు గారాబుఁ గూర్తురై కొమరు మిగులు

దాని వేంకటలక్ష్మి నుద్వాహ మయ్యె.

68

మ. కృపకుం జోటు సుమంగళీత్వమునకుం గేహంబు గుర్వర్చనా

నిపుణత్వంబున కాటపట్టు సుగుణానీకంబు శోభిల్లు చొ

క్రపునద్దంబు పతివ్రతాత్వమునకుం గాణాచి వీక్షింప ము

ర్వి పయి నే్వకంటలక్ష్మిజో డగు పురంద్రీలోకచూడామణిన్.

69

మ. జననం బందిరి నారి కార్యులు తనూజన్మల్ త్రిమూర్తుల్ వలెన్

ఘనవిధ్యానిధి రామశాస్త్రియును లోకఖ్యాతశాస్త్రప్రస

1. అందఱు రాజులచేత పూజింపబడినాఁడు.

2. శ్యాతిష్కం.

3. కొడుకులు.

ర్ధనుఁ డౌ వేంకట రామశాస్త్రియును సీతారామసేవైకవ
ర్తనసంబ్ధకళావిశేషుఁ డగు సీతారామ విద్వాంసుఁడున్. 70

కం. ఆమువ్వురిలో నగ్రజుఁ

డామరకరితురగతరుసమామలకీర్తి

స్తోమవిశదీకృతాఖిల

భూమండలుఁ డగుచు రామ బుధవరుఁ డలరెన్. 71

సీ. రఱియించె నెవ్వఁడు రమ్యచంపూప్రబం

ధము రామచంద్రోదయ మను దాని

ఘటియించె నెవ్వఁడు కనదలంకారశా

స్త్రము వరసాహితీ దర్పణంబు

వచియించె నెవ్వఁడు బాలభాగవతాఖ్యుఁ

దనరారు మృదుకావ్యమునకు వ్యాఖ్య

నొనరించె నెవ్వఁడు ఘనతరధ్వనిభావ

నవరసంబులఁ బెక్కు నాటకములు

తే. గీ. నాతని నుతింపఁ దరమె రాజాధిరాజ

రావు వేంకటనీలాద్రిరాయలబ్ధ

సరసతరసాహితీసారచక్రవర్తి

బిరుదపరికరుఁ డల రామ విబుధవరుఁడు.

కం. అతనికి వే రొక నామము

పతి పే రని సీతమాంబ పలుకమిచే నం

చిత మగు ముద్దులపే రై ట్టితి

బుచ్చయశాస్త్రి నాఁగఁ జెలఁగుచు నుండెన్.

73

మ. ఘనుఁ డాబుచ్చయశాస్త్రి ధర్మగృహిణింగాఁ గైకొనెఁబ్రీతి ను
ర్విని విద్యానిలయంబనాఁ దనరు నవ్విట్టాల లక్ష్మీనృసిం
హునిపుత్రి న్నరసాంబ ¹వక్త్రతులనాప్రోద్ధ్య నిశానాథబిం
బను సత్కీర్తికదంబ బింబఫలసంబంధార్హదంతాంబరన్.

74

సీ. అఖిల దేశికసమూహ²రధాంగనిత్యభా

సురసూర్యమండలి నరసమాంబ

నిఖిలదీనప్రజా నీకచాతకచయా

విరత³కాదంబిని నరసమాంబ

సర్వబాంధవపికజాలసాంతత్యకాం

తవసంతవేళ యా నరసమాంబ

సకలయాచకచకోరకనిరంతరవిభా

స్వరచంద్రరేఖ యా నరసమాంబ

తే. గీ. నాథసేవావలాంబ యా నరసమాంబ

పరమసుగుణకదంబ యా నరసమాంబ

నయనియుక్తకుటుంబ యా నరసమాంబ

నరసమాజస్తవాలంబ నరసమాంబ.

కం. ఆ బుచ్చయశాస్త్రికి సూక్తుః

లై బహుశాస్త్రాగమజ్ఞుః లై వేంకట భూ
మీబుధుః సుః గృష్ణశాస్త్రియు
నాఁబొడమిరి మున్నురు లక్ష్మణమనీషీయునాన్.

76

కం. ఆ ముప్పూరిలో నవరజః

డై మెఱసెను లక్ష్మణశర్మః డెనీతనయా
స్వామి పదాబ్జయుగధ్యా
నామలమతిజగతివిశ్రుతామితయశుః డై.

77

ఎ. అంద్రగ్రంథం.

78

ఉ. వేంకటరాయశాస్త్రి పృథివీతనయాహృదయాధినాథప

త్పంకరుహద్వయాపచితి నైభవజాతసమగ్రసాహితీ
సంకలితప్రగల్భసువచస్కు మనోజ్ఞయశస్కు చూపమీ
నాంకు విధూతశంకుః దరమా నుతియింపఁగ నేరి కేనియున్.

79

ఆ. వే. వినుతసుగుణశాలి వేంకటరామార్య

పాళి మాళిహాళి నాలిగాఁగఁ

బేర్రిచే వరించె విట్టాల కృష్ణార్యు.

సుతను దిమ్మమాఖ్యుఁ దతసమాఖ్యు

80

చ. అతని సహూదరుం డలరె నా మలమూద్రహిమాచలాంతర

క్షితితలవర్త్యశేషన్మప శేఖరభవ్యసభాంతరాశనం

స్థితపర¹విద్వద్దోఘకరి సింహము వేంకటకృష్ణసూరి న
న్నతగుణహారి శిష్యజన తోషణకారి యశోనుసారియై. 80

కం. ఆ వేంకటకృష్ణాఖ్యో
ర్వీవిబుధుఁడు పతిసమాఖ్య వేంకటలక్ష్మీ
దేవి వచింపమిఁ దమ్మన
కోవిదుఁ డను వేఱు పేరఁ గొమరొందె భువిన్. 81

సీ. సంత²తాంతేవాసి చింతితవిద్యాస
మృద్ధిక్షియాహయగ్రీవమూర్తి
దినదిన శ్రీరామ దేనసేవాభినం
దితమనస్సురణాంజనేయమూర్తి
నిత్యసూనృతభాషణాత్యంతతాత్పర్య
సాంద్రవర్తనహరిశ్చంద్రమూర్తి
సతతదీనానన స్రవతమహాకారుణ్య
విభవసంపూర్ణ తా విష్ణుమూర్తి.

తే. గీ. వటలె హరిదంతకరిదంత వలయకాంత
మహితకలధౌతకటరాయ పూనకీర్తి
నయగుణస్ఫూర్తితమ్మన నామధేయ
సకలపండితమండలీ చక్రవర్తి. 82

కం. చెన్నలరుబుద్ధి గురుమిం

చెన్నలరుచి నెంచె రూపు సిరి మేలనిత

మృన్న నల విబుధు లెల్లను

మన్నలను మెచ్చి నిచ్చ మనిచెద రెలమిన్.

84

చ. ఘనము డతఁ డింద్రకంఠికుల ¹కంఠిసుధాకరఁ డైన కొండయా

ఖ్యునకును శాపనమ్మకును గూర్చికుమారిక యైన బుచ్చమా

ఖ్యును హరిదంతదంతరిత కాంతసుధాకరకాంత సత్సమా

ఖ్యును వరియించెఁ బంచశర ³ఘస్మరుఁ డద్రుకుమారి కై వడిన్. 84

సీ. స్ఫూర్జితక్షాంతివిస్ఫూర్తిచే సర్వంస

హాదేవితోడ సామ్యము వహించు

బరమసాత్వివ్రత్య గరిమచేత నరుంధ

తీ సతితోడ మాదిరి వహించు

బహుభోగభాగ్యసంపదచేత నిందిరా

సుందరీమణితోడ ⁴జోకగాంచు

ఘనతరసాభాగ్య కలనచే ⁵భూమిభృ

త్పత్తికుమారికతోడ జత వహించు.

85

తే. గీ. నహహ యా సాధ్వీ కెనయైన యట్టి దాని

నెందులను గాంచ మని యెన్న నెనఁగె నవని

-
1. సముద్రము. 2. శోదోంతరము. 3. చంపినవాఁడు. (ఈశ్వరుఁడు)
4. సామ్యము. 5. పార్వతి.

నసమసుగుణకదంబ కృపావలంబ

పూర్ణ తరసత్కుటుంబ శ్రీ బుచ్చమాంబ.

86

కం. సుతు లాదంపతుల ¹కయా

న్వితలై బుచ్చయ్యశాస్త్రి వేంకటరామ

క్షితిసురవర్మండు బాడమిరి

మతిమంతులు కీర్తిపూర్తిమగ్నదిగంతుల్.

87

కం. వా రిరువురిలో జ్యేష్ఠండు

శ్రీరామసమర్చనా గరిష్ఠండు సుమనో

వారశ్రేష్ఠండు బుచ్చయ

సూరివరిష్ఠండు దనరె సుస్థిరకీర్తిన్.

88

సీ. ఏ యార్యవర్మండు గాయత్రితోఁ గూడ

నధ్యయన మొనర్చె నాగమముల

నే పండితుండు పదియేండ్ల యీడునను న

క్కాణించె నల పంచకావ్యములను

నేసూరి పదియు రెండేండ్ల వాఁడై కనె

నాటకాలంకారపాటనంబు

నే కోవిదుండు పదాతేండ్ల ప్రాయమ్మునఁ

జదివె శబ్దన్యాయశాస్త్రయగము

తే. గీ. నే విచక్షణమణి పూర్ణ మహాననమున
నాంధ్రభాషామహారహస్యంబు నెఱిగె
నతని వినుతింపఁ దరమె దిగంతికాంత
సద్యశస్సాంద్రు బుచ్చయశాస్త్రిచంద్రు.

89

ఉ. నిచ్చలు రామనామజపనిష్ఠ సమాశ్రితశిష్యకోటికి
వైచ్చుగ విద్యలం గజపునేరుపుల న్దున్నవృద్ధసేనల
స్సచ్చరితప్రభూతసుయశంబుల నెల్లధరాతలంబున
స్సచ్చయశాస్త్రి సాటియగు పూరుషఃకుమరె యందు రందఱున్
మ. ప్రకటగ్రంథవిదుండు బుచ్చయసుక్ష్మేంద్రశ్రేష్ఠఁ డావింజమా
రి కులేంద్రుం డగు వేంకటేశబుధుపుత్రీరత్న మహా సుగ్ధిమన్
నకలస్త్రీజనతాశిరోమణి సమంచన్మంజువాగ్ధోరణి
న్వికచాంభోజదళాక్షిఁ బత్నిఁగ మహాప్రేమంబుచేఁ గైకొనెన్ 91

చ. అతని సహోదరుండు తనరారె నిరంతరరామనామసం
స్మృతిపరిపూతచిత్తుఁడయి మేదిని వేంకటరామశాస్త్రి య
ప్రతిమవిహాయితప్రచుర రావుకులేశ్వర రామరాజ్యసీ
పతి కరుణాకటాక్షసముపాత్తజహ్లాకృతియై కృతీశుడై . 92

కం. ఆ వేంకటరామార్కుండు
శ్రీ వంగలవంశ వరస్ససింహాహ్వయసం
ఖ్యావన్మణిసుత లక్ష్మి
దేవి స్వరియించె గులనతీమణి గాఁగన్ .

93

ఆ. సత్యతీసమాజసంశ్లాఘ్యమానవా

వసపతివ్రతాత్వభాసమాన

యగుచు గనుతిఁ గాంచె జగతి లక్ష్మీదేవి

సాటి బోలులెల్ల మేటి యనఁగ.

94

కం. ధరణీకుమారికాపర

కరుణాస్ఫురణాభివృద్ధకాంక్షితృ డా యి

ర్వరకుం దనూభవుండై

ధర శంకరరామశాస్త్రి తనరారె నొగిన్.

95

కం. అతఁ డతివగ వరియించె

న్వితత శ్రీ వింజమూరి వేంకట రామ

క్షితిసురవర్యుని కూరిమి

సుత వేంకటరమణమాంబ సుగుణకదంబన్.

96

కం. అతనికి వేంకట రామయ

సుతఁ డెనఁగుచు నున్నవాఁడు సుగుణాన్వితృడై

క్షితిజాధినాథకరుణో

న్నత విద్యాయుర్యశోధన శ్రీయుతుడై

ఉ. అతని తాత తాత యయి భృతివహించిన రామశాస్త్రికిం

బ్రీతిఁ దనర్చు తమ్ముడయి వేంకటరామసుధీవరుండు భూ

మీతనయాధినాయకసమిధకృవాసముపాత్తినర్వ¹ఖ
 ర్వేతరశాస్త్రకౌశలసమేతుః ఉనం దనరాచే ధారణీన్. 98

శా. తిర్క్కవ్యాకరణాదిశాస్త్రముల సిద్ధాంతంబు సందేహసం
 పర్కం బించుక రాకయుండ జగతిం బ్రఖ్యాతి యాతారకేం
 ద్వర్కం బైతనరారఁగాఁ దెలిపి శిష్యశ్రేణికి న్నిత్యముం
 గోర్కు లేవొకటరామకోవిదుఁ డొసంగు గూర్చి వాటిల్లఁగన్.

మ. అతఁ డార్యాగ్రణి వింజమూరికులజుండై యొప్పు లక్ష్మీశుండన్
 క్షితిదేవోత్తము కూర్చికూఁత. సుగుణశ్రీసంవిధాన స్మృత్య
 యతశ్చీర్తిప్రతిభాసమాన రఘుపత్యంబాభిదాన స్సమం
 చితరాగంబున ధర్మపత్నిగ వరించె న్నౌరి లక్ష్మీస్వతెన్. 100

మ. అఘవిధ్వంసన హేతుసుప్రతవిధానానక్తి లోకస్త్రియా
 లఘుసత్యోక్తి హరిత్యమూహపరివేల్లత్క్రీర్తియు స్సర్వభూ
 తఘృణాస్ఫూర్తి నితాంతశాంతియును నిత్యతాంతియుం జూడ నా
 రఘుపత్యంబకుఁ గాక యన్యుల కిలం బ్రాపించునే యేరికిన్. 101

కం. తనయుఁడు వారికి సమధిగ
 తనయుఁడు జనియించె రూపతారుణ్యరమా
 తనయుండు కృష్ణవిబుధుం
 డనిశముఁ దన యశము దిశల ననదృశతఁదగన్. 102

గీ. సరస విద్యుల గురువుల సరస నేర్చి

నిర్మితిగఁ గావ్యనాటకనిర్మితిఁ గని

రాజు లర్చింప బహుశిష్యరాజు లలర

మహితగతిఁ గృష్ణబుధుఁ డొప్పె మహితలమున.

103

ఉ. అర్కనిభుండు కృష్ణబుధుఁ డాతఁడు రాజసభాంతరంబులం

¹గర్కశతర్కశబ్దము లఖండతరంబుగ ²వ్యాహరించుచో

శర్కర లట్ల దోచు మృదుసాహితీవాక్యము లుచ్చరించుచో

శర్కర లట్ల దోచును రసజ్వరసజ్వలచంద మెట్టిదో.

104

ఉ. నిర్జితవై రియూధుఁ డవనీసురనాధుఁడు కృష్ణ కోవిదుం

డార్జవ మొప్ప భూవరసభావళి శాస్త్రములం బ్రసంగము

³ల్వార్జనమరుద్భవాండచయభాండవిఖండనలీలఁ జేయుచో

స్ఫూర్తితగర్జితస్ఫూరణముం బచరించుచు మించు నెంచగన్.

105

కం. కిరణవిభాస్యరుణవిభా

స్ఫూరణ దగెం గృష్ణశాస్త్రి భువిఁ దనకు మహీ

వరజనతాదరము నత

స్థిరఘనతావ్రాపణముఁ బ్రసిద్ధి ఘటంపన్.

106

సీ. తనదువ్యాఖ్యాక్రియాదక్షత విశ్వగు

ణాదర్శకావ్యసద్వ్యాఖ్య పలుకఁ

దనఘనసాంజితీదార్థ్యంబు దర్శనా
 రంబునాఁ దనరు గ్రంథంబు నుడువఁ
 దనసరసప్రబంధనిబంధనంబు సా
 హితీసార మను మహాకృతియె తెలుపఁ
 దనసర్వవిద్యాప్రదానైకతానత
 శిష్యప్రశిష్యగోష్ఠీయె వచింప.

తే. గీ. నలరె శ్రీరామచంద్రపాదారవింద
 యుగళసంసేవనప్రాప్తి నిగమశాస్త్ర
 సారసారస్యసరణిప్రశస్తమధుర
 మృదువచనపాళి కృష్ణశాస్త్రీంద్రనకాళి.

107

గీ. పృథులగుణశేలితయును సద్వృత్తితయును
 విమలకాంతియుఁ దనరు నుర్వీసురాగ్ర
 గమ్యుఁ డగు కృష్ణశౌస్త్రీ విఖ్యాతిఁగాంచె
 లలితగతి వంశముక్తాశలం బనంగ.

మ. శ్రితవిద్యార్థిజనప్రతోషణహయగ్రీవుండు కృష్ణార్థుఁ డా
 యతకీర్తిస్థిరవెల్మకన్నికులజుం డౌ సూర్యనారాయణ
 శ్రితిదేవోత్తముపుత్రి సన్నతగుణశ్రేణి స్మహాలక్ష్మి సం
 తతమోదంబు మనంబునందుఁ బొలుపొందం బత్నిఁగాఁ గైకొనెన్

సీ. కాంతపాదాంబుజాశ్రాంతసంసర్గసం
 శ్రాంతభృంగాయితస్వాంత యగుచు

సంతతగురుజనసంతోషసంధాయి

శాంతతాదిగుణ ¹నిశాంత యగుచు

సంతానభూజలతాంతకాంతిస్ఫుటా

సంతకీర్త్యజ్ఞ ²లాశాంత యగుచు

క్షాంత రాఖిలసతీసంతతి ప్రతిదినా

త్యంత సమూనితోదంత యగుచు.

గీ. మతి కృతాసేతుకాశికామధ్యసంస్థ

సకలపుణ్యనదీక్షేత్ర నికరయీత్ర

యుభయగోత్రపవిత్రశ్రీ శుభచరిత్ర

యై మహాలక్ష్మి తనరాచె ³నారగోత్ర

110

శా. క్షౌవాసాఖిలభామిసీ జనవతంసం బౌ మహాలక్ష్మియం

దావిద్వజ్జనతాశిరోమణ సముద్యద్భాగ్యసౌభాగ్యస

ద్ధీవై శద్యముచేత హృద్య మశు పుత్రీయుగ్మముం గాంచి తా

నావా రాణసి మేను వాసి కనె నిత్యానందమా స్థానమున్.

సీ. శ్రీదగు నక్కుమారీద్వయి జ్యాయసి

యై పురంధ్రీరత్న మగుచుఁ దనరు

చున్నలక్ష్మీదేవి ⁴నన్న గాధీశ్వర

కన్యకఁ జంద్రశేఖరుని కరణి

వింజమూరికులార్ధవిశదాంశుఁ డైనట్టి
వేంకటరామకోవిదవరేఖ్యుఁ
మద్వాహమై శ్రీరఘూద్వహపాదపం
కజయుగసేవాప్రకర్షలబ్ధ

తే. గీ. బహులనదపత్యభృత్యసంప్రత్యయాతి
భాగ్యసౌభాగ్యసంపద వాసి చెందె
ననుధ నాదంపతులె కదాభవ్యకీర్తిఁ
1 బ్రథిమ గనుచుండ మామకశ్వశురు లగుచు.

112

క. భాసిలె నా కృష్ణబుధా
క్రగేసరుని పితృవృక్ష డగుచు శ్రీరామపదా
వాసహృదయాంతరుండై
శ్రీశీతారామశాస్త్రి చిరతరకీర్తి.

113

సీ. సకలలోకఖ్యాత సకలలోకవ్రాత
నిత్యసంస్తుత్యపాండిత్యశక్తి
మిత్రనందనముఖ్య మిత్రనందనసఖ్య
రామపాదామలోద్దామభక్తి
శ్రుత్యంతసమ్మతి శ్రుత్యంతసమ్మిత
సత్యసాంగత్యసంప్రత్యయోక్తి

బంధురక్షణకథా బంధురక్షణవిధా

గణ్యసాద్గణ్యనైపుణ్యయుక్తిః

తే. గీ. గాంచి మించె నబ్ధికాంచి మధ్యసనా

నాధరాతలాధినాధలబ్ధ

రాజతస్వమాన్యరాజీ సీతారామ

బుధవరుండు ధీ విబుధ గురుండు.

114

శా. శాంతిం జూచిన మూర్తియే శుచిత నెంచ న్రూపమే జానకీ

కాంతాంఘ్రిద్వయభక్తి నారయఁగ నాకారంబె యశ్రాంతహృ

త్సంతోషం బరయంగ విగ్రహమే సీతారామవిద్వద్వరో

దంతం బెంతస యెంత ముర్విఁ గలరే తత్తుల్యు లౌ పండితుల్ .

శా. సీతారామసుధీవరుం డతఁడు వాసిక భాసితెం గాండితి

న్నీతిప్రాణిఁ బరోపకారనిరతి స్నీలానిరాయాధిపుం

బ్రీతుం జేయుచుఁ దక్కుమారమణి యకా శ్రీసూర్యరాయక్షమా

నేతన్ రంజిలఁ జేయుచు స్సరసవాణీధోరణిన్ ధారుణిన్ . 116

కం. కొలచెలనకొండనాభ్యో

జ్వలబుధసుత సుబ్బమాఖ్య సహధర్మిణిగా

సలసీతారామార్పుం

డల సీతారామ రామునట్ల వరించెన్ .

117

సీ. ఏ పురంద్రుని మనంబు గాఁపురంబుగ నుండు

నేపుగఁ బతియంఘ్రిదాపునందు

నే నతి సౌభాగ్య మాసతిత్రో సాటి
 యై సరిలేని వికాస మూను
 నే భామ సౌందర్యశోభావిశేషంబు
 శ్రీభామినీజకాంతాభం బూను
 నే వధూటి శమం బిలావధూసదృశమై
 ఛీవరేణ్యస్తవశ్రీ వహించు.

తే. గీ. నట్టి కల్యాణి మృదువాణి ననితవేణిఁ
 గులయుగపవిత్ర సుచరిత్ర జలజనేత్ర
 సుతనుగణముఖ్య సుసమాఖ్య సుబ్బసూఖ్య
 వినుతిఁ జేయుంగఁ దరమె శేషునకు నైన.

118

ఉ. ఆ మహానియదంపతుల కాత్మజుడై పొగడొందె భవ్యతే
 జో¹మిహిరుండు కుండశరసుందరుఁ డూర్జితబుద్ధిశాలి వి
 ద్యామహితండు మేఘధరధైర్యుడు మేకటకృష్ణశాస్త్రి ల
 క్షీమహిళాబ్జనాభులకు ²జిల్కాహుమాయివజీరు తీరునన్.

119

సీ. తన ముఖాంభోజాతమున కంబుజాతాస
 నాంగనామణి రాజహాసి గాంగఁ
 దన మనస్సారసంబునకు రాఘవరంబు
 భద్రుండు మత్తిపట్పదము గాంగఁ

దన కీర్తియోని నానననీమకు నభంబు

కస్తూరి¹వాచిత్రకంబు గాంగఁ

దన యాతిధేయతా²నుననమాగమవేశ

కతిథిజాలము³ బిర్బిరితతి గాంగఁ

తే. గీ. బరిధవిల్లెను దేవులపల్లివంశ

కలశజలనిధియామినీకాంతఁ డఖిల

భూతలాధీశ్వరనికాయపూజ్యుఁ డగుచుఁ

బృధులగుణహరి వేంకటకృష్ణసూరి.

120

గీ. క్షితివినుతి గాంచె వేంకటకృష్ణసూరి

శ్రీమహారాజపద రావు రామరాయ

రాజమాళికిఁ దారకబ్రహ్మమంత్ర

సిద్ధతత్త్వోపదేశదేశికతఁ బూని.

121

కం. ఆ వేంకటకృష్ణార్జును

భావుక జనమంచినంశ వారిధిలక్ష్మీ

దేవి యగు వేంకటాంబను

భావనతరగుణకదంబఁ బరిణయ మయ్యెన్.

122

శా. పాత్రివ్రత్యముచే నమింధతిన్. సౌభాగ్యంబుచే గౌరి వి

ఖ్యాతిస్ఫీతశమంబుచేత ధరణి గల్వాణసంపత్తిచే

శ్రీతస్త్విమణిః బోల్వః గాః దశు ననా జెల్వోందు సాధ్వీజన
వ్రాతోత్తంసము వేంకమాంబ వినుతిప నృకృమే యేరికిన్ . 123

సీ. అనఘాత్ముఁ డైనట్టి జనమంచి కృష్ణాఖ్య
ధరణీసురేంద్రుండు తండ్రి గాఁగఁ
సాధ్వీలలామ యైజగతిపైఁ దనరిన
నౌరమ్మ దల్లియై గరిమ మీఱ
సుజరావతంసమై సాగి గొందుచున్న రి
త్నాకరామ్యుఁడు దమ్ముఁడై తలిరిప్పి
నీహారశిఖరి తండ్రిగఁ మేఁకాసతి
జననిగా మైనాకుఁ దనుజుఁడు గను

తే. గీ. నీవి నెనఁగెడు పార్వతీదేవి యనఁగఁ.
దేజరిల్లిన సత్పురంధ్రీమతల్లి
తతయశశికల్పవల్లి మాతల్లియైన
వేంకమాంబను వినుతింతు విపులభక్తి.

124

ఉ. ఇజ్జగమందు నెచ్చటయు నిట్టి సతీమణిఁ గాన మంచు వి
ద్వజ్జనము ల్నుతింప సతతంబుఁ జెలంగుచు భవ్యకీర్తినం
పజ్జితకల్పవల్లి యయి. మాన్యతఁ గాంచిన వేంకమాంబ స
స్మజ్జనని న్నుతింపఁ దరమా ధర మాదృశు లైన వారికిన్ . 125

కం. ఆ దంపతులు తినుజుల

నా దశరథస్యపతనూభవాంఘ్రిసపర్యా

పాదితసకలకలాస

మౌదితలోకులను గనిరి మువ్వర మమ్మున్

126

కం. భాసిల్లె మాకు నగ్రజుఁ

డై సీతారామశాస్త్రి యనఘుం డనిశ

శ్రీసీతారామధ్యా

నాసక్తిపవిత్రమానసాంతరుఁ డగుచున్

127

గీ. వింజమూరికులపవిత్ర సీతారామ

యాద్యనకును రాజమాంబికకును

సుతను సుబ్బమాఖ్యసతిగ సీతారామ

విబుధమణి వరించి వినుతిగాంచె.

128

గీ. ఆమహితురాలు మహిమజాహ్ను విని బోలుఁ

బున్ని యంబులబారు నోముల కొతారు

సతులకును మేటి కరుణారసంపుఁ బేటి

సుగుణనికురుంబ దనరాఁ సుబ్బహంబ.

129

కం. వరగుఁడుఁడు చిరంజీవిగఁ

బరఁగుచునున్నాఁడు రామభక్తుఁడు మత్స్య

దరుఁ డన్నిట మత్సముఁడై

ధర వేంకటకృష్ణశాస్త్రి తమ్మన్నయు నాన్.

130

సీ. అకలుషస్వాంతనర్తనం డగుచు వింజ
మూరి చినస్ఫురాయవతారనామ
యుగళి విఖ్యాతిగనిన చూచునినుపుత్రి
ధర్మపత్నిగ నాతఁడుద్వాహమయ్యె.
131

కం.క నె నతఁడు సుతఁజిరాయువుఁ
జన వేంకటకృష్ణశాస్త్రి శ్రీరామకృపక
దనరారుచు నున్నాఁడిక
దనరఁగలఁడు వాఁ డపత్య ధనసంపదలక
132

సీ. హితపండితులఁగూడి శతలేఖనీపద్య
నిర్మాణచాతురిఁ బేర్చినరసి
నిజవంశముక్తావళి జనంబు వినుతింప
గీర్వాణభాషను గృతి గ్రహించి
యాశ్చర్యకరవిధా నాస్తావధాన వి
నోదకేళులఁ గడుమోదమంది
యభిమతబహుపురాణార్థగుంభితశుంభ
దాశుధారాలీల లాలకించి

తే. గీ. కల్పితానన్యసామాన్య గౌరవమునఁ
ప్రేమ రావు గంగాధర రామ రాయ
భూమినరమణిసానుజన్మనిగ నెపుడు
మించు కృపఁజూడ విఖ్యాతిఁ గాంచినాడ.
133

ఉ. సాధుజనావనప్రవణ శస్త్రయశస్త్రవనీయ రావు గం
 గాధర రామరాఁడు నృపకౌరవపూర్వకదత్తసింహాపీ
 రీదనరత్నభూషణ¹వటీప్రకటీకృతకావ్యకల్పనా
 సాధనుఁడం దదాత్మభవసంస్కృతదేశికతా ప్రసిద్ధుఁడ౯. 134

కం. శ్రీమద్రఘరామప్రభు
 నామస్మృతిపాదపూజనవ్రతముఖదీ
 యోమతిఁ జంద్రమపాలె
 గ్రామ నివాసుండ సుబ్బరాయాహ్వాయుఁడ౯. 134

ఉ. వేలుపు రాఘవుండు పదివేల పురాణము లన్య నెన్న నీ
 యేలిక లన్న రావుకులులెప్పటి వారల కప్పు డొప్పు భూ
 పాలి నిజంబుగాఁ దనకటంచును దేవులపల్లివంశ భూ
 పాలిదలంచుచుండుఁ దనపాలిటి కీ యుభయంబె ప్రాపుగ౯. 136

ష ష్ఠ్యం త ము లు .

కం. ఏవంవిధమత్కులకుల
 దైవతభావానుభావదర్శయితృత్వా
 ర్థావిష్కృతావతార మ
 హవిభవాకృతికి స్వీకృతాస్మత్కృతికే. 137

కం. మిత్రాన్యవాయుమణికి సు
 మిత్రాపుత్రానుసృతినమేధిత విశ్వా

మిత్రాధ్వరవిమతసురా

మిత్రాగ్రగసంసదనుసమీరణఘణికి

138

కం. గ్రావార్యభిమర్శభవో

గ్రావార్య క్రోధగౌతమాగ్రహయుగ్వా

గ్రావాభితాహల్యా

గ్రావాకృతిముక్తికరచరణ రేణునకు

139

కం. జపదధిపగాధిన్యపజ

న్యపదిష్టవిదేహవల్లభోపాసితా

నుపమకపద్ధిధన్వ

త్యపగతసీతాస్వయంవరీద్వాహునకు

140

కం. సూక్ష్మేతరచక్రాదిక

లక్ష్మైకరకరపదాదిలితాంగునకు

లక్ష్మణహనుమత్సీతా

పక్ష్మలచక్షుర్నితాంతపరిషంగునకు

141

కం. భాసురత భాసురవర

ధీనురుచిర కవనపద్ధతిస్తుత్యగుణ

శ్రీసక్తిభిరామునకును

శ్రీసీతారామునకును శ్రీరామునకు

142

వ. సమర్పణంబుగ నాయొర్పంబూనిన మహేంద్రవిజయంబునకుం
గఢాక్రమంబెట్లు లనిన.

చ. కల దిల నై మిశం బస నొకానొకపావవ మా వనంబు స
 ల్లలితఫలావసమ్రబహుశాద్రమ పుష్పలతావనోచితా
 మలతటిసీవనంబు కలమంజులనాదలనత్పికిశుకీ
 కులకలహంససంస దనుకూలసమంచితజీవనంబునై.

144

చ. కులపతి శౌనకాఖ్యమునికుంజరుఁ డందు జగద్ధితంబుగాఁ
 దలఁగనిదీక్షతోఁ జలుపుద్వాదశవార్షికసత్రముం గనం
 బలుపురుమానిముఖ్యులు సమాగతులై నిజశిష్యకోటితో
 నిలిచిరి పెక్కునా శ్లచటనిర్మలకర్మలసత్ప్రసక్తిగాఁ.

145

సీ. తరుమూలవేదికోపరిభాగజపవిధా

నాస్తీర్యమాణకృష్ణాజినంబు
 ద్రుమకోటరన్యస్తసుమసమిత్యైశ పరి
 గ్రహణప్రసారితకరతలంబు

¹మృగశృంగసంగతాత్మీయాక్షమాలికో

నోచనోస్మిలితలోచనంబు

²క్షౌజశాఖాశోష్యమాణవల్కలసమా

దాసమున్నమితప్రవేష్ట

తే. గీ. మగుచు నచ్చోట నెచ్చోటనరయ సరయ

సముప కల్పితసువిహితసవనహవన

నవనవద్రవ్యసంభృతిప్రవణశిష్య
సంకులము దోచు సంయమిశ్వరకులంబు.

ఉ. వారలు భక్తియుక్తు లయి ప్రత్యహముం గృత నిత్యకృత్యులై
శౌరికధార్థము ల్వినుచుఁ జక్రిఁ దలంచుచు శాస్త్రమంగళా
కారము నాత్మ నెంచుచును గాలముఁ బుచ్చుచు నుండ్రు సంస్కృతి
క్షీరధిఁ దాఁట శ్రీరమణసేవలె కేవల నౌక లాటచేక. 147

గీ. నిరతశౌరికధాకర్ణనరతవర త
పోధనశ్రేణి గనియె సుబోధనప్ర
తీతుఁ డగు రోమహర్షణజాతు గుణ స
మేతు నధిక ప్రభారుణ సూతు సూతు. 148

గీ. కాంచి యాదరణాతిరే కాంచితముగ
విహగపత్తిశైలమహిమంబు వినఁదలంచి
పలికె నో వ్యాసశిష్య నీవలన వింటి
మమిత దివ్యస్థలీమహిమముల నందు. 149

చ. కలిగెను గాదె యాదట జగంబునఁ గల్గు నగంబు లెన్నియో
వలమురిదాల్పు వేల్పు నిలువం బలువన్నెయు వాసియు స్విరా
జిలఁ జెలువొందు నందలి యశేషవిశేషము లాలకింపఁగా
నల గరుడాచలస్థల మహత్త్వకథ స్వినుటే కొఱంతగాక. 150

సీ. గోత్ర విఖ్యాతమై స్తోత్రవాగ్విన్యాస
 పాత్రమై పరమపవిత్రతాతి
 మాత్రరీతి సరితక్రత్రోధక్షిణోశ
 మాత్రదూరస్థమై యాత్రసీక
 నేత్రపర్వంబుగా మిత్రశ తాంగభృ
 త్పత్రమాగ్ధాంతర్ధిచిత్రశృంగ
¹ప్రత్రథాన్వయ నేత్రాభిఖ్యాకన
 ద్గోత్రసన్నిధిజనస్తోత్ర సౌఖ్య

తే. గీ. దాత్రళిసుగీతిపదశతపత్రమాస
 సత్రపాకరబంధురగోత్రసరసి
²ధ్యాత్రఘముఁగాపనోపునోమిత్రపుణ్య
 గాత్ర శ్రీబాదరాయణచ్చాత్రవర్య.

151

కం. ఉపమాకలనము గానమి
 నుపమాకయనం బ్రసిద్ధినొందినయద్ది
 వ్యపదంబున హరి యప్పర
 మపదంబున నెట్టులగుల మనలునట కదే.

152

ఉ. ఆయుపమాకమందు నిఖిలాశ్రితకోటి కభీష్టదాయకుం
 డై యరవిందమందిర యహర్నిశముం దరి నిల్వ నల్వయుం

గాయత్రియైరియం గొలువఁగా నలవేసికట్తైలభర్తనా
రాయగుఁడప్రసేయఁగాఁ పరాత్పరుఁడేల నసించె లీలతోన్.

కం. ¹విగ్రహము ననుగ్రహము ను

దగ్రముగా నొదవ నదవనాప్తత నర్చా

విగ్రహము నిలిపి యచట న

మగ్రముగాఁ గలి నడిచెనట యటఁ గరుణన్.

154

కం. పలయ-హోటను ²గరు

జేలా భృన్మోళి హడమె నేలా తన్నూ

ర్థాలిందమందుఁ గమలము

హోళిమిలిందమన ముదితమతి హరి నలచెన్.

155

కం. మానవలీలతో నస

మానవరాభోగభోగమతిఁ గలి నేచం

దానవరిపుఁడం దేచం

దాన నసించెను వచింపఁదగు సుగుణనిధీ.

156

కం. బంధుర మనుకొలను జగ

ద్బంధురజనిరమణనయనుఁ గాటితిభనదు

ర్బంధురిమావిభు నంబుజ

బంధురమై తనుప నెటుల భాసెలె నచటన్.

157

శా. ఆచార్యగ్రాణి యైన వ్యాసుని దరిన్ స్వాంతైక సంతుష్టిమై
 నీచారిత్రము లెల్ల దెల్లముగ నీవేరీతి నాలించితో
 మాచిత్తంబులకు న్నుదంబు నిడవే మాధుర్యమాధుర్యమా
 వాచాచాతురీచేత నాతతగతిన్ వాక్రుచ్చి యారీతిగాన్. 158

చ. అనవుడుఁ బల్కె ¹వల్కలులనారసి యశార శిరఃపరిస్ఫుర
 ధ్వునఘనజాలమై దృఢసుధాధవళాజిరచంద్రశాలమై
 యనుతటధాతురాగపటలారుణితాఖిలసాలమై జనా
 ర్దనుని వహించుతాత్ప్ర్యగతిఁ దన్నగ మెన్నఁగ మించు నంచోగిన్.

చ. వెరవునఁ బక్షిరాజు దనవెన్నున వెన్నునిఁ బూని విన్నునం
 గరమును వింత యైన నడక ల్పచరించుచు మున్ను పోరులన్
 సూరికి హయంబు గింకపఁడునై కొలువం గెలు పొంది తృప్తుడై
 పరమకృపాప్తిచేత నొకపట్టున నానతి యిచ్చె నీగతిన్. 160

తే. గీ. ఓవిహగవర్య నీ సేయు నూడిగముల
 కెంతయును సంతసించితి మేమి వరము
 గావలయుఁ గోరికొను మన్న ఖగవరుండు
 విన్నప మొనర్చె నీగతి వెన్నునకును. 161

సీ. దేవదేవరి లనద్దివ్యమంగళవపు
 స్పర్శనంబున ననుభావనునిగఁ

తే. యుతలంపుతో సేవకానళిలోనః

గారుణ్యపాత్రతగాసపింపః

బతు ¹పల్యాణంబుపైఁ బదుంబులఁ జూచి

యనువుగ మూఁపునం దధివసించి

మన్నూర్ని ²తేజభవన్నూర్ని ³సాదిగా

వాహ్యభులందరి ప్రధన కేళు

తే. గీ. లందు విడువని పగిది నెల్లపుడు నాదు

నీపున వసించుటయె నా యుక్తేష్టు మసిన

నీవు శైలాకృతివహింపు మేను మేను

సర్వమొనరింతు నని మేనుఁ జానతిజిన.

162

కం. భగవల్లనదనుకంపక

జగమెల్ల భజింపఁ దగిన సంపద చెలఁగక

భగవల్లభుఁ ⁴డగతల్లజ

ముగ నల్లసమూర్తి నిలిపె భువినబిడరిక

163

చ. అరయఁ గృతంబునందుఁ గనకాకృతి రాజిలు రాజతంబుగాఁ

బరఁగును దేతయందు నలద్వాపరమందునఁ ⁵దామ్రమూర్తి సుం

దరమగు గూఢ ⁶మాపలముఁ దాల్చి కలిం జెలు వొందుచుండు నీ

గరుడధరాధరంబు ద్రిజగన్నుతపావన భావభవ్యమై.

164

1. జీను. 2. గుఱ్ఱము. 3. సాహజి. 4. కొండలలో శ్రేష్ఠముగా.

5. రాగివలె నెఱ్ఱనిరూపము. 6. శిలారూపము.

సీ. ఆ వీటిచిటుదాసరయ్యల నెయ్యంబు
 గోరుచుగదురు నిత్యసూరివర్యు
 బా వీటిచటకాదుత్తై న పలులతోడ
 వియ్యమందగఁ గోరువిహగభర్త
 యా వీటికుల్యానయఃపూరములదాస్య
 వృత్తిఁ గొల్వఁగఁ గోరువిరజనాచి
 యా వీటిచిదుపతాల్తై న నాత్మచార్య
 బుద్ధి సాలగ్రామములు దలంచు

తే. గీ. మఱియు నా వీటిసాలము గొల్పములఁ దమకుఁ
 గొలముసాములగా నెంచుఁ దలసిననము
 లహహ యీ వీటి నిత్య కల్యాణమహిమ
 పరమపదమందు వలె నందుసూరి వసింప.

165

ఉ. స్వామిరగోత్సవంబుఁ గనవచ్చిన దివ్యులు వేల్పుటేటి పొం
 దామరపాకు పొట్లముల దాచిన కల్పతరూపదంశముల్
 వేమటు సంఙ్కొం చచట వేళభుజింతురు ¹సారసారభే
 యీమధితంబుతోడఁ దగఁ దృప్తి సుధామలశీతలాన్నముల్. 166

క. విధియైనను బహువర్షా
 వధియైన నశక్తుఁ డనుచుఁ బలుకఁ బడ నే

విధి సేయి. ¹ క్రేయస్సే

విధి సే నుపమాకమహిమ వర్ణించుటకున్.

167

కి. వినును మధుమిచరణ

ధ్యాసముఁ గావించి మీమ దయ గలిగినచో

నా నేర్పుపగిదిఁ దెలిపెద

ఫీనియతి వినుండు మహానిత్యకములారా.

168

సీ. మును ప్రపంచము సర్వమును సర్వకారణ

మును సర్వశక్తికమును ప్రధాన

మును నైచ వ్యక్తియందున లీనమైన యా

ప్రకృతి విశ్వాత్ముని భావమందు

డిందె నప్పుడు మహానందంబుతోఁ బరా

త్పరుడైనయట్టి శ్రీవాసుడేవుఁ

డొకఁడ యిందిరతోడ నుల్లసిలుచు నుండె

నమితయుగంబు లొనంత దనుక

తే. గీ. నంతట జగత్సిన్మృత్యునిజాత్యుదగుల

నాహరి సృజించె హైమకటాహ మొకటి

యందు నేకార్ణవోదకమందు నైక

వర్ణములఁ దాను గ్రీడించె బాలులీల.

169

✽ అ త్స సాం త ము . ✽

కం. పారావారగభీరా

1భీరాహిత్యప్రచారవిజయూధారా

ధారాశక్యపాసారా

సారామలవర్ణనీయ సద్వ్యాపారా.

170

శా. బ్రహ్మదిస్తుతభవ్యదివ్యమహిమ ప్రాగ్భూతపాదద్వయా

జిహ్వాణాకృతితాటకేయహసనా. శీ. ణక్రియా సంతతా

బ్రహ్మణ్యోక్తిమహర్షి హర్షఘటనారంభప్రియా తారక

బ్రహ్మకారనిజావతారశుభసంపర్కాంకితార్కాస్వయా.

171

మాలిని. అగణితగుణధుర్యాహర్యనీకాత్తకార్యా

జగదభినుతచర్యాజాగ్రదత్యుగ్రశౌర్యా

సగపరివృథ్ధైర్యా నామసంప్రీణితార్యా

సగరకులజవర్యా సమ్యగానందితార్యా.

172

— ✽ గ ద్య ము . ✽ —

ఇది శ్రీమద్రామనామపాఠాయణ పరాయణాతిథన్య కాండిన్యగోత్ర

పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధినీతారామశాస్త్రి పాత్ర,

వేంకట కృష్ణశాస్త్రి పుత్ర, తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ

శాస్త్రి నామాగ్రజన్మ, త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ

విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయప్రణీతం

బైన మహేంద్రవిజయంబను ప్రబంధంబు

సందు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ సీ తా రా మా ర్పణ మ స్తు.

శ్రీమస్తు.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీపద్మశాంధవాన్వయ

దీపక గోపకజముఖ్యదివిషత్ప్రద

త్వాపక భూపకలాపక

లాపక ధృతచానశరకలాపక రామాం.

1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యక్షలపహాని

జనులఁ దిలకించి రోమహర్షణసుతుండు

స్పృహవాక్కుప్తి ¹నుక్తావశిష్టకథను

వక్ష్యమాణవిధంబుగఁ బలుకఁ నొడఁగె.

2

క. అటులుండఁగి దన్నాళ్ల

పుటమంద ఘటిల్లినట్టి ²పాండామరఁ ద

త్పటుసంకల్పమునన యె

క్కట నలుమోములనినుంగుగలిగి యొసంగె.

3

క. ఎవ్వనినలనఁ బొడమితి

నెవ్వఁడ నే నాకుఁ జేయనెద్ది యగు నటం

చవ్విధి వికలత మొఱలిడఁ

నవ్వేళను గగనవాణి యడలకు మనియెన్.

4

ఉ. శ్రీహరి యిట్లమూర్తిగ విరించి గురించి వచించె నప్పు డీ

మోహ మదేల నీ కభయమున్ శుభముం బ్రభవింపఁ గూర్తు నీ

దేహము నే సృజించితిఁ గదే జగదేకసిస్సృక్షువృత్తి ను

తానహము మీఱ నొర¹తనుజా విను జాగ్రదనుగ్రహంబునన్.

ఉ. నా విని యావినిద్రనలి నప్రభువుండు చతుర్ముఖుండు దే

వా! విను నాదు వాంఛను బ్రపన్నతఁ దెల్పెద సుప్రసన్నతం

దావకభావుకాకృతిఁ గనం గరుణించి కృతార్థుఁ జేయవే

కేవలపావనుండ నయిక్రీర్తిఁ బ్రవర్తిలుచుండుఁ బొందుగాన్. 6

క. అన విని వనజోదరుఁ డ

య్యనఘుని మ్రోల న్నటించె నాశ్చర్యము కాఁ

గను²సారంగము భంగినిఁ

గనుఁగొననై మహిమ పేర్చి క్షణమాత్రములొన్.

7

గీ. తనదు ఝాంకృతినోంకృతి స్వనముదెలుప

నదియ ప్రణవోపదేశ మానంచు నెంచి

కొం చలవిరించనుంఁ విక్రీంచుమండ

నంత సంతర్సిత్తం డయ్యె నవ్విభుండు.

8

సీ. వేధ నవ్వుఁ తామ వేదములు భుజించె

దన్మాటకంబు లై తననునట్టి

వేదాంగములును సేవించె సంతట నతి

జీత నా కొనరెచ్చు కృత్య మెద్ది

యొక్కో యుచుం బుంతించుచుండఁగా బొడనూపి

పుత్రకా నీ నెల్ల భవనములను

నిర్మింపు దిట మూఁ న నెఱ్ఱ గీకుఁ దో

డోదు న టంచు శ్రీహరి సచింపఁ

తే. గీ. బూర్వరీతిఁ జతుర్దశ భవనములను

గడఁగి సృజియించి సత్యలోకమున వేత

కలుషమునిసేవ్యమానాంఘ్రికములుఁ డగుచు

మించు వేడుకతోడ వసించియుండె.

9

క. తామరిసమూతి యొక్కతఱి

సోమరితన మూని యుండఁ జోరత నిగమ

స్తోమముఁ ¹దదంగములతో

సోమకనామకుండు రాక్షసుండు వడిఁగొనియెన్.

10

గీ. విధిని గిక్కురించి యవ్విధివిధిని పేధ

బోధకం బగు నామ్నాయయాధకంబు

నధికధృతిఁ గొని మఱియు నన్యధాత్మై యు
దధిని మీనాకృతి వహించి యధివసించె.

11

క. తా మఱచి సుద్రపాల్పడి

తా మఱచిన వినమి శ్రుతులు తలఁగి చనుటకై

తామరచూలి ముకుందు ¹న

తామరచూలీనమర్చితాంఘ్రిఁ దలఁచినన్ .

12

గీ. ఇంచు కెంచక క్రించున క్తంచరుండు

వంచన నకించనునిగా విరించనునిఁ ద

లంచి శ్రుతులు హరించి భూకాంచి నుంటఁ

గాంచి కాంచనపల్కుండు యోజించి యుప్పుడు.

13

సీ. తపనీయవననకాంతిపరంపరలు రమా

స్తన ²హరిద్రాముద్రలను వచింప

మహనీయకౌస్తుభమణిఘృణిశ్రేణులు

లక్ష్మీపదాల క్తలక్ష్మ నుడువఁ

గమనీయవనమాలికా ప్రభాపూరము

లక్ష్మమలాకటాక్షలీలలను బలుక

రమణీయలాంఛనోరశ్చ విచ్ఛట లిడి

రా ³కజ్జలాంకవిభ్రమముఁ దెలుప

1. నమస్కరించుచున్న దేవతాసమూహము.

2. పసుపు చిహ్నములు.

3. కాటుక చిహ్నములు.

తే. గీ. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గధరుఁడు

నజలజలదప్రభుఁడు జతుర్ముజుఁడు భుజగ
శయనుఁ డంబుజమిత్రేందునయనుఁ డండ
జాధిపాశ్వండుశౌరి ప్రత్యక్షమయ్యె.

14

క. కాంచనపటు నిటు లెదుటం

గాంచి నమస్కృతు లొనర్చి కడునంచితరో
మాంచము మించ విరించి ప్ర
పంచితగతిఁ జంచదర్శనఁగి నుతించెన్.

15

క. దేవా తానకపదయుగ

సేనాహేవాకల్పచిదచిన్విజ్ఞా
నావాసవాసితాత్మలు

¹భావాతిగమూర్తి నిన్ను భావింప. రోగిన్.

16

శా. నీమాయాపరిమోహితాత్మలు నిను న్నిక్కంబు భావింపఁగా

నామర్థ్యం బొకయింతయుఁ గనక దుస్సంసారనిర్మగ్నులై
కామక్రోధముఖరివర్గజతులై కష్టక తానసితిన్

నీమాతీతవిచార మేమరగతింజింతింతు రో యీశ్వరా.

17

గీ. నేనె నీత త్త్వి మెఱుంగంగ లే ననంగ

నితర సురు లెంతవారు మత్స్పృష్టమూర్తు

లొ ర్తర గౌవిభానదీ యంతరంగ

కరధృతిరధాంగ సద్విహంగమతురంగ.

18

గీ. ఆద్యుఁ డవ్యయఁ డచ్యుతుఁ డక్షరుండు

నప్రతీకాశుఁ డనఘుండు నప్రమేయుఁ

డఖిలమయుండు నసంతఁ డనామయుండు

ననుచు నామ్నాయములు నిన్ను నభినుతించు.

19

క. సర్గసితిలయ హేతుని

సర్గగుణత్రయవికారసంజ్ఞాకారో

త్సిగ్ధామలదివ్యజ్యోతి

తి ర్గురుమూర్తి నని నిన్నుఁ డెలుపు నిగమముల్.

20

క. కర్మజ్ఞానఫలాత్మక

ధర్మస్వర్గాపవర్గదాయక మగు నీ

నిర్మల నామస్మరణము

సర్వలి మా కొనఁగి ప్రోస్తమయ్య మహాత్మా.

21

గీ. దిక్కు లెందఁక నీ న్యాప్తిఁ డెలియ లేవు

కాల మెంతకు నీ తుదిఁ గాంచలేదు

కాన¹దిక్కాల్యుర్విశేషానవద్య

హృద్యతేజోమయూత్పండ నీన డేస.

22

గీ. పొందలేనికతంబున నెందునుండి

మనసుతోడ గూడి వాక్కులు మరలుచుండి

నట్టి వస్తువు నీ వంచు నాశ్రయించు

నమిత కాకుణ్యరసభావయాదిదేన,

23

గీ. మళకహృన్మధ్యనర్తివై మఱి యనంత

భుసనముల బొజ్జ నొకపజ్జఁ బూనుట నణు

వసువుకంటె మహత్తు మహత్తుకంటె

ననుచుఁ 1 బ్రామిన్ముత్తదలు నిన్నభినుతించు.

24

క. సామీప్యంబున నీమెయి

సామీచీన్యం బెల్లర్పనామీ! యస్తో

కామితపరిపాటిగ నా

కామితము లొసంగఁ గానఁగా నైతివిగా,

25

క. అని వినుతించిన వనజా

ననుఁగనుగొని యప్పయోధిశయనుఁడు తనయా

ననుఁ దలచిన పని యేమొకొ

వినిపింపు మనంగ హరికి విధి యిట్లనియెన్.

26

క. శ్రీవర! నీవరదయ నా

పైవజులు తెలుంగ కెనఁడొప్రామిన్ము లొగిం

గావరమునఁ గొని చనుటం

గాన రహిన్నిన్నుఁ దలఁపగా వలసె హరి.

27

మ. అనఘుం డా ఘనపుండరీక సయనుం డప్పద్మజుం గాంచి మిం
చిన కారుణ్యమున నగ్రనస్థ మగు ¹గస్త్రీం బాపఁగా నోపు లా
లనవాక్యంబులఁ దేల్చి పల్కె నిక వైక్లబ్యంబు నీ కేల ప్రా
మినుకుల్ మ్రుచ్చిలినట్టి యచ్చెనఁటి బల్మింబట్టి నేఁ దెచ్చెదన్. 28

క. అద్దిర యెంత ప్రమాదపు

సుద్ది రహస్యముగ నొక్క ²శోకుఁడు వడిగా

ని ద్దురవస్థితిఁ దెచ్చెను

నిద్దుర నీ వొడలు మఱన నిగమంబులకున్ .

29

ఉ. ఉపదేశం బొనఁగూడుతున్నఁ జదు నెందోకాని శోభింప దే
వ్యవదేశంబున నైన విస్మృతికిఁ బ్రాపఁ గాన వేయేల ని
ష్కపటప్రక్రియ నొజ్జపజ్జ దృఢశిక్ష నేర్చి తాశిష్యుని
గృపచే నేర్పి కృతార్థుఁ జేసినఁగదా పృథ్విం బ్రసిద్ధిం గనున్ . 30

సీ. విద్య లోకాచారవిజ్ఞానమును గూర్చు

విద్య యెల్లెడ గారివింపఁ జేయు

విద్య యాత్మాస్యసీవృద్ధంధువై పేర్చు

విద్య గూపవిశేషహృద్యుఁ జేయు

విద్య లోకాలోక విభృత్తిసే ఘటించు
విద్యయుక్తాయుక్తి విదునిఁ జేయు
విద్య మూనంద మావిర్భవింపఁగఁ జేయు
విద్య ప్రజావశ్యవిధ మొనర్చు.

తే. గీ. విద్య యెన్నేని మేల్గు గావించుఁ గాన
విద్య నరులకు ముఖ్యసంవాద్య మైన
ధనము దానికి ముఖ్యసాధనము నాదు
మంత్ర మొక్కటియే సుమీ మామృతచితి.

31

కం. విద్యోపదేశ గురుఁ డి
విద్యమతిసుభాధకత్వస్థితి నైశా
రద్యుఁడు జాతివయోమహీ
మాద్యున్నతివందనీయఁడై రయిచర నలెనే.

32

చం. వినయవిధేయనర్తనుఁ డవిస్మృతిశాలి యగ్ర వహూనయ్యు
ఁడనితరనక్తసూననుఁ డపారవిదూహఁడధీతివాతచి
తనపరుఁడున్ సుఖగ్రహణధారాగమ్యుఁడు మాతృత్వాగ్నే సు
స్వనుఁడు గురుప్రియుండు నగు వానినె శిష్యుఁడఁ గొను దిగున్

గీ. ఏను స్వర్భానుభానుజ భానుభూమి
సూనులను సితభానుకృశానుశాణ
సానుమత్థానముల నుండఁగానుసితఁ
గాన నిష్టార్థపునరాప్తఁ గలుగు నీకు.

34

కం. సోమకుఁ డనియెడు సోఁకుం

డామున నిన్నుఁ గికురించి నాంగముగ శ్రుతి
స్తోమంబును మ్రుచ్చిలి నీ
ర్వామిం జొఱ మేను పూని వసియించె నజా.

35

కం. కావునఁ బునరానయనం

బేనడువున నగు నటంచు నెన్నెద వేమో
యోవిధి విను విధివిహితం
జౌవిధిఁ దపమాచరించునపుడు లభించున్ .

36

కం. ఆదిత్యపత్యముం గృత

వేదాపహృతి న్వధింతు విశ్రుతముగ నో
యాదిత్యపత్యభిష్టుత
వేదాఽపక దెల్పితిం దపింపకుము సుతా.

37

కం. తపనీయగర్భ! నిర్భర

తప మియ్యెడ నాచరింపుదానఁ దలంపులో
విపులముగ నొదవు గాచన్
విపులఁదపంబే సుమీ యభీష్టద మరయన్ .

38

కం. తప మఘదుర్దమకర్దమ

తప మవిరళత మతమః ప్రతారణచండౌ
తప మని మహర్షులు పరం
తప మన్నించెదరు దానిఁ దరమె నుతింపన్ .

39

శ్రీ. మన్తరంబు మరాసంబు మన్తవంబు
 ముక్కుగంగునాభ్యుత్థాంబులముగఁ
 బుష్కరోద్భవతిముచే భువీ విపంబు
 మాత్ర మొకటియ మరల క్రమంగా నుమ్మి 40

ఉ. ఇందిర నేనుఁ గూడఁ నెసియుంటిము చొసనమాననంబు లా
 దిం దిరచంచు నిక్కముగ నెంచుమఁ దామరసంబులందు 1ని
 దిందిరయుగ్మకం బుచ నిందితి నా శిఖితోడ వహ్నివే
 దిం దిరమైనరీతిగ బుచ్చి ప్రమదంగా మచిం గదించుచున్. 41

క. విను మస్మత్స్రియము దపం
 బుచు తపోధనులు మత్స్త్రియాత్మికఁ లటుకా
 వుచ ననుఁ దలంచుచును దప
 మొనరింపుము నిర్జితేంద్రియుండ ఎగును నజా. 42

క. రం గగు జలనిధి తొక్కట్ర
 క్కం గన గరుడాద్రీ యగ్రాగ్నిరోధితౌ
 లింగితమహాజనంగత
 శృంగారోత్తుంగశృంగశృంగాటకస్తై. 43

గీ. అది మదిష్టపదంబు సౌఖ్యాస్పదంబు
 పరమదివ్యతపకి శలప్రదము దాని

కెలన బంధుర మన నొప్పు కొలను కొలను
మించు కొలను గొలంగ శాసించు మహిమ.

44

గీ. త త్తటాకతటాకల్పతరులఁ దరులఁ
దద్ధరిత్రీధరేంద్రంబుదరుల నరులఁ
జెందు నాకల్పకృతతపస్సిద్ధిఫలము
స్వల్పకాలాసక్తస్మంత్రజల్పనమున.

45

శా. ఆ కాసారతటంబునం దయునఁ ¹దాక్షిణ్యహార్యమం దైన న
న్నేకాగ్రాత్మత నెవ్వఁ జేనియుఁ దపోవృత్తి బ్రసేవించు వాఁ
డోకంజాతభవా ! స్వవాంఛితఫలప్రోద్యన్మహాలాభల
శ్రీకల్యాణమహూత్సవంబు గను సుమ్మి నెమ్మి వేగమ్మునన్

మ. మహిమోత్కృష్టతచే నొకా నొక మహామంత్రంబు రాజిల్లునో
ద్రుహిణా ! నీ కుపదేశ మిప్పు డొనరింతున్ దాని నిష్ఠన్మహా
ర్ముహూరావర్తన మొప్పుఁ జొప్పడుఁ దపోరూఢిన్ జపింప న్ముభా
వహమై భావహమై యభీషితలప్రాప్తిన్ ఘటించుం జమి.

47

గీ. దాని ఋషియును ఛందంబు దైనతింబు
బీజశక్తికీలకముల విశద మగుచు
వెలయు నంగకరన్యాసములును గనచ
మాలలును డెల్పి మఱియు నమ్మాధస్మంశు.

48

గీ. కంజసంజాత ! ఊడశాక్షరి యనంగఁ

దనరుఁ దన్మంత్రమున కధిదైవతంబు

జ్ఞాననిర్మలతరవిభానందమయము

సేవకాభీష్టదము హయగ్రీవమూర్తి.

49

క. కానఁ దపం బొనరింపం

గా నరుగుము గరుడగిరిశిఖం దగుసాలపా

కానకు నని సామాగమ

గానకుతూహలినచింపఁగా నజఁ డెలమిన్.

50

చ. అదిగి ననోరుహప్రభవుఁడంతఁ గనుంగొనియెం బయోధిశిన్

నరనను గూటకోటికులర్కూటలనక్కినలారుణప్రభా

నిరతవిజృంభణాత్త తపసీయమయ ప్రథిమామరాపగాం

తరచరదచ్చపక్షిశకునచ్చదజాలముఁ దార్ద్యశైలమున్.

51

గీ. కాంచి ¹కాంచనగర్భుఁ డాగ్రావసీమ

నేమము దలిర్పఁ దపనుండు నెఱుపఁ ది.

నెలవు నెమకుచు నగదంధ నిలిచి నిలిచి

యరసె నా పాదశిఖరాంచలాద్భుతిములు

52

గీ. ఆత్మస్పృష్టికి నది లోనిదయ్య విధికి

వింత యొనరించె నొక్కొక్కవేళ నొదవు

కవనలిపిశిల్పగానపాకములు గర్త
 లెఱుంగని తెఱంగుమెఱుంగుల నెసఁగుఁ గాదె.

53

క. కబరీజితవాలములై

శబరీజాలములఁ వెంటఁ జమరీగణముల్

నిబిరీసత నందు నవి

క్లగరీతిఁ జరించు జితల గతు ల్లు కడే.

54

సీ. వీలాశెయూన శార్దూలప్రదేశంబు

రత్నకంబళసంస్తరణతలంబు

దీర్ఘాహిషణమణ్డీప్తప్రదేశంబు

కర్పూరదీపికాంగణతలంబు

వనవారణక రాగ్రనమధుప్రదేశంబు

ధారాంబుయంత్ర శీతలతలంబు

హరికర్ణణోద్భూతశరభప్రదేశంబు

చంచదన్తాఘ్రిమంచకతలంబు

తే. సీ. కపికరాఘాతచలసరఘాప్రదేశ

మతివిచిత్రవితానసంస్మృతతలంబు

గాఁగఁదోచుట నగ్గరుడాగసీమ

కమలసంభవునకు భీమకాంతమయ్యె.

55

క. సింగము లచ్చన లాడఁ గ

డంగిన చెంచెతల కచ్చటం గాయలఁ గూ

ర్చుం గరిశిరములము త్రైము

లింగితము లెఱింగి కొలుచు గృహసేవకులై.

56

సీ. సెలయేటియిసుకతిన్నెల గూఢమణి కేళి

కల నిలిపాంగనల్లలసి యూడ

దీర్ఘ కాఙ్గముల నధత్యక్తహంసమం

డలములు జతకూడి వెలయఁ జేయ

వృక్షశాఖల డాసి ఋక్షాళిదేజస్తి

మిరమేళ నాశ్చర్యగరిమఁ గూపఁ

గటక కూటములుందుఁ గదిసి గంధర్వసం

ఘాతంబు సంగీత కలనఁ జెరయ

తే. గీ. నాకభూలోకములకు సంతతముగాఁగి

రాకపోకలు నెరపఁ బరస్పరంబు

దివిజమనుజులు కోర్కిసంధించుకొనిన

దండినిశ్చేణి యనఁగ నక్కొండ దనరు.

57

సీ. ఘనసారకదళికా కాండ మొక్కొకచోట

మఱియొక్కచోట ¹జాంబవచయంబు

సముద్రగ్ర²లాంగులీ పండ మొక్కొకచోట

వేరొక్కచోట జంబీరతరులు

ఫలనమ్రశాఖామ్రవణము లొక్కొకచోట
 నొండాక్కచో దాడి మోత్కరంబు
 ఫలపూరకుజపూరవాట మొక్కొకచోట
 నిక నొకచోట కంటకఫలద్రు

తే. గీ. లమరసుమరసకుల్యాతటాగ్రసీమ

పూగపూగానువేల్లిత నాగవల్లి

గణము లొక్కొకచోట నొకానొకయెడ

నందు మందారకుందకుంజాళి గనుచు.

58

వ. మఱియు నగ్గరివరిం బురుతరసురుచిరసురవరశరాసనానుకారిభూరి
 కీరశారికామయూర కాంతిసంతానంబుల నత్యంతకాంతలంబులై,
 సంతతదంతరంబు లగు సంతమసంబుల నితాంతంబు నసూర్యం
 పశ్యోదరంబు లగుటం దరంబు గదురఁ గృతమాలన క్తమాలతి
 మాలసాలరసాలాదిసాలజాలంబు లగువనపండంబులను ఘనమండ
 లంబులకు శంపాలతలసంపదలసాంపు సంపాదించుచు నుద్ద్యోత
 మానంబు లగు జ్యోతిరింగణజ్యోతిర్గణంబుల విస్ఫురణంబులు
 దుఱంగలింప నిరంతరాసారధారాధారంబులగు మరందరస
 పూరంబు లీరంబుల చేరువులం గాటువలై ప్రావృషేణ్య సమయ
 సముజ్జృంభణంబు దలఁశించు తావులుం, దావులకుం దావలంబు
 లగుచుఁ గుస్తరించి యందందఁ ద్రస్తరించికస్తూరికామృగస్తో

మంబులు ¹దీమంబులూ దగిలి దిగులువడి చూచుచూపులకుం
జాలినడి విడిపింపం జాలి వడిఁ జరతెంచి యెడలించు సిద్ధముని
శుద్ధాంతసూత్రములును, ఘాతములఁ దొరగు సెలయేటి
తీరంబులఁ దోరంబు లగు కరీరాంకూరంబుల మోరలఁ దెమలించి
నమలఁ గమసించి కించిదాకుంచితపూర్వాంగము లగు గోలంబులఁ
గోలలం గేలిమెయిం గోలి తూలించు గోలల నాలోకించు చెంచు
నాయకుల దేహచ్ఛాయలకు దామూదుబులై దండుల దంకిగ
మోడుగఁ దిరుగునన వేదండుంబులతండుంబు గండుమాడలంబుల నుండ్లి
పిండు గట్టి యెగయు గండుఁ తేలులకూటాపులతో డిక్కుటమిం
కాటించులోవత్తోవలక్రేవలఁగేవలంబు సావలంబులగు లతా
వితాసంబులు వనదేవతాకాలికాపాలికాకేలికాకోలికల పోలికలఁ
గ్రాలి కనుపట్టు విడిమట్టుల మట్టు మీఱియిట్టలంబులగు
చిట్టకంబుల దట్టంబుగ రొట్ట బలిసిన తలసిచెట్టలు కట్టువలై
చుట్టువలగొని చెలఁగ దిట్టంపు తాకట్టలం బడి జర్జలంబులగు
బిందుబృందబులై యెగసి ముత్తెంబులమొత్తెంబులపగిది నొగి
దిదృక్షువీక్షాసేచనంబులై వృక్షాసేచనంబు సేయ సనమకుసుమ
సముదయకుశవిసరసమితృమిధంబులును బ్రవృద్ధంబులునై ప్రచ్ఛా
యతరుచ్ఛటాచ్ఛాదనశీతలచత్వరభూతలంబులై సవిధంబుల
వివిధంబు లగు నుల్లికావల్లికామతల్లికల నల్లికొన నుల్లిసిల్లుచు

1. వేటకానిచే, పక్షులనుమృగములను పట్టుకొనుటకు పెంపబడిన పక్షి లేక మృగము.

నుల్లంబులకు నుల్లాసంబు పల్లవింప నింపు నింపు మంజులకుంజ
పుగజుంబుల రంజిల్లుదం బరివేష్టితకుటజంబు లగు నుటజంబుల
బొలిచి పావనంబు లగుతపోవనంబుల బరిస్ఫురించుచుండు. 59

శా. అందందం బరికించి యంగొకవివిక్తావాసయోగ్యాశ్రమా
ళిందంబం దరవిందనందనుఁడు హాళిన్నిర్మలాస్పందమై
డెందం బొప్ప దపంబొనర్చుకొనఁ బాటించుం గదాయంచు నా
నందం బొంచుచు కూడసెల్చయమతిం దత్పాంత సీమంబునన్

చం. తనజనయత్రియిమ్ము దన తమ్మునియెదననై నయమ్ములుం
దన నగువాచనమ్ములు సతమ్ము హితమ్ముగ నర్థితమ్ములై
తనరంగ నాత్మబంధురచితప్రియవైఖరిఁ బేర్చుబంధురం
బనుకొలఁకు నిర్వరించి గనె నధ్వపరిశ్రమ మాఁక జేరునన్. 61

శా. సారం గార్భకము ల్విహారమతినుత్సంగంబులం జేరి యిం
పారం గ్రుమ్మగఁ బుండరీకనిచయం బచ్చాంతరంగాప్తిని
ర్వైరప్రక్రియనొప్ప సిద్ధమునిసేవ్యం బైనపుణ్యాశ్రమా
గారంబో యన సౌమ్యమై తనకు నక్కాసార మత్యంతమున్. 62

సీ. బంధురకాసార బంధురీదకములం

దు నిరూఢనియతి మజ్జన మొనర్చి

సర్వతోముఖముల సర్వతోముఖముల

నాచమనంబుల నాచరించి

విహితకృత్యములభావి హితకృత్యాసక్తి
గావించికొని లేచి కదలి వచ్చి
యతవివిక్తిం బైన యలవివిక్తప్రదే
శము సొచ్చి యచ్చట శమదములు

తే. గీ. లమర సమధికనిష్ఠమై సధివసించి
భగవదుపదిష్టపద్ధతిఁ దగ జపింప
గాఁ గడంగెను సైంధవ కంధరాధి
దై సతక మైన దిశ్యమంత్రము చూచును.

63

క. అతనికి నొకపరి జపమునఁ
జత్తుడుఁబాలుగ శలంబు సమకుటె సత్య
సింహునకుఁ బెక్కు ముఖంబుల
జతనం బన్గు గాదె యర్థ సుసిద్ధి యిలన్

64

గీ. ఆతఁ డస్వపి కమలజ ఘృతఁడగుట
ముగము గదుర మహాతపగ బుననసిగిచి
సారసత్వంబు బూనుట చనునుగానిఁ
యూత్సరాజసవృత్తిఁ బోనాడుటరిది.

65

—★ గ్రీష్మ రు వర్ష స ము. ★—

క. అట్టియెడ వెట్టకాలము
బెట్టిదముగఁ దోచె మన్ను బిట్టెగసి చదల్

ముట్టగ వడి నుడిగాప్పలు

నెట్టన నెట్టుకొని వీన నిఖిలావనిపై.

66

క. పాటలకుసుమపరీమళ

పాటచ్చరనృత్తి బయలుపడకుండఁ బవల్

పూలుగ నిశాంతముల నొక

పాటిగఁ జరియించు నపుడు పవమానంబుల్.

67

గీ. ఇనునిసత్కృపదినలక్ష్మి హెచ్చుటరసి

నిశలునానాటభృశకృశదశలఁ గాంచె

నొరులసిరులకుఁ జూపొపకున్నఁ దనదు

హెప్పుదఱుఁగుటగా కన్యవృద్ధి సెశునె.

68

గీ. ఇచ్చు¹ఘను లుండి రని ²యప్పు లిచ్చనడసి

పొంగి పొరలిన ³సరసుల పొలపు దఱిగె

మున్నుగల కీర్తిసారముల్ పోవనప్పు

²డప్పులను జొప్పడినయెప్పు ముప్పు గాడె.

69

ఉ. గాలికిఁ గాలు నిల్చుకొనఁగాఁ దగు నూజటపండు వాభుజం

గాలికి నక్తభోజనమహాస్రతపర్వదినంబు తాశవృం

తాళికి వన్నెవాసియు బయల్పడు యోగదశాగమంబునై

తాలిమి దూల నాఁ గొకవితాన జనం బెడపెన్ దినంబులన్ . 70

1. గొప్పవాడు; మేఘములు; 2. ఋణము; నీళ్లు. 3. సరస్సులు; సరసత్వముగలవారు.

సీ. పూటకొక్కొక నూతనీటి డెప్పి యడంచు
 కొనెదవ్వచని తెచ్చి కొని జనంబు
 వెలఁబెంచి పానీయవిక్రేత లింటిగా
 పుల ఖారనీరముల్ గలపి దెచ్చి
 రనుదినంబు మడుగులను దెచ్చి యిడుచాకి
 నాలుగై దాఁజేడునాళ్ల కొనఁగె
 గ్రుంకులాడఁ గొలంకులింకఁ గాఱుట శ్రోత్రి
 యులకు వేళలఁ దాస మొదవనండఁ

తే. గీ. గరటచటకాదికంబైన గ్రామ్యపక్షి,
 జాల మిలు సొచ్చి బెదరక జనులనడుమ
 కుంభనంభ్రతజలములఁ గ్రోలఁ జొచ్చె
 బుడమి నొదవిన ¹నీటియెద్దడికి నవుడు.

71

సీ. తొలుత వ్రాల్చినప్రక్కనులినచ్చెదనమెక్క
 నొండొక్కప్రక్కకునొత్తి గిలుచు
 న్యజన సమాకర్షకజనంబు సెయిమాయు
 కొనినంత హుంకృతిఁగినుక వడచు
 వారియంత్రపుసూక్ష్మధార లిట్టలుగాలిఁ
 దెరలిన నఱచూడ్కిఁ దెఱచి కనుచు

నిదురఁగోఁగె నటంచు పదము లొత్తిభువిష్యు

లారకుండిన సంఘుగ్రాహపు కొనుచు

తే. గీ. నలపుఁ బన్నీను చిలికినచలువవలువ

సెజ్జ లామజ్జకప్రతిసీర లెసఁగు

నిడుదగుమ్మలచుట్టు పందిళ్లయిండ్లఁ

బవలు పొరలాడు సామంతనివహమపుడు.

72

ఉ. గొజ్జగిసిటి చిన్ని చినుకుల్వలిపంబులు గంధసారమున్

మజ్జగతేట మల్లెకుసుమంబులు వెన్నెలబట్టబైటిపూ

సెజ్జలు సీణపాటలును శీరపునీవలున్ ఘటించు భూ

భృజ్జనకోటికిన్నిదురనించుక వేసవిరేల వేకువన్.

73

సీ. ప్రహిబహిః కుట్టినూభ్యర్ణ గాంభోవూర్ణ

కలశాంబువులు గతిక్లమముఁ గావ

నవనారికేళవర్ణ కలింజకసింహుల్

మార్గాతపోత్థశ్రీమంబు నుడువ

జంబీరరసపూరసమ్మిశ్ర మగుతక్ర

సారంబు దృవను జల్లారఁ జేయ

నాయతకాయమానాంతరస్థితాశ

వృంతముల్ ఘర్మాంబువితతి నడఁప

తే. గీ. నిదురగదురంగ నపుడధ్వసీనజనము

విడియు నొక్కొక్క పుణ్యాత్ముఁ డిడినయట్టి

ప్రపనసారసుఖా వైమై బచుల ముఱచి
పట్టపనలింటి నహోకుదట్టకుండ.

నీ. వాతూలతూలతల్పముపొల్పు నవరించి
తొరికి తొక్కించు దాసేరకుండు
ఘనఘటావళిగీటు గర్వి కుల్ దనియంగ
గలమాంకురము నెంచు పొలము కాపు
హరిపదంబున గాపు దిగుకుల్యలదాయ
నంతుమాచ్చెడు దళవాయి పెద్ద
కడలియింటికి ధునీకన్యల గై నేసి
తొలిసారి యంకించు గులగురుండు

తే. గీ. దోచె గ్రీష్మావసానముత్తంగసౌధ
జాలబహిరంగణాప్రదోషప్రభాతి
విచరదూష్కార్తదంపతీవిస్మృతాతి
దృఢపరీరంభపుచుపదేష్ట యగుచు.

75

గీ. బైటి తలిమంబులనులోన బైట లోని
తలిమముల వైచికోనుచు రాత్రుల జనంబు
పొక్కు జనుకులచే నప్పహొక్కయింత
యైన నిదురింప నెడలేకయలత జెందె.

క. ఘనులు కరకాంబువుల భూ
జనులం దనియించు సిరి లసచ్ఛిత్రుచి

దనరెడు దనశిఖుల నెఱిం

గనుఁగొన గ్రీష్మంబు వర్షకాలముఁ బోలెన్

77

గీ. కదసి ¹కలకంఠములకు మూకవ్రతంబు

నెఱప నుపదేశ మొనరించిసీలకంఠ

తితికి సోత్కంఠముగ ద ²దుద్యాపనంబుఁ

గడువ గ్రీష్మర్తు వాచార్యకంబొనర్చె.

78

క. పంచజనపంచవక్త్రుఁ బ్ర

పంచగురు నృదిహయాన్యభావించి సదా

పంచాగ్నిమధ్యమున న

³ప్పంచాస్త్ర జ్యేష్ఠఁ శురుతపం బొనరించెన్.

79

—★ వర్షర్తు చర్చనము. ★—

క. వర్షర్తు వొదవె నంతటఁ

గర్వకహర్వకరవర్వకలితపయోదో

త్కర్వరాభిశంసితాపా

కర్విర్వరీప్రవణసన్నికర్వం బగుచున్.

80

సీ. మండూకములు చర్మమాత్రశేషత నీజి

చెలఁగి మెలంగ సంజీవకరణి

బర్హిణంబులు వరస్వరభాస్వరముగ ఘో

షింప సారస్వతసిద్ధరసము

విగతకంకలు చూలు చెరు నాల్చి మొరంగ న

స్త పయోధిగంగమా తోడలాలు

చాతకంబులు బిహనును బాసివాసి భా

సిలం బ్రహ్మంధిమంగళముహూర్తి

తే. గీ. మగుమఁ గొంగ కొండె పప్పుచిల్లొక్కె తా

హరణకరణా భ్రసిత్యసంచరణసాంద్ర

తరుణతరుణాభ్రపి భ్రమస్ఫురణకరణ

మైన ¹ప్రావృడ నేహస్సమాగమంబు.

81

గీ. స్వాతిమాక్తికములఁ గాంచి స్వాతిశయముఁ

బూనె నని యార్ద్ర జగమార్ద్రముగఁ దలిర్పఁ

బద్ధరాగంబులను గాంచిపరఁగె ననఁగ

నింద్రగోపంబు లెల్లడ నెనఁగె నపుడు.

82

క. అకలంకద్యుతికలహం

నకులము స్వకుల మగు మానసమునకుఁ జనుపూ

నిక పోలుపుఁ దెలుపు ప్రాప్త

నిక శుభదానకములై స్తనితములు మొర సెక్.

83

ఉ. గర్జితనిస్వనం బపుడుకర్ణకరోరముగా ముహుర్ముహు

న్నుర్జిత మైన వీనుఁగవఁ జొన్నిన యంగుళి లొప్పఁ బ్రాజ్ఞులుక్

సూక్ష్మార్థధువిభ్రమభ్రమను జోక్కిరి నివ్వెఱపాటు దోఁపఁగా
 1నద్దనముఖ్యనామదశకాసకృదుచ్చరదాత్రజిహ్వలై.

84

క. చిట చిట మని సొటసొట మని
 పొట పొట మని ర్షులు మనియు భోరని ధారా
 స్ఫుటనియతి నపుడు జలధర
 పటలము పటునియతిఁ గుంభవర్షము గురిసెన్.

క. పెళ పెళ నుఱుములు నుఱుమఁగఁ
 దళ తళ మెఱుపులును మెఱయ దళముగ జలదం
 బులు గ్రమ్మి కాఱుకొని వి
 చ్చలవిడి వర్షింపఁ దొడఁగె జడిగొని వడిగాన్.

శా. సారంగానళి మేఘులోలుపమనస్కం బొట వెన్వెంట నే
 తేరం బుష్కరశీకరంబులు ధరిత్రం జింద మందంబుగా
 నీరంధ్రస్థితిఁ ద్రిమ్మరం దొడఁగె సుస్నిగ్ధాంజనశ్యామలా
 కారంబు ల్దనరంగ రేఘతతినాఁ గాదంబినీ బృందముల్.

87

సీ. కలమాంకురారోపకరశాలిపాలికా

స్త్రీపాళికి సరస్వతీప్రసన్న
 మాత్మక్షితికృషీక్రియార్థవృద్ధనియక్త
 హలికబాలుర కనధ్యయనపర్వ

మన్యసంసంధ ప్రహరణ ప్రయోజన

ప్రసాద ప్రజల కెల్ల గ్రహణశూల

యర్కసందర్శనానంతరాభ్యవహార

శీలుర కేకాదశీవ్రతంబు.

తే. గీ. నిజసేవానగ్రహస్యమందిరియిమాను

ఖగనమూహంబులకు నెల్లె అగురుగండె

నిఖల పశుయూధములకెల్ల నిగ్రహంధ

మొడతెగని వాస జడినప్ప డెగం మునుకు.

చ. వెడ వెడ బ్రాద్దు గుంకు తొట్టపేటి విటు ల్గుమనీటి కామి లె

క్కుడు తమిఁ గూర్చుచున్న గరి కొల్వగుంతకుం ¹ బోగి న్నీయల్

దడయుటచే హజారమునఁ దాళి చెలుల్ నను దేర సజ్జడిక

గొడుగులువట్టి చెట్టఁగొని గొబ్బునఁ దోడ్కొని పోదు రిండి కుక.

సీ. వివిధప్రజలు గూడి శివసహస్రఘటాభి

షేకప్రయత్నముల్ సేయ కుండ

శాహాటశయ్యచే వాచకు ల్నియతి మిం

చ విరాటపర్వంబుఁ జదువ కుండ

మాపుహవిష్యాన్న మాత్రభుక్తిని ద్విజుల్

వారుణజపదీక్షుఁ బట్టకుండ

మృద్వికారాకారు ఋష్యశృంగునిఁ బూని

విప్రులుచ్చెన్తుతిఁ బిలువకుండ

తే. గీ. గొంతిజాతరఁ బామరుల్ కోరకుండ

సంజప్రాద్దులఁ బోసిల్లు చల్లకుండ

సూర్యచంద్రులపరిధులఁ జూడకుండ

ధరణినాసారవర్షంబు గురిసె నపుడు.

90

సీ. మునుగిడ్డ కుటుమాపు ముదుకదుప్పటి చెమ్మ

గిలకుండ నలఁతికోవెలలు చొచ్చి

హత్తించి తొడిగిన క్రొత్త చెప్పలజోళ్లు

దడియకుండఁగ వీధి బడులఁ జేరి

గుత్తంబుగాఁ జాటి కొనిన చుట్టల నిప్పు

లాఱకుండఁగఁ బంచటకుఁగు లెక్కి

పొన్నుఁ గజ్జల యూతఁ గన్నుఁ గానక జాటి

పడకుండ రచ్చసానడుల నిటికి

తే. గీ. చేల పనులందుఁ జొప్పడు చెలిమి సంజఁ

గాఁపుఁ గొమరులు పడుపు నుంకములఁ గొనిన

శాలిపాలికల కుటీరపాళిఁ జేరి

రెట్లకేలక నజ్జడి నేకతముగ.

91

సీ. కేళీగృహళింద పాళీసముజ్జ్వల
 దీపద్యుతుల తెల్పు డెల్లు చున్న
 దృఢతరాలింగన స్పృష్టముక్తాహార
 ముల చల్లదనములు వలుకుచున్న
 శశ్వత్పరస్పరాస్యగృహీతతాంబూల
 రుచులవైకృతులు వాక్రుచ్చుచున్న
 1వాతాయనాంత రాయాతనాతానీత
 నూత్నాబ్జగంధముల్ నుడవుచున్న.

జే. గీ. బ్రాద్ధువొడచెనేమో యను సుద్ధి విడిచి
 ఘనఘనంబులు గ్రమ్మి చీకట్లకతనఁ
 దమ తమకములవలన నూతనపు దంప
 తులు విడువకుండి రజ్జుడిఁ దలిమములను.

92

క. ఆతటిఁ గ్రాతఃకాలుం
 బై తగు సంగనముఁ జూడ నటు సాయాహ్నం
 బై తగు నపరాహ్ణము ఖ
 ద్యోతుఁడు ఖద్యోతరీతి నొందిన కతనక.

93

చ. ఘనుఁ డని పేరుఁ గైకొనియెఁ గాని సదా చపలాంతరంగుడై
 పనిగొని యూరకే విమల పక్షచరద్విజపీడఁ జేయఁ దా

యోని చెలఁ రేగి యవ్విషధరుండు వెనం గడువిచ్చె నట్లు న
జ్జనవితథాపకారులకు శాశ్వతమా తమజీవనస్థితుల్.

94

క. పద్మాసనుడై జప మ

పద్మాసను నశ్వములుని భావించి మహా
పద్మావృత్తి నొనర్చెను
పద్మాసనుఁ డపుడు గిర్భవరిభాగమునన్.

95

★ హే మం యు తు ప ర్ణ న ము . ★

మ, అపుడే తెంచె హిమర్తువాసర మనంతానంతభాగాంతరా
త్మపరిస్ఫూర్తి కశీతభూతపరిభూతత్వాపకృద్వేషభు
గ్లపిత ప్రాణ్యభయప్రదాగ్నిరవితూలసూల¹ కూర్పానక
²ద్విపటీచక్రకటీపటు స్తనతటీ వీటీవటచ్చాయమై.

96

క. మృగమదవీటీభుగభుగ

లగురుం బొగలున్³ హాసంతి కాగ్నులసెగలుగ
దొగరుం దుప్పటు లప్పటి
కొగి ముగియించెను హిమోద్య మోద్ధతి ప్రజకున్.

97

సీ. వైకుంఠమందిర ద్వారికవాటపుటంబు

లంచితంటుగ విప్పఁ గుంచెకోల

యంజనాగర్భసౌఖ్యప్రసూతి ఘటింప
 నందిప్రత్యానర్త నక్రమంబు
 బలిరసాతలజగత్ ప్రస్థానసన్నాహ
 సాఫల్యమొనరింప సన్మహార్త
 మంభోజినీబాంధ వాశ్రయాశులవెట్ట
 సమగతిఁ జల్లార్పఁ జలువమందు

తే. గీ. వాహినీనదవాప్యవగాహనక్రి
 యాదితత్పరజనులతీరానతరణ
 విధికిఁ జొరకుండఁగా వెఱపింప ఘోష
 మకర మెల్లడమించె హేమంతబుతువు.

98

నీ. కుచనిపీడనపీడ కచలవృత్తి వహించు
 గాని తియ్యనిమోవియానఁ బెదరు
 దృఢపరీరంభవృత్తికి లతాకృతిఁ దాల్చు
 గాని నీ వీవిమోక్షమున కొడుగు
 గండనఖాంక రేఖకుఁ బ్రసన్నతనూను
 గాని గంధాలేపకలన కులుకు
 హాలామదగ్లాని కామోదము వహించు
 గాని పన్నీటిసేకమున కడలు

తే. గీ. స్త్రీణా మప్పడు మిక్కిలి జాణతనము
 గలిగియుండియు నాధులఁ గవయువేళ

విజహదజహ త్ర పావేశవిలసముల

నెలయు మధ్యాత్యసమయ కేళులను బోలె.

99

సీ. పట్టుఁ బుట్టముఁ జాట్టినట్టి బోడిశిరంబు

పై నొప్పు నక్షయపాత్రి నొకటి

యిరుకక్షములలోని తిరునామముల పుస్త

కమునను దాశన్వంతమున రెండు

ఊద్రకుటీప్రాంత శునకభీతినిఁ గుడి

కేలఁ దాల్చిన తిరుకోల నొకటి

డాచేతి 'దారుఖండపుఁ దాళయుగి రెండు

స్వప్రతీకంబులఁ బదియు రెండు

తే. గీ. రమణ నష్టాదశోర్ధ్వపుండ్రములు దమకు

నమర నత్యర్థవైష్ణవత్వము ఘట్టిల్ల

బికిర మెత్తంగ సాతానిసిండు దిఱుగుఁ

దగ ధనుర్మాసవాసరాంతముల నపుడు

100

సీ. నవశాలినస్యకృంతనవిధానైకసం

భ్రమముహూర్భ్రమదంఘ్రి భవకులంబు

వార్షికప్రహీసంపాదనాజస్రస

త్వరచరద్ద్రామసేవకజనంబుఁ

శాస్త్రవగ్రాహ్యమహాగ్రహణజాగ్ర
 మద్యోగిపురుషభటోత్పరింబుఁ
 బ్రహ్మగోపపర్యట ద్వాద్యనాదిననాథ
 కోణంగిముఖ్యభిక్షువ్రజంబుఁ

తే. గీ. దనర నవ్వేళ నా ప్రభాతప్రదోష
 మా ప్రదోషప్రభాతంబు చటుల యిటుల
 తిరుగ నయ్యునునందడి తెఱపి లేమిఁ
 జేల కూళ్లకు నొకవెంత చెలువు దోఁచె.

101

క. ఆ సారసవాహుం డపు
 షాసారసదృక్పదద్యయనదాధ్యానుఁ
 డై సారతప మొనర్చె హి
 మాసారములో గళద్యయన మగు నీటన్.

102

క. రాజీవనయనుఁ డాశ్రితి
 రాజీవనచైత్రుఁ డపుడు ప్రాఁబల్కులకై
 రాజీవనవాక్యతితో
 రా జీవనరాశిలోని రక్కసుఁ డెలమిన్.

103

మ. తిమిరూపంబున నేవుతోఁ గడఁగి వార్ధిం గ్రుమ్మరం గ్రమ్మజం
 గమలాక్షుండు దిమింగిలాకృతిని రక్షశ్శిక్షణారంభనం
 భ్రముఁడై పొంచి పరిభ్రమించి యరిఁ జేవన్నించి మేన్పించి యా
 గమముల్ వేగమె యాక్రమించి విధికిఁ గొంగ్గించి యంచదతిన్.

సీ. నిద్దంపుటద్దంపు నిగనిగద్యుత్తలతో

నెగనుమైచాయ వెన్నెలలు గాయ
జిందంపుఁ జందంబు చెందుమోరఁ గొరంగు
నుచువు జ్ఞానామృత స్ఫురణఁ దెలుపఁ
బలుసాంపు నులివింపుఁ గొలుకు హేమాధ్వనుల్
నెఱిగుల్కు తొలిబల్కు తొఱపు నెఱవ
నిరు ప్రక్కలను జక్క నెనఁగు చూపులకోపు
శ్రేతపక్షచాత సంగతి వచింపఁ

తే. గీ. ¹బంచశాఖచత్వర్థయిఁ బాంచజన్య

మును సుదర్శనమును బొత్తము నుపదేశ
ముద్రయు నెనంగఁ గరుణా సముద్రుఁ డై న
హరి హయగ్రీవమూర్తిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె.

105

క. అప్పగిదిం బొడసూపిన

యప్పరమపదేశుఁ గని యహః యీతఁడు మా
యప్ప యగు శౌరి యూనని
యప్పరమేష్ఠియు సమగ్ర మగు హర్షమునన్.

106

క. ముమ్మాటలు నలగొని మది

ముమ్మర మగు భక్తి సాగి మొక్కుచు నటులే

క్రమ్యైవ మ్రొక్కెనుఁ బులకలు
క్రమ్యైరహి న్నటలతెటల గత్కైరపుట్టె.

—: కిం దగీ తి నిర్వీర్యతా చందకమాలు. :—

ఘనఘనవిగ్రహా! నరద! కాంచనచేల! కృపావిశాల! స
జ్జనవినుతా! హరీ! జలధిశాయి! పరాత్పర! చక్రహస్త! పా
నన! ననజేక్షణా! భువనపాలనఖేలన! పుణ్యశీల! లా
లన నిరతాశయా! ప్రవిమలద్యుతికొస్తుభ రత్నభూషణా!

—|| గర్భా కిం ద మ. ||—

ఘనవిగ్రహా! నరద! కాం
చనచేల! కృపావిశాల! సజ్జనవినుతా!
ననజేక్షణా! భువనపా
లనఖేలన పుణ్యశీల లాలననిరతా!

119

—|| గర్భా గీత మ. ||—

నరద! కాంచనచేల! కృపావిశాల!
జలధిశాయి! పరాత్పర! చక్రహస్త
భువనపాలనఖేలనపుణ్యశీల!
ప్రవిమలద్యుతికొస్తుభరత్నభూష!

110

క. భ క్తుల మత్ప్రేముఖసుధా

భ క్తుల శ్రు క్తులఁ బాపి పనిగొని కరుణా

యు క్తము లగు చూపుల సుఖ

యు క్తము లగునట్లు సేయుదో హయనదనా!

111

శా. జ్ఞానానంద చుయా! స్ఫుటస్ఫటికభాస్వద్విగ్రహా! సర్వవి

ద్యానిత్యప్రతిభావిశేష ఘటనాధారా! బుధారాధితా

భానుప్రాకటతేజ! పుస్తకపుటీ వ్యాఖ్యాన ముద్రాబ్జచ

క్రానూనాయతశస్త్రహస్త! హయకంతా! శ్రీవిక్రూతాలయా!

మ. అని యెన్నేని విధంబుల న్వినుతిసేయంగాఁ దురంగాననుం

డనియెం బంకజసూతిఁ గాంచి విను మయ్యా! నీమ వేదంబులం

గొని సోమనామకుండు సనఁ దత్కృత్తి విభేదించి ప్రా

మినుకుల్ దెచ్చితి నీ కొసంగ నివె పేర్కిం గూర్చి వాటిల్లఁగన్.

క. ఉపదేశ మ్మొదని చదు

పుపయోగముఁ జెంద దనుచు నోమ్మని యావే

లుపుఁబెద్దకు హయనదనుం

డపు డుపదేశించె శ్రుతులు సాంగంబులుగాన్.

114

చ. మఱియు నుదీయమూర్తి మది మాటికి మాటికి మాఱి మంత్ర మే

మఱక జపించు మానిసి సమగ్రకలావిభవాభిరాముడై

కొఱఁగితి యెఱుంగితి లేని యెఱుంగుఁజేసి గణితంపుటిక్కియై
నెఱుఁగెను మేర్పడెను జెలఁగు నేర్పయిలందుఁ బ్రధానగమ్యుడై.

క. నా ¹మనుజుపగరిమి బును

నామనుజుపగరిమి సిరి మహామహిమంబున్

భూమహితప్రభ్యాతియు

భూమహితప్రసితసుతనుతనూహము నొడవున్.

116

ఉ. కావున నీవు సమ్మిక దగు ద్విజగన్నుతి మొన నిష్ఠి నన్
భావన చేయుచున్ మనుజుపం బొనరిపుము దాచు జేసి నా
నావిధభూతజాతభవనంబుల నెంబుజగర్భ కౌశలం
గానహిలంగ నశ్రముఁడవై సృజియించెదు సొంపు మెంపునన్.

క. మహి నితర డ్మేత్రంబుల

బహుకాలజపంబు నలనఁ బడయం దగు నా

త్మహితార్థసిద్ధి యిచ్చట

ముహూర్తజపమాత్రమున నమోఘముగ నగున్.

క. ఉపమా కాన్యశ్చేత్ర

స్యవృద్ధివ్యా మనుచు విబుధు లనుకొనుటఁ జూచి

యుపమా కాభిధ నీది

వ్యవదంబు ప్రసిద్ధిఁ గాంచె సంభోజభవా.

119

గీ. క్షోణిపై ఫాల్గునంబున శుక్లపక్ష
మందు నేకాదశిని మదియావతార
మగుట నాఁ డిందు వేదపారాయణంబు
సేయఁ జేయింప విన ఘనశ్రేయమొదపు

గీ. సింధుతీరగ మైనయీక్షేత్రసీమ
బంధురాహ్వాయ మగు సరోవరము నందు
నాఁడు మజ్జన మాడు నెవ్వఁడు వాఁడు
సంతరించినకర్మనన్యములువాఁడు.

క. ఈయశ్వగ్రీవాకృతి
చాయనతారములయందు నరుల కుపాస్యం
చై యఖిలశ్రీవిద్యా
దాయకమై యఖిలసుఖనిదానంబు నగున్.

122

క. అని యుపదేశపురస్కృతి
గను వేదము లొసఁగి తురగకంఠరుఁ డరుగన్
ననజఁ డానంద మెదు
దనరం దనరమ్య మగు పదంబున కరిగెన్.

123

—:★: ఆ శ్వా సాం త ము. :★:—

క. శ్రీరాఘవ ! నతజన దు
ర్యారాఘవనప్రతానపావక ! మునిరా

1. హయగ్రీవుఁడు.

రాఘవసంధరసమీ

రా ! రాఘవ నటదమోబురయవిశిఖాఘా !

124

మ. మునిరాజక్రతురక్షణా ! స్ఫటసితాంభోజాతపతేక్షణా !

వినతాభీష్టకృతిక్షణా ! పరమధీవిజ్ఞాన సంధుక్షణా !

ఘనసంగ్రామవిచక్షణా ! సురముహూఃకల్యాణకృత్తక్షణా !

వినతశ్రీకృతలక్షణా ! ఖలమరుద్విద్వేషిసంశిక్షణా !

పృథ్వీ. పురందరమణిగణస్ఫుటసముజ్జ్వలాంగ ప్రభా !

ధురంధరదిగంతదంతరితదోర్యశ సౌరభా !

నిరంతరదయాభినందితపనేచరాఘర్షభా !

మరందరసమంజువాఙ్మహితమైథిలీవల్లభా !

126

—:ॐ: గ చ్య ము. :ॐ:—

ఇది శ్రీమద్రామనామపాదాయణపరాయణాదిధన్య కాండిన్యగోత్ర

పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికి శానిధిసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర

వేంకట కృష్ణశాస్త్రి పుత్ర తమ్మనాభిధానాంతరి వేంకట కృష్ణ

శాస్త్రినామా గ్రజన్మ తిలింగ దేశా గ్రజన్మ సుధీ

విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం

జైన మహేంద్రవిజయం బసుప్రబంధంబు

సంఘ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ సీతారామాంబికామస్తు.

శ్రీ గానం.

శ్రీ మ హేంద్రవిజయము

త్రైతీయాశ్వాసము.

శ్రీవిద్యన్నతకవితా

భావుకకౌంఠిన్యగోత్ర భావితవరధీ

దేవులపల్లవస్వయకుల

దైవతయజుపాత్ర దశరథప్రభుపుత్రా.

1

గీ. అనధరింపుము శౌనకాద్యులవశాని

జాలమా 'జాలపాదరాజన్యవాహ

నుని తపస్సిద్ధిపద్ధతి విని వచించె

దనివితీరనిమది సూతుఁ గని వినీతి.

2

ఉ. ఓ మహనీయబోధగరి మోక్ష్యులధీనము పెత సూత్ర వా

ణీమహిళామణీరమణు నిశ్చలధక్తితిమస్సపగాధియో

గామితనైష్ఠికస్థితి సమగ్రముగా నిటు వింటి మింక నిగ

దేమును లేమి సిద్ధిగని రేర్పడు నేర్పడర స్వచింపవే.

3

క. ఇందుఁగల మహిమల విధం

లిందుగల న్మధురసుధ రహిందగు నుడులన్

విందుము మా పినుల కీ

విందు ముడంబునఁ గడింపవే కళు వేడ్కన్.

4

చ. అన విని సూతఁ డిట్లనియె నమ్మసిముఖ్యుల నెల్లఁ జూచి యో

యనఘచరిత్రులార ! వినరయ్య మదీయ గురుప్రభావమున్

ఘన మగు మీ కటాక్షమును గల్గుటచే వచియింతఁ గానిచో

ననువుగఁ జెప్ప శక్య మగునా ? ¹ఖగనాధగిరిప్రభావముల్. 5

క. అచ్చట మును తపముం బొరి

పొచ్చెము లే కదితికశ్యపు లొనర్చి హరిన్

ముచ్చట దీరఁగ సుతునిఁగ

నిచ్చఁ గనిరి దాని తెఱఁగు నెఱిగింతు నిటుల్.

6

సీ. దీక్షానిరూఢిజ్యోతిష్టోమక ర్తతా

²చూయజుకుల కెద్ది తావలంబు

న్యాయ్యపరీపాలనాస క్తచిత్తు తా

ధరణీశ్వరుల కెద్ది తావలంబు

ధర్మవాణిజ్యతత్పరహృత్పరీతు తా

వణిగగ్రణుల కెద్ది వాసగృహము

1. గరుడాది.

2. యజ్ఞములు చేయువారు.

ద్విజసేననాసక్త విఖ్యాతిధన్యు తా

పాదజన్మల కెద్ది పట్టు గొమ్మ

తే. గీ. పరమశాంతతః బలిపాద భక్తియుక్త

హృదయ తా సాధ్వులకు నెద్ది కుదురు బట్టు

దాని వర్ణింపఁ దరమె సత్కర్మఫల సు

భోగసుకరంబు శ్రీస్వర్గపురవరంబు

క. ఆపుర మమరావతి యన

గోపుర మనఁ గనకరత్న గోపురశిఖర

శ్రీపరిచుంబిత పంకజ

భూపట్టనహట్టధట్ట ముఖ మై తనరున్

ఉ. కోరినకోర్కు లిచ్చు నట గోవును జెట్టును తాయి మేలిబం

గా రట నేలయెల్లఁ ద్రిజగంబుల నప్పుర మగ్రగణ్యమై

పేరిమి గాంచి మించు నట వేయి విధంబుల జాగరూకుడై

యారసి ప్రోచునాఘఁ డటఁ యచ్చటివారల భాగ్య మెట్టిదో. 9

ఉ. పాయనిజవ్వనంబు గల ప్రాయము సానలఁ దీర్చి యెవ్వరుం

జేయని వాఁడితూపులును జింగిరిమాంగిరిగాఁగ నెవ్వరు

న్నేయనివల్వ లప్పులను నిప్పుల వండని వంటకంబులున్

మూయనికన్ను లన్నగరి పోడుము లెంతయు వింతలై తగున్.

ఉ. అప్పురి చొప్పుఁ జెప్ప దరమా వివరింప నసాధ్యరీతియై

యెప్పుడుఁ దా నుసాధ్యముగ నే కనుపట్టు నభోగమూర్తియై

యెప్పుడుఁ దా సుభోగముగ నే కనుపట్టు విమానరమ్యమై
యెప్పుడుఁ దా సుమానముగ నే కనుపట్టు విచిత్రవైఖరిన్ 11

క. ¹ననువిసరప్రసితంబై.

సుసిద్ధమహిమాఘ్యమై విశుంభత్సంతా
న సుమహితామోదంబై
యెసఁగెడి నచ్చోటి వార లే కద స్వస్థుల్. 12

ఉ. ఇచ్చటి బ్రహ్మచర్యనియమై కథురంధరవర్తనంబు లా
యచ్చరపూవుఁబోండ్లఁ గలయఁ దగునుంకుని తొను నెతియుక్
ముచ్చట దీర నందన సముద్భవభూరిక్షలప్రదంబులై
మెచ్చుగ నచ్చటం బరిణా మించుచు మించు సమంచితంబుగన్.

సీ. అంశుమత్ఫలకు మధ్యంబు దధ్యముగ నే
తత్సామగాయ మో తరుణయజ్ఞ
సారంగివదనంబు సారంగలాఘఛను
యద్దేవ సేయు నో యాయజ్ఞాక
చంద్రమణికళనాభి చంద మింద్రోపల
స్యసమాన మో హవిర్యాజివర్య
యష్టాపదగృహంబు నందె కదా యీతి
యామసుఖించమే యాహితాగ్ని

తే. గీ. యనుచు మందాకినీతీరమునను దాన
మున కుషకికాలమునఁ గూడికొనినక్రొత్త
సోమయాజులు స్థాలికల్. ద్రోమికొనుచు
నాత్మపరిభాషభాషింతు రచట నెపుడు.

14

మ. తనకేమున్నుగ మ్రొక్కె నూర్వసి వభూత్తంసంబటంచొక్కఁడుం
దనకే కల్పఫలం బొసంగె దొలుదొల్తన్ రంభ యం చొక్కఁడుం
దనకే మేనక మేన మున్నలఁదె గందంబంచు వే తొక్కఁడుం
దనియుం ¹గర్మసురాళిలో నచట ధన్యమస్యభావంబునన్. 15

చ. ఎడ నెడ వేల్పు సాను లెదు రేగి వరింపఁగఁ దద్భ్రహంబులన్
వడిఁ జోరఁబాటఁ గొంక రట వాకిట జందెము లుద్భ్రతోరులై
యొడుకుచు నన్నలున్నను స్వరోన్నతి లోపల వేదపన్నముల్
నుడువుచుఁ దండ్రు లుండినను నూత్నసమాగతయజ్ఞ లచ్చటన్.

సీ. స్నానజపోపవాసశ్రమంబుల కోర్చి
తి మటంచు యజ్ఞలొద్దికను వేడ
సంభారసన్నాహ ²సాహ్యం బొనర్చితి
మని కారయితలు మంతనముఁ బలుక
నూరకుండినవారిఁ బ్రేరణం బొనరించి
తి మటంచుఁ బ్రేరకుల్ దమినిఁ దెలుప

నాను గాదనక మే మంగీకరించితి
మని యనుమోదకుల్ మనవు లనుప

తే. గీ. ద్రవ్యమును బట్టి కద సుకృతంబు గాన
యాగభిక్షోప్రదాతల భాగ మేము
వలసినను మీకు బానిసల్లరటంచుఁ
బరిహసింతు రొకింత యచ్చరలు వారి.

17

సీ. స్వాశ్రితావనము సేయక యన్యులను బ్రోచు
భూవరు ల్సారరాని భువన మెద్ది
యపకారవిముఖులై యపకారము లొనర్చు
మూర్ఖులు సారరాని భువన మెద్ది
పరగుణస్తుతికిఁ బాల్పడక నిందలు సేయు
ముష్కరుల్ సారరాని భువన మెద్ది
స్వమతవిదూరులై పరమతాశ్రయులైన
యవగుణుల్ సారరాని భువన మెద్ది

తే. గీ. త్యాగభోగంబులకుఁ గాఢ ధనముఁ గూర్చి
పొసఁగు లుబ్ధులు సారరాని భువన మెద్ది
యద్ది దన కుద్ది గనక నిత్యానపాయి
మోదభవనము శ్రీస్వర్గభువన మొప్పు.

18

మ. నిజమాతాపితృభక్తి శూన్యులు స్వపత్నీ త్యాగులున్ దేవతా
భజనాశక్తి విహీను లాత్మ విభు విశ్వాసానభిజ్ఞుల్ స్వకీ

యజనద్రోహులు మిత్రఘాతుకు లసత్సాలాపకులైనారా
ని జగం బాత్రిదివంబు దన్మహిమ వర్ణింపంగ సామాన్యమే. 19

సీ. విస్వాసపదుల వీ వీధిసౌధంబులు

వీరిఁ గూరిమి జూచు వేల్పు తేఁడు

కన్యకాప్రదుల విక్కడి చంద్రశాలికల్

వీరి మన్నింతురు విబుధు లెల్ల

సంగరోద్ధతుల వీ చాయవిమానముల్

వీరి నచ్చరలు సేవింతు రెలమి

సత్కావ్యకరుల నీనరణిఁ బ్రాసాదముల్

వీరి గురుండు భావించు మైత్రి

తే. గీ. నన్నదాతల వీచక్కిహర్యతతులు

వీరి నిండఱుఁ గడుఁ గారవింతు రనుచు

దినదినము వచ్చు నవకర్మ దేవతలకుఁ

దెలుపు నచ్చోటి పరిపాటి దివిజకోటి.

20

ఉ. అప్పురి నొప్పు ¹నుప్పురిగ లందుల విందుల విందు లంచుఁ బొం

దుప్పతిలంగ నొక్కదిన మొక్కొకరింటఁగ వేల్పుఁ గన్నియల్

దప్పక యాడుచో దరిసుధాకరు గుజ్జెనగూటిగిండి దెం

డప్ప లిదే యటంచుఁ గదియం జని తే గమకింతు రెంతయున్.

క. అమృతంబును మందాకిని

యమృతంబునుఁ గల్పతరుసుమాసవసారం

బమరగవిపయఃపూరం

బమరఁ జతుర్ముఖుఁడె యిట్టి వనియెన్నఁ దగున్.

22

సీ. గంధర్వకరతలాఘాతపుష్కరమృదం

గధిమింధిమిస్వన క్రమము లెసఁగఁ

గీన్నరీమధురసంగీతగాంధారనా

మగ్రామతానసంపద లెసంగ

విద్యాధరీపాణి వీణాకలక్వాణ

మూర్ఛనాగమకవిస్ఫూర్తు లెసఁగ

నప్పరస్సుకమలాస్యాలాస్యవిభ్రమ

భ్రమదంఘ్రీనూపురారవము లెసఁగ

తే. గీ. నిత్యకైలాసవైకుంఠసత్యలోక

నియతగమనాగమనకృత్యనిరతసురవి

మానఘంటానినాదగుంభనము లెసగ

వీనులకువిందు గావించు వేల్పుఁ బ్రోలు.

మ. సరిగా నప్పురిఁ గానవచ్చు సిరిఁ గాంతౌస్సూర్తిఁ గీర్తింపఁగా

నురగాధ్యక్షుఁడు చక్షుడౌ నె¹యమితా స్తుండయ్య నేమన్నచో

1. అనేకముఖములు గలవాఁడు. - వేయిముఖములు గలవాఁడు.

నిర వొందం గ నెనే యతండు త్రిదివం బేయూరి కేత్రోపయ
గ్గురుఁ డేకాననుఁ డయ్యు నచ్చట మెలంగుం గాన న్న్వండగున్.

ఉ. ఆపుర మేలు నాత్మ గురునానతి దప్పఁడు సౌమనస్యముం
జూపును తేపు మాపు మనుచున్ బుధసంతతి నెంతయున్ సుధ
ర్మోపగతిం దగున్ సదయనోచితవర్తనకీర్తనీయుఁ డౌ
రా! పరికింపఁగా నితఁడె రాజన నింద్రుఁ డతంద్రవైఖరిన్. 25

ఉ. ఆతని భాగ్యభోగసముదగ్రతఁ దెల్పఁగ నేల సాటిగా
నాతఁడె సూటిగాఁ దెలుపనౌఁ దదుపేతులకెల్ల ధైర్యశౌ
ర్యాతిశయంబు దెల్పవలె నా కలశైలమదాపనోదన
ఖ్యాతతరాపదానము శతాహవకర్తృత దెల్పుచుండగాన్. 26

చ. అతఁ డొకనాఁడు లీల చెలువారఁగ వారగజేంద్ర గామినుల్
చతురత¹దండలాస్యమును జక్కిణిఁ బేరణిఁ గుండలిన్ సమం
చితగతిఁ జూపఁగా నెలమిఁ జిత్రశిఖండిజవహ్ని ముఖ్యది
కృతతత్త్వో ర్హసైకవశ భావమునం దిలకించు చున్నెడన్. 27

క. నందనవనపవనము రా
నందనయము నలరుఁ దావి యపు డొక తీర్తై
నం దన డెందము కుతుకము
నం దనరఁగ నింద్రుఁ డటు చనం దలఁపొదవన్. 28

చ. కెలకుల నున్నవారిఁ బరికించి గురుం గని యేమి ! సామి యిం
దలరువినోద మిప్పటికి నాఁపు దమే మన నందనంబు లో
పలిపవనం బపూర్వమగువాసన దోఁగుచు వీచెఁ గాన నం
దలి వనపాలదోహదవిధానచమత్కృతిఁ జూచి వత్తమే. 29

చ. ఇట నమరేంద్రుఁ డిట్లు వచియించుటకై గురువంకఁ జూచునం
తట నట ¹నాగవాసమున నాయుకురా లొనరించు సన్నచేఁ
దటుకునఁ దాశశబ్దము మృదంగరవంబు నుపాంగనాదమ
స్ఫుటమయి తోఁప ²మకారజికు ముంగల నర్తకి నిల్చె నొద్దికన్.

సీ. పడసినబహుమానపాత్రంబుతో నె పా

గులు మోడ్చి విభుపాదములకు మ్రొక్కి
శ్రుతికిఁ గూర్చిన వీణ జతస్థంబుగా బోటి
చే నుంచి యడుగులఁ జేరి మ్రొక్కి
తాశంపుఁ జిప్పలు గీలుగొల్పిన నీవి
తోనేగి నమ్రత దోఁప మ్రొక్కి
నాయుకురాలి చెంతనె నిల్చి యొక్కింత
నానతోఁ బదపీఠ మాని మ్రొక్కి

తే. గీ. వెనుక నడకల మార్దంగికుని పిఱింది
దనుక నెఱతన మొయ్యారమును హొరంగు

మరి పెమును మీఱ నేగి యప్పుర్ణపాత్ర
మందఱు గ్రహించి యచ్చర లరుగునంత.

31

గీ. వైజయంతీవికాసభాస్వరతఁ గనుట
శ్రీనివాసవిలాసంబుచే జెలంగు
వైజయంతం బుడిగినచ్చి యాజయంతఁ
గలసి యింద్రుఁడు మొగసాలకడ వసింప.

మ. గరుడుల్ సాధ్యులు సిద్ధులున్ వసువులున్ గంధర్వులుం జారణుల్
దురగాస్యుల్ మొదలై నవ్యోమచరసం దోహంబు సోత్సాహమై
పరివేష్టింపఁగఁ 1 శావకప్రముఖదిక్పాలావళు ల్లోడ రా
నరుగం జొచ్చె వియచ్చరేంద్రుఁ డటకై యైరావతారూఢుడై.

క. అరుగు నెడఁ దిరుగ నూతన
పరిమళపరిమిళితమైన పవనము వడిగా
నరుదెంచె నిదె యుపాయన
మరసి గ్రహింపుమని తెలుపునట్టు లతనికీన్.

గీ. అపుడు దేవర్షి బ్రహ్మర్షులభ్రగతులఁ
గలసి యభ్రమువల్లభగతుని నతని
బలసి ప్రాస్థానికస్వస్తివాదముఖర
ముఖరమలతోడరాఁ జూచి మురియు చరిగె

గీ. అటుల మందాకినీసరి త్తటముఁ దరిసి
యచట నొక్కింత యిచ్చావిహారకలన
వలన నలనగు సంతృప్తిబడసి మరలఁ
దరిలి యుద్యానవనిఁ జూడనరుగువేళ.

సీ. సహజరోమానలజ్వాలాకలాపంబు
పగిది జటాకలాపంబు దనర
నియతభస్మీకరానిపుణత్వ మెఱిగించు
భాతి సర్వాంగీణ భస్మ మమర
స్వాభావికావిమర్శప్రకర్షముఁ జూపు
రీతి నిర్లక్ష్య దృక్పాత మొప్పఁ
బ్రకృతి సంలబ్ధశీఘ్రప్రసాదముఁ దెల్పు
మాడ్కిని స్కటికాక్షమాల గ్రాలఁ

తే. గీ. బరమమాహేశ్వరుండు దుర్వాసుఁ డప్ప
డెందునుండియొ యెచటికో యేగుచుండి
పిడుగు వడినట్టుగా నుట్టిపడియె నెదుట
నమరసమితికి నత్యాహితము ఘటిల్ల.

37

ఉ. వచ్చిన పారికాంక్షి నురవల్లభుఁ డల్లనఁ జూడఁ డన్నచో
నచ్చపుభక్తి స్వాగతము నారయునే పరిచర్య సేయు

పొచ్చెప్పుఁ బంటపల్లెకుఁ బ్రభుత్వము గల్గునటన్న మాత్రనే
హెచ్చుమదంబు ముజ్జగము లేలేడి వానికిఁ జెప్ప నేటికిన్. 38

మ. ప్రకృతిక్రోధనుఁ డయ్యు నింతటికె రౌద్రస్ఫూర్తిఁ జూపింప నే
టి కటంచున్ ముని యెంచెనో? దివిజరాణ్ణిర్లక్ష్య భావంబుఁ జం
ద్రకళాశేఖరదిన్యమంగళవపుర్ధ్యవై కనిష్ఠాష్ఠి నిం
చుకయేనిం బరికింపఁడో కలతినంస్థున్ వాసవున్ డగ్గఱెన్. 39

క. ఆసుత్రామున కటు దు
ర్వాపం డతిశీఘ్రకోప రసపరవశతా
భ్యాసభవశాపఘటనా
వ్యాసవచకిక్రమవిలాసుఁ డాసన్నుండై. 40

మ. ఒక విద్యాధరకన్యకామణి తపో యుక్తిం దుషారాద్రిపు
త్రిక మెప్పించుట నామె సత్కృపఁ బ్రసాదింపన్ సువర్ణాబ్జదా
మకముం దోయుటఁ బూని తెచ్చికొనుచో మార్గంబునం దాను డా
సి కుమారీ యిడు మాకు దీని నన నిచ్చెన్ శాపభీతాత్మయై. 41

క. దానిఁ గొనివచ్చు పథమం
దానిర్జర నేత మకాని కపు డెదురుపడం
దా నిడ శిరమునఁ బూసక
దాని శిరంబున సరం బతండును విడిచెన్ 42

క. మది గాన నదియునుం దన
మదిఁ గానక కరము కరము మ స్తకసీమన్

గదియించి తివిచి కాలం

జిదిపెం బొందమ్మినరముఁ జిదుపలు గాఁగన్.

43

శా. ఆనిర్లక్ష్యమదాంధభావగరిమో దృద్ధుర్విసీతత్వముం

దానే కట్టెదుటం గనుంగొనుట నిత్యక్రోధుఁ డత్యాగ్రహఁ

నూనభ్రూకుటి దుర్నిరీక్ష్యవికటా స్యుంజైహతాచ్ఛిత్కృతి

స్వానోన్మిశ్రముగా ముసీంద్రుఁడు కర ద్వందంబుఁ దాటించుచున్

క. జ్వలదనలికణము లొలుకం

దిలకించెం గాని యింద్రు నిచుమర్త్యత్వం

బలజడి వడ నీకుండఁగ

సలవడియు శరణ్య మగుచు సయ్యాపదకున్.

45

శా. ఏరా! యోరి దురాత్మ మమ్మెఱుఁగవో యీకావరం బేలరా!

గౌరీదివ్యపర్వప్రసాదమహిమాం కం ఒస్మదాసీత మీ

నీరేజాతసరంబు దీని సవమానింపంగ నెఱ్ఱొప్పెరా!

స్వారాజ్యప్రభుతామదంబునఁ గదా వ్రాపించె నీ కీ క్రియల్ 46

గి. ఈదృగవలేపమున కెల్ల హేతు వైన

కలిమి శాత్రవులను జేరుఁగాత మనుచుఁ

బుట్టదిట్టల దిట్ట యైనట్టితపసి

యుపశమింపనినుక ¹లేఖపు శపించె.

47

మ. అనుచున్ బిట్టగఁ దిట్టఁగా మఘపుఁ డత్యంతంబు భీతి గుభా
లునఁ జొ¹దంతిని డిగ్గి తచ్చరణము ల్మార్ధంబు సోకంగ మ్రొ
క్కి నితాంతార్తి క్షమింపు మన్న సతఁడుం ట్రిప్రప్రసాదుండుఁ గా
వున గోవిందుఁడె రక్షకుం డనుచు సేవ్యుం డెల్లి స్వేచ్ఛం జనెన్

క. అటు లామునిపటలాగ్రణి

చటులాక్షరరూక్షఘ్నాతి శాపాలాపా

ర్భటులాననమునఁ బెనఁగొన

జటు లాహాయనఁగఁ జనఁగ సంక్రందనుఁడున్.

49

క. శాపంబు నొంది పశ్చా

త్తాపంబునఁ గుంది నింది తము లగు నార్తా

లాపంబుల నపరాధక

లాపంబుల నిష్కృయిం దలంపఁ నొడంగెన్.

50

గి. వింతవలపున కంతగంభీరగుణము

విడిచి యరసికుగతి రక్తి వెల్లి గొలుపు

వేళఁ గొలు వట్లు చాలించి వెకలితనము

గలుగు టిబ్బంగిఁ గానుంట్వలన నేమొ

51

సీ. పయనంబు వెడలుచోఁ బవమాన మెదురౌట

దుర్నిమి త్తం బనితోఁప దయ్యె

వాహనంబులు లేక బ్రహ్మర్షి ముఖ్యులు
 దోడరాఁ దగదని దోఁప దయ్యె
 మాహేశ్వరుండైనమాని చాదవ్వలఁ
 దోఁప నమ్రతజూఁప దోఁప దయ్యె
 గౌరీప్రసాదకుంపయోజనూల కం
 దోయి నద్దుకొనంగఁ దోఁప దయ్యె

తే. గీ. నేమి నేయుదు దివ్యపరీమళాఖ్య
 బడిశమునఁ బడి శమగుణం బుడుగ వడిగఁ
 జిత్తమీనంబు చిక్కులఁ జిక్కెనకట
 దైవనిర్ణయ మెవ్వారు డాటువారు.

52

మ. మునిరాఘ్మఖ్యుని శక్తి మున్నెఱుంగనో ముక్కంటి యీదంటయై
 యనసూనూనతియందు నత్రికి సుతుం డో పెల్ల నాలింపనో
 జననక్రోధనుఁ డీ తపోధనుఁడు దుస్సాధ్యప్రభావాఘ్నఁ డం
 చని విన్నాడను గానో నా తెలివి యేమై పోయెనో యక్కటా.

మ. అని చింతించుచు నింటికై శమితతూర్యస్వానుఁడై దీనుఁడై
 చనుచో నేమిర ! సామి ! రక్షక ! రమేశా ! యంచు భేదంబుతో
 వెను వెంటం చెఱగంటిదంటలును సోద్యేగంబుతో నేగి రొ
 క్కనిమేపంబున నిట్టిపా ట్లనుచుఁ 1గింక ర్తవ్యతామూఘులై . 54

క. ఎచ్చటి యరదం బచ్చట

నెచ్చటి ద్వీరదంబు నచట నెచ్చటి తురగం

బచ్చట మఱి యెచ్చటి సుర

లచ్చటగా విచ్చి చొచ్చి రాత్మాలయుముల్.

55

శా. ఈరీతి స్మతమన్యుఁ డన్యముఖము వీక్షింపఁ గాలేకి స్వా
గారం బందున గారవం బుశుగ సిం గారంబులే కొక్కఁడున్
దారాపత్యనిజాంఘ్రిభృత్యులును జెంతం జేరఁ జింతాకులా
ధీరస్వాంతముతోడ నూఁకొనక మందీభూతుడై యున్నెడన్.

చ. అణకువతోడ నెప్పటి యుదంతము నప్పుడె విన్నవింప ను
ల్బణతరసీతిశాలి యగు భార్గవ్వు పంపున గూఢవృత్తిఁ ద
త్ప్రణిధులు నాకలోకముల వర్తిలు వా రటు లేగి రాక్షసా
గ్రణులు వినంగ నిట్లు బలిఁ గాంచి వచించిరి శుక్ర సన్నిధిన్.

క. దేవా! దేవాధీశ్వరు

కావరమున కావరముని గన్యఁడు శైవాం

శావిర్భావుఁడు లనదను

భావుఁడు దుర్వాసుఁ డలిగి వడి శపియించెన్.

58

క. ఆ శాపవిధముఁ దెలిపెద

మాశాపతిసేవ్యతాభ వాతిశయమదా

వేశాపశదా యోదే

వేశా పరులను భజించు నిక నీదు సిరుల్.

59

న. అని శపియించి 'శక్రకుంభం పడఁబడినట్లై యుండును మన్నచో
విని విచనట్టు శాపవిని వృత్తి యొనర్పంగ లేదు గాని నొ
బ్బున హరియే కలం జనుచుఁ బోయె నతుఁ డెట్లు కేనియో గృహం
బున కరిగె నివిషాదమున మున్నచు నీతఁ డపేతిమోదుడై. 60

క. అని చారు లివ్వినందున
నినిపించిరొ లేనొ గాన వికవిక బోజ్జో
జనుమించెఁ గహకహార్యటి
యనుగతమై రాక్షసాట్టహాసము పోడిన్. 61

శా. ఎట్టెట్టూ మునిపంచకోడి కడక య్యాశాపరాకారుడై
తిట్టక దిట్ట యనం బ్రసిద్ధుడగు నద్దివ్యర్షి వేంచేసెనే
కట్టా మాతని గారవింపఁడె త్రిలోకస్వామ్య గర్వాఘ్నడై
గుట్టల్లాట్టెను వెట్టివాడు మునియుం గ్రోధోగ్రుడై తిట్టెనే. 62

ఉ. మేలు భల్లీ బలిం బలిమి మించినవారల వీరులం ద్రిలో
కీలసమానమానఘన కీర్తివిశాలుర దానశీలురం
బోలఁగఁ జూచినారమె ఋభుప్రభుసంపదఁ బెంప దక్షు లే
మూలఁగ రాచు గల్గిన ఋభుక్షుని కాపులె గాక శత్రులే. 63

క. వారలకు మనము మనకున్
వారలుఁ బరుల మని యెల్ల వారికిఁ దెల్లం

బారాజు వైభవము మన

యారాజుం జేర నిర్ణయించెన్ విధియున్.

64

క. ఇదె విమళులపై కెత్తుట

కద నని కదననియమజ్ఞుఁ డగు భృగుజుఁడు దె

ల్పఁదగ్గఁ బలిపీఠముపైఁ

గదలగ్గఁ గద లందికొనియెఁ గద తద్బలముల్.

65

శా. అంతం దంతుర మయ్యెఁ దేజమున సయ్యాస్థానగేహజ్జరో

పాంతం బెంతయుఁ గుంతచాపపరిఘప్రాసాసిముఖ్యాయుధో

ద్వాంతాత్మంతఘనస్ఫులింగరుచిసంతానంబుతోఁ దచ్చమూ

కాంతానంతపరిష్క్రియాగణమణి కాంతు ల్విసాళింపఁగల్.

66

క. నగరి మొగసాల నపు డె

న్న గరిమ నిస్సాణనిక్వణంబు చెలంగె

న్నగరిపుఁడు నసించెడున

న్నగరి పయికి దాడి తక్షణ మని తెలుపుచున్.

67

శా. అనన్నాహముఁ జూచి యిబ్బలియు దృప్యన్నై జయోధాళితో

నోసువ్యక్తబలాఘ్యలార ! వినుఁడీ యుష్మద్భుజావిక్రమో

ల్లాసం బెల్ల నిగూఢవృత్తిగఁ బరు ల్భావింపలేకుండ వి

న్యాసం బొప్పగ నేగు టిప్పు డుచితోపాయంబుగాఁ జొప్పడున్.

గీ. అతఁడుశాసోపహతుఁడయ్యె నతనిశాప

మునకు ననసానమిదియని మునివచింపఁ

హయ్యో నరక శేమి మనకు జయముల చుద్ధ
ముంచు చెంచంగ వలమ తథ్యులుగాఁగ

69

క. ఏమను సీమచనేనా

సామగ్రికి దేవసైన్య సామగ్రి సమం

బై మోహరింప కనదగు

నే మఱి భయమే మటంచు నేమఱి యున్నే.

70

క. వానం దశీయనివాఁడా

మాని న్నెప్పించువాఁడు మన కెపు జేమో

గా నేరము సురపతిదనఁ

గా నేరము బుద్ధిపూర్వకమే యది హరికిఁ

71

క. దేవీప్రసాదలబ్ధం

భోవాచంచయమియె తెచ్చెనో యెచ్చటిదో

పూవుందండ తెఱుం గా

దేవేంద్రుం డెఱుంగఁ డతనిదే యీ తప్పక.

72

గీ. ఒదవు నల్పాపరాధున కొక్కవేళ

నధికదండంబు నొకవేళ నల్పదండ

మొదవునధికాపరాధుని కదియు నిదియు

ననుభవముపట్ల నొదవుయధార్థముగ నె

73

గీ. కాన శాపఫలం బంతకట్టి కుడుప

దెంచ శాపవిముక్తి వచించె మునియె

హరియెకలఁడంచునజ్జికాహరియెప్రాప
కుంఁకు గావునఁ దఱిఁ జేర్పకుంఁకు తెల్లు

74

గీ. మఱియు నాతఁడు జిష్ణుఁ డమ ర్త్యకోటి
కెల్ల నాధుఁడు నొట బాహిరముగాఁగ
దాడివెడలంగఁ దగ దంచుఁ దలఁతు సురలు
వట్టిచేసేతలనె గెల్వఁబడెడు వారె

75

చ. అనవుడు శుక్రఁ డిట్లనియె నా శరవల్లభ యెల్లభంగులన్
విను వినువీడు వీడి గిరి భేది దొలంగక నిల్చియుండఁ డ
మ్మునివరు శాప మెంతయు నమోఘము గావున నొక్కపూటయై
నను రిపుకల్పి బల్కిఁ గొనినం గద బీరము శూరమూర్తికిన్.

తే. గీ. కోరి కై నను మొనరించుకొనఁగఁదగిన
సిరి తనంతనె రా నుపేక్షింపఁ దగినె
మది వలసి వచ్చినను మేనమామకూతు
వావిగాదంచుఁ బలికిన వాని కరణి.

77

తే. గీ. బాహిరముగాఁగ సురలపై మోహరించి
జనఁగఁజనదనఁదగు రహస్యముగ నేగి
ముట్టడించి వెన న్నహిముట్టడించి
శక్రపద మేలు పదమేలునమయ మిదియె.

78

క. అని బోధించి పురందరు

నని పొదిగిని జను మూల చరిత్రను చూచుచున్

దనుజాగ్రణి మది ముద మొం

దనుజాగ్రన్నీతిహేతిధరతతితోడన్.

79

ఉ. భీరము మీఱ మీ రమర వీరులు సారెకు భూరిసార మే

పారఁగఁ జొక్కమైన మెస పారఁగ ధీరగభీరధీరమో

దారతఁ దారతవ్యరహితారభటిం దిగఁ దారసిల్ల లే

దో రహిందోరమై దనరు దోరహిఘోరతఃఖోరితంబులన్.

80

క. ఒకవేళఁ జయము వారల

కొకవేళ జయంబు మీకు నొదవుట గల దిం

తకు మున్నిప్పడగుం ద

ప్పక మీకు నతండు శాప భగ్నుం డగుటన్.

81

క. ఐన సమప్రతియోధుల

పై నెత్తెడుతటి నిగూఢ వర్తన మొప్పుం

గాన నిశీధిని నటఁ జనఁగానగు

నొరు లేఱుఁగకుండఁగా నణఁకువతోన్.

82

మ. అని కావ్యోదిత మైనపద్యమన సుద్యత్ప్రసవిన్యాసగుం

భనమత్తేభరథోత్థితాశ్వగతి శుంభద్విశ్రమస్థానగో

పనభంగీహృదయంగమం బగుచు దేవద్వేషిపైన్యం బొగిం

జనియె న్నాకపురీనిరోధనసము త్పాహస్థటాహంకృతిన్.

83

తే. గీ. 1 నల్ల ద్రావుడుమూలము నడికిరేయి
 నల్లనల్లన నటరహస్య మగు వృత్తి
 నల్ల సుమనఃపురోవశల్కంబు నందు
 నల్లరి యొకింత లేకుండ నరిగి విడిసె.

84

సీ. అభిసారికావృత్తి నరిగి వచ్చెడు వేల్పు
 మించుబోడుల నడ్డగించి కదిసి
 ప్రోషితాయాతదివ్యులవిమావము లూరు
 సేరకుండగ లాగి చెఱలఁ ద్రోచి
 యపుడే క్రొత్తగ మింటికై యేగు కర్మదే
 వతల బిట్టగ వెట్టిపనులఁ జొనిపి
 యింద్రుఁ జూడఁగనచ్చు నితరలోకర్షుల
 నట్టిట్లు బోసక పట్టి నిలిపి

తే. గీ. యెరులు సారలేని గడితంపు పరిఖ యగుచు
 వెలయు మిన్నేటి నీ రెల్ల వెలికి బాఱు
 గూల మందందగనుమలు గొట్టి కూల్చి
 ముట్టడించిరి దితిజు లప్పట్టనంబు.

85

ఈ. ఆపురిచుట్టు గొండ అపు డావల నీవలఁ ద్రోవఁ బోవరా
 గుప్పలు గూడి రక్కసులు గొబ్బున నాత్మపటికుటితటిం

జొప్పడుచప్పరంబులఁ బశుప్రకరంబుల బోయి లోయనం
దప్పక రాటకొక్కనిగఁ బ్రాటఁ బిగించిరి భేటకొట్టులక. 86

మ. వరుసం దానపు లన్నిలింపవరు సంబంధంబుచే నొప్పున
మ్మరుదారామకుజంబులం దమరుదామక్షేమభూషానులే
పరసాదుల్మణిగోహయద్విపరసా వానాదులుక వమ్ము చే
సిరి వీరక ఖలకోటి కన్యసిరి పీక్షింపంగఁ జూపునే. 87

సీ. మీఁదిమేడలపై రమించునిర్జరలోక
 ¹వల్లవుల్ పైనుండి పైకి బోవఁ
గ్రిందిమిదైలఁ బాన్పులందున్న రణహతా
 గతరాజు లాయుధప్రతతి వెదుకఁ
బెరటిపంచలలో జపించు సోమాసులు
 దిడ్డిగంతల త్రోవఁ దెఱచి పోవ
లోనిసావళ్లఁ బొర్లుచు నున్నయితర పు
 గ్మ్యుల మూఁక లిటుకు సందులను దూరఁ

తే. గీ. గహకహార్యటిఁజెల రేఁగి గములుగట్టి
 తెగువ నింటింటికొక కొందఱుగఁ గడంగి
 రక్కసులకూటు వొక్కటనుక్కు మిగిలి
 సురనగరి వేళవాటంబు సొచ్చె నపుడు 88

ను. ఇద మిత్రమృసి యంచు కే. మది నూహింపంగ రాకుండుటం
 ద్రిది నొకటి ప్రకరంబు లేమి మొనర్చేరీ యేల యీ గోల య
 ల్లదె యవోచ్చి నదె యిందె. యనుచు యాతాయాత వీ శోత్తరీ
 యదశం నొట్టిల దల్లడిల్లె చగరం బాబాల గోపాలమున్. 89

శా. ఆశోలాహల సూలకించి దివీజాధ్యక్షుండు రక్షోగణో
 ద్రేకం జొనిది యంచు నెంచి యనలార్చి ప్రఖ్యది క్షాలకా
 నీకంబుం బిలిపించి యివ్వడె సమిన్నిస్సాణ ఘోషార్భటి
 న్నా కానీకినులెల్లఁ గూడుకొను సన్నాహంబు సేయుం డనన్. 90

నీ. సోకిన వో తెల్ల సుర సురఁ దెగ మాడ్చు
 నహ్నియుద్యత్ప్రతాపమున నెగఁ
 సకలజీవులకునంతకన్యత్తిభయదు డౌ
 యముండు మృత్యున మేతుఁ డగుచు నడచె
 బచ్చిరక్తముఁ ద్రాన్తు పలలాశ నుండైన
 నైఋతుం డతిభీషణతఁ గడంగె
 దనవారి బలిమిచే తనె గుభాలున ముంచు
 పాశి వాహినుల వెండిగ నెదిరె

తే. గీ. జగము దూలింపఁగల ప్రభంజనుండు రేగె
 భూరిసారంబుదనరు కుబేరు డేగె

గింటనుంబులఁ నలుకఁ ముక్కంటి గదలె
నారి వెనుకొని గీర్వాణమునఁ జరిగె.

91

క. ఆయ్యభ్యయోగము నను లోల
దయ్యపుజోదులును గాహుదర్శ మెల్లర్పం
జయ్యనఁ బిఱుతివియక గడి
కయ్యమునకుఁ గాలు ద్రవ్యివసిరి కడిమిన్.

92

గీ. వ్యోమచరు లొట దై వతయోధు లపుడు
నదలున నెయిదిపోరికి సంభ్రమింపఁ
గామచరు లొట కాకున్ గ్రామ మలుచు
బలసి యుండిరి మింట నేప్తతి ఘటించి.

93

శా. నేమి స్వానవిహీనమై ఒలయుగీ నిర్వద్రజశ్శూన్యమై
వ్యామర్దప్రచరద్విమానరహితం బై నారదార్భగా
నామోదభ్రమణాదివిభ్రమవిశేషపేతమై వారిసం
గ్రామారంభము చూడఁ జొప్పడఁ నపూర్వప్రక్రియనక్షమై. 94

మ. సరిగా నయ్యిరువాఁగు జోదులు యథేచ్ఛన్ దాసి వీరకం గర
స్పరశస్త్రాస్త్రనిపాతనంబులను లేశంబైన లో గాసి చెం
దరు బింకంబులవాసి డిందరు ప్రసిద్ధప్రదర్శి జేసి న్ను
దరు పొంకంబులఁ బాసి మందురు రణోద్యత్సహసోత్సాహులై.

ఉ. ఆనమరాంగణంబున జయాపజయంబులు రెంటిలోన దే
వాసుర లెద్ది యెవ్వరికి నొనొ యెఱుంగఁగరాక యుండ నా

సాసలఁ జేసి గెల్పునకునై తగఁ బోర నదృశ్యరూపుఁడై
వాసపుఁడున్న తాపునకు వచ్చి గురుండు నచించె సొమ్మెయెన్. 96

ఉ. ఒ విబుధాగ్రహా! యెఱుంగవో! మునిశాప మమోఘ మాటచే
భావిజయంబుతో రివుల పాలగు నీసిరి యంచు వేగమే
యావల శ్రీవధూవరుకటాక్షమునన్నినుఁ జేరునంచునుం
గావున సేన నిట్లువితగా వెతఁగాఱియవెట్ట నేటికి. 97

శా. పోరం బోర నమర్త్యసేనలకు గెల్పుం జాపునున్ లేమిచే
రారా పొక్కుటిమాత్ర దోఁచు నతిమాత్రక్రూరదుర్వారదు
ప్రహరంభు ల్లితిజ లృడంగియును వీరస్వర్గముం జెంది యా
శ్మారాశత్యము నాయ రేమి ఫలమీ వ్యర్థప్రయాసంబునన్. 98

ఉ. కావున నిప్పు డెందయినఁ గన్పడకుండఁగఁ డాఁగి యుండి
వేవిధినైనఁగాని విధునే భజియించుచు నుండు మాతఁడుం
డై వకోటిపై నెనరు దప్పఁడు త ప్పడుగంటఁ ద్రోచు దై
త్యావళి మ్రుండఁ జేయు నని యంద తెఱింగిన చందమే కదా. 99

క. అని తనగురుఁ డుపదేశిం

చిన విని యనిమిషవరుండు శ్రీహరిఁ గొలువం

జనియెన్ మందరశిఖరికి

జనియించిన ధృతి స్వపక్షసంగతుఁ డగుచున్. 100

శా. అంతన్ దానవపై న్యనాయకులు ప్రత్యర్థు ల్పటాపంచలై
యంతర్ధానము నొంద నెం దరిగిరో యంచు న్నిరూపింపలే

కెంతే మేలిచే కాలదే విముక్తి లై యిందాచిరు ల్పాట ని
శ్చింతం దత్తుర మా కమిండు శలిగన్ శ్రేణంభికుంభత్యసన్ .

చ. నున శ్రీరాబకోల్లల కమర్చులై నిల్వక పాట రన్నచో
మనుజు లనంగ నెంతవని మానుషభుక్తి నాతఁ డేలుచు బే
ర్కొని గణాభింప నేటి కురకు ల్పనిగు ల్లవ వాని దృష్టిఁ
బనినడి ముష్టగుంబు లిట్లపై నతఁ డొక్కఁడై ప్రాచుఁ జక్కఁగన్ .

క. అని సంకంభవిజృంభణ

మున స్వర్గపురప్రవేశమునకు ముకూర్తి

మును శుక్రంబిడి యెదుట

గనుపట్టా బట్టనాట్ట గతులై రమియల్ .

103

గీ. పుట్టినది గోలె ననుర సమూహమునకు

నాత్మల సురాలయప్రవేశాభిలాష

కలదు గావున ఇది యబ్బెఁగానె యప్పు

2జానవామోద మింతైన నబ్బదయ్యె .

104

గీ. వేశవాటమందు నిడినడి పూర్వదే

వేశభటులు చటుల పృత్తితోఁ బ్ర

వేశ మొనరఁజేసి వేల్పుసానుల మదా

వేశగరిమఁ బట్ట వెదకు నపుడు .

105

సీ. ముద్దుగుమ్మలు మేళమున కేగ నింటికా
 వలి యుండు ముసలిపాపలును లేరు
 1 గోవాండ్రతో నందు గొందుల గుసగుసల్
 సలిపెడి తాపి క తైలును లేరు
 కన్నుసన్నలవీధి గడవల 2 తేబాజుం
 గులనాస కొల్పు కన్నెలును లేరు
 నవరింపడగు పనుల్నుకూర్చు నూడిగం
 బులకుఁ జేరిన బానిసలును లేరు

తే. గీ. సాను లెట పోయిరో వాండ్రతోనె వీండ్రు
 దరిలి రని తోఁచుఁ దెఱచిన తలుపులెల్లఁ
 దెఱచినట్ల నె యుండె నద్దిర యటంచు
 మిగుల విసివిరి రక్కసిమిండ లపుడు.

106

సీ. పిల్లి పొరించి త్రావినపాలకుండనా
 నమృతకుండము శూన్యమై తనరెచ్చె
 నూనె చట్టపు నేల నుయినాఁగ నురగవి
 పొదుఁగు పయోహీనముగను దోఁచె
 జెలఁది గూండ్లి డిన మ్రాకులు వోలెఁ గల్పనృ
 షములు నిష్ఫలములై కాననయ్యె
 మండు వేసవినాఁటి మడుఁగునా మన్నేటి
 యస లెండి బీటలై యడుగుఁ జూపె

తే. గీ. నమర సచురావతీపట్టనమును విడిచి
 నకల విబుధప్రజంబుతో సత్పథముచఁ
 బొద్దలు నలరాజు నలసలు పోవఁ దక్షిణ
 యసుర విసరంబు విడివడి యాక్రమింప.

107

సీ. నందనోద్యానంబు నందనోకహనమూ
 హం బవకేశిభావంబుఁ గనుట
 మందురామందిర మందు రాజులు తేజు
 లెంతేసి జవశూన్య వృత్తి గనుట
 నాలాసబద్ధశుం డాలాసనద్యసం
 ఘాత ముద్వాంతవైఖరిని గనుటఁ
 గామయానతమించు వ్యోమయానంబు లు
 డ్డినసామర్థ్యక హానిఁ గనుటఁ

తే. గీ. నరసి నిరసించుకొని రాత్రిలందు వట్టి
 గొడ్డు తాకట్టువిడువఁ గైకొనఁగ నలదు
 దొంగిలింపంగఁ బోయిన మంగలంబు
 దొరకెనను మాడ్కినంచు దైత్యులువిరక్తి

108

చ. దితిసుతకోటు లిప్పగిది దివ్యులపట్టన మాక్రమించి య
 ప్రతిహత రీతి ఖ్యాతిగల రాజగృహంబున రాజు నార్యస
 మ్మత మగు మంత్రిగోహముల మంత్రులు జోదుల యింద్ల జోదులం
 చితగతిఁ దత్తద్దర్శులు వసించిరి తత్తదగారసీమలన్.

109

మ. అనురస్తామము నామదానరహితంబై భేదదండద్వయం
 బెసఁగన్ వేల్పులపట్ల ధౌర్భ్యమున నుజ్జ్వలించి యభ్యంచితా
 ప్తసమూహంబుగ నింద్రుమందిరమునం దత్తత్ప్రసిద్ధప్రదే
 శసమాలాకనకౌతుకం బడర సంచారంబుఁ గావించుచున్. 110

సీ. కట్టించుకొనినాఁడు కద వైజయంతంబు
 తన కేమొ యిది శాశ్వతం బటంచుఁ
 గావించెఁ గద ¹యోలగము సుధర్మాస్థాని
 తన యధికారంబె తప్ప దనుచుఁ
 బాలించెఁ గద స్వర్గపట్టనం బేషట్టు
 నను దన కదియె కాణాచి యనుచుఁ
 గొలిపించుకొనెఁ గదా వలపించి యవ్వర
 స్సతులచేఁ దన పెంపె సత మటంచు

తే. గీ. నార యా యింద్రుఁ డిప్పు డెందరిగె నొక్కొక్క
 మనలఁ నొలివేలుపులమాట మఱియు సవతి
 తల్లికొమరుల మాటఁ దత్స్వర్గరాజ్య
 మెల్లమన కనుభోజ్య మంచెఱుగఁజొక్కొక్క. 111

గీ. అనుచు నమరేశ్వరసమృద్ధిహరణరూప
 కాభిమతసిద్ధిజనితధన్యత్వబుద్ధి

సంధ్యమాత్సర్యగిరిసమాబంధ మగుచు
నుద్ధతత్వంబుఁ బ్రకటించుచుండు నంతె.

112

సీ. మునుమున్నె లేచియ్యె నెచియుండిన హరి
 శ్యామమ్ సురలతోఁ బడయఁ దరకు
సమకూరలేదయ్యె సమృత మిందునితోనె
 యంతర్హితం బొట నపుడు భుక్తి
యందుండి యెట కేచి యుంగుంగు బ్రతిబంధ
 కం బయ్యె నాత్మీయకర్మపాశ
మెట్లైన సచ్చోట నే యుండవలె నన్న
 దుస్సహం బయ్యె దైత్య లికు బాధ

తే. గీ. యయ్యయో యుట్టి దళ గల్గె నయ్యయోగ్య
 మైన యధికారమునఁ దప్పదయ్యె “స్వర్గ
 మునకుఁ బోయిన నొడియేకు” లను విఠాన
 ననుచు నగఁజెందెఁ గర్మదేవాళి యపుడు

113

ఉ. ఆమెయి నాకలోకవిధవాక్రమణు బొనరించి దానవ
 గ్రామణి దానవత్ప్రధమగణ్యయశం బనిశంబునుం ద్రిలో
 కీమహనీయమై వెలయఁ గేవల ధీవిలసత్ప్రభావుఁడై
 స్వామిహితైకతంత్రులగు వారల మంత్రులు గాఁగఁ గైకొనెన్.

చ. స్వజనములోఁ బరస్పరము. స్వప్నమునందున మత్సరత్వముం
 బ్రజల కొకళ్లొకళ్లకును భావములం గలహప్రవృత్తియుం

బ్రజనితమైనచో విభుడై¹ బన్నము నొందు తెలుంగుఁ గాన న
గ్గజిబిజి లేక యుండ నధికార మొనర్చె సమర్పితార్హుడై. 115

ఉ. ఎవ్వరి నెల్లు మన్నఁదగు నెవ్వరి నేక్షియ గారవింపనౌ
నెవ్వరి నేవితానఁ దనియింపఁగ నచ్చును వారి నెల్లఁదా
నవ్విధి నాదరం బెసఁగ నారసి ప్రోచిన సుస్థిరంబుగా
నివ్వటిలుక విభుత్వమును నీతిఁ జరించు సతం డతంద్రుడై. 116

గీ. అతఁడు బలియును బుణ్యజనాగ్రగణ్యుఁ
డమితకర్పరసము పేతుఁ డగుటఁ జేసి
యరసి యాత్మీయులకు నెల్లనభిమతార్థ
సిద్ధి గావించుచును బ్రోది చేయుచుండె. 117

క. ఇచ్చోట వియచ్చరపతి
లచ్చిమగని ప్రేమ గని తలంపునఁ గల యా
గ్రచ్చర లొదవించుకొనం
దచ్చరణశరణ్యవృత్తిఁ దగ వర్తిలుచుకొ. 118

సీ. ఉరుతరమణికిరీటోత్తమాంగము వాఁడు
ఘనసన్నిభోత్తమాంగముల వాఁడు
బాహంతరాళసం భరితత్పలము వాఁడు
వటదళాహ్యాబిత్పలముల వాఁడు

కమక్రియఘనకనత్తమునకేత్రము వాడు
 ఘనత్తమునకేత్రముల వాడు
 పరపాలితానకేత్రము వాడు
 కరభృతశిఖిచక్రముల వాడు

తే. గీ. అరుద్రప్రయకాభిధానముల వాడు.

పకాసెహృదియవికల గ్రామముల వాడు
 విధికి గోగమలబు పాగలైన విధికి నాడు
 సిరుల నాకిడి మెప్పుడు రక్తమును గోగము.

119

ఉ. ఎవ్వడు విశ్వ మెల్ల సృజయించె విరిచిననరాధార్మయై
 యెవ్వడు ప్రోచుచుండఁ గమలేత్తుమెత్తె యుపసంహరించు వా
 డెవ్వడు రుద్రరూపమున కిభువనస్థితి నన్నినాదుల
 దేవ్వడు నివ్వఁబెంచె నతఁడెప్పుడు నకాగ్రపఁ బ్రోచుఁ గావుతఁ.

మ. తన కేకృత్యములం దొకింతయును స్వాతంత్ర్యము లే దీశ్వరుం
 డును సర్వజ్ఞుడు సర్వసాక్షి భగవంతుఁ డైన యాశాకిదే
 యని యెవ్వఁడు ప్రపన్నుడౌ నతిని స్వీయత్వాశ్లేమాసంభావే
 గని రక్షించు ముకుందుఁ డేల ననుఁ జల్కుం జూచు సేప్పట్టునక.

క. అనపాయనియై సిరి యె

వ్వని పాయనికరుణఁ దోడుపడ లోకములక
 గని కరముఁ బ్రోచు నాతని

కనికర మింక నెప్పుడు పడయఁ గలుగు నొ నాకున్ .

122

మ. అని యారీతి నమర్తనాఘండు బ్రపంచాతీతసామర్థ్యవ
 ర్తనుఁడౌ శ్రీహరిదివ్యమంగళ పవిత్రశ్రీచరిత్రంబు లె
 ల్లను గీర్తించుచు నార్తి మీఱఁగ బునర్లక్ష్మీప్రసాదార్థియై
 యనిశంబున్ మది నాదిదంపతుల నే ప్రార్థించు చున్నంతలోన్

క. అరుదెంచి గురుం డవు డా

హరిహాయఁ డప్పగిది దీనుఁడై యుండిన యా

యరుదెంచి భగవదీచ్ఛా

పరిణతికిం దిరుగు లేమి భావించి యనున్.

124

చ. పురుషుఁడు దానె కర్త నని పొంగుట యెంతయు బుద్ధిలోప మీ
 శ్వరుఁ డఖిలప్రపంచపరిపాలకుఁడై నిఖిలాంతరంగమం
 దిరుఁ డయి కర్మవృత్తులు జనింపగఁ జేసి స్వతంత్రశక్తిచే
 సరవిగఁ దత్ఫలంబుల నొసంగుచు నొక్కఁ డెసంగు లీలచేన్. 125

ఉ. వచ్చును మేలొకప్పు డటు వచ్చును గీడు నొకప్పు డంచు మే
 లిచ్చఁ దలంపకుండు నరుఁ డెవ్వఁడు గీడుఁ దలంచు వాఁ డెవం
 డెచ్చును దగ్గు లేక ఫలియించు శుభాశుభకర్మసంచయం
 బచ్చువడంగఁ గర్మతతి యప్పరఘేశ్వరులీలచే నగున్. 126

సీ. ¹ గ్రావ సంఘంబులాఘవ మొందుఁ దూలము

లౌరవ మొందునక్కజముగాఁగ

సలవిభాగములు కిచ్చ ముకె సెనూపముల్
 మహాభూములకును విస్తయముగాఁగ
 నాస్యంబు పడించును పడిని స్థితినుట. మహా
 భ్యత్వంబు నొందిన నులుగాఁ
 నాగీయతతి యరణ్యసీతము నహించు
 విషిముల్ పురముల్ పితగాఁగ

తే. శీ. ఇతచిత్రప్రభావైక పాత్రాదైవ
 యీశ్వరుని శక్తిచేత శీ. యుద్ధిబాల
 మును గనుచునుండిపురుషుండు తాతాకింత
 శక్తిగలి దని భమయు నాశ్చర్యముగను.

127

క. పెట్టె మును పెద్ది యిపు డది
 పుట్టుట తార్కాణగానఁ బురుషుం డెదలోఁ
 బెట్టకయుండిన యర్థము
 పుట్టమి కై నగల మిగులఁ బొగులఁగ నేలా.

128

చ. ఒకఁ డపకారముం జలిపె నోరువఁ జాలక కిన్కనంచు వే
 తొకఁ డపకారముం జలిపె నొప్పుగు వ్రేమ దలిర్ప నంచు నూ
 రక పరులందుఁ బెట్ట నది ప్రాజ్ఞతయే తన చేసికొన్న చే
 లకు ఫల మప్పు డప్పు డగుఁ దప్ప కటంచు నెఱుంగ కక్కటా.

క. ఎపు డపు డెద్ది యొనర్చిన
 నపు డపుడు ఫలించు నదియె యని యెంచిన వో

నుపశాంతి నొంది మానస

మపరిమితానందమగ్న మై తనివి గనున్ .

130

క. కావున నొ శ్రీవల్లభ

కావు ననుం గృహ నటంచుఁ గని వేడినచో

నావంత మనములో నిక

¹నావంత మనము నహింప మవ్వెభు కరుణన్ .

131

క. అరిదరకరుఁ డగుహరి యిపు

డరిదరకరుఁ డగుచు నీకు నభయం బిడునో

సురవరదాసవరిపుభా

సురవరగారుణ్యగరిమ చొప్పెఱుంగ వొకో.

132

గీ. అవుడు పరిసరనర్తులై నట్టి సురలు

దివిజవిభుఁ గాంచి యెఱ్ఱలు తెలిపి నటుల

భక్త వత్సలుఁ డగు పర వాసుదేవు

దర్శన మొనర్ప కిందేల తడవు సేయ.

133

చ. అనవుడు దేవ భర్త చతురాన్యునైన నలభ్యమైన యీ

ఘనునివదాంబుజంబులను గన్గొను నంతటిభాగధేయమా

సనకసనందనాదు లగు సంయమివర్యులలో నొకండనో

యనవరతాత్మ బోధభరి తాత్మండనో యెటు నాకుఁ జొప్పడున్ .

శా. ఆవై కుంత పురాధిరాజవిభవం బామూలచూడంబుగా
 నే వేమాఱులు సన్నునీశ్వరులు వర్ణింపంగ భక్తిస్ఫుర
 న్ని వింటిం గనుగొంటి నొక్కతఱి వాగ్దేవాదు లేగంగ నే
 నీవాచస్పతి మున్నుగాఁ జని దిశా ధీశానుషక్తుండనై. 135

క. అప్పటి నాచొప్పెప్పుడఁ
 జెప్పంగ లేదయ్యెఁ గాని చెప్పంగ వలసెం
 దప్పక యిప్పుడఁ మీతఁ
 నప్పరి మాయూరుఁ బేరునడిగెనె యొక్కఁడున్. 136

సీ. కడుపునఁ గన్నట్టి హొడుకైన బ్రహ్మహ
 వెలుపలి పూఁదొట విడియఁ గలిగెఁ
 బలహపులన్త్యాచి మునిసంఘము వసించె
 గరుడముఖుల గృహంగణములందుఁ
 గఢలఁ గాలక్షేపకరు డౌట మన యొజ్జ
 లక్కడక్కడ నిత్యయాత్ర జరిపె
 నేను విష్ణుక్నేను నింటిపంచటరంగు
 నందు నిల్చితిఁ దదీయాజ్ఞ వడసి

తే. గీ. విప్పి దిక్పాలకులచొప్పుఁ జెప్ప నేల
 విరజదరులందునిరవొందు తరుల జాడ
 నిలువనీడయ్యె వారి కన్య లగునట్టి
 యమరులకు నందు నామరూపములుఁ గలవె.

సీ. ఉపనిషద్విద్యార్థముల గేశ మొనరించు
రాజకీరము గిక్తోగములఁ గూర్చి
సామగ్గాన కియూ సామగ్యమును దెల్పు
బుద్ధిగ్గోళము శాఖములను జేర్చి
హరినామకీర్తనం విధిస్థిరంపఁగఁ జేయు
శాసితదానికా గమియిం గదెసి
ప్రణవనాదబ్రహ్మసరత్తత్త్వి మెఱింగించు
బుష్పగళయముఁగింభములను డాసి

సే. నీ. యచట నుద్వానతగువుల నధినసించి
సంతతానందహిందల స్వాంతాంత
నిర్విచారప్రచారంబు నివ్వటిల్ల
శౌరికహాకటాక్షప్రసారమహిమ.

138

చ. గరుడుఁడ శేషుని దరియఁగాఁ దన కోటల దువ్వుఁ జట్టుప
ల్లబడనిలాంకురాన్న కబళింబులఁ దృప్తిగ వేయునోళ్ల వా
విరిఁ దగు పేర్చిడాసి తిన్నెసిందు సతంఘను నిచ్చలుం బర
స్పరకలహంబు కల్పిగల పట్టునఁ బట్టునె యెట్టివేళలన్ . 139

మ. ఘననీలాపఘనంబులున్ భుజచతుష్కంబుల్ పయోజాతలన్
చనముల్ గొస్తుభభూషణంబులును భా స్వచ్ఛంఖచక్రంబులున్

ననమాలల్ గనకాంబరంబులును శ్రీ వత్సంబులుం గల్గి వా
రును వీరంచును వేరులేదు 'హరిసాయాప్యాంశు లందందఱున్'.

క. కలశీహృతవిరజామల

జలశీకరసేకరచిత సంసులతాంచ

ద్వలశీతలతులసీనన

తలసీమ మెలంగు ముక్త తతులం దెవుడున్.

141

సీ. కోమలతులసీసరామోచన శ్రీమ

హిమవిచారణవృత్తి నెనఁగు వారు

ధవళమృదూర్ధ్వపుండ్రవిశేషకవిశేష

ధారణగోష్ఠిచేదనరు వారు

గల్యాణగుణగణాఖండతరాను సం

ధానచింతనచేదనర్చు వారు

నిత్యసూరిసమాజ నిర్ణీతహరిత త్వ

సిద్ధాంతఫణితి జర్జించు వారు

తే. గీ. నగుచు నెందెందు బరికింప నందు నందు

నెగడు నిత్యవిభూతి జెందిన యనేక

దాససంఘ మప్పరమపదంబునందు

సందడిగఁ గ్రందుకొని మహానందగరిమ.

142

గీ. అందు నోవింశదివ్యపాదానవిన
 యుగళేనాద్యుపసృహం ప్రసృహం
 దశనసింహిత మమితవత్సరం లేము
 లేము లేమున్ను నీ నెడలె నటము.

143

గీ. అది యఖిలతగప్రకాశాభిరామ
 సుగుణాభిరేవ లింగ రే యటముం దలం
 గామి నీ ప్రేమకం గాలగ్నియము సేయం
 దుము గావయ్యె ముసలుగురునై న.

144

క. అగ్రుణాజగి నా మనమున
 ఘటయిలై నొకంత వినుస్థ కటకటా గుట్ట
 చ్చట నిల్చు తెన్నెనాల్లో
 యటమట్టగా నున్న దనుచు నవివేకిముంకో.

145

క. పురిచొర సమాజుల
 దరి గాలశ్రేపమునకుం దరియం జన నె
 వ్యయనై న నిచుకై నను
 బరికింప రటన్నం బలుక భావింతు రెగుల్.

146

గీ. ఒక్కతటి నొక్కరుండు బుగోపశల్య
 ననులవనపాల్కురై నా నానంకం జూచి
 పలుకరించిన నుబుసుపోవచ్చు ననుచు
 సంచరించుచు నిటు మది నెంచుకొంటి.

147

సీ. నెత్తెక్కుత్యంబుగా భృత్యభృత్యులనై న
 కార్యకాండలకును గానను కిష్ట
 మేష్టాంబు కాపూర్తు కెక్కడ గుమ్మరము
 రెండగు గుమ్మరముగాని నినునైవము
 నెనరైన స్వామిక నెఱంగిపరూహ యామ
 బ్రతిపదల భావించు నున్నదా
 మేడారి నాహ్యుత కేలెగల భగవాన్
 జెన్ యిటునగునై గ్రోచలరయకన్

శ్లో. కిటుకటా యిట్టిదనుమి యెన్నుటనెడ నరమె
 పినుచు పుట్టిండు నాశయవృత్తియట్టి
 వారి కైనను బ్రాపింపవలదు కార్య
 పదుల కెచ్చోటు నెట్టివేగాము లనుచు

148

సీ. ఎనరైన నజివడి నెదురుగా నేతేర
 ననుచు బిల్లుకుకె వత్తు రని తలగతు
 నఫలప్రయత్నలై ననువారి వార్తలు
 విని నాకు నగు లెప్పు డని తలగతు
 నగరిమోసలకివి నడయానువారి నె
 ల్లను స్వామివల్లభు లని తలగతు

దేవేదిగ నగ తైలచేత నైన నా

చునవి డెల్పింతునా యని తలంతు

తే. శ్రీ. నాకటోకంబునుండి నారాక జెవుల

సోక నెఱిగించు వాగలులేక యిటుల

శ్రీకళ్యాణం పేక్షించె గాకయున్న

నీ కథన నుంచుచే యంచు సేతమున.

149

శా. ముల్లోకంబుల నేలుచుందు సవనంబు ల్పూలు గావించితిన్

డెల్లంబై తగు సౌమనస్యమున నర్థింతున్ బుధశ్రేణియగు

డెల్ల న్ముఖ్యుడనై మెలంగుదును నన్నె యిట్లుపేక్షించి నా

బుల్లంగాందు నెఱుంగుడో హరి యటం చూపించు చున్నంతలోన్

మ. ఒక మందారమహిజకోటరకులాదోపాంతమందున్న శా

రిక వేరొక్క కుంజనీడగతశారిం జూచి వీర డెవ్వఁడో

వికలస్వాంతఁడో దుర్విసీతుఁడో గ్రహ విష్ణుఁడో నా నూరు చే

రక నర్థించుచు నుండెడిన్ హరిసపర్యాగంధహీనుండనన్. 151

శ్లో. నావిని వీరకు మూడకు భువనంబుల నేతెడు వాడ సంచునుం

నా నిధి మీఱ నూలుసవనంబు లొనర్చినవాడ సంచునుం

గేవలసౌమనస్యమున గీర్తి బ్రవర్తిలుచుందు సంచు నా

నావిబుధప్రధానతఁ దనర్చెద సంచు మెలంగు గర్వియై. 152

నీ. బుక¹⁵ రెండు జగములు లొక్కడై పండేలు
 వాడ సగును గర్వించుచును
 పట్టి పదునాల్గు స్త్రీయైచి విరిచి
 యేమాల నుండెనో మోముగ మోవర
 మట్టి బ్రహ్మాండంబు లమితసంఖ్యలు స్త్రీని
 పను శంప సాగింపంగను సమరం
 డైన శ్రీరమావదాబ్జమల్ గిలకీచు
 స్పృహయను నిగళంబు చేత గట్ట

శే. నీ. పడియె పలు దానుముక్తులే పడయఁ దగి
 ఘలము బద్ధున కేరీతిఁ గలుగు నొక్కొ
 యసే తలంపక తన కబ్బు చని తెల్గడు
 నెంత మూర్ఖుడో పేడగచు నేవగించి.

153

క. హరిపదసందర్శన మంట
 దురహంకారాతిరేక దుర్లలితహృదం
 తరుఁ డగు దన కంట వెన నని
 గొరకమి కొక్కింత విసుగు గోచెనంట కటా.

154

నీ. బహుజన్మవాసనాపరిపాకసంబు
 నిశ్చలత్వజ్ఞాననియతి జెంది
 భగవదర్పణముగా భావించి సత్కర్మ
 మూల నొనరుచు వివిరలమనీషు

సకల భూతిములుగల సమతనర్థింనుచు
సాక్షాత్తుడై నారాత్మయై సుతనమున

గర్వభ్రాంతుల సారస్వతికత్వంబు
సర్వేశ్వరత్వ విశ్వగుని దనుచు

శే. గీ. దెలిసి సంతతసత్సంగ విలసనమున

సాక్షి నిస్సంగుడై ద్వంద్వశూన్యవృత్తి

సరహ భాగవతగుణైః వాచ్య కాని

శ్రీహరిపదంబు సందళుఁ జెందగలరె.

155

శా.తా సేప్యం పలు సేనకత్వమున నిత్యంబు స్నిజస్తోత్రవి
న్యాసం బొప్పు రాక్షసజంబు దసగే హద్వారపార్శ్వంబునం
గీ సంకటదను దర్శనం జెప్పుచు చేయించుగ బ్రతీహారీయం
చానం జేసి నసింపఁ గోరు నట నీ డత్యంత గర్వాంధుడై.

క. అని యాపి కొనెను మాటలు

విను నప్పుడు నేను మిగుల విస్మయలజ్జా

ననతాస్యుడనై వానికి

వివతాంగుడ నగుచు విన్నవించితి నిట్టుల్.

157

ఉ. శారికలారా! శౌరికడ సారెకుఁ జారుకధార్థముల్ మనో

హారికలారనస్ఫురణనదృతభంగి నెసంగు నట్లు గాఁ

గోరికలారఁ దెల్పుచును గూరిమి గాంచెడు మీర లీ జగ

భూరికలారహస్యముల పోడిమి బుద్ధి నెఱుంగు టబ్రమే. 158

క. ఏ నెప్పుడు హరిపదము

ధ్యానము గావించు నొక్కొక్క యని మదిలో నె
దే నెప్పుడును దిడెక

ధ్యానమున నె యుంట మౌ హృదయ మెఱుంగి నొకో 159

గీ. శౌరిపదదర్శనవ్యాప్తి నోరి వచ్చి

యింతకాలము నిందుంట మిందఱమును

మా యదంతయు నొక్కట మాత్రమైన

స్వామి కెఱిగించు వార లెవ్వరు లేరు. 160

గీ. మాకు నయ్యెపదముల కమాధవుండె

ప్రభువు డనుచు సభీకారముల నొసంగె

భక్తి నే మమ్మహాత్మ్యసియక్తి డేసి

పాదుకొనియుంటి మయ్యయి పదములందు. 161

క. ఈనడువున నే మెల్లను

శ్రీవల్లభుడివ్యపదము నేమిప మదిక

భావించి వచ్చి యిచ్చుట

నేవిడియుట నచటి చంద మే మయ్యెనొకో. 162

చ. అన విని వానిలో నొక విహంగము న న్గని యెంతమాట నీ

మనమునయందు నెప్పుడు రమారమణాంఘ్రిసరోజయుగ్మద

ర్శనకుతుకంబె కాని యితర స్పృహలేమియు లేమికి న్నిద

ర్శన మిదె చాలు నింటికడ చందము లందలి చింత యొప్పదే.

చ. పడపడ నీకు జూడ భగవత్పదదర్శనమేడి ప్రహ్వల
 ద్బుదములు పంచల చెరిగిపోవుదు “రేనుగులేటల గ్రుంకుచో
 నదలక పాటి లే పరంగ వచ్చెను సక్క” యటన్న భంగి ను
 న్నది కడ నీదు చందము వినందగ వింకిట మూకు నీ నుడులో. 164

చ. అనుచు దృఢకరించి జేగనాడిన రెండవయండుబంబు ను
 న్గసె వచియించె నీకిపుడు గల్గదు నీయభిలాషసిద్ధి యె
 వ్వనికే లభించె మున్ను భగవత్పదదర్శన భాగ్య మెంతయున్
 ఘన మగు ప్రాజ్యరాజ్యమద గర్వము సర్వము వీడు సంతకున్.

గీ. స్వామి గన్నెనిం దెలుప నెవ్వారి లేరే
 టుచు బట్కితి వింతయూ నేర శౌరి
 యనంగ సర్వజ్ఞజితం దెఱుంగ నివి గలవె
 యింతి యజ్ఞాని వేమిర యింద్ర నీవు. 166

గీ. అతఁడుప్రాకృత నేతలగతిని మనవి
 దెలుప దగువాడె భక్తులు దలఁప దోచు
 నప్పు డిప్పుడు నందిందు నతని కితిని
 కనక యొప్పుడు నందంద నందఱికిని. 167

ఉ. మంతనమంచు గొన్ని మటుమాయల మాటల జెప్పి పుచ్చు ట
 య్యంతిపురంపుటూడిగపు టన్నులమిన్నల నాశ్రయించు ట
 త్యంతము గార్యసాధనములౌ గలికాలపు బ్రాకృతావనీ
 కాంతులపట్ల నట్లనె జగత్పతియౌ హరిపట్ల నెంచితో. 168

చ. ¹ఉపచితిపాత్రుఁ డాహ్మ్యము నమున్నతకీర్తి యదాత్తిమూర్తివా
జ్ఞపురుషుఁడు ప్రత్యయోస్పదుఁడు సర్వలచయ్యుఁడు ధైర్యభుక్తుఁడా
త్మపరబలాబలజ్ఞుఁ డసమప్రతిభాంకుడు నైన నీ గురుఁ
డెపుడుఁ ద్వదీయకార్యముట నై కరతిం దగు సీతివాత్మరిక 169

క. నిరతంబుఁ దదనుమతికృత
నిరతం బగు చిత్తవృత్తి నిరహంకృతివై
కరణీయంబుల భ్రత్యుసే
కరణిం గావించు వేని కరుణించు నినుకా. 170

క. అని బుద్ధిఁ గఱపి పొమ్మన
మన పురికిం గురుదిగీశ మండలితోడం
జనుదెంచి యచటి వార్తలు
వినవిన స్మయ ముడిగె మదిన్ విస్మయ మొదలెక్ . 171

ఉ. పౌరుల నెల్ల రాఁ బిలిచి నచ్చితి మిచ్చటి కిన్నినాళ్లకే
మీరలు నందఱున్ సుఖులె యెప్పుడు నొప్పగ నూ నియోగముల్
సారెకు నప్రమాదగతి నల్పించు నుందురె క్రూరదైత్యు లె
వ్వారును దాడి రాదు గద నచ్చిసి వారల నోర్తురే కదా ? 172

సీ. వై జయంతము పొంత వర్తింతు రెవ్వార
లెవరు సుధర్మ చెంత వసియింతు

రమ్యతకంఠోవాంతము దుందు రెవ్వరు
 కామధేనువునొడ్డ గాచి రెవరు
 గురుమందరిమును నెవ్వరు హావలిగి నుండు
 చింతామణి బరిక్కింత రెవ్వ
 కైరావతము జూచినయి వా రెవ్వరి
 లుచ్చైశ్రవము ద్రవ్యచుందు రెవరు

తే. గీ. సందెనవలముం బరికించు చుందు రెవ్వ
 రెవరు ముదాకీసీతర నవిధవిషక
 మణిఖచిత వేది సోపాన మండపములు
 శిఖలములుగాకయుండ పీఠీంత రెవుడు.

173

సీ. ఇచ్చోటి కెపుడైన విచ్చేయుచుండున
 స్వైరనంచారుడే నారచుండు
 మునితపోవిఘ్నారముగ నిల్పబడిన య
 చ్చరలు వర్తింతురే నశలగతిల
 బుద్ధ్యకర్మఫలానుభూతి కైరా వ్యోమ
 యానముల్ సుకృతుల కనువ బడునె
 దైత్యనాథుల రాజధానుల ద్రమ్మరు
 ప్రణిధులు వత్తురే వార్త లరసి

తే. గీ. యశ్వినేయులభైషజ్యమమను చున్నె
 వుష్కులావర్తకకులాభములు ధరితి

సమయసముచితభంగివర్ణములు నిరియు

చున్నవియె జన్నములఁ బిల్లు చొదవుచున్నె.

174

మ. అను నాపల్కుల నాలకుచునపు డనోన్యన్యంబు నక్త్రంబులం
గనుఁగొంచున్ భయవిస్మయంబులు పెనంగ న్నామి వేరొక్కచొ
ప్పునఁ జూపట్టఁగఁ జెప్పు నేమిటికి మిమ్ముం జూడ నాడెందమం
దున నొండొక్కవితానఁ దోచు సన నన్నుం జూచి వారందఱున్

క. దేవా దేవరహృదయం

బీ పీకన్మభ్రాంతి జెందె సీరలు మాత్రం

నావై కుంతమునకుఁ జనఁ

గావలె నని పలికి చాల కాలం బయ్యెన్.

176

క. వేవేలయెండ్రత్రిందట

నీవడువున ననుట మాత్రమే కాని యదే

మో వై కుంతపురంబున

కై విచ్చేయుటయె లేదు కద యిప్పటికిన్.

177

సీ. మొన్న గదా మీరు పూజించి ముచ్చటిం

చితిరి నారదముని శ్రేష్ఠ తోడ

నిన్న గదా మీకు విన్నవించిరి దైత్య

పురులవార్తలు గూఢఁ చరులు నచ్చి

నేడేకదా మిమ్ముఁ జూడఁగా వచ్చి ర

చ్చర లుర్వి మునులనిష్ఠలను మాన్చి

యిప్పుడే గడమీర లేతెంచు పుష్పల
కంపించితిరి వ్యోమ యానములను

తే. గీ. మఱియు నెల్లగదయ్య యేమటక మేము
మీరు గావింపుఁ డని నియమించినట్టి
కర్జముల నెల్ల జాగరూకతఁ గడంగి
కొలుపువేళకు నవరించుకొనఁగ వలయు.

171

క. ఈలో మహి కెన్నిపరుల్

హాళి న్నృపకన్యకా స్వయంవరకల్యా
ణాలోకనార్థ మీరెం
తేలిశచివెంట నరిగితిరి సురయుతులై.

172

మ. అనుచుండం బయినుండి తోఁచు నొకఘంటారావమాలించి వా
రును నేనుం డలలెత్తిమీఁదుఁ గనుచోఁగ్రొమ్మించులన్నించుచున్
స్తనితోదంచిత మైనమేఘ మనఁగా ¹స్రైణంబు రాణ గాం
చిన చొక్కం బగు వ్యోమయాన మరుదెంచెన్ శంఖచక్రాంకమై

క. క్రమశమితవేగమై యా

విమానమనబానమైన విభవస్ఫురణం
బమరంగ నల్లనల్లన
మము డగ్గటినిలిచెఁ జూచు మాత్రములోనన్.

18

క. అందుండి యిందిరాకృతః

లం దగుగొందఱవెలందులం గూడి శచీ

సుందరి వెలువడిరా మా

యందఱడెందముల యందు సబ్బుర మొదవెన్.

182

ఉ. ఎక్కడి కెప్పు డేగితి విదేటి విచిత్రము ప్రాణనాయకా

యిక్కడి నిన్ను నిప్పుడు గదే కనుగొంటి సతంచుఁ బట్కగా

సక్కజ మంది యేమి యిటులానతి యిచ్చెద రిప్పుడే కదా

యిక్కమలావధూసఖులు నేనును డిగితి మీ విమానమున్ . 183

సీ. నాఁగువైకుంఠంబునకు మీర లట నేగు

నపుడె తోడ నె వత్తెననఁగ నుడుగు

మని యింట నను నిల్చి యరిగిన మఱునాఁడె

ప్రేలియుంగర మాసవా లొసంగి

శ్రీదేవి నినుఁ జూడఁగాఁ దోడి తెమ్మనె

నని యీ విమానంబు ననుపలేదె

పనిచిన నన్నందు వసియింపఁ జేసి యీ

పద్మావధూసఖుల్ పరమపదము

తే. గీ. నందు నామె వసించు శుద్ధాంతమందు

డింప నామెయుఁబ్రేమ వాటిల్లఁ బిలిచి

యుండు మిచ్చోట నీ భర్తయుండునంటె

కాల మని యానతిచ్చినన్గారవించె.

184

గీ. ఎన్నినాళ్లందు జరిగెన్ యెఱుంగఁ గాని
 నాటిబోటులఁ నల విమానమునుగూర్చి
 యిపుడిపుడె యూయితెంబు సేయించి పలికె
 నన్ను సానుగ్రహలోకనములఁ జూచి

185

క. అమ్మా! నీ పతి నిజనగ
 రమ్మనకుం జనియె నిపుడు గ్రక్కున నీవుం
 బొమ్మా మేలగుఁ జక్కెర
 బొమ్మా యని భద్రవస్తువుల నిడి పనుపన్.

186

క. వచ్చితి మీ యనుపదమున
 నిచ్చటికై యిప్పు డిపుడె యింతకు మును మీ
 రిచ్చటఁ గాంచితి మను మీ
 ముచ్చట కెంతయును స్వాంతమున వింతయగున్.

187

గీ. అనుచు దన వ్రేలి నుండి మున్నానవాలు
 పనిచి నట్టిది యిదియె కైకొనుఁ డటంచు
 నుంగర మెడల్చి నా చేతి కొనఁగు నపుడు
 నాకరాంగుళిఁ జూడ శూన్యముగఁ దోచె

188

క. నొంతరవింతలచే నిలు
 దంతర మగు భ్రాంతి దోగి తల్లడపడఁనా
 స్వాంతంబుచెదర నచ్చటి
 కంతట నారదమునీంద్రుఁ డరుదెంచె వడిన్.

.189

ఉ. వచ్చిన మానిఁగాంచి తగువైఖరి మన్నన చేసి యేమి రా
యిచ్చటి కిప్పు డీయతివిశృంఖలుఁడైన మహానుభావుని
దెచ్చితి వీశ్వరా యని మదిం దిగులొంచుచునున్న నా తలం
పిచ్చ నెఱింగి యా తపసి యిట్లనె నల్లన సస్మితాస్యఁడై. 190

శా. ఓహో యేమిది విన్నఁబాటాదవ నేదో వింతయో చింతయో
మోహంబో మది దోగినట్టుల యథాపూర్వాననశ్రీసము
త్సాహకారవిచ్ఛేత్తిస్థితులచే స్పష్టంబుగా నాత్మలం
దూహింపం దగి యుండె దీనురశచీ యుక్తుండవై వాసవా 191

గీ. అనిన నప్పటి నాస్థితి యంతవట్టుఁ
డెలుప నాలించి పలికె నద్వివ్యభోధ
మహితఁ డిదియెల్ల నల్పసామ్రాజ్యమత్త
మతి నయిన నీదు దుర్మోహగతి నె కల్గె 192

గీ. ఇంత దుర్మోహమతివి గావేని నన్ను
నతివిశృంఖలుఁడైన మహానుభావుఁ
డని తలంతువె దేవర్షి నగుట నాకుఁ
ద్వద్విచారంబు నుడువరావలసె నిపుడు. 193

మ. ¹నిగమాంతంబులు నిట్టివాడనుచు వర్ణింపంగ లేవన్నచో
జగదీశుం గనుఁగోఁ దరంబగునె దుస్సంసారమోహంధులై

తగు విభ్రాంతహృదంతరంగులకు యత్నం బెంతఁ గావించినన్
భగవద్భక్తుల కట్లుగా కితఁడు చూపట్టుం గదా యంతటన్. 194

మ. తన భక్తుండను నేను గానొ నను వాత్సల్యాతిరేకంబునం
గని స్వీయం బగు దివ్యవిగ్రహము సాతాత్కారముం జేసింధ
న్యూనిఁ గావింపఁగ రానొ యంచ నెదవేమో నీవు భక్తుండవై
న నతం డిట్టా లుపేక్ష సేయునె నురేంద్రదా యేల యీదుర్భాగముల్.

క. విను భక్తుల తెఱఁగ గెఱిగిం
తును గోప్యము దృశ్య మగుచుఁ దోచిన యది యె
ల్లను వారలు శ్రీహరి భా
వనఁ జూతు రితఁడు జగన్నివాసుం డగుటన్. 196

క. హరి సర్వత్ర కలం డను
బరమార్థము నెవ్వఁ డెఱుఁగు భక్తుడు వాఁడే
హరియు న్వానికె యెల్లెడఁ
గరుణించుం దనదుమూర్తిఁ గనుభాగ్యంబున్. 197

గీ. తరలి వైకుంఠపురికి నీ నరిగి యందు
నెందు గోవిందుఁడుండునో యెపుడు నన్నుఁ
బిలువ నంపించునో యంచు దలంచు చుంటి
గాని దృఢభక్తి ధ్యానింపఁ గడగవైతి 198

మ. గురుభక్తిన్ గుఱినిల్పు నేర కల్మషైకుంతంబుఁ బ్రబోలించు న
వ్వీరజన్వాహినియంచు నత్తులసి నుర్వీజాత మంచున్ ఖగే

శ్వరశేషాదుల నిత్యసూరులనుచున్ భావించితే కాని య
ప్పరమేశ్వరప్రతిబింబబుద్ధి మదిసంభావింపవై తక్కటా. 199

క. ఎక్కడి శారీ జన్మం

బెక్కడి యితరాంతరంగ వృత్తిజ్ఞత్వం
బక్కడిది యెఱుక దొరకను
టక్కడ హరియే చరాచరాకృతి నుంటన్. 200

క. హరిమాయ నెఱుంగ నెవ్వరి

తరమా పరమాత్మఁ డెటుల తలచిన నటులౌ
బెరమాట లేల భ్రమయుట
సురమాన్యరమాధ్యమహిమ చొప్పున నె సుమీ. 201

క. నీ వెపుడు సపరివారుడ వై

వై కుంతమున కఱిగి తప్పుడె యిచటన్
నీవిధమున నొకమాయా
దేవేంద్రుని సపరివారుఁ దివిరి సృజించెన్. 202

ఉ. అంతట నూరకుండక త్వదంగన యైనశచీవధూమణిన్

స్వాంతమునందు భ్రాంతి నొలఁ కాడకయుండఁగ శీలరక్షణం
బెంతయుఁ బ్రేమఁ జేయ మది నెంచి రమాసతిచేత నామె¹శు
ద్ధాంతమునందునుంచుటకు నై పిలిపింపఁగఁ జేసెప్రేల్మిడిన్. 203

నీ. అప్పుడు శచి కాసవాలు నీ నంపి తనిన
 యుంగరము శౌరిమామూసముద్భవంబె
 యిప్పుడు నీచేత నది తిగి హితవిధంబు
 గనుటయును శౌరిమామూప్రకల్పితంబె

204

నీ. నీవు స్వర్గంబునగదు లేనితొడి నచట
 నెగులకర్జుంబు లేరితి నగునొ యంచు
 నీతిలను భార మెల్లనుండెనను బుద్ధి
 పుట్ట హరి నిన్ను సిలుగులబెట్టె దలంచి.

205

గీ. శౌరికాదంభమున నిన్ను శౌరికాని
 మాటల నహంక్రియాగర్వ మదము లణచి
 కాదుకాలాంతరంబునఁగాని నేడు
 హరిపదాలోకనంబు పొమ్మనుచుఁ బంచె.

206

క. గెంటనికృప నంటినమతి
 వెంట నె శచినింటి కనుపవే యని సిరి వా
 ల్గంటి కెఱిగించి హరి తెఱ
 గంటిదొరా పనిచె నామె గ్రగక్కున నిటకున్.

207

ఆ. వె. ఈశచీవధూటి యిప్పుడు చూపినయట్టి
 మాయయుంగరంబు పోయె నపుడె
 నీదు వ్రేల్చిదై న నిజమైనయుంగరం
 బిప్పు డుండుఁ జూడుమీ సురేంద్ర

క. అనునపుడు నాకరాగములే

గనుంగనుచో సంకుళీయక సమేతంబై

కనుపట్టె నచటి వారల

మనంబు లవ్యుతరస్త్రైక మిగ్నము లయ్యెన్.

209

గీ. మఱియు నచక్కని యిట్లు నె మఱునగీకు

గురుగురూపాయచారిత్ర గురుతనలనె

గలుగు కాలాంతరంబునఁ గమలనాభు

దర్శనము క్షీరవారాళిఁ దప్పకనుచు.

210

గీ. ఇది యనఁగ నెంత వింత గీమది కొకింత

భ్రాంతిమాత్రంబై కలిగె నిప్పటికిముందు

నాటునన్వృతార్తి యంతట లభించు

నిష్టసంసిద్ధి యసి తెల్పి స్వేచ్ఛ నరిగె.

211

గీ. ఇన్నివిధముల హరిశక్తియిట్టి దనుచు

నెఱిగి యెఱిగియు నల్పసమృద్ధిగర్వ

పరవశుడ నొంచు బడరానిపాట్లబడితిఁ

గాని యిడుమలవిడనాడఁ గలిగె నివుగు.

212

క. ఆ సంయమి పలుకగునను

నాస న్నాసంశయంబు లడఁగె న్నుడు లే

లా సన్నము లయ్యె శ్రమము

లా సన్నము లయ్యె రమలు హరికృప నింకన్

213

చ. సురనరులార సూరిపరి శుద్ధుఁ గుదారుఁడు దక్షుఁడైన యా
 గురుఁడు గురుండు మంత్రియు సఖుండు నియంతయునై స్వనీతిచా
 తురి నను నెల్లకర్ణములఁ దోడ్పడి కావఁగ నావగ ల్నిరం
 తరముగనుండునే మది ముదంబు పదంపడి కూడకుండునే 214

ఉ. ఈ మహనీయుబుద్ధి బలమే కద నా కదనైనచో రిపు
 స్తోమములన్ జయించు నెఱి చూపును తేవును మాపు నోపి న
 ర్వామరసామరస్యకల నై కదశస్థిటియించు నేడు శ్రీ
 స్వామికటాక్షముం బడయఁ జాలు నుపాయముఁ దెల్పుకుండునే.

క. అనవుం డాంగిరసుం డి
 ట్లను నను నాత్మీయు నింత యగ్గించుట యొ
 ప్పనె యిట్లగునని సుర
 ముని వలుకఁడె యతని పల్క-మోఘము కాదే. 216

గీ. సాధనీయార్థమున కెందు సాధకుండు
 గావలయునంచుఁ గోరుట గలదు గాని
 సిద్ధ మగు నర్థములకుఁగాంక్షించు తెందుఁ
 గలదు సాధకుఁ డొకఁడు గావలయునంచు. 217

క. శారీవ్యపదేశశ్రీ
 శౌరీరిత మైన యర్థసందర్భమునే
 నారదమునియుం దెలిపెఁ గ
 దా రూఢిగ దాని కన్య ధాత్వము గలదే 218

ఉ. ఇష్టజైత్రీరవారిధి నహీనశయాను భగేశయాను బొం
దుప్పటిఁ బూను జానుజిత్రోఁ దగు మేను మెఱుంగు రంగు గా
గొప్పగు గొప్పకప్పు మొయిలో యనఁ బొల్పుగు శ్రీరమేశు నే
చొప్పనఁ జేరి కొల్చుటకుఁ జొప్పునఁ న్నగ్గొనరింపఁగాఁ దగున్.

క. అన నందఱు నల మందర
మున నుండి పయోధిశీరమును జేర గజం
గి నితాంతంబు సతాంతం
బు నుదాంతం బయిన స్వాంతమున వెడలి రొగిన్. 220

క. మిహిరకులకలశజలనిధి
మిహికాకిరణానమత్స మిహితకరణ
నహాబహు సుగుణ భరణ
ముహూర స్మద్వంశ పురుషపూజిత చరణ. 221

ఉ. కుంచితచిత్రకూటగిరికూటరటత్కరటక్షపాటదృ
ప్త్యంచలపాతపాటవస్ఫుటారభటీత్రుటితారికాటవా
పంచవటీతటీఘటితపగ్గ కుటీనికటాటవీనట
త్కాంచనకృష్ణసారబలగర్వవిపాటననద్విపాటనా. 222

తోటక. సిరగౌరవ మానసదృప్తజటా
యరభిఖ్య విహంగధృతోరుజటా
భరకృష్ణమృగాజనవల్కపటా
నిరవద్య కృపాకరనిష్కపటా. 223

~~~~~*:: గ ద్యము . ::*~~~~~

ఇతి శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిధన్య కాండిన్యగోత్ర
 పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధినీతారామశాస్త్రి పాత్ర
 వేంకట కృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిగానాంతర వేంకట కృష్ణ
 శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
 విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
 బ్రైస మహేంద్రవిజయం బనుప్రబంధంబు
 సంహృదృ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ నీ తా రా మా గ్నా న మ స్తు.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ మ హేంద్ర విజయము

చ త్త ర్థ శ్వాసము.

శ్రీ హనుమత్కృతపదసం

వాహన సౌందర్యరచిత ¹వాచయమి న

మోహన రుచివిజిత ²హరి

ద్వాహన రఘురామ సార్వభౌమలలామా.

1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమాని

మణుల కీటని రామహర్షణి వచించె

సుచిరపరిలబ్ధపుమపత్యసుగుచిరకల

మంజుసంజల్పమాధురీమహితపణితి.

2

మ. కని రాచార్యపురస్పరంబుగ సురల్ ³గ్రావారితోఁ గూడి యిం

పునఁ బెంపొ శరధిం బురారిశరధిం భూదేవికిం గట్టి వి

ష్టనిపుట్టంబును శేషశాయికి లనద్వారాభిరూప్యంబుచే

ఘనమై చొక్కఁగఁ జొక్కమైన శయనాగారం బదూరంబునన్. 3

1. మాని,

2. నూర్మణుడు.

3. ఇంద్రుడు.

మ. కనదుత్తంగతరంగహస్తముల సైంగం జేసి యూత్మీయ ని
 స్వనసంరంభమునన్ ముకుందుఁ డిదె యస్మన్మధ్యమం దున్నవాఁ
 డని యాహ్వాన మొనర్చుచుం బృషతపాద్యం బిచ్చి తమ్మాదరిం
 చునదీనుం గని కార్యసిద్ధియగు నంచుం జాల సంతుష్టులై. 4

క. గురు ననమయోగవిద్యా
 గురుఁ గని యుపయోగమై తగురుచిరతరవా
 గురుభణితి నచట నపు డజ
 గురుఁ గనుయోగంబును నెఱుఁగురుచిన్ వేడెన్. 5

క. శ్రీకారుణికు సదవనాం
 గీకారుని నిత్యవిహితకీర్తిషచయబం
 దీకారుని హరి నిచ్చట
 సాకారునిగాఁ గనంగనగు భక్తులకున్. 6

మ. ప్రణమద్వశ్యుండు పాపకోపదురభి ప్రాయా¹ద్యదృశ్యుండు కా
 రుణికస్వాంతుఁ డనంతఁ డెప్పుఁ డెవ రే రూపంబునన్ భక్తి భూ
 షణవీతేషణ భాషణంబులను నిష్పన్నార్తిఁ గీర్తింతురో
 యణుమాత్రంబును వేఱులే కలఁడు ప్రత్యక్షంబగున్ వారికిన్. 7

క. నావుడు సురలందఱు నీ
 వే వినుతింపఁదగు సద్వివేకివి గా కే

1. కనుబొనివాఁడు.

మేవిధి నుతిఁ జేయంగల

మావిశ్వజనీను మహిమ నన నతఁడు దగన్.

8

ఉ. ¹ప్రాజ్ఞుఁడై కరంబులు శిరంబున మోడ్చి నిరంతరంబుతా

వాజ్ఞునసప్రవృత్తు లెడ వట్టంగ నిశ్చల రూఢనిష్ఠున

మృజ్జతియై యతీంద్రియచయస్థితివిస్మృతవిశ్వచేష్టచే

దృజ్జిశదేక లక్ష్మనియతిం దగ నిర్గుణతత్త్వచింతచేన్.

9

గీ. కొంతవడి నిర్వికారనిర్గుణసమాధి

నంతరంగంబు నిస్తరంగాత్మబోధ

పరిణతానందరసమయత్వమునఁ బొదలి

యంత సగుణవిధోపాస్తి సధిగమించి.

10

సీ. నవసీర దేందీవరవసీతమాలవ

ల్ల వసీలమణిలీల నవధరించి

శతభానుమండలోదిత²భానుమండలాం

చితభానుభావశాలిత వహించి

విమలోరువిస్ఫురత్కమలోదరసమగ్ర

తమలోచనాంతవిభ్రమము గాంచి

యసమానచంద్రికా లసమానధాశధ

శ్యసమానవద్యమౌ పసరహించి

1. తూర్పుమొగముగానున్నవాఁడు.

2. కిరణముల సమూహము.

తే. ౧. మించుఘనకాయ 1 మొఱపుదీపించుచాయ

వల్లసగు చూపు మందహాసంపుఁ గోపు

గలిగి రాణించు దివ్యమంగళమనోజ్ఞ

మైన తేజంబు మ్రోలుఁ బ్రత్యక్షమైన.

11

ఉ. పన్నిధిఁ గన్న పేదవలె వేదనఁ బాసి 2 నవాసితాభ్రసం

పన్నిధియా తదాకృతి ధమాపతి దంచుఁ దలంచి సేవకా

పన్నగభేదవద్ర మగు పన్నగశాయి వెనఁ బ్రసన్నుడై

నన్నిధి చేసినాఁ డనుచు సంతసమందుచుఁ జూచుచున్నెడన్ . 12

మ. మృదులు బంబుజడంబరం బుపనిష న్మృగ్యంబు యోగిచ్ఛటా

హృదయాగారవిహారధీరము ముహుశ్శృహస్తసంవాహనా

స్పద మాకాశధునీజనిర్లహ మజత్వప్రఖ్యసర్వోత్తమ

భృదయశ్రీదము శౌరిపాద మెదుటన్ మున్నుందు చూడం దగెన్ .

ఉ. 3 శ్రీ రపయోధినుండి దరిఁ జేరి గజేంద్రునిపల్లఁ దండ్రి ని

స్కారణగోపమున్ సలిపెఁ గాన మముం దదవత్యతాదురా

కారులఁ బ్రోవవే యనుచుఁ గాల్గెఁ బెనంగెడు నక్రపోతముల్

నా రహి మించు నవ్వనజనాభునిజంఘులఁ గాంచె సంతటన్ . 14

గీ. ఊర్వసి కరిప్త మను మాటయుండెఁ గాన

రంభ కేలయరిప్తమై క్రాలకుండు

ననగఁ దగు శౌరి యూరుద్వచుంబునందుఁ
గొంతసేపు వసించె సగురుని చూపు.

15

క. 1 పొందుప్పటికాసె బిగి
బొం దుప్పతిలంగ నెల్లపుట సజ్జనతా
సందకమై యొప్పెను నల
సందకమునఁ దనరు కటి గనం దగె సంతక.

16

గీ. అఖిలమునకుఁ బితామహుఁడ విరించి
యిది యతని కెన్న మాతామహియగుఁ గానఁ
దన కొకించుక యందు బాంధవము గలద
టంచు హరినాభి సరసి సేవించె గురుఁడు.

17

సీ. ముగ్ధలీలావళీ స్నిగ్ధలీలావళీ
సరళహాసానాగ్ర సరణిభోవఁ
గ్రేవశ్రీవత్సమన్ క్రీడిడపై జాడ
హరియురస్సీమ కేహజరమున
శుంభద్యుజ్ఞోన్నతస్తంభసంభృతవైజ
యంతికాగారుత్మతాశ్మశృంఖ
లామధ్యభాగప్రలంబమానానూన
కౌస్తుభమణిదీపకళికదీప్తి

తే. గీ. యిదిగొంగను నీ మనోరథాభ్యుదయరేఖ
 యనుచుఁ జూపింప నగ్గురుం డరసిమురిసె
 సరసిజాసనముఖసురై శ్వర్యదాత్రి
 భువనజనియిత్రి నందు సంభోధిపుత్రి.

18

క. తిలకించి యకించునుఁ డి

మ్మల మించినపెన్నిధానమును గాంచిన య
 ట్టల సంతరించి గీష్పతి
 పులకించినమేనితో సముత్సృకుఁ డగుచున్.

19

క. తల్లి ¹యోషిల్లోకమ.

తల్లి త్వల్లీలచేఁ గదా యవ్వాణీ
 వల్లభముఖులెల్లను సం
 పల్లాభోల్లసితులై ప్రవర్తిల్లు టాగిన్.

20

క. ²ముక్తాహారులు నవిరళ

ముక్తాహారులును సుహిత భూరిరసాద్య.
 ద్భక్తులు నగుదురు గద త్వ
 ద్భక్తులుగా గణుతిఁ గనిన వారలు తల్లి.

21

సీ. కడుపేదలై డస్సి కడుసేద నిల్లిల్లు

దిరుగువాడైన నీ కరుణఁ గాంచి

వలువంతయును లేక వలవంతి దైన్యముఁ
 జూపువాఁడైన నీ ప్రాపుఁ గాంచి
 నిలువనీడగఁ జూడ నిలువ నీస్థలియయై
 యొనరువాఁడైన నీ నెనరుఁ గాంచి
 మాఱుమానిసికి నేమాఱు మానసపుఁజెం
 పుడుగువాఁడైన నీ యడుగుఁ గాంచి

తే. గీ. యసమశాల్యన్నములయుఁ జీనాంబరంబు
 లయుసముత్సేధసౌధంబులయుఁ గుటుంబ
 పరిజనంబులయును బెంపు పరిధవిల్ల
 భూరిసామ్రాజ్యుఁ డగుఁ గదే భువనజనని? 22

క. అని యెన్నేని విధంబుల
¹ననిమిషగురుఁ డిందిరామహాదేవిని బే
 రొక్కని యామె సుప్రసాదం
 బునఁ దిరమగు సిరి నొసంగు పోడిమిఁ జూపన్ 23

క. మన కింక శాశ్వతసంపద
 లొనగూడె నటంచు మోద మందుచు మఱియా
 ఘనమూర్తి యితరలనదవ
 ఘననందర్పన మొనర్పగాఁ గడఁగుటయున్. 24

గీ. పొందుగా సంతఁ గటినద్య నందకేతి

రాయుధచతుష్క మైన శ్రీహరిభుజాచ

తుప్తయమునందు నిలిచి సంతుప్తమయ్యె

ననిమిషస్వామిగురువిలోకనచయంబు.

25

చ. ¹కమలజసూతి ఫాలఫల కంబులఁ బుట్టువుచంద మేకకా

లమున లిఖింప దానవటలంబున కొక్కటఁ జక్కగాఁ బుమ

ర్థముల నొసంగ నాలు గిటిఁ దాల్చెనొకో యన నొప్పు శౌరిహ

స్తములకు మస్తకంబు వినతం గొనరించె గురుండు భక్తితో

గీ. కంధరాభిఖ్యభువన విఖ్యాతి గాంచి

గర్జితస్ఫూర్జితధ్వని గణతిచేఁ ద

నర్చువై కుంకుకంఠిగబున కుపకంఠ

మున సముత్క్రంఠ గురుండు చూపులఁగదించె

27

క. మానసమున గురుఁ డాహరి

యాననరుచి నలువ గన్న యాననరుచిర

శ్రీనలరు దానిఁ గని యస

మానసముల్లాసభాస మానుండయ్యెన్.

28

మ. దివిజామాత్యుండు స్వామికార్యఘటనా దీక్షైకదక్షుండు శ్లా

ఘ్యువివేకుండు పదాదిగాఁగ ముఖపర్యంతంబు నత్యంత భ

క్తివిశేషంబున సంబుజోదరునిమూర్తి గాంచి సాక్షాత్కరించె విరించాదికదుర్లభుం డనుచు నక్షీణప్రమోదంబునన్ 29

క. బడి బడి సాష్టాంగముగాఁ
బడి వడిమ్రొక్కులిడి లేచి పలునుడువులఁ గ్రా
నుడువుల సుడియడిదపుదొర
నుడుగక కడుభక్తి బొగడుచుండఁగ హరియున్ . 30

గీ. గీష్పతినిఁ గాంచి నీవు ¹వాస్తోష్పతియును
సురలుననుఁ జూడ నిటకు వచ్చుట యెఱింగి
ధ్యానగమ్యుండఁ గానఁ బ్రత్యక్షమైతి
నీకు మాత్రంబె సురపాల నైకలోల, 31

క. మెచ్చితి నీసచ్చరితకు
వచ్చినపనిముచ్చటించి వర మశుగుము ²వై
యచ్చరకుల దేశిక యన
నచ్చతురుండు విన్నవించె హరి కిప్పగిదిన్ . 32

గీ. ఏను వాస్తోష్పతియె సురలిటకు నిపుడ
వచ్చుట యెఱింగినట్టి సర్వజ్ఞమతికి
దేవరకు విన్నపము సేయఁగావలెనె మ
దీయ విజ్ఞాపనం బాదితేయవరద, 33

ఉ. శ్రీవరదేవరం గనుటచేతను జేతను లాజవంజవ
 ప్రావరణంబువాసి సతమైనభవత్పదసేవనంబునం
 బావను లొచు నిత్యవిభవంబును గాంచి సమంచితానుమో
 దావహులై సదానుభవంబు లొదు రటంచు వచింతు కోవిదుల్ 34

గీ. అట్టిదేవరదర్శనం బైనపిదప
 వెట్టివాడైనఁ గోరునే వేతె వరము
 సమృతవారాశిలోనోలలాడఁ గాంచి
 గంజికై యాసపడెడి ముష్కరుని కరణి 35

క. దేవర పొడసూపుట కా
 దే వర మన వేతె యున్న దే వర¹వరటా
 దేవరథ సంయమిశ్వర
 దేవరచితవినుతిపాత్ర దేవ రమేశా. 36

క. నీ వొనరించినజగములు
 భావింపగ స్వర్గమర్త్య పాతాళంబుల్
 దేవమనుష్యాసురులకుఁ
 దావలములు తత్కృమంలు దప్పునె యెప్పుడున్. 37

గీ. సంజ్ఞాత్రిదశాలయం బని స్వర్గమునకుఁ .
 దనరు బలిపద్మమనుచుఁ బాతాళమునకు

నమరు నది యిప్పు డేల వ్యత్యాస మొందు
సత్యనిర్మాణ నీకటాక్షంబు గలుగ.

38

గి. మాది¹మాకిచ్చుటయె మడి మాన్య మిడుట
యనుచుఁ ¹బ్రాకృతు కోరిన యటుల మిమ్ముఁ
గోర నేటికి మున్నెయ్యెవ్వారి కెద్ది
యుచితమగు దాని నటు చేసి యుంటఁజేసి.

39

క. బలి శుక్రుని ప్రేరణమున
బలభేదిని స్వర్గపురముఁ బాయఁగఁ జేయఁ
బలమతి మీచరణంబులఁ
గొలువం జనుదెంచె నిటకు గోవింద హరీ.

40

సీ. దితితనూభవదండహతులకు దశశతాం
బకు వీఁపు నల్లులమంచ మయ్యెఁ
బలలాశికుట్టాకములకు వేడివెలుంగు
కొమరుని తల సంతకుండ యయ్యె
దైత్య²కరాసిక్షతముల కంబుధినాథు
మే నూరిదరిబొడ్డుమేడి యయ్యె
దనుజాంగులీప్రవీడనమున కరేళు
చెవిదోయి కిన్నెర చీల లయ్యెఁ

తే. గీ. గొమ్ముటేనుంగులే ధావన మొనర్ప

నేమి చెప్పగవలయును దోమలగతి

ననినగతిఁగోణపులఁ బేుకొనగఁ నేల

చెదరి యొక్కొక్కమూల వా రొదిగి రపుడు

41

గీ. దీనజనతార్తిసంహారి దానవారి

శౌరి యనుఖ్యాతి నిల్పుకో సమయ మిదియె

శిష్టరక్షణ దుష్టసం శిక్షణములు

సీపు పూనిన పూన్కులు గావె దేవ.

42

మ. అని సాష్టాంగముగా నడిం బ్రణతుండై యాదేవదేవాంఘ్రులం

దన మూర్ధంబున సోకుచున్ శరణుదైత్య వ్రాతగర్వాపనో

దనదీక్షాపర ప్రోవవే మము సురేంద్రత్రాసనిర్వాపణా

యనుచున్ లేవక యున్న శౌరి కరుణ యతైకచిత్తంబునన్. 43

గీ. అఖిలసజ్జనలోకాభయప్రదంబు

లై న నాల్గుభుజంబుల నతనిఁ బొదివి

లేవఁగా నెత్తియిట్లను దేవమంత్రి

యాయుపేక్షకుఁ గారణంబెల్ల వినుము.

44

చ. కులబలసంపదాదులు దగుల్కొనహత్తినమత్తవృత్తి యె

ట్టులు దొలఁగుం దదున్నతి కడుం దగుచుండినయంతవట్టుఁ ద

ద్బల ముడివోయి నప్పుడు గదా యిది యిట్టి దటంచు నాత్మలం
దెలివి వినితి నీతియు విధేయతయున్ సమకూరు నేరికిన్. 45

క. ఋభువిభుఁ డితఁడు న్నితోకి

ప్రభుతాప్రభవప్రభూత పలువైభవ గ

ర్వభరంబునఁ దజ్జతి ద

ప్పి భవాని ప్రసాద మభిభ వించె బెలుచన్. 46.

చ. ఒరుఁ గని యాదరింపమియె యొప్పదు తిప్పగు విప్రుఁ జూచి న
త్కరణ మొనర్ప తన్ని కొఱ గాదు తపస్సుల నెదుఁ జల్కఁగా
నరయుట శైవులందు వినయం బెనయింపమి కానిమాట వా
విరి మనయత్రిచంద నుపేక్ష యెనర్చినఁ జెప్ప నేటికిన్. 47

శా.¹ శర్వాణీకరుణానులబ్ధమనియాసన్నాలికావృత్తము

స్థిర్వాణీశుఁ డెఱుంగఁజాలఁ డట పోసి దాని కేమయ్యె నా

సర్వేశాంశమునన్ జనించిన మహాశైవుండు దుర్వారుఁ డీ

దుర్వాసుండని మున్నెఱుంగఁడొ ప్రశ స్తుండయ్యె వ్యర్థంబుగాన్

క. ఆనరమునిశాపచ్యుతి

గోవిందుఁడె కలఁ డటంచుఁ గొనకొని నదయుం

డై వాక్రున్వక యూరక

యే వెడలినఁ గ్రమ్మఱింప నెవ్వరి తరమా.

49

క. ఐశ్వర్యదాత యప్పర

మేశ్వరుఁ డని మోక్షదాత నేనని శశ్వ

ద్విశ్వప్రఖ్యాతోక్తుల

విశ్వాసంబున్న సంభ వించునె యిడుమల్.

50

క. ఏ నన గీశ్వరుఁ డన నిం

తైనను భేదంబు కలదె యది యెఱుంగక²దు

ర్జానులగొందఱు భేదము

గా నెఱురు వారికెల్ల గలుగును సుగతుల్.

51

క. నేనజుడనై సృజించెద

నేనేయై పెంచె దన్న హేశానుడనై

పోనడచెద వారలు ని

ట్లెనరపెద రేది భేద మీమువ్వురఱన్.

52

ఉ. మామకభక్తుఁ డెవ్వఁడో సమస్తము నాతడు మన్నయంబుగా

నే మదిలోఁ దలంచు సతఁ డెద్దియు భేదముగాఁ దలంపఁడే

మేమొ మదన్య మున్నదని యెంచినచో నిఖిలాత్మభావము

నేమి ఘటించు నా కపుడు లేదు కదా తగుదారి వానికిన్

క. ఈశ్వరభావనచే న

న్నైశ్వర్యంబునకుఁ గొలిచి యవ్వలి నిత్యా

¹నశ్వరసుఖముచక్కెగురు

డాశ్వనిగఁ దలంచి కొలువ నగు వాంఛాప్తుల్.

54

గీ. ఈశ్వరానుగ్రహము లేని యెడ నొకండు

శాశ్వతైశ్వర్యముల నొందఁజాలఁ డెపుడు

నా యనుగ్రహమును గోఁరెనా తదీయ

విత్తము హరింతు నిది లోక విశ్రుతోక్తి.

55

మ. సిరి సంపూర్తిగ నున్న వేళ మదనచ్చేతోభిమానంబునం

బరమార్థ మొక్క యింతయైన మదిలో భావింపఁగా లేక ము

క్కురులై కొందఱు కన్నుఁగాన రదివోఁ గాంక్షింతు రిం కెప్పుడె

వ్వరి మూలంబున వెండియుం గలుగు సంపల్లాభమంచార్తులై.

56

క. ఇంకేల పెక్కునుడువులు

శంక యొకింతయును లేక చనుఁ డిపుడు నిరా

తంకముగఁ బంపెదను మీ

సంకటములు దీఱ బలి రసాతలమునకున్.

57

క. నావుడు గురుఁ డిట్లను నో

దేవా దేవాధిపాదిదివిజావళికిన్

భావత్కపాదదర్శన

భావుకము నొసంగవలయు భక్తార్తిహారా.

58

క. ఓ దేవ వారికిని మీ

పాదాంబుజరసముఁ గ్రోలు భాగ్యము దొరకం

గాఁ దలఁతు నిపుడ యేక

స్వాదునభుంజీత య నెడు వాక్యము వినుటన్.

59

క. పలుమలు శ్రీహరిగురునిం

దలఁపు తెలుపు మనిన నిందు నాకమునందు

న్నిలుపు మని కోరె స్వార్థముఁ

దలఁపరు కద స్వామి కార్యతత్పరు లెందున్.

60

క. అన నవ్వచు నటు కాని

మృని హరియు ననుగ్రహింప నాంగిరసుండుం

దన పిఱిఁది సురల కరిదిగఁ

గనుఁగొనుఁడని చూపి చెప్పఁగాఁగట్టెదుటన్.

61

మ. కని రింద్రాదిసురు ల్మృకుందునిఁబయః కల్లోలమాలా¹ప్రప

ద్ధన²ముక్తాఫలచారుతోరణలసత్కాదంబినీ కాయమా³

ననితాంతాంచదనంతమంటపగతానంతస్ఫటానంతశో

భనశయ్యాంతరశాయి భక్తగణసంపద్దాయి నొక్కుమ్మడిన్.

క. కనిసాష్టాంగప్రణమిత

తనులై భక్తిప్రశస్తి తనులై ³గతయా

తనులై సఫలచిరప్రయ

తనులై వినుతించి రివ్వధంబున వరుసన్.

63

క. నలువకు నిది యీదృశమని

పలికి నిరూపింప నలను పడ దెద్దియొ యా

వెలుగుం గనుంగొంటిమి యిక

గలుగదు కద నొసంగుటిరుం గడలుకొనంగన్.

64

గీ. జలధిపాత్రపయస్నేహ సర్పరాజ

వర్తి ఘణముణిదీపాగ్ర వర్తికజ్జ

లప్రభుజనాండభౌండజాల ప్రభునిను

గంటిమోహంధవృత్తిఁబోంగంటినధిప.

65

గీ. ¹కృష్ణవర్తాహ్వయంబు నాకింతవట్టు

మలిన మాట్నండ నగుటచే గలిగె గాని

కృష్ణు నిను గాంచుదారి నే నిపుడు కనుట

నలరె నిర్దుష్టసాధ్వర్థమైముకుంద

66

గీ. దితిజగణభయరోగాధమత వహించు

టనుగదానే ²గదాధరుండ నను పేర

నుంటినింతకుమును ³గదాయుధ వహింతు

నిక గదాయుధధారి నామకయశంబు.

67

క. అజ “నేతిబీర” వలెఁ బు

ణ్యజనుం డని నాదు పేరు వ్యర్థము సుమ్మి

ప్రజ లెఱుంగ నింతదనుక

న్ని జమవిసంవాది యయ్యెనే డది నాకుఁ.

68

ఉ. కట్టడిఁ దొట్టి దానవనికాయము కాయమునందు హస్తము

లట్టిగఁ బట్టి పాశములఁ గట్టుటఁ బట్టి జగం బెఱుంగనే

బెట్టుగఁ బాశహస్తసమభిఖ్య వహించితి నిన్నినాళ్లు నా

కట్టి సడి న్నుడి న్విడువనయ్యెఁ గదయ్య ముకుంద యియ్యెడఁ.

ఉ. నాదు మహాబలుం డ నెడు నామము మిక్కిలి ¹ స్వత్స్వహీనుఁడ

న్వాదు ఘటించె దైత్యబల వర్గబలార్భటికాఁగ కేదిటం

బేది పలాయనప్రవణ వృత్తిభజించుట నింతకాలమో

శ్రీదయితా భవత్కరుణ చే నిపు డొందె బలాధికార్థముఁ. 70

చ. దనుజులు బల్కిఁ గల్కిఁ గొని దర్పమునం బురమాక్రమింపఁగాఁ

గనుకని భీతిఁ బర్వ సలకావిభుఁడం చొరు లింతకాలము

న్నను సల పుత్సితప్రభుఁ డనం దగు నర్థముఁ దోఁపఁ బిల్వనుం

టిని గద యింక నీకరుణ నె నలకేశ్వరసంజ్ఞ నొందెడఁ. 71

క. ²కరికృత్తి వసానతచేఁ

బరఁగితి ము న్నేనుఁ గృత్తి వసనుఁడనన్నే

డరి హృత సర్వస్వతచే

ధరియించిన యక్కొఱుంత తప్పెగద హరీ.

72

క. అని యింద్రాదిదిగీశులు

తన తన పడినట్టి కట్టదశ లిట్లెఱిగిం

చి నుటించి రేకముఖముగ

నెనసి పురస్థాయిఫణధరేశ్వరశాయి.

73

దండకము—(శ్రీ) మన్మహానర్మ రత్నచ్చటోదారకోటిరకోటిరవిజ్యో
తిరాటికనోద్గ్రీవ పశ్యద్ధునధ్వాంత విభ్రాంతిక్రతుంతలాత్యంత
కాంతాళికాంతాభిరామాననా యిందిరామానసాధీన నానాజగ
ద్వల్లభాగల్లభాస్వస్రణీమండలాఖండలాలిత్యభాక్కుండలాకుండలీ
శానతల్పా యురస్థాయితల్పా సదానిర్వికల్పా కనత్కొస్తుభాక
ల్పకా సత్యసంకల్పకా భక్తబృందాలయాళిందకల్పా యనల్పాను
కల్పాకంపామతీభూరిశంపాతతిద్యోతమానాంబుదాడంబర శ్రీసమా
లంబిజాంబూనదాచ్ఛాంబరాంగప్రభాసుప్రభావా శుభావాస వా
సంతవేశా ప్రపుల్లప్రసూనప్రతావోల్లసన్మల్లికావల్లికావల్లికాకార
రేఖానళీమయాఖ ప్రజాభంగగంగానుషంగాంఘ్రిపద్మద్వయా
యద్వయా చిద్విలాసా కలాసాదరా ఖేదరాహిత్యకృత్యాతిపాండి
త్యనిత్యాదరామేదు రామోదదామోదరాపాదసేవై క హేవాకభా
వాకలంకసితింబొల్చులోకంబులోకంబుహస్తా నిరస్తాఖిలాంహస్త
మస్తామవృత్తిస్సమస్తప్రశస్తప్రకర్షోన్ పపత్తిం బ్రవర్తించి యంచ

ద్వవేకాతిరేకంబులై యంబుజప్రోద్భవాదు ల్నిరూపింపఁగా లేని
 విజ్ఞానసంపత్తికిం గాత్రభూతంబులై సర్వభూతప్రకృష్టానుభావం
 బుచే విశ్వభూతప్రభూ ! తత్త్వణంబే సమ ద్రక్షణాక్షిణవైచక్షణ
 లక్షితాక్షుద్రదాక్షిణ్య మా సీకటాక్షప్రసారంబునుం జెంది
 గూనందిమూ బొందుచు న్నరదుర్వారసిస్సారసంసారకూపార
 పారంబునుం జేరి సీదాపరత్వస్వరూపంబుఁ బ్రాపింపఁగా నోపు
 నోపుండరీకాక్ష యీయక్షయూజాండభాండంబులు గుక్కినిక్కిప్త
 విక్కిప్తములేసి రక్షించుదీక్ష ల్నిరీక్షించు సీ వేల సీవేల సీవేల
 నుద్వేల దుర్విక్రమాభీల విద్విత్కృతోద్వేగయోగార్తి ఘో
 పించు మమ్మేల రాకుండువండుం గడు న్నమ్మి యుండం గృహ
 యత్తిచిత్తంబునం దత్తిఱుం బంది సీకుండ సీవ్యూహలీలాసము
 త్సాహమాదివ్యదేహంబు దర్శించు భాగ్యంబు మాకుంబ్రసా
 దించితో నింతకు న్మున్నుగా నెన్నియో వైభవోదాత్తలీలావతా
 రంబులం బూర్ణ తిర్యక్స్వరూపంబుగా నర్థతిర్యక్స్వరూపంబుగాఁ
 జూపి పాపిష్ఠరక్షిక్రతోపస్థవంబు నివారించి తీ వింక మాయం
 కిలిం'దీర్పఁగా నివృఢాంకింత యేదేనియుం బిన్ననైయున్ననుం
 బన్నుగాఁ జెన్నుగా వన్నెఁ గాన్పించి వర్ణింపఁగా వర్ణియానట్టి
 రూపంబుచే నేపు దీపింపఁగా నోపరంథామ యుద్ధామసా మర్థ్యముం
 జూపవే పాపము ల్పాపవే యూపదుద్ధారకా కోపకాపట్యనిస్తారకా
 సచ్చిదానందకందా సదాస్పంద గోవింద మమ్ముం దరిం జేర్చి కాపా
 డవే దేవదేవా నమస్తే నమస్తే నమః.

మ. అని యాసర్వసుపర్వు లాత్మదశ లాత్మాగ్రీష్టము ల్విన్ననిం
చిన భక్తాభయదానదక్షుఁ డగు లక్ష్మీవక్షుఁ డబ్జాక్షుఁ డి
ట్లనియె న్వాఱలఁ జూచి మీచిరతరాయానంబు లిం కుండునే
చనుఁడీ మీరలు మీయథాగతముగాసంత్యక్తిసంత్రాసులై. 75

క. అన విని యాగీష్పతి యి
ట్లనియె న్ని వానతిచ్చినది వరమే యై
నను పైరింపఁగవలె నొక
మనవి నొనర్చెద¹మరుత్సమాజశరణ్య. 76

క. దేవరసంకల్పంబ క
దేవిశోత్పత్తిసంస్థితిలయంబులనం
గేనల మఘటనఘటనా
ప్రావీణ్యాత్మన కొకింతపనియే యిదియున్. 77

క. చనుఁడిక శ్రమముండు నె మీ
కనినంత నె వెఱపు దొలఁగునటె యిది యన్నం
బనినం దీరు నె యాకలి
తిని తనియక యున్నచో ²క్షుధితనకు నెందున్. 78

ఉ. నేరము నేరు పెంచకుము నేరము నీకడఁ గోర్కిఁ దెల్పు నీ
వారముగాన నిట్లు బహువారము దెల్పఁగఁ జెల్లె మాకు నీ

1. దేవతా సమూహము.

2. అకలి గలవానికి.

సారముఁ గొల్లి చూపితి విసారముఖోత్తమదివ్యమంగళా
కారము లూని యిప్పు డుపకారము నే తను వూని సేసెదో. 79

క. ఎప్పటి కెప్పగిదిని మ

మొప్పటి వలె బాదు కొల్పె దెఱిగింపుము మా

యప్ప దార్థస్థితికై

యిప్పటనభీతమతుల కెఱుంగఁగ నలసెన్.

80

గీ. ఏను జీవుఁడ ననియు నీ వీశ్వరుండ

వనియు రూఢార్థసంజ్ఞవిఖ్యాత మగుట

¹మృద్ధుటస్వర్ణభూషోపమేయ మగుచు

మనకుఁ దనరారుఁగాదె సంబంధ మీశ

81

చ. అన విని జీవుఁ గాంచి పరమాత్ముఁడు వల్కె దయాత్ముఁడై స్మితా

ననమున సంజ్ఞ రూఢమయిన న్నఱి యూగిక మైన నేమి న

న్గనుఁ గద వాఁడుభేద మని కాని యభేద మంటచుఁ గాని యె

వ్వనిమతి జీవుఁ డీశ్వరునిభాస మంటచు దృఢత్వ మొందునో. 82

గీ. ఏలకామ్యార్థులై న మీ కిపుడుమోక్ష

నరణి యిట్టిది యని దెల్పుఁజాలదొక్కొ

యింతమాత్రంబె యీ తెల్వి దృఢముగాఁగ

మదిఁగుదురుకొన్న నోబుధమాన్యచరిత

83

గీ. త్సౌకమదమాత్రమున నెట్లు సంభవించె
నధిగతసుధస్పృహన బుధాధిపతికై
నిత్యమదమత్తులకు నెట్లు నిల్చియుండు
ననిశముగ స్వర్గభోగ మయ్యసురులకును 84

క. అని యింద్రునక మొగమై
వనజాక్షుం డాన తిచ్చె వాంఛాలాభం
బొనగూడునె తపమునఁ గా
కనఘం బది సకలవాంఛ తార్థము లొనగున్. 85

మ. స్థిరపై నొప్పుకళింగమండలమునకొ దివ్యస్థలం బన్నదా
దరణీయం బఖిలేష్టదాయకము సిద్ధక్షేత్రమై 'తాత్యభూ
ధర మట్టాక్షరిమంత్రరాజము సముద్యన్నిష్ఠ నచోచ్చ బురం
దరభక్తిక జపియించు నాతనికీ జేతం జిక్కు నిష్కర్థముల్. 86

క. నీవచోచ్చ మిత కాలం
బావిర్భూతప్రపత్తి నమ్మంత్రజపం
భావర్తించిన మదిలో
భావించిన 'వాంఛితార్థ ఫలము లభించున్'. 87

ఆ. వె. అని యనుజ్ఞ నొసఁగి యాంగిరసుని గాంచి
వనజనాభుఁ డిట్లు లనుచు నాన

తిచ్చె నేము నిశ్చయించినకర్తవ్యంబు
లెల్ల నొకట నిర్వహింపవలయు.

88

సీ. వచ్చినదారిగా వరుసదైత్యుల నెల్లఁ
బాతాళమును జొరఁబనుచు టొకటి

మీ మీ పదంబుల మిమ్ము యధాపూర్వ
ముగ సంప్రతిష్ఠించు పూన్కి యొకటి

నను సుతఁగనఁ దపంబును బొనర్చెడున య్య
దితి కశ్యపులకోర్కి దీర్చు టొకటి

తార్క్ష్యశైలాఖ్యసిద్ధతేత్రమహిమంబు
సిరముగా వెల్లడి చేయు టొకటి

తే. గీ. యిన్నియును మాదువై దగ్ధ మెఱుక వడఁగ
నొక్కట రచింప నవతార మొందువార
మేము మీ కోరినట్టుల యిపుడ పిన్న
యనఁగ వర్ణియనంగ మీరరుగుఁ డనిన.

89

ఉ. దేవ మహాప్రసాద మని ధీరమతిం దగ సాగ్రిమొక్కుచో
నావనమాలి కన్నొఱగె నంత సుర ల్దలి దండ్రులందముం
గావరె యంచు నయ్యదితి కశ్యపులం గని తెల్ప గారుడ
గ్రావముఁ జేరి బంధుర సరస్వతీసీమ వసించి రందఱున్.

90

ఉ. అచ్చట నొక్కకూటతటమం దుటజంబున నంబుజోదరుం
బొచ్చెము లేని ముచ్చటల ముద్దులపట్టిగఁ గాంచునిచ్చల

¹న్నిచ్చులు ²నిచ్చులంబయిన నిష్ఠఁ దపం బదితిద్వితీయఁడై
యచ్చపుఁబూన్కి గశ్యప మహర్షి యొనర్ప వసించి హర్షియై.

క. అరుణోదయంబునకు ము

న్నరుణోపముఁ డతఁడు లేచి హరిఁ బొగడుచు బం

ధురగతిఁ సత్తితోరా బం

ధురసరసిఁగృతావగాహనుండు యంతన్.

92

గీ. వాస రారంభవిధు లెల్లవరుస నందు

నెరపిఁకొనిలేచి ధర్మపత్నియును దానుఁ

బర్ణశాలకు నరిగి తత్ప్రాంతసీమ

వెలయు నశ్వత్థతరుమూల వేడిఁ దరిసి.

93

సీ. అనతిదూరమున దర్భాసనంబునకుఁ బా

ర్శ్వమునందు నలఁతి పావలనువిడచి

సప్తకచ్చములతో సరిమడిమలుదాఁక

నునుఁబట్టుపరిధానమును ధరించి

దశముగా ముఖముఖస్థలముల గోపించం

దనమున సూర్యపుండ్రములు వెట్టి

పద్మాసనస్థుఁడై పైనిండ మునుగుగా

నావికప్రావార మలవరించి

తే. గీ. మ్రొలదామమయామలస్థాళికయును
 గేలఁ జిలుతప్రవాళాక్షఁ మాలికయును
 గ్రాలఁబ్రొబ్బుఁడై యర్థమిలితాక్షుఁ
 డగుచు మునిద్వాదశాక్షఁరి దగజపించు

ఉ. ప్రొద్దున లేచి బంధురసరోవరమందనుఁ దీర్థమాడిపే
 రొద్దికతో సమిత్కుశలోదకపుష్పము లంది యిచ్చుచుం
 దద్దయు భక్తిమీఱ నిజనాథుఁడు చూడఁగ నీడగా నదా
 యొద్ద మెలంగునయ్యదితియున్ తుణమైనను బాయ కర్మిలిన్. 95

సీ. వెలిపట్టురైకపై వీచు నిండఁగ బైఁట
 మలఁచినమడికచ్చవలువతోడఁ
 దడిపి దళంబుగాఁదగనలందినచాయ
 పనుపునిగుల వక్త్రపదముతోడ
 నలికభాగమునందు నడ్డుగాఁబెట్టిన
 పొడికుంకుమపుబొట్టుపొందు తోడ
 తెప్పలపై పాటుకప్పు దేరగఁ నిడ్డ
 గాటంపుఁ గాటుక కనులతోడ

తే. గీ. సామిపలితసమాయతాశ్యానమృద్వ
 రాశపశ్చాద్దటితకచగ్రంథితోడ
 నెదుట నర్ఘ్యంబు గూర్చి యయ్యదితి సేవ
 సేయుచుండును బతితవస్సిద్ధి నోలె.

క. మునిపతి యీగతిగఁ దపం

బొనరిచి దీక్షావసానమున నొక్కఫలం

బును మ్రోలఁ బడసి తా నగ

మును గొని సాఁబాల్కశత్రుమునకు నొసంగన్.

97

ఉ. ఆమె మహాప్రసాద మని యంజలిపట్టి గ్రహించి భక్తితో

వేమఱుఁ గంటనద్దికొని వేడ్కభుజించె మహాపతివ్రతల్

సామి భుజించు వెన్న విఘనం బమ్మతాధిక మంచు నెంతు న

ద్భామల కంతకంఠెను సుధాక్రతుశేషములూ విశేషముల్. 98

క. పతిభుక్త శేషభక్షణ

మతివల కీర్తనార్థసిద్ధి నాయుష్కంబు

సతతము సౌభాగ్యము సం

తతివృద్ధి శుభంబు సిరి ముదంబు నొసంగున్.

99

గీ. ఏరి కేనియు ధర నొరులిడక యుండఁ

గా నయాచితముగఁ బ్రాప్త మైన ఫలము

భావినిజవాంఛితార్థలాభంబుఁ దెలుపు

గాన నది తెల్పె వారిసంకల్పసిద్ధి.

100

క. సంపూర్ణసమాప్తతప

స్సంపత్ఫలతత్ఫలైక చర్వణమహిమం

బెంపగుసొంపున నమ్మిని

జంపతులకుఁ బొడమెనిండు జవ్వన మంతన్.

101

సీ. ఉలుపాగ లావణ్యమలవదించిన ¹భస్మి

క యనంగఁ దనువు బింకము వహించె

సవలఁ గా లిడఁ బ్రాయ మరవ్రాల్చి క్రమ్మఱ

నిల్పుదల్పు లనఁగనెప్పలెగసె

విడిసినజర వీడవృక్షపక్షి న్యాయ

గతి సంగకంబుల కంప ముడిగె

మునుముట్టు డించినముదిమిసై న్యం బునాఁ

బలిత మెల్లను బటా పంచలయ్యె

తే. గీ. వార్ధకపుదాడిఁ గాంచి యశావనవిభంజు

వలనఁ బోనెంచి శృంగార వాహినీశు

తోడుఁ గని దంపతీదేహ దుర్గసీమఁ

జలనమొందక పురికొని నిలిచె నపుడు.

102

క. అప్పు డా దంపతులకె కా

దుపత్యకాధిత్యకాంతదుర్వీధరభా

గ్విషినమ్ములకును మాధవు

కృపయావన మంకురించి యిగురొత్తై రహిన్.

103

ఉ. అట్టివసంత వేళ విషినాంతర మందు ముసీంద్రుఁ డింతిత్తో

నట్టిటు సంచరించుచు వియచ్చరమంత్రనియుక్తిఁ గేలుగే

ల్వట్టి¹ సేకుంజగర్భములఁ జల్లవయుక్తిగ సంత సంతఁ జూ
పట్టినయప్పరస్సతల వైఖరు లారసి కామవిధుండై .

104

శా. ఆచూపుష్పనికుంజపుంజములఁగానా యాకుటీరంబులం

దాయానిర్ఘరవారిపూరముల నాయాకూటఝూటంబులం

దాయాకందరమందిరావళిల నాయాసానుదేశంబులం

దాయావంతలఁ గాంచుచుం దిరిగి రత్నంతంబుఁ దద్దంపతుల్ . 105

చ. అటులు పవల్కుని ప్రవరుఁ డాత్మసతీసముపేతుండై² కుభృ

త్కృటకదరీఝరీవిసినకౌతుకము ల్లనుఁగొంచు రేల న

య్యుటజముఁ జొచ్చి యచ్చట సముత్సృకలీల నొలిఁ గేల లం

పటమతియై నుఖానుభవ భవ్యత నుండఁగఁ గొన్ని నాళ్లకున్ . 106

క. అప్పడఁతులమిన్నకు నెల

దప్పెం దోడ్తోనురత్రానముముప్పుల్

దప్పెం దై త్యైలయెప్పుం

దప్పె న్మనియెడ మనోజు దర్పముఁ దప్పెన్

107

సీ. పొడము దట్టపుఁజిట్టుముల కుమియఁగ నెంచ

కోకిలింతల కంతయెల్లఁ బోక

నడల మాంద్యము గ్రమ్మనడియాడుటుడుగక

నిద్దుర గదురఁగనెప్పవ్రాల్ప

కావులింతల కొకింతైనఁ గ్లాంతి వహింప

కరుచి పెల్లెన భోజ్యముల విడక

బడలిక ల్దలుచైనఁబనిపాట లేమఱ

కూర్పులు మెండైన నుస్సు రసక

తే. గీ. పెక్కుగాన్పులు గాంచి పెం పెక్కినట్టి

యదితి యవ్వేళ నొదవుచూలాలితనము

నందుఁ గొలుతటి నవదాహృ దాభ్యదయము

నాటివలె గాక దృఢపరి పాటి నుండె.

108

చ. నడు మిది పేద చంద్రకలనం బచ లోన్నతి మావిధంబునం

బడసెనె యంచుఁ దన్ను సగునక్రముఁ జన్గవ వెల్లబాఱ న

ల్పడరెఱుమోములం దనర నయ్యెడ సందఱు వేడ్కఁజూడఁ జా

లెడునభివృద్ధిఁ గాంచె నిలలేములు కాపురముల్ టించునే. 109

శా.మింటం ద్రిమ్మరువారిఁ బ్రోచుటకు లక్ష్మీజాని గర్భస్థుడై

యుంటం బంటవెలందితోడ భవదీయు ప్లాడ రఘోర్హు లీ

దంటం గాఁవగ వేడుకొ మ్మనుచు నాత్మక్రోడముం జేర్చె నా

మంటిం దింటకునై కడంగె మునిభామారత్న మవ్వేకటిక. 110

ఉ. ఆ దరి నున్న తాపసకులాశ్రమసీమల నుండి పెద్దము

త్తైదువరాండ్రు కొంద ఱపు డామెను జూడఁగ నేగుదెంచి న

మ్మోదపుగోష్ఠిచే నుబుసు పుత్తురు వింత తెఱంగు కందమూ

లాదుల సంతరించుకొని యర్మిలి సూడిదఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్.

సీ. నివర్తితాల్వోసి వంశినబమ్మయిణిపాల
 పరమాన్న మొకమానిపత్ని యిచ్చెఁ
 దనప్రోవుఁ గాంచి క్రొత్తగ న్గలించిన వింత
 చెట్లపండ్లొకమునిస్త్రీ యొసంగె
 నిజగృహేశాభిమంత్రితసిద్ధమహిమాక్షు
 తల నొక్కమునినధూతిలకమునిచె
 యవమయస్థికపిష్టనవఘృతపక్వఞ్ణ
 ద్యము లొక్కతబిసియిల్లాలు దెచ్చెఁ

తే. గీ. దాను బూజించు దేవిసాదముల మీఁది
 గోనబు నిర్మల్య మొక తపోధనపురంధ్ర
 యిడియె నీమంతశుభశోభ నెనఁగుకశ్య
 పమునిసామంతసీమంతవతికి నచట.

112

సీ. చరణము ల్నిడుపుగా సాచి కేలొక్కటి
 పుడమిపై నూతగా నిడి వసించుఁ
 గూర్చున్నతటి నాయకుండురాదపుదవ్వు
 నను గాంచి కడు ప్రయత్నమున లేచు
 ద్విత్తాంఘ్రివిన్యాసమాత్రాన దరితరు
 స్కంధాదులవలంబకముగ నడచు
 నొకకొంత లేనియోషికఁ దెచ్చికొని భర్త
 పుపచార మొనరింప నుద్యమించు.

తే. గీ. సలసదృష్టులవలయువస్తులను దెలుపు
 నలఁతి యెలుఁగునఁ బరిమితోక్తులనుబలుకు
 గలికి నీర్కావివలిపెంపు వలువఁ దాల్చు
 నెలలు నిండినకొలఁది న వ్వెలఁది మిన్న

113

క. ప్రొద్దులు కడచినకొలఁది
 న్మృద్దియ కచ్చోట వేలుపుంజేడెలు తా
 రొద్దఁజరించుచుఁ దద్దయు
 నొద్దిక నొసరించుచుండి రుపచారములన్.

114

క. వైజనన మిదియె యని బరు
 వై జననము నొంద నున్న యాగర్భపుసౌ
 రాజనని బడలికలతీ
 రాజననిచయమున కెఱుఁగు నట్లొనరించెన్.

115

సీ. శ్రవణగమ్యము నారణ్యకోపనిషత్తుఁ
 బౌరాయణముఁ జేయ వలయు నేమొ
 బలమెలర్పఁగ మహేశ్వరుని ముంగిటి నందిఁ
 బట్టి యిట్టఁటు ద్రిప్ప వలయునేమొ
 గుక్క లొక్కటిరెండుఁ గ్రోలఁగా స్వధితిచే
 జలము మంత్రించి యీ వలయు నేమొ
 కచమునం దిడుకొనంగాఁ బత్రపుటముపై
 విలిగించి యంత్ర మీ వలయు నేమొ

తే. గీ. యనుచు¹శీఘ్రప్రసూత్వపాయజ్ఞాలెల్ల
నుటజబహిరంగణంబున నుండి రవుడు
జరతమకానికుటుంబినీజననియుక్తి
నొక్కటఁదదీయబాలకాహూతు లగుచు.

116

గీ. అవుడుపురిటింటిదరినున్నయాండ్రలోన
నొకతె శీర్షోదయమనునర్థోక్తితోన
పలికె మగవాఁడె యనుచు సంభ్రమమెలర్ప
నీవలనువేళఁ బరికించు ఋషులు వినఁగ.

117

ఉ. అంత²నభస్యమాసమున నాదిమపక్షమునందు యీమిసీ
కాంతఁడు³శ్రోణయందు రవి కన్యకయందున నుండి ద్వాదశిం
4గంతుగరుండు లోకములఁ గాచుటకై యుదయించె వాసరా
భ్యంతరవేళ⁵న య్యభిజి దాహ్వాయలగ్నమునం గృహమతిక్.

ఉ. అప్పుడు విష్ణుగంటిదొర లందఱు సం దరుణాజ్ఞనేత్రముల్
కప్పు మెఱుంగుగాత్రమును గల్గిన యమ్మునిపట్టి పొట్టిచూ
పొప్పఁగఁ బుట్టినట్టి పురుషోత్తముఁగాఁగఁ దలంచి సన్నతుల్
చొప్పడఁ దొంటి డెప్పరపుఁ జొప్పడఁగెం దమకంచుబ్రీతులై

119

క. ఆనతి యొసఁగిన గతి మన

పై నతికృప నవతరించె భగవంతుఁ డటం

1. వేగము పురుడు వచ్చునట్టి యుపాయములు. 2. భాద్రపద. 3. శ్రవణ.
4. విష్ణువు. 5. నూర్గుండున్నరాశికి 4-వ లగ్నము.

చానతిపూర్వకముగఁ బెం

పై నతిరోధానశక్తి నరసిరి భక్తిన్.

120

క. ¹సుమనఃకాండంబుంగ నల

²సుమనఃకాండగురుఁ డదితి సూనుం డగుటన్.

³సుమనఃకాండంబులు మహీ

⁴సుమనఃకాండములవృష్టిశోభిలఁ జేసెన్.

121

గీ. జాతకర్మాఖ్యసంస్కార జాతకర్మ

శాలిఁ గావించె సుతఁ మునీ శాలిమాళి

వీత విచికిత్స యజ్ఞోపవీత మొనఁగి

నాభి కృంతనవిధివిధా నాభికాంక్ష.

122

క. అధిగతమనోరథుం డా

బుధమాన్యుఁడు శిశువుకుశలమునకై రక్షో

వృధదొలఁగఁగఁ బదిప్రొద్దులు

విధిగ ఫలీకరణహోమ విధియొనరించెన్.

123

సీ. ఉల్లిపొట్టావాలు నుముక రాఁజెడుపొగ

ల్లడపల పొదిగిల్లఁ గ్రమ్మకొనఁగ

గుమ్మంపుఁ బైవంకఁ గ్రుచ్చినపచ్చిభూ

తులసి మాబీరతోఁ గలసి వ్రేలఁ

1. మంచిమనస్సులు.

2. దేవతాగురుఁడు.

4. దేవతలు.

3. పుష్పవృష్టి.

భార్యద్వయమునందు వ్రాసినగోమయ
ప్రతిమ లస్పష్టాంగ భంగిఁ దోఁప
నిగువ పొంగింపు లెసఁగింపఁ బొసఁగిన
కటుగంధ మెల్లెడఁ గడలు కొనఁగఁ

తే. గీ. జమురు ముంచినెలింగించి సంజనిశిస
దృష్టిదీపాల వెలిమిడి తెట్టె లలరఁ
గాఁపు గూర్చిసతత్సూతికాగృహంబు
నాగ్రహంబున నేగ్రహం బావహించు.

124

మ. పదిరేలుం బదిలంబుగాఁ గడపి యా బహ్మణ్యుఁ డాబ్రహ్మఁగ
న్నదొరం బుత్తునిగాఁగఁ గంటి ననునానందంబు డెందంబునం
బొదల న్వామన సంజ్ఞ నామకరణంబుం జేసి యచ్చో సభా
సదు లాశీర్వాచనంబు లొక్కట సమంచద్రీతిఁ గావింపఁగన్.

ఉ. 1. ఆసతిమాళియందుఁ బను పద్దినయక్షత లీక్షితంబులై
భాసిత భాసమానగతి వార్షికవారిదమండలాంతరా
వాసములై కరం బచిర భావినవాంతుర రేఖఁ దాల్చి యెం
తే సొబ గొందు నమ్మెఱుఁగుఁ దీఁగెలదుంపలనంగ నయ్యెడన్.

సీ. నడికట్టు బిగియించిన చెఱంగు సరిక్రొత్త
చీరలో నందిట శిశువుఁ బొదివి

యాసాదమస్తకంబై న కొంబసుపుని
 గుల పచ్చిమేను సంకోచ పఱిచి
 యులసాంఘి విన్యాసముల పెద్దలున్నచ
 క్కటి కెల్లనల్ల న గడచినడచి
 మనుమని మీ చిన్ని మనుమని దీవింపుఁ
 డని వారలకు నాత్మ తనయుఁ జూపి

తే. గీ. భర్తయనుపదమాసాధ్వీ గాలసారైఁ
 బందిటఁ జరింప మునులు దేవతల తత్తులు
 నెత లడఁగెనింకననుచునమ్మతుల నతుల
 గతుల మన్నించి రామెన్నతులనుతుల.

127

క. అందలి విప్రుల మునిసం

క్రందనుఁ డందఱను విందు కై పిలిచి తగన్
 మందిరమున నాప్రా దైల
 మిం దనియఁగఁ జేసె నిష్ట మృష్టాన్నములన్.

128

మ. నెలలో నొక్క సువాసరంబునఁ బురంధ్రీశ్రేణి సంప్రీతి పా
 టిలఁ బిల్పించి కడంకమై నదితి పట్టి దొట్లలోఁ బెట్టి జో
 లలఁ బాడించి యుదంచనగ్రహణలీలాకౌతుకాచారము
 ల్వలయం గప్పకు మ్రొక్కి వాయనము లిప్పించె స్సమంచద్గతిన్

క. విప్రమణి నందనున క

న్నప్రాశన కేశఖండనముఖసుసంస్కా

రప్రక్రియలను గ్రమముగ

నప్రతిహతవిధి నొనర్చియులుచు నుండెన్.

130

చ. ¹ఉపసయనక్రియోచితవయోయుత్పత్తైః సుతః ఉష్ణటన్ ద్విజ
త్వపుసిరి సంఘటింపఁ దన పట్టి కీదే తగు ప్రాయ మంచుఁ గ
శ్యపుఁ డపు డాత్మ నెంచి స్రణ యావహమహా సహధర్మచారిణిం
దపసులనుం గనుంగొని మనంబునఁ గుంతలంపుఁ డెల్పెనన్. 131

క. వారందఱుఁ దనతో నను

వారం దఱుచుగ మనః ప్రీయం బని యుగి

కారము నెఱిగించిన నధి

కారమున ముహూర్తనిశ్చయం బొనరించెన్.

132

సీ. ద్రాక్షిభాతోత్తంభి తస్నిగ్ధసరశపూ

గప్రకాంక్షోచ్చప్రకాండజాల

మాశుతంతన్యమానాయతలాంగలీ

పత్రపరిచ్ఛదో పరితలంబు

సహసాగ్రధితచూత సాలజాతాచ్ఛిద్ర

చారుపల్లవజాత తోరణంబు

ఝడితిసంఘటితచంచద్దలాంచత్ఫల

స్తంభకరంభాప్రతి స్తంభమూల

1. వడుగుచేయుట.

తే. గీ. మగుచు నజ్జన్నిగ ట్టన్న యట్టి నట్టు
 సుట్టు దట్టంబుగాఁ గను పట్టె వేగ
 మహానిమాణవకాకల్ప మానమైన

¹కాయనూనంబు శుభసూచకముగ నవుడు.

133

సీ. తత్రత్యఘనతపో ధనజనాకారణా

కారణవ్యగ్ర సంచారపరులు

జలసమిత్కుశ ఫలాక్షత వేదిపీఠాది

కద్రవ్యసంధాన కరణపరులు

శౌకాజ్యదధిపయ శ్శర్కరాముఖిమహా

నసయోగ్యవస్తుసన్నహనపరులు

ప్రాంతాశ్రమాగత బ్రాహ్మణౌఘస్వాగ

తప్రశ్నముఖ్యసత్కరణపరులు

తే. గీ. నగుచు నమ్మని రాజశిష్యప్రశిష్య

లఖిలనిర్వాహకులుఁ దారయై చరించి

రవుడు గురుకుల మరయ విద్యార్థికోటి

కాత్మగృహనిర్విశేషభావ్యంబు గాఁడె.

134

సీ. శిర సంఠె నొకనువాసిని నెన్నుదుట శోభ

నంపుబా ట్టిడి దీవనల నొసంగి

నలుగ గిడె నొకవహుతిలకంబు గాధామ
 లకముతోఁ బనువు మేళన మొనర్చి
 చిక్కు వాఱక యుండ నొక్కసీమంత్రిని
 యటకలివెట్టెఁ బాయలుగ దువ్వి
 జలకంబు లాడించెఁ గలశెంబులను ముంచి
 యొక్కపురంఁద్రె ¹కవోష్ణవారి

తే. గీ. నొకకుటుంబిని ప్రాంశుపీఠికను నిల్పి
 వలిపె నీర్కావి మహుగు నోవతి చెఱంగు
 చమిరి మైతడి యొత్తి ²కై శ్యంబుఁ దుడిచి
 కొన ముడిఘటిగఁచెనమాన్యనితనయమణికి

135

చ. తిలకముఁ దిద్దె నెన్నుదుటఁ దీరిచెఁ గాటుక లోచనంబులన్
 లలి నిడెఁ జుక్కఁ జెక్కిటను లాక్షఁ బదంబులయందుఁ బూసె మై
 గలప మలందెఁ బూసరులఁ గంధర వైచెను బచ్చగోఁచియున్
 మొలఁ గదియించె నొక్కసతి పొందుగ నమ్మనిపట్టి కంఠటన్. 136

ఉ. ఆ ముని దంపతు ల్దగ కనహర్మ్యఖమందుఁ గృతాభిషేకులై
⁴తౌమవసానులై ప్రవిల సత్తిలకాళికులై సుగంధచ
 ర్పామహితాంగులై సుతుకరమ్ములఁ దమ్ములము స్థలంబులు
 న్నేమ మెల్పరఁగా నునిచి నిల్పిరి పందిట వేది ముందటన్. 137

1. పెచ్చని నీరు.

2. కొప్పు.

3. ప్రొద్దున.

4. తెల్లనిపట్టు బట్టలు కట్టుకొన్నవారై.

సీ. సఫలతాంబూలహస్తద్వయంబుగ సభా
 యై నమ యంచు సభ్యానుమతిని
 బ్రార్థింపఁగా వా రయంముహూర్తస్సము
 హూర్తోస్తటంచుఁ బీఠోపవేశ
 మున కియ్యకొనఁగఁదాంబూలఫలములు ¹బు
 రోధచే నుంచి పుత్రుఁడును బత్ని
 వరుస సవ్యంబుగా వసియింపఁ గూర్చుండి
 యాచమనత్రయం బాచరించి

తే. గీ. యతఁడు విఘ్నేశపూజపుణ్యాహవాచ
 నములఁ గావించి యుపనయనక్రియార్థ
 మంత్రసంకల్ప మొనరించియాత్మజునకుఁ
 బసుపుఁ బ్రాల్నించి యుంపించెఁ బంచశిఖలు

138

గీ. అతఁడు పునశ్శుభోదకస్నాతుఁ డైన
 సుతుని దగ సంభృతబ్రహ్మ సూత్రుఁడేసి
 యంకురార్పణ మొనరించి యటుల సకల
 నాందిముఖకృత్యసంవిధానములఁ దీర్చి

139

గీ. బ్రహ్మచారులఁ బూజించి స్వసుతువారి
 పంక్తి గూర్చుండఁబెట్టి యవ్వరతపస్వి

యర్థనిర్వర్తితాభ్యవహారుడైన
వాని లేవంగ నెత్తె సత్వరముగాఁగ.

140

మ. ఉచితాచారముగాఁ బురోధయును దానినుచ్చావచాశీర్వచో
రచనాసంభ్రములై సదస్యులగు సర్వబ్రాహ్మణగ్రామణుల్
ప్రచురప్రక్రియనానతీసుతునకున్ బ్రహ్మోపదేశంబు మా
నిచయాధీశుఁ డొనర్చె ³దజ్జ సుమనో సిర్ణీత లగ్నంబునన్, 141

గీ. అంత నాతఁడు మాంజిక్యష్టాజనంబు
పసుపుగోచియు దండంబుఁ బంచశిఖలుఁ
దనర జనయిత్రియొద్దఁ బ్రాథమికభిక్ష
గొని పిదపఁ గైనియె భిక్ష జనకునొద్ద.

143

క. మహాదాశీర్వచనధ్వని
ముహూర్తక్తధాన్తు వాదముగ ముగియు మహా
మహులగు నార్యులకు ద్విజో
ద్వహుఁ డతఁ డప్పడు ఫలప్రదానములొసఁగె

ఉ. మున్నుగఁ దామె కైకొన సముత్సుకులయ్యును వారిలోన వా
ర్మున్నుగ మీరు కొండు మఱి మున్నుగ మీరలె కైకొనుండటం
చు న్నిజము న్వలెం బ్రియముఁ జూపుచు సభ్యులొకింతవంతు పో
కున్న నొసంగి రన్యముని కొక్కని కగ్రఫలప్రదానమున్. 144

సీ. స్నాతాగతోప విప్రస్వస్తి వాచనో
 త్సుకబుభుక్షుద్విజస్తోమపంక్తి
 యాస్తీర్యమాణాతివిస్తీర్ణ సాగ్రాంశు
 మత్ఫలాతరుద¹ శామత్ర వటువు
 పాత్రాభిఘారాది పరివేషణనియుక్త
 సాత్త్వికాచార విచ్ఛాత్రగణము
 తారతమ్యగృహీత తాంబూల దక్షిణా
 ప్రతినివృత్తోత్తమ బ్రాహ్మణంబు

తే. గీ. సగుచుఁగనుపట్టె మధ్యాహ్న మందు మహాని
 భోజనావాసకాయమానాజిరంబు
 బాంధవాతిథివి ప్రసంబాధకలన
 వలన మిక్కిలి గన్నులపండు వగుచు.

145

సీ. పుచ్చకొన్న వితోడిబుడుతల కిడి వెండి
 యును దమ కంచుగై కొనెడు వారు
 బాల్యంబునుండి యభ్యాసంబు లేదంచుఁ
 గొని వేటొకనిచేత నునుచు వారుఁ
 గడులేత వివి యంచు విడిచి పల్లెరమందు
 ముదురు ప్రక్కలకునై వెదకు వారుఁ
 గనటు వోవంగఁ బోకలు సున్నముడికింప
 నెసటఁబోసి రటరచునెంచు వారు

తే. గీ. నై ¹యనాహూతజానపదాతిపూత
 నైష్ఠికశ్రోత్రియబ్రాహ్మణప్రవరులు
 ఏటికాదాతల కొకింత విసువ్వు జేసి
 రంత నొకకొంతవడిఁ జత్వరాంతరమున 146

క. తద్వాసరాంతమున న
 వ్విద్వత్కులశేఖరుండు విశ్రుత శాస్త్రః
 ద్యద్విధిసంధ్యావందన
 సద్విధము నుపక్రమించె స్వతనూజనకున్. 147

చ. ఘనమతి నాతఁ డాభ్యుదయికంబుఁగ మూఁడవనాఁడు కూర్మినం
 దనునకుఁ గల్గిమీఱఁగ సదస్యులనెల్లర గారవించి దీ
 వన లొనరింపఁ జేసి మణివస్త్రసువర్ణవిభూషణాదులం
 దనిపెఁ దపోధను ల్దలఁచినం గొదయే వివిధార్థసిద్ధికిన్. 148

క. ఘనమతి నాలవనాఁ డ
 మ్మునిపతి తన తనయునకును మునుకొని మేధా
 జననం బొనరిచి బంధుల
 ననిపెఁ దగ బహూకరించి యనుపమ గరిమన్. 149

క, ఈవడువున నమ్మునిపతి
 యావడుగు ద్విజత్వ మొందియభివృద్ధి గనం
 గా విధిగ నుపాకర్మము
 గావించెం ²గోవిదప్రకాండ యుత్తుండై. 150

క. ఆవెంట వలుపు మదిసం

భావించి గురూపదేశమాత్రసవినయుం

డై వేదశాస్త్రముఖనా

నావిధ్యాగ్రహణధారణప్రౌఢిఁ గనెన్.

151

సీ. గురుజనంబులకంటె గుఱిగాంగఁ బూర్వప్ర

బోధుండై తత్పదంబులకు మొక్కి

కల్యకాలోచితకరణీయములఁ దీర్చు

కొని పూర్వపాఠచింతన మొనర్చి

పఠనీయపాఠార్పదతి యోజించు

కొని సహాధ్యాయులఁగూడి యేగి

ఫలసమిక్తుశజలంబులు దెచ్చి యర్పించి

జపదేవపూజానసరములందుఁ

తే. గీ. దఱి నిరీక్షించి యుండి తత్పరిసమాప్తిఁ

గ్రమము మీఱంగఁ బూర్వపాఠములఁ జదిప

నియతి భుజియించి తగుగోష్ఠి నెఱపి పవలు

రేయి గురువులపిదప నిద్రించు నతఁడు.

152

క. ¹కలశభవప్రతిపాదిత

కలంబకార్చుకనిషంగకరవాలకరా

ఖలదూషణ ఖరముఖదు

ర లితగుణాకరనిశాచరప్రశమకరా.

153

శా. ¹ ఛత్రగ్రాహిక దూర్మితార్థమణ చంచచ్చామరగ్రాహిక
 చ్చత్రుధ్వంసక కైకయితనుభవాద్వాప్సోవిదద్వృతజి
 త్పత్రా సభ్యదగాటభల్లకమశీపారాణికత్పావనీ
 మిత్రాద్దాశకులేశ రాజ్యపదలక్ష్మీహూర్వహత్పాదుకా. 154

సర్వో. శ్రీవిదేహక్షమాభృత్కమాభీధవా
 పావమానిప్రకృప్తస్వనామస్తవా
 రావణైశ్వర్యనిర్వాపణప్రాభవా
 భావనాతీతదివ్యప్రభా గౌరవా. 155

—*:: గద్యము. ::*—

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిధ్య కౌండిన్యగోత్ర
 ఓమితదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికి శానిధిసీతారామశాస్త్రి పాత్ర
 వేంకట కృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిధానాంతరి వేంకట కృష్ణ
 శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
 విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
 బైన మహేంద్రవిజయం బను ప్రబంధంబు
 సంధుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ సీతారామాయము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రామ .

శ్రీ మ హేంద్రవిజయము

పంచమాశ్వాసము .

శ్రీరమ్యవిక్రమక్రమ

కారుణ్యగభీరతాదికల్యాణగుణా

ధార సుధారసధారో

దారవ్యాహర¹దశశతాంగకుమారా.

1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమాని

మణులఁ దిలకించి రోమహర్షణనుతుండు

రహివచింపఁ నొడంగెను రాజభవన

చత్వరస్వనదానక స్వానపటిమ.

2

క. అత్తటి బలి²పలభుక్కుల

సత్తముఁ డుత్తమయశుండు స్వారాజ్యశ్రీ

మత్త తన కెడయకుండ న

మత్తత నొకక్రతువుఁ జేయు మతి నలనియతిన్.

3

మ. ధరణీమండలి కేగుడెంచి ఖగనాథత్వోధరప్రాంతమం

దరయ న్యోజనయుగ్మదూరమున వింధ్యాద్రిసప్తత్రోడరా
 ట్సరిదభ్యర్ణమున జ్వగత్రితయపూజ్యం బైనబ్రహ్మేశ్వర
 స్ఫురితక్షేత్రము చెంత సంతతసువస్తుశ్లాఘ్యదేశంబునన్. 4

క. వాటముగా నాతఁడు క్రతు

వాటముఁ గావింపఁ జేసెఁ బ్రాగ్భ్యంశగయా
 పాటికనవేదీపరి
 పాటికనదనఘగర్భపదశాలముగాన్. 5

క. ఆతఁడు క్రతువం దీశ

ప్రీతిగ భువనైకవినుత రీతిగ విలస
 ద్భూతిగ సకలేష్టదవి
 ఖ్యాతిగఁ జేయంగఁ బూని యారంభమునన్. 6

గీ. సన్నిధికిఁ బిల్చి సేవితోశనుల సర్వ

మునిసముత్కరదుర్ద ¹శాశనుల విప్ర

సాధుసజ్జనతాశిరోశనుల బంధు

సచివ భటముఖ్య మానుషాశనులఁ జూచి. 7

గీ. సాత్త్వికత మీఱ లోకైకసమ్మతముగఁ

జేయుజన్మంబునకు ఫలసిద్ధి గలుగుఁ

గానమిరెల్లరను సహకారు లగుట

వలయుఁ గావున నాపల్కుపల్కు వినుఁడు.

8

క. దనుజులు మీరయ్యును ¹భవ

దనుజులు మనుజు లని సత్ప్రియంబునఁ జూడుం

డనిశముఁ దాలిమి గూడుం

డనిశముదాళిమిళితాత్ములగుచునృతియున్.

9

చ. మనుజుల గారవింపుఁడు సమర్చ లొనర్పుఁడు విప్రకోటికిన్

మునులకు భక్తియుక్తిఁ దగుపూజలుఁ జేయుఁ డభీష్టనస్తువు

ల్దనియఁగ యాచకావళి కుదారతమీఱఁగ నిండు నిండుమ

న్నన లొనరింపుఁ డింపు మదినాటఁగ నాటగఁ జూడ కర్మలిన్.

చ. అని నియమించి మించిన ప్రయత్నమునం గ్రతుయోగ్యవస్తువుల్

ఘనముగఁ గూర్చి ఋత్విజులఁగావ్యనియుక్తుల భక్తియుక్తిచే

ననుమతుఁడై వరించి యొక యర్హముహూర్తమునందు దీక్షఁ బూ

ని నియతి మీఱఁగాఁ గడఁగి నిశ్చలనిష్ఠఁ బ్రవిష్టశాలుఁడై.

11

గీ. నిలిపెఁబూర్వోత్త ²రారణులలవరించి

నిర్మథితవహ్ని యగుచు సన్నియతియుక్తిఁ

గని పరిస్థిర్ల మగు వేది గార్హపత్య

దక్షిణాహవనీయము ల్దగ నతండు.

12

సీ. బ్రహ్మసమ్యగ్రితి వహ్నులఁ బ్రణవింపఁ
జేసి క్రియ ల్పరిశ్రీంచుచుండ
నధ్వర్యుఁ డొక్కట నర్హత న్నంతప్ర
యోగసామీచీన్య యుక్తిఁ దనర
నుద్ధాత సామగానోద్యత్ప్రగల్భ తా
విస్ఫుర్తి నీశ్వర ప్రీతిఁ జేయ
హోత సద్వ్యాహృతి ఖ్యాతివైశారద్య
లీలఁ దత్తత్త్రియ లైలుపుచుండ

తే. గీ. మఱియుఁదక్కినవార లేమఱక తాము
నెఱపుకృత్యంబులత్యంత నియతినలుప
సారిది వింధ్యావలీదేవి సోమిదమ్మ
గొలువ బలి యజ్ఞ దీక్షఁ గైకొని చెలంగె.

13

ఉ. అప్పుడు సర్వదేశసముపాగతులైన మును ల్నదస్యై
యొప్పుగ నెప్పు డేక్రియ ప్రయోగ మొనర్పఁగ నర్హమప్పుడా
చొప్పున నవ్విధు ల్నడపుచు న్యజమానుని బ్రత్యవాయము
ల్చొప్పుడకుండఁగా నరయుచు న్నెఱవేర్చిరి జన్న మంతయున్. 14

ఉ. వచ్చినవారి నెల్లను గృపం దనివారఁగఁ దా నవారిగా
నిచ్చును దానవారి కడు హెచ్చఁగ నిచ్చులు మెచ్చి యిచ్చు న

ముచ్చట లచ్చ టచ్చట గుబుల్కొన బల్కొనియాటమీఱఁగా
 1దచ్చికడ ల్గడల్కొనియె దాతలచేతలు భ్యాతము ల్గదా. 15

1. ఆవార్త కశ్యపర్షిత

పోవన 2నేదిష్ఠ దేశమున వ్యాపింపం

గా విని యా మునితనయుం

డౌవామనయూర్తి యిట్టు లాత్మిక దలంచెన్.

16

—: వాసుని మూర్తి బలియజ్ఞశాలకుఁ బోవుట :—

2. దానవారి కడు నైచ్చు దా నవారి

గాఁగ మెచ్చుచు నిచ్చున స్థానగన్న

క్షితిజనశ్రుతి నా కుపశ్రుతిగఁ దోచెఁ

గాన నిపుడే నచటి కేగ నొనటంచు

17

ఉ. అచ్చపుబూదిరేకలు మృగాజన మక్షసరంబు మాంజయుం

బచ్చనిగోచియుం గొడుగుఁ బావలు జందెము గిండి దండము

నర్మచ్చికచూపులుం జనుపు మాటలు గాటపుఁ దేజు నొప్పుఁగా

నెచ్చట యజ్ఞవాట మట కేగె జను ల్గడువెంతఁ జూడఁగన్. 18

క. దౌదవ్యుల నాతనిఁ గని

యాదిత్యుండ యగు నీతఁ డని తత్రత్యుల్

సాదర మేదుర మోదర

సోదయహృదయులయి చూచుచుండఁగ నటకున్.

19

- గీ. అరిగి యెఱిగినవారి నెట్టట్టలచటి
వారి నందఱ నందంద వావివరుస
లొనర నొగిఁ బల్కురించుచుఁ గునుఁ ప నఱలు
గుజ్జతనపు నొడ ల్కుద్దుగులుక నతఁడు 20
- క. తగబ్రహ్మగాంచెఁ దొలుతొలు
తఁ గనుంగొనె నంత సముచితగతిగ నుద్దా
తఁ గడుస్భక్తి నరసె హా
తఁ గనియె నంతనవిధేయతగ నధ్వర్యుఁ. 21
- సీ. చతురత బ్రాహ్మణాచ్చంసిఁ బ్రశంసించి
ప్రస్తోతఁ బ్రస్తుతిఁ గు స్తురించి
మైత్రావరుణుని సన్నైత్రిఁ బేర్కొని ప్రతి
స్థాతను వినుతించి పోతఁబొగడి
ప్రతిహర్తఁ గీర్తించి ప్రౌఢినచ్చావాకు
గణుతించి నేషను గారవించి
యాగ్నీధ్రుఁజెల్కిఁగొండాడి సుబ్రహ్మణ్యు
మెచ్చిగ్రావస్తును హెచ్చరించి
- తే. గీ. యెలమినున్నేత మన్నించి యింపుసొంపుఁ
జనువుననువును దగసభాసదులఁ గలసి
తనదుదర్శన మెపుడెప్పుడని మనంబు
నందు యజమానుఁడభిలాష మొందమెలఁ గె.

క. శ్రౌతవిధి సంప్రదాయము

నీతనికడఁ దెలియవలయు నెల్లర మనుచుకొ

బ్రీతిగ నచటి ¹సభాస

ద్వ్యాతము హర్షింప నతఁడు వర్తించు నెడక.

23

క. చనవరులు పుణ్యజనవరుఁ

గని యిట్లని తెలిపి రిటకు ఘనుడొకఁ డేతెం

చెను వానిఁ జూడఁగాఁ దగు

ననఘా యబ్బురము తొర యాతని చెయ్యుల్

24

గీ. వామన యనఁజూచు ²వామనయనఁ జూడఁ

డేమి నియతియొక్కో యామిటారి

వడుగుకడుఁగుయు క్తి నడుగుయు వ్రలసభ

జుడుగుజుడుగునడుచునుడుగుననుడు.

25

ఉ. యాగము బాగుగా నెఱపి యాజకరాజి కతండు దక్షిణా

భాగములన్ యధార్హముగఁ బంచి యొసంగి యెసంగుపేర్చి న

భ్యాగతసభ్యరాజుల నుదారతఁ దప్పఁ గడంగి మున్నుగా

నీగి కితండె పాత్ర మని యెంచి వలుం దిలకించు వేడుకన్

26

క. అబ్బలి యబ్బలికరుండె

యబ్బలి కెదు రరిగి యెఱుగి యాస్ఫురణకు లో

సమంతా మందే తదర్థములు

సమంతా మందెరిముసా ఓహర్మిము సుహర్.

27

గీ. అనుచుభావించి యమృతహాస్యసేవనము

దేశనామములు బ్రత్యువామధేయములను

సతసినామములు 'దేలియను' మతరే దీర్ఘచి

వినయమెనయంగ సేట్లసి సేర్పవించె.

28

క. ఎవ్వసుధ నిండుచా ర్చి

లెవ్వట మీ తల్లిదండ్రు లెవ్వడినామం

బ్రవామదేవుడెవో గా

కవ్వారిజభవుడెవో మహాత్మా! తెలుపవే.

29

క. అచ విస యెలన వ్యాలయంగ

నను నను నీవడిగినట్టి యర్థమునకు నే

మని చెప్పదు నుత్తర మై

నను విను కలయర్థము న్విస న్విలలేసెన్.

30

గీ. ఇన్ని వసుధలు గలవె యాయున్నవసుధ

యెల్ల నాయదిగాదె నా తల్లిదండ్రు

లెవ్వరంటివి వినుము దేవేంద్రముఖుల

,కెల్లరకు నెవ్వరో నాకు నెన్నవారె.

31

గీ. ఆత్మ దేహాదులనమప్తీయాకృతియగు
నామమనఃగల్పితమగు సంజ్ఞకద దాని
కెవ్వ రేకతమున నెట్లు లేర్పరించు
కొనెన నారీతి విభాస్తిఁ దసరఁబేరు.

32

చ. అనవుడుఁ గొంటికంటె వినయం బెనయంగఁ దనంతఁ దానె యి
ట్లనియె మహీయజ్ఞఫల మంతయు నెంతయు నీన యాదు వ
చ్చినపని యాసతిమ్ము కృపచే 'నుపచేళిమ మకాను దాన నా
ఘనతరభాగ భేయము జగద్వినుతప్రతిభాతిభాసురా.

33

ఉ. నావిసి నాపిసశ్చయము సమ్మ నిజమ్ముగ నీదుపట్ల లో
కావళి కావళిం గెడపు నట్టిడ ఎంచు నిజేష్ట దేవతా
భావన భావనమ్రత సపర్యల నార్యుల కెల్ల నెల్లడ
న్నీ విల నీవి లత్యము గణింప కొనరెచ్చెద వంచునుం జుమీ.

34

క. నావచ్చినపనిఁ దెలియఁగ
భావించితి దాత కడకుఁ బ్రత్యర్థులు తృ
ష్ణాపశులై భువి నెందుల
కై వత్తురొ యెఱుంగ వే యుదారవిచారా.

35

క. నీవృత్తి యప్రతిగ్రహ
భావము సూచించు బలుకు వాక్కులను వినం

గా వాంఛం దెలుపు మనెదే
మో విను వినరించుం గిష్టమును దెల్లముగాక.

క. ఎన్నే సేదానములు కల

రన్నెట దాతకు ఫలంబు లబ్బును గొనువా

రన్నెట మేలు వడయిం

కొన్నియ గల విం మభయలకును శుభదయల్.

37

క. బహువిధదానములు ప్రతి

గ్రహమున కర్తములు గదనె కిన్యాసేద్యా

మహిదానము లను నివిహూం

డిహపరిసాధనములుం ¹ద్రయ్యాశమ్మతముల్.

38

క. అమ్మాంటిలోనఁ నొలుతటి

దిమ్మేనికి నొదన దెమ్మెయి నెండివడా

నమ్మగ్రహనాసఁగి రొజ్జలు

నెమ్మిన్నూడవదియొదవు నీవలన నెఱకె.

39

గీ. ఉన్న చోట నె కదలకయున్న నొప్పుఁ

గాని విశ్రాంతికిఁబునఁబు గదలుటకును

బుద్ధివొడమిన నొక్కింతభూమియాత్మ

వశమునం దుండివలదె యెవ్వనికై న.

40

చ. మది నలుల బాహులు చేసి తగు మూత్రము ధాత్రిని నిన్ను వేడ ని
 చెప్పెద వనునిన్ను నిచ్చటికిఁ జెచ్చెర వచ్చితి దానశూర! నా
 కదియును బాలు మాహావీరు లంతియె సొచ్చుకొలంది కోర్కెలే
 నొదవిన సంతసం బొడవకున్న నొకింతయుఁ జింతిలం జమి, 41

క. ఉన్నయది చేసిన వగ లె

కున్నది రా ముదము రాక యున్నను వగ పే

మున్నది వితిరిణగుణస

పన్నా! యెన్నఁగ సయక్రమం బిది కదవే.

42

చ. అని బలి యోసుయోగ్యమహమా! మహిమానుష వేషధారియై
 కన నగు నెద్దియో యొక జగద్వినుతంబగు దివ్యతేజమా
 దసి తలఁచె న్నినున్ సఫల మయ్యె గదయ్య మదీయజన్మ మె
 వ్వనిశిలభించు నీచరణ వారి శిరంబునఁ దాల్చు భాగ్యముల్. 43

గీ. అని సవినయోపచార వాక్యములఁ దెలిపి

యేనొసఁగువాఁడఁ గొనువాఁడ వీవు యజ్ఞ

వాట మిది తిఱి యనబృథావసర ముర్వి

దేయ మిటు గూడుకొనవలదే యటంచు.

44

క. శృంగారపు మణిపీఠియు

రంగారుమెఱుంగుపల్లెరము నుడకముతో

జంగారపు ¹భృంగారువు

నుం గొనిరా నంగనం గనుంగొని పనుపన్.

45

—|| బలి శుక్రవంశావళి ||—

ఉ. ఆరసి భార్గవుండు దను హధిపుతో నను నోబలీంద్ర యశా
రా! రసికుండ వౌదు తగునా యిటు చేయు ²బ్రతిశ్రుతింబు నె
వ్వారికి నెద్ది యెట్లడుగఁ బట్టు డటంచు నిడంగఁ జూతువే
కారణ మేమి యీతఁ డడుగం గనుకొంచెపునేల నిన్నిటాల్. 46

సీ. ఎవ్వసుధ నసిగతు నీవగుచు నడిగిన

నదియిదియని తెల్పు డయ్యె నిజము

తలిదండ్రు లెన్నో ³తెలుపుమం చడిగిన

నీరువారని నిరూపింపడయ్యె

నెయ్యది నీరామ మెఱిగింపవే యన్న

నాకృతియే తెల్పుననుచు బల్కె

నుపచారపద్ధతి సోముడవా బ్రహ్మ

నా యన్న నిర్వర నగుదు ననియె

తే. గీ. గపట వేషంబుగాఁదోచుఁ గాని నాకు

నిక్కమునకు నితండు ³వనీపకుండు

గాఢానుమఁ గోఁచెఁ గరికింపఁ గారణంబు

లిన్నెదోకాపు మఱియెనెన్నెనె గలవు.

47

క. దేసతిలకుఁ శ్రావుకదా

గోవిందూ డతఁడు చూయుకు న్మృత్యుంబౌ

శ్రావుకదా మును శాపముఁ

బోవేడిన వ్రణ కతసెమును తెలిపె గదా.

48

క. ఈ నలునకు దానత్రయ

మే నర మఁట యందు వివ్వ నిడి రఁట యెజ్జల్

గానలె నఁట భూదాన వ

హా విల దఁట ¹ధారసంగ్రహక్షియ తనకున్.

49

క. అమృహియుఁ బదత్రయమా

త్ర మ్మఁట కావలయుఁ దనకు దానివలనఁ గ

ర్జమేమున్నదొ చూమా

త్రమునకును స్వత్వ మెల్లరికుఁ గలదు కదే.

50

ఉ. వంచకు లిట్టివారలె ప్రపంచమునం దను దై నకర్త మొ

క్కించుకయైనఁ బైకి వెలియింపక నిస్సహ వృత్తిఁ జూపుచుం

బించి స్వకార్యసిద్ధి తుదముట్టెడు నంతకు నెంతయైన న

మ్మించి భ్రమింపఁజూతురు సుమీ యడియానపుటాన గొల్పుచున్.

ఉ. ఏమైయి విశ్వసింపఁ దగ దీతని బ్రాహ్మణులన్న హాసె ను
 గమ్మనఁ బ్రహ్మచారులనఁగా విను దేవహితా⁹ యాట నీ
 రిమ్ముగ నిమ్ముఁ జేరి మన కెగ్గుఁ దలంపక లగ్గుఁ గూర్చుచె
 నమ్ముగ రాదుగా రిపుజనమ్ముల పక్షములోని వారలకు. 52

గీ. ¹త్రిదివమును బాసినది మొదల్దివిజులెల్ల
 మందరాద్రిని గొన్నాళ్లు మనలిజలధి
 తీరమునందునఁ గొన్నాళ్లు దిరిగి గారు
 డాద్రీ గొన్నాళ్లు చరియించి రనుచు వింటి. 53

గీ. అం దదితితో²డ నపుడ కశ్యపుఁడు తపముఁ
 జేసెనట యామె దేవతా శ్రేణికిల్ల
 దల్లిగద యంత నొక యువ దంపతులకుఁ
 బుట్టెనట యొక్క మగవాఁడు పొట్టివాఁడు 54

క. అని మనగూఢచరు ల్గూ
 డి ననుం గని చెప్పినప్పటికి నేటికి నీ
 తని కింతవయసు రాదగుఁ
 గనుఁగొన నీతం డతండుగా నూహింతున్. 55

క. ²ప్రణిధుల వెన రంధ్రాన్వే
 పణమున కనిచితినిగాని శక్యముగాలే

దగుమాత్రమైన సమ్మది

మఃశిరక్తోఘ్నాది మంత్రమహిమమువలనన్ .

56

గీ. ఆత్మ మూతాపితృసమాహ్వయముల నడుగ

నెల్ల వేల్పుల తలిదండ్రులెవరో వారె

తనకుఁ దలిదండ్రులనుట తధ్యముగ నీతఁ

డదితికశ్యపులకు సుతుఁ డనుచుఁ దోచు

57

గీ. ధరణీయున్నదియంతయుఁది నెదెతాను

వామదేవుండ వారిజభవుఁడ నగుదు -

నావినంగను వారిజనాభుఁ డితఁడు

మువ్వరక భేద మనికదా మునిమతింబు

58

క. మండరగిరిబృందారకు

లందఱు మంతన మొనర్చి యుంబుధితీరం

బందున గోవిందుని శర

ణొందఁగఁ గ్రందుకొని రంచ నూహింపఁదగున్ .

59

క. అందున గోవిందుఁడు కృప

కందళితముగాఁగ నదితికశ్యపులకుఁ దా

నందనుఁడై గరుడాచల

మం దుదయము నొందియుండు నని తలఁపనగున్ .

60

క. యువదంపతులనుటకు హే

శువు వారు పురాణదంపతులైయైన హనో

భవగురు డుదరగురు డగుటకు

ననయాననలీలఁ దాల్చినందాల్చినగున్.

61

మ. అనినన్ గానన చిత్రవర్తి సజవంశాచార్యు నీక్షించి యి

ట్లను నోదైత్యకులానన ప్రవణశీలా ! మేలు నీప్రజ్ఞ యె

తని వర్ణింతును నాదు నిశ్చయము నట్లెఱిగిము నే నివ్వటం

గనినంత వ్హరు నంతవాఁ డనుచు వేడ్క జెందె నాడెందమున్.

క. హరునంతవాఁడు హరియగు

హరియగుతటివాఁడు హరుఁడు హరిహరతుల్యుం

డరవిదభవుం డీము

గు రభిన్నులొ సములొ తెలిసికొన నాతరమే.

63

మ. నరమాత్రుండును నన్ను వేడినది యున్నగ గ్రన్నున న్నన్ననం

బరితోపించుచు లేదునా కిటుట్టకై బాల్యంబునందుండి పూ

న్కి రహిగా దాల్చిన నాకు నియ్యెడను లక్ష్మీజాన్వయనట్టి శ్రీ

హరి యీతం డగునేని నాదయినభాగ్యం బెన్న నింతతయే. 64

క. పరమాద్భుతగరిను న్ము

న్నరుకరుణ న్మత్పితామహునిఁ బ్రోచిన శ్రీ

లిసవాసి సిరులు నాడా

మిని మిసమిస లగుఁ జామి యమేయశర్మితా.

70

క. శైందమునం దింపొందఁగ

నిందుకిరీటునఁగఁ దలఁచి హితకామునకా

నందము ముందుగఁ గూరిచి

యెందఱి కేమిడినఁ బెదప నిడఁదగుఁ బతికిన్.

71

క. శ్రీతుని విడనాడి యభ్య

గతునకు ముని కిడిన శలము గలదే వలదే

శ్రీతిహితభుజివ్యజనతా

మతిమద్భటబంధుతాభి మానము పతికిన్.

72

ఉ. వచ్చినవాఁడుఁ పుచ్చికొని వచ్చినదారి నె పోవఁ జూచుఁగా

కిచ్చటి హాని వృద్ధులకు నిచ్చఁ గలంగునె లోఁ జెలంగునే

యెచ్చటి ముచ్చట ల్పరుల కిచ్చిన నేమి శలాబు నాదు ప

ల్కచ్చపురీతి దీని వినుమా కనుమా నను మాన్యదృష్టిచేన్.

73

క. ఏగూపంబున నై నఁ బు

నారాజ్యప్రాప్తి కలసునాశీరుఁడు దు

స్పృరంభము లొనరించును

మారుతన ప్రకజనిక్రమం బెఱుంగ వొకో.

74

క. వారిపయిఁ గినిణ గలఁ డను

రారి యతఁ డిప్పు డిట్లు ¹ప్రహస్వాకృతితోఁ

జేరె నినుఁ గపటచృత్తి

దా గూఢిగ నమ్ము నమ్ము నమ్ము మదుక్కిన్.

75

క. పలికి నెలయింప కుండిసఁ

గులదేశిక యంతకంఠెఁ గొల దేహి కిలం

గలదే మొక్కెద నికమా

ర్వటుకంగా నలదు నలదు నల దించుకయున్.

76

క. అనుటయు శుక్రుఁ డొకించుక

యును దాజేయునది లేక యుస్సురటంచుం

జనె నచ్చోటు వాసి వసి

చునె తన నుడి సాగనట్టి చో ఘనుఁడెందున్.

77

క. తా నెంతటి బల్లియైన

గానీ తన కవిహితోక్తి గడునగ దగునే

మానగ డవుఁ డాతఁడు తన

పూనిక²భవితన్యతావిమోహితుఁ డగుటన్.

78

ప. చని వింధ్యానో యంతలోన మణిభాస్వత్ప్రీతిఁ దోయంబు నిం

చిన భృంగారవుఁ బల్లెరంబుఁ గొనిరాఁ జేఁబూని యాతండు స

1. చిన్నరూపముతో.

2. ముందు ఏమిచేయుటకుతోచనివాడు.

లిసవాసి సిరులు నాడా

మిని మిసమిస లగుఁ జమి యమేయశర్మితా.

70

క. శైందమునం దింపొందఁగ

నిందుకిరీటునఁగఁ దలఁచి హితకామునకా

నందము ముందుగఁ గూరిచి

యెందఱి కేమిడినఁ బెదప నిడఁదగుఁ బతికిన్.

71

క. శ్రీతుని విడనాడి యభ్య

గతునకు ముని కిడిన శలము గలదే వలదే

శ్రీతిహితభుజివ్యజనతా

మతిమద్భటబంధుతాభి మానము పతికిన్.

72

ఉ. వచ్చినవాఁడుఁ పుచ్చికొని వచ్చినదారి నె పోవఁ జూచుఁగా

కిచ్చటి హాని వృద్ధులకు నిచ్చఁ గలంగునె లోఁ జెలంగునే

యెచ్చటి ముచ్చట ల్పరుల కిచ్చిన నేమి శలాబు నాదు ప

ల్కచ్చపురీతి దీని వినుమా కనుమా నను మాన్యదృష్టిచేన్.

73

క. ఏగూపంబున నై నఁ బు

నారాజ్యప్రాప్తి కలసునాశీరుఁడు దు

స్పృరంభము లొనరించును

మారుతన ప్రకజనిక్రమం బెఱుంగ వొకో.

74

గీ. ఏమి చెప్పనచ్చు నామెయి శుక్రవారము
సామి హితము గోర “చావుదప్ప
కన్నులొట్టయ్యె” సన్నసామెతకుడా
మూల మగుచు నొక్క మూలనొదిగె.

84

క. గురువును ముత్రియు స్వప్రియ
నిరతుడగు నగువాని స్థితి నిరసించినచో
నొరుమాట సరకు సేయునె
నిరంకుశు లధీశ్వరు ల్గణించుచె హితాలన్.

85

గీ. అప్పు డందఱు నామి లనుదించుచూచు
నంతలో నాతఁ డిల్లాలినరచు నామె
పాణిభృంగాయపు నొకింతవంచునంత
జలజల జలంబుధారగా జూడఁగాంచి.

86

క. సాక్షతముగ నయ్యదకము
నక్షయ్యం బగునటంచు నవ్వటచేతం
బ్రతేపించెను రక్ష
ధ్యమందు సద్భక్తి నీశ్వరార్పణ బుద్ధి.

87

శా. ధారాపూర్వముగా నొసంగిన మహిదానంబుఁ బ్రీతి న్బుధా
ధారార్థంబుఁ బ్రతిగ్రహించె వటుమూర్ధన్యంఘ వాఁ
డేరూపంబున నైన స్వీయుల భయో ద్భ్రుత్తి న్నివారింపగా
స్వార్థభక్తియ నిర్వహింపఁగ నదా యత్నించునే వాఁ డిలక.

88

క. ధారంగొసె దాతను మహా

ధారంజక ఫణితి ఫణితి దనియించి మహా

దారంబుగ రూపం గను

దారం బూనంగఁ గడింగె నతిఁ పుపుడు చడిన్.

89

చ. ధర నొగి నుద్గమించి విదితంబుగఁ జైవయి వ్యాప్తఁ జెంది బం

ధురగతి మిన్ను ముట్టెను గనుంగొనుచుండెను సంతలోన న

త్పరుషుని కీర్తివోలె నలపొట్టి వలుండు పలుప్రభావ వి

స్ఫురణము తేట తెల్లముగఁ జూపలు లచ్చెను మంచునట్లుగన్.

మ. తనసార్వత్రికభావముం దెలుప రోదశివ్రాట్లొడై మించి నా

మనదేవుం గని “దేవదేవ సకలమద్ర్యేష్టసుధాయకా

య! నమస్తే ఖలఘస్మరప్రశమితాన్యాయాయ! శుభ్యంసమో”

యని దేవర్షులు మంటఁ బేర్కొనిరి భక్త్యాయస్త్యులై యత్తఱిన్.

శా. శుక్రాదు ల్భయవిహ్వలాత్మై లగుచుం జూడం ద్వరాజంబరా

వక్రప్రక్రమలీలచేఁ జెరిగి విష్వగ్వాప్తదీప్తాంగుడై

శక్రప్రీతిగ విక్రమింపఁ జూడఁగెం జంచద్గతి న్ధారణ

చక్రం బంజరచక్రముం బదయగచ్ఛన్నంబుగా నీగతిన్.

92

క. మన్నొకపదమాత్రమ్మున

మిన్నొకపదమాత్ర నాక్రమించి వటుండె

యున్న పదమాత్రమునకో

యన్నా ! యేమందునన్న సప్పలి నలికెన్. 93

శా. దేవా ! తావక సేవకానళి నెంతే చూడఁగా చుర్లభం

దై వేదాంతశిరశిరీటతటవిన్యాసక్రీమూస్తేఞ్ఞ సం

భావింపం ది తాస్త్వియామాపు పయి మోపస్థించు నీకా పదం

బీవేశం గృహ నాచు మస్తకమునం దిచ్చారతి న్నిల్పవే. 94

మ. ఆనఁ దన్నస్త్వ కి దేశమందునఁ దృతీయంబౌ పదన్యాసము

బానరించె న్దవి దేవదుందుభిరవంబు ల్పుష్పవృష్ట ల్మృగ

ద్వనితాసర్తనము ల్బునిస్తుతలు గంధర్వాది గానంబులు

దనరంగా సతినినసాతలము నొందం జేయుచు న్నెల్లనన్. 95

క. ఆహారన మెనఁగఁగ మ

ర్యహారవరు ప్రసాతలాంతరిమున క

త్యాహితమతిఁ జని రాది

త్యాహితమతిహైన్య మిడుఁగదా యెవ్వరికిన్. 96

క. మూడవపద మట్లు లిడ ముద

మూడ వగ ల్మూడవడిఁగి యొగిబలితో శ్రీ

రాడవమానితగతిఁ గని

రాడవవికి నొక్కడైన రక్కసుఁడు వెఱన్. 97

చ. బలి గుణ శాలియే నికట వర్తులు దుర్లయమూర్తు లాటచే

నలవడె నిట్లు హస్త గత మైనచో కాటపుఁ గల్గి భాసి య

గ్గల మగు గానీ నొందుగ జగమున నెంతటి దోష్టవానిని
గలుగింక మానునే యగింక కిష్టము మిష్టముల జేరి వీసినన్. 98

సీ. వడిశపించుటయెదుర్వాసు డెడెడె గానీ
కృప నా నె తగె నొలంగుపడయ్యె
వజ్రదుర్జయుడెంచు లి వల్కెనేకాని.
కఱపు లిప్పటికిని గఱవడయ్యె
గురునివంచగ శుక్రుడు తలంచె నెకాని
యిదియిట్టులొనంచు నెంచడయ్యె
సురలదోలుటయో యాశరులు చూచిరికాని
తత్సృజకలంబుదలవరైరి.

తే. గీ. భావి యారీతి నుండ నెవ్వారు దాని
ద్రిప్పగల రప్పడేచొప్పదేవతలకు
జొప్పడియె నిప్పుడాచొప్పసోకులకును
గూడె దోడ్తోనతిట్టిన గ్రుద్దినిట్లు.

మ. బలిః బాతాశముః జేర్చి యాతని గృహద్వారంబునం దాను గా
వలి యుండ స్వర మిచ్చి యచ్చట సదాభాస్వద్గదాపాణియై
నిలిచె న్దాసులపాలిపాలనవిధి న్నిచోచ్చ భావంబులం
దలంపం డాహరి తత్పరస్పర విరోధం జెన్నం డెన్నం డెదన్. 100

తే. గీ. శ్రీహరికృపాకటాత్ విశేషమహిమ
నహిమరుచిర¹చిరునుషక్తి నమఃనాతి
ననమురీతి సేరీతిని వాసిఁ గాంచె
ద్రిదివ మెప్పటిగతి శ్రీసమృద్ధమగుచు.

104

ఉ. అప్పుడు విష్వక్సంతిగౌర లుదఱును దిన వెంటరా గురుం
దప్పురుషోత్తముం దరిసి యస్మదశేషితిసిద్ధి యయ్యె మా
యప్ప! భవత్కటాత్ మహిమాతీశయంబునఁ జేసి యిప్పు మే
మెప్పటిచొప్పు లొప్పు వసియింపగఁ జేయ నె స్వస్థులంబునన్.

క. పట్టం బింద్రున కింక నెనఁ
గట్టము స్వఃపట్టనాథి కారంబునకుం
బట్టిన పట్టనరంగఁ దుద
ముట్టినఁ గద పౌరుషంబు పురుషున కెందున్.

106

సీ. అదితికశ్యపుల కత్యంతంబునియతియై
నతుండౌచు వారియానతిని బడసి
1 హారంబునకు మహోదారంబుగా నంత
సకలోపచార పూజలనొనర్చి
భక్తిమై దారకేశ్వరలింగమాత్రికి
నమృతాభిషేకంబు లాచరించి
శాశ్వతసైర్యభా స్వద్వృత్తి నివసింప
శ్రీమహాలక్ష్మిఁ బ్రార్థించిపొగడి.

తే. గీ. యీవు సన్నాహ మొసరింపు మీ యటన్న
వెంటనే యింద్రుఁ డిన్నిగావించుకొనియె
బ్రహ్మబ్రహ్మర్షి యుక్తుడై వచ్చుటయ్యె
నఖిలసంభారములు సిద్ధ మయ్యె నయ్యె.

107

గీ. అనుచు శ్రీహరి నవ్వుచు నతనిఁ జూచి
యిట్లనియె నేకతంబున నింతపుట్టె
దాని నిపుడైన మరలింపఁ గానఁడయ్యె
నయ్యమరభర్తదాని కేమందునయ్యె.

108

మ. అని యాశ్రీహరి నల్క గీష్పతి మహాత్మా! చాలదే మున్నుచే
సిన లోపం బిపు డట్టులేల మరలం జేయుం బిడొజుండు పే
ర్కొని నద్భక్తిని దారకేశు నభిషిక్తుం జేయ సంప్రీతుడై
కనుపట్టెం బరమేశ్వరుం డెదుట శ్రీగౌరీ సమేతంబుగాఁ.

109

గీ. ప్రేమఁ దనమ్రమాల సాక్షాత్కరించినట్టి
పార్వతీపరమేశుల పాదములకు
భక్తిసాష్టాంగముగ మ్రొక్కి స్వకీప్రభుండు
స్వాపరాధంబునైరింపుఁ డనుచువేడ.

110

క. కరుణామతి నప్పరమే
శ్వరి యప్పరమేశ్వరుండు సంక్రందనుని

గరములను బొదివి యెత్తిరి

శరణార్థుల నుత్తమ వ్యసర్జింపరుగా.

111

గీ. అనుచు లేనంగ నెత్తి వారస్కదీయ
భక్తనిర్మాల్యములగౌరవం బెఱుంగ
కవమతియొనర్చితివి దాన ననుభవింపఁ
గలిగె నీకిట్టి ఘోరసంకటము లింద్ర.

112

గీ. అయిన దేమయ్యెనోభక్త మయ్యెగాని
యిప్పుడైననుదృశ్యమందించుకైన
నీశ్వరునికంటె భేదము చెంచఁ బోకు
దానశాస్త్రైశ్వర్యమొందంగఁగలవు.

113

గీ. వెసనొనర్పించుకొనుము త్రివిష్టపాధి
రాజ్యపట్టాభిషేకభద్రప్రయత్న
మచ్యుతానుజ్ఞమున్నుగా నంతదనుక
నిందె సాక్షాత్కరించి మే ముందు మింద్ర.

114

క. అని యయ్యాదిమదంపతు
లనుజ్ఞ నిడి నిలిచి రయ్య యచటనె నీవుం
జనుదెమ్మనినఁ ద్రివిక్రముఁ
డనుమోదముతోడ వెడలె నాకంబునకున్.

115

సీ. ప్రవితతప్రతిచత్వర¹ప్రతోఽఘోషధ
 కాదంభినిసాంద్ర²కాయమాన
 మాబద్ధపారిజాతాగపల్లవగుచ్చ
 తోరణాఖిలగృహ ద్వారముఖము
 ప్రోత్తంభితాష్టాపదోరులాంఛనవైజ
 యంతీలసద్వైజయంతపదము
 సహితాచ్చచింతామణీభద్రపీత ని
 ర్మలసుధర్మాస్థాన మండపంబు

తే. గీ. భావుకశ్రీప్రసాదవైరానితంబు
 చారునమ్యగలంకృతోచ్చైశ్రవంబు
 నగుచునపుడొప్పె నింద్రపట్టాభిషేక
 శుభవిభవసూచకస్ఫూర్తి సురపురంబు.

116

క. శ్రీమించురథము నిల్పె స
 చామరమును సద్వజంబు సచ్చత్రమునుం
 గా మెఱయంగ సరయగతి
 శ్రీమాతలి హరులఁ బూనిచి³హజారమునకా.

117

సీ. పరమపదోపాత్త విరజాసరిజ్జరీ
 శుంభదంభ⁴శ్చాతశుంభశుంభ

మీశకపర్దగం గాతై వలిన్యంత
 రర్ణఃప్రపూర్ణ సౌవర్ణ ఘటము
 నలినజకరకమండులుగర్భతలసంభృ
 తాపస్సురజ్జాత రూపకలశి
 త్రిజగన్నదీనద తీర్థాంబుపూరిత
 స్వచ్ఛజాంబూనద స్థాలికయును

తే. గీ. సప్తరత్నాకరాంతర సముపనీత
 పరమపావనజీవన పాత్రికయును
 బంచవిధసారతరుపల్ల వాంచితముగ
 నుంచెరాస్థానిగురునిశిష్యులు గడంగి.

118

క. అమరగవిదధిఘృతశ్రీ.

రములుం గల్పద్రుసుమ మరందము నమృతం
 బమరంగఁ బంచామృతముల
 సమకూర్చిరిమునులురత్న¹చషకంబులలోఁ.

119

చ. పరపుగ నేకనాదమయి పర్వి యఖిర్వసుపర్వదుందుభు
 ల్మారయఁగ నేకధారమయి మ్రొగ్గిమరుత్తరుపుష్పవర్షము
 ల్గురియఁగ నేకరేఖమయి కూడిసురీకరవల్లకీశ్రుతు
 ల్బైరయఁగ నేకపర్వమయి బేర్చెఁ ద్రివిష్టప మప్పు డెంతయుఁ.

శా. స్నాతాలంకృతవిగ్రహుండయు శచీనయు క్తుడై దిగ్వరా
 నీతుండై త్రిదివేశ్వరుండు సురమానిశ్రేణి దీవింపఁగా
 నేతెంచె బెరిమెన్ జయంతఁడు కరం బింపొప్పఁ గైదండ యీ
 మాతాపిత్రనువృత్తి నత్తటి సుధర్మామంటపాస్థానికిన్ . 121

గీ. అవును తమతమవాసగేహములనుండి
 వసజనంభవవామన వామదేవు
 లచటకే తెంచినమధిష్ఠిపార్వతీః
 లగుచు నిక నేలతడవు సేయంగననిన . 122

గీ. దేవరలయాజ్ఞయనుచు నద్ధిమఁడైన
 ధిమఁడు శచీయుతముగ నద్దివిజవరుని
 భద్రచింతామణిపీఠిపై వసింపఁ
 జేసి విఘ్నాధిపతిని బూకింపఁ జేసి . 123

మ. విధిపూర్వంబుగ నర్హకృత్యములఁ గావింపించి నానావిధౌ
 షధిసారంబుల సంభృతాఘలజగజ్జాలన్రవంతీవయో
 నిధిసీరంబుల నించినట్టికలశాసీకంబు నర్చించి వా
 గ ధిపత్రీపతిపార్వతీశ్వరులయాస్యంబు ల్విలాకించినన్ . 124

క. చూపులు కృపారసమునకుఁ
 బ్రాపులుగా నరసి లేచి వాసపుభద్ర
 శ్రీపీఠంబున కెదుట న
 మీపంబున నిలిచి వారు స్మేరాననులై . 125

గీ. ఈవుమున్నుగాఁ బన్నుగా నిన్నగారి
 నెన్నఁగారాని విభవంబు చెన్ను మీఱ
 నాకలోకాధిపత్యాభిషేకమదితీ
 కశ్యపులచే నొనర్పింపఁ గడఁగుమనఁ.

126

మ. గురుఁ డభ్యర్చిత 'శాతమంభమయసత్కృంధంబుఁ జేఁ బూసి నె
 ర్దరలోకేంద్రునకాభిషేచనికమంత్రగ్రామపూతంబుగా
 శిరమం దల్లన పల్లవాగ్రముల మున్సిందించి తోడ్పాడెన్ శ్రీ
 కరనీరంబులచే నొనర్చె నభిషేకం బప్రతీకంబుగాన్.

127

క. తరువాత సదితకశ్యప
 హరిహరచతురాస్య లతని కభిషేక మొన
 ర్చిరి తిరముగఁ దైలోక్యముఁ
 బరిపాలింపుము నిలింప వల్లభ యనుచున్.

128

గీ. వరుస నంతట ననుదిగీశ్వరసురర్షి
 యోధకన్యాపురంధ్రులత్సృత్సకత్వ
 ముననుగంధిప్రసన్నాంబు పూరములను
 శక్రనభిషిక్తుఁజేసిరి స్వర్గమునకు

129

సీ. తంబురునారదాదులు త్రిమూర్తులసభ
 నెఱపుపాటవినంగ నెగడువారు

క. కావున నీతఁడు గరుడఁ

గ్రావనమీపమున బంధురసర స్తటి ని

షావాప్తికి మహిని మహా

దేవుని లింగాకృతిం బ్రతిష్ఠంపనగున్.

136

క. అని యింద్రుని గరుడాచల

మున యందుక్త ప్రదేశమున శివలింగం

బు నొగిం బ్రతిష్ఠఁ జేయఁగ

ననిచిరి ననిచినదయ న్రయంబువ నంతన్.

137

మ. 'పురుహూతం డిల కేగుదించి మహిమల్పొల్పొందునుఁడేత్రమా

గరుడాహార్యము పొంత బంధురమహాకాసారతీరోర్విశం

కరలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠితంబుగఁ దగం గావించె నిష్టాప్తి కాం

గిరసుం డుక్తవిధిం గ్రియ ల్నుడుప భక్తిశ్రద్ధ లేపారఁగన్.

138

గీ. అందు నయ్యిందుమాళిపెంపందుచుండె

బ్రమథగణయుక్తిదక్షతేత్రపాలకుండు

గాఁగ నుత్తరపూర్వది ²కృత్వరమున

సత్వరక్షణదీక్షోల్లసత్వరతిని.

139

క. క్రమ్మఱ నమ్మఘవుడు స్వ

ర్గమ్మనకు న్నమ్మదమ్ము గ్రమ్మఁగ జని వృ

త్తిమ్మన్విధువిధులకు విశే

దమ్ముగ నెఱిగింప వారు దియ దైవాజ్ఞ.

140

క. నీకీక్రియ నికఁముందు భ్ర

లోకీసామ్రాజ్యమహిత ¹లుంటాక జయో

ద్రైకసిఁగిపూజ్యము స

స్తోకధృతిప్రాజ్యమగుచు శోభిలు మఱియున్.

141

క. శత్రుక్షయ మిత్రోచ్ఛయ

పుత్రోదయ సప్తరాజ్య పునరాశ్రయము

²ల్పత్రిపగోత్రక్షేత్రప

వితస్థలి నీ చరిత్ర వినఁ జదువ నగున్.

142

మ. వినయం బొప్ప నెవండు నీదయిన యీ వృత్తింబు నెందేనియు

న్విను విన్పించుఁ బఠించు శ్రీవరకృపా విస్ఫూర్తి దీపింప నె

ట్టన నాతండు జగత్ప్రసిద్ధి గని సప్తద్రవ్యలాభాఘృణా

సని యమ్మువ్వురు నిస్వరంబు నిడి స్వేచ్ఛాసక్తి విచ్ఛేదినన్. 143

క. పునరధిగతరాజ్యోన్నతి

ననిమిషనాయకుఁడు ³స్వస్థుఁడై త్రైలోక్యం

బునునిష్క్రంటముగఁ బా

లన మొనరించెను ద్రిమూర్తుల కటాక్షమునన్.

144

1. దోచుకొన్నవాని. 2. గరుడాదిక్షేత్రము. 3. స్వర్గరాజ్యముననుండు వాఁడై.

సీ. తనకార్యసాఫల్యమున కెవ్వరె టెట్టు
శ్రమమోర్చి రటువారి సత్కరుచె

గీకల్పి తన శక్తి నే కల్గె మరలనం
చవలేపపడ కడంకువ మెలంగె

గురుమానిముఖపూజ్యు లరుదెంచు వార్తలు
దెప్పించుకొని వినీ తిని భజించె

నేలొక మేవేళ నేలీలఁ గాలింప
నగునట్లు లప్పట్లు లరసి ప్రోచె

తే. గీ. విజితు లగువారు తమనెంత వినయవృత్తిఁ
బ్రేమ నమ్మించి కొలిచిన విశ్వసింప
కాప్తబంధుగురూత్తుల నాదరించె
నతఁడు క్రమ్మఁగ దన రాజ్య మధిగమించి.

145

క. శతగుణసంస్థాపితభూ
పతికులజేగీయమాన పరమాదార్యం
చితవితతయశస్సమా
శ్రీతవసననిబద్ధహేమ శ్రీరఘురామా.

146

చ. రవికులదీపకా! భువన రంజక దివ్యకలాకలాపకా!
నవఘనవిగ్రహా! నతజనప్రతిపాదితభూర్యనుగ్రహా!
పవనజనేవితా! సకల పండితపావనభావభావితా!
ప్రవిమలవర్తనా! మునివరప్రకరస్తుత పుణ్యకీర్తనా!

147

స్వగ్విణి, భానుమచ్ఛందస ప్రాజ్యరాజ్యప్రదా!

మౌనిగార్హస్థ్యసంపత్కరీశ్రీపదా!

జ్ఞానిచిత్రాంజనం చారకృత్తిట్పదా!

జానకీమానసోత్సాహలీలాస్పదా!

148

★ దశమ. ★

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిథస్య కాండీస్యగోత్ర

పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికి శానిధీతారామశాస్త్రి పాత్ర

వేంకట కృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాథీధానాంతరి వేంకట కృష్ణ

శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ

విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం

బైర మహేంద్రవిజయం బసు ప్రబంధంబు

సంపద బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ నీతారామాన్నిజమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రాఘవ.

శ్రీ మ హేంద్రవిజయము

ప షా శ్వా స ము.

శ్రీరమ్యభూరిమహిమో

దార ! సదారక్షి. తాఖిలాంఘ్రిప్రణమ

ద్వారా ! సజ్జనచిత్తవి

హార ! కృపాధార ! దశశతాంగకుమారా !

1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమాని

బృందమున కల బృందార కేంద్రుచరిత

సాంగముగఁ బల్కి మరల నిట్లనుచుఁ దెలుపఁ

దొడఁగె నవ్వలి కథను సూతుఁడు గడంగి.

2

ఉ. ఇంద్రుని సుస్థిరంబుగ స్వరింద్రునిఁ జేసి యుపేంద్రుఁ డిట్లు 'ని

స్తంద్రత నుండు మంచు దలి దండ్రుల సన్నిధి కేగి యోదయా

సాంద్రమనీషులార ! సుర సత్తముఁ డుత్తమవై భవంబు గాం

చెంద్రదశు ల్మహోచ్చదశఁ జెందిరి యుష్మదనుగ్రహోన్నతిన్. 3

క. దితిజప్రతతి రసాతల

గత మయ్యె సుతుండ నైతిఁ గద నేనును మీ
కతులతపోన్వితులారా!
హిత మింతకు వేతె కలదె యెయ్యది యైనన్.

4

ఉ. నావిని వార లిట్లనిరి నందనునం దనువొందుకూర్కిచే

నీ విటు మా మనోరథము లెల్ల ఘటించితి దానఁ జేసి మా
భావము లుల్లసిల్లె నిక వాంఛితము ల్మఱి వేతె యున్న వే
కేవల మిప్పు డేము కృత కృత్యుల మైతిమి భ్యాతి మీఁఁగాఁ.

5

క. ఐనం గల దొక యీప్సిత

మోనందన ! నీవు మాకు నుదయించిన యా
స్థానంబున ¹నర్చాకృతి
వై నిలువఁగ వలయు నెపుడు నది యే మనినన్.

6

క. తనయులు పొడమిన వానర

మునఁ బండువు సేత సుతులు పొడమిన గేహం
బున శుభవిధులం గూర్చుట
జననీజనకులకుఁ జిత్త సమ్మద మొదవున్.

7

క. తల్లియుఁ దండ్రియునుం దమ

యుల్లంబులలోనఁ బిల్ల లుల్లాసముతోఁ

I. పూజకుఁడగిన ఆకృతిగలవాఁడవు:

జల్లగ నర్థిలఁగ భువి

నెల్లప్పుడు దలఁచుచుండు రిట్టి శుభవిధుల్.

8

గీ. కాన నీవు బలిని గానఁగా నేగిన

నాటిఁయాశ్రమంబునను సతంబు

నిలిచియుంట మాదుతలఁ పని తెలుపఁ బు

త్రుండు కేలుదోయి దోయిలించి.

9

చ. అల బలిఁ గానఁగా నరిగి నప్పటియాశ్రమ మందు నుండఁగా

వలయు న టన్న మీ నుడులు వ్యర్థము లౌనె తదాశ్రమంబునన్

వలనుగ నెల్లకాలమును వ ర్తిలువాడ మదీయమా జని

స్థలమును వీడ కచ్చట నె సమ్మతి నుండుఁడు మీర లెప్పుడున్. 10

గీ. భాద్రపదమందు మజ్జన్మ వాసరమున

శక్తికొలఁదిగ భక్తి నుత్సవము లెవరు

సలుపుదురు వారి కోర్కు లొసంగు చుండు

ముఖ్యముగఁ బుత్రవాత్సల్య పూర్ణులార !

1

సీ. మీమాట జవదాట మీ రాన తిచ్చిన

యాశ్రయంబును వీడ నని తలంపుఁ

డగ్గరుడాద్రిపై నఖిలపూజ్యంబైన

యర్చాకృతి వహించి యధివసించుఁ

గలికల్మషవినాశకంబై మదర్చావ
తారంబు కడుమహాత్వంబు గాంచు
వేంకటేశాభిఖ్యవెలయు నాలుగుపుణ్య
దేశంబులందు మదీయమూర్తి

తే. గీ. ధరణిఁ గలివేళ శేషాద్రిద్వారకయును
నౌపురము నుపమాకయు నాఁదనర్చు
దివ్యదేశంబు లవి జగత్సేవ్యమాన
భవ్యవిభవమహాత్వసంభావ్యగరిమ. 12

గీ. కొంతకాలంబుశేషాద్రిఁ 1 గొమరసామి
యనుచు భావింపఁగాఁ బడియంత నంత
శ్రీనివాససమాఖ్యఁ బ్రసిద్ధమైన
వేంకటేశాఖ్య వెలయుదు విశ్రుతముగ. 13

ఉ. అంతట ద్వాపరాంత మగు నప్పుడు నారదమాని మన్నగో
పాంతముఁ జేరు సేతుమధురాదికదక్షిణదేశయాత్ర ల
త్యంతము దీక్షఁ జేసికొని యందు మదీయ నివాసపుణ్యవృ
త్తాంతము నాన తీవలయు నంచు ననుం గడువేడు వేడుకఁ. 14

మ. అపు డానాలుగు మన్నివాసముల మాహాత్మ్యంబు సాంతంబుగాఁ
గృహనేఁ దెల్పఁగ దేవమాని యరగాధీశ్వాదిపైనుండి య
య్యుపమాకం గన నేగుచు న్నడుమ నెన్నోపుణ్యదేశంబు ల
చ్చపుభక్తిం దిలకించు నంచును భవిష్యద్వృత్తమేఁ దెల్పఁగఁ. 15

క. అక్కడ నె యుంట ముని విని

యక్కడ కేతెంచి మిగుల నానందముతో

స¹క్కొటికవడుగుఁ బనివిని

య²క్కొటిక నివ్విడిచి యేగె నభిమతగతియై.

16

సీ. ఏగి యన్నారదుం డెపు డెపు డాద్వాప

రావసానం బని యాత్మయందుఁ

దలఁచుచు నుండంగఁ దత్సమయంబురా నంత

దక్షిణ దేశయాత్రల నొనర్చి

కొని శేషగిరి నివాసుని శ్రీనివాసుని

వేంకటేశ్వరుని సేవించి యుండఁ

గరుణ శ్రీహరియు సాక్షాత్కరించి మదీయ

నిలయము ల్లోలువఁగా వలెనటన్న

తే. గీ. స్వామి ! శ్రీమాధవ ! మహాప్రసాద మనుచు

వెడలి ప్రథమావసథముగా వెలయుదాని

మాని శ్రీకాళహస్తి నామప్రసిద్ధ

సిద్ధనిలయంబుఁ దొలుత వీక్షించె నెదుట

17

మ. వినువీధిం జనుదెంచుచుం గనియె నవ్వీణామునీంద్రుండు తి

న్నని భక్త్యున్నతిఁ దన్నుఁ గొల్వ మది నా నందంబునుం బొంది తి

న్నని లోఁగొన్న సమీరలింగని నిశాంతంబైన శ్రీకాళహ
స్తి నగ స్త్యవ్రథవాతటి న్నతజనశ్రీదంబుఁ బ్రాసాదమున్. 18

చ. ఘనతరభక్తి న మ్మునిశిఖామణి దచ్చిఖరత్రిశూలమున్
గనుఁగొనినంత నే మహాతికాజపమాలలతోడి కేలుదో
యిని నిటలంబు నందు ఘటియించి తదంతరమూర్తి నాత్మలోఁ
జొనిపి నమశ్శివాయ యనుచుం దగ మ్రొక్కె నతో త్తమాంగుడై

నీ. అడ్డదిడ్డంబుగా నొదల నిడుకొన్న
వలిపంపుమడుఁగు దోవతలపిడువ
లలికప్రదేశాది కాంగకంబుల లెస్స
ప్రామినదట్టంపు భస్మరేఖ
లెడమమూపులయందు దృఢముగాఁ గన్నట్టు
స్వచ్ఛప్రభంబులౌ జన్నిదములు
గడుశుభ్రముగఁ దోమికుడికేలఁ దాల్చిన
యా¹తామ్రతామ్రమయాంబుపాత్ర

తే. గీ. లమరఁ గాంచనముఖరీజ లావగాహ
సములఁ గావించి వాయులింగము భజించి
పరశివ స్తవములు లొచు వచ్చుద్విజులఁ
గాంచి దివిజమహర్షి హర్షించె మిగుల

శా. ఏవారిం గనుఁగొన్న ¹బాశుపతదీక్షైకస్ఫురల్లాంఘనం
 బేవారిం గనుఁగొన్న నిర్జరధునీ హృద్యాంబుపూరోపమం
 బేవారిం గనుఁగొన్న బద్ధమదమత్తేభేంద్రదానోక్షితం
 బేవారింపఁగరానిభాగ్యగతిచే నిచ్చోటి కేతెంచితిన్. 21

మ. పురి పంచాక్షరి విప్రులెల్ల జితకాము ల్బాపతుల్ రాజశే
 ఖరు ²లూరవ్యలు గిన్నరాధిపతిసఖ్యప్రఖ్యు ³లంఘ్యుద్భవుల్
 పరమాహీనగుణుల్ సమస్తజను లైశ్వర్యాఘ్యలుం గావునం
 గర మాక్షేత్రముచూడ దక్షిణదిశా కైలాసమై భాసిలున్. 22

సీ. శ్రీకాళహస్తిపురీసాయకుఁడు సర్వ
 మంగళాఘ్యుఁడు రాజమకుటమాలి
 జ్ఞానప్రసూనాంబ సకలభూభృద్రాజ
 మూర్ధావతంసంబు ముద్దుబట్టి
 సౌవర్ణముఖరిప్రసన్నపావనమూర్తి
 బహుజీవనాధార భవ్యకీర్తి
 పరివారదేవత ల్పరశివధర్మప్ర
 భూతప్రభూత విభూతిశాలు

తే. గీ. లహహ! దక్షిణకైలాసమై యెసంగు
 నీమహాక్షేత్రవాసుల కిహపరములు

కరగతఫలంబులై యుండుఁ గాన నిందు

నిలువ నలువయు బలువైన సెప్పఁగోరు.

23

గీ. ఇచటఁ గీటసరీస్వపమ్మగకిరాతు

లవ్యయానందమును జెందిరని యెఱిఁగియు

నేల స్వర్గాదిపదవుల నేలఁదివురు

శతముఖాఖిలామర సముదయంబు.

24

చ. ఋషి దనియించె స్వర్గముఖిరీసరిదంబుఘురీపరిస్ఫర

త్ప్రపతవరంపరాభరధురీణసమీరణపోతజాతము

న్మిషదరవిందగంధభృతి మెల్లన వచ్చుతిదీశలింగరీ

హిషతురగార్భకానుగతి నిమ్మజియై యపు డల్ల సల్లసన్. 25

ఉ. మాని తదీశ గోహముఖ మంటపసీమను సాగ్రిమొక్కి యా

స్థాన¹సభాజిరంబునఁ బ్రదక్షిణకృత్యము దీర్చి నందిరా

జానుమతిం దదంతరగృహంబున కల్లన యేగి నమ్రుండై

జ్ఞానసునూంబికాహృదయ నాధుఁ గనుంగొని భక్తియుక్తుడై. 26

క. ²మందాకినితోయంబుల

మందారప్రసవములను మరుదాకృతి నీ

శుం దానములను బూజల

నుం దనిపి మునీశ్వరుండు నుతియించె నిటుల్.

27

గీ. దేవతాదేవ! తావక సేవకత్వ
భావుకులకును భవభవ ద్భవ్యనామ
సంస్కరణశీలురకుఁ గాక ¹సంసరణము
దాటఁ దరమెగజ²క్షణదాటదమన.

28

క. బహుగతుల నిటుల శ్రీకా
శహస్త్రినగరిశువినుతుల నొనర్చి ముహూ
ర్ముహూరావర్తితకీర్తన
మహాతిసహాయముగ గాన మాధురిఁ జూపెన్.

29

ఉ. అచ్చట నుండి వెల్వడి వియచ్చరమాని పినాకినీధునీ
ప్రోచ్చలదూర్మిమజ్జనసు పూతతరాకృతులై భజించినన్
గ్రచ్చర లిచ్చ రంగవతిఁ గన్గొన ³విక్రమసింహపట్టనం
బచ్చపుభక్తి మీఱఁగ విహాయసపద్ధతిఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 30

ఉ. శ్రీరమణీయమై కవివరేణ్యనరేంద్రుల కెద్ది యాంధ్రభా
షారసికత్వకీర్తి నిడఁ జాలి బృహస్పతివైనఁ శేరి యె
య్యారను ముద్దరాలయిన నుక్తిచమత్కృతిఁ జూపు నట్టి నె
ల్లూరుపురంబుఁ జొచ్చెదన యోరలఁ బౌరులు వెంటఁ గొల్చిరాన్.

క. పెన్నఁ గని మాని నుతి సలి
పెన్నగనిర్హరిణి కాదు పిన్నగఁ దగు రూ

పెన్నంగ నిర్జరనది కిది

పెన్నంగ నిక్కముగఁ గాశ్వపి కిది యటంచున్.

32

గీ. లోని కరగి భుజంగశయానుఁ డగుచు

యోగనిద్రాభిరాముఁడై యొప్పువాని

రంగనాయకు మన మలరంగఁ గాంచి

మాని పులకాంచితాంగుఁడై మహితభక్తి.

33

క. వలఁగొని సాష్టాంగసత్తుల్

నలిపి రహి న్నహతి గాన సారామృతమున్

వెలిసి మెల పోలయఁగా మే

ల్కొలిపి ప్రసన్నునిగఁ జేసి కొని వెడలి వడిన్.

34

సీ. మంగళాచలనీమ మంగళామలభామ

వర్తియఁ నరసింహమూర్తి సేవఁ

గావింపఁగా నెంచి భావింపఁగా నంచి

తం బైనభక్తిచేతంబుతేవఁ

దనరంగ ఘనలీల దనరంగదనుకూల

సరణిగా వింతైన కరణి భావ

భవ్యంబుగా శ్రుతి శ్రావ్యంబుగా శ్రుతి

స్వరలయాగ్రామభాస్వరతఁ గేవ

తే. గీ. లంబుగను జేతనాచేత నంబులుగను

వృత్తి వినిమయ మబ్ర ముద్వృత్తి జేయ

వీణ వాయించెఁ గానప్రవీణతైక
సుందరుం డందు మౌనిపురందరుండు.

35

గీ. సామిచేఁ గ్రోలఁగాఁబడి సామిశేష
మైనయాత్మకమండలు పానకంబు
నాని యందుండి యమ్మాని యరిగి కాంచెఁ
గృష్ణవేణి పయోనిధి కృష్ణవేణి.

శా. ఆ కృష్ణానది దేవమాని తడవు దృఢభక్తిమై స్నాన ని
ష్ఠాకృష్ణాశయవృత్తి మీఱ నియతుండై మజ్జనో న్మజ్జన
వ్యాకీర్ణాత్మజటాభరంబుగఁ దదే కానక్తి నుండం బ్రజా
నీకం బారయుచుండె నొడ్డునఁ ద్రివేణీసంగమభ్రాంతిచేన్. 37

గీ. ఆతఁ డచ్చోఁ దడవు తీర్థమాడి విహిత
కృత్యములఁ దీర్చికొని లేచి గిరితటమున
దిటముగా భక్తులను బ్రోచు దీక్షనున్న
కనకదుర్గామహాదేవిఁ గాననరిగి. 38

క. అంబా త్రయరూపిణి ! యో
యంబా ! శ్రితవితతిఁ గడు దయం బాలనఁ జే
యం బాపములం బాప భ
యం బాఁపఁగ నోపు దీక్షయంబా ! జగతిన్, 39

క. నీపదములఁ జూడంగా

1నీపదశస్రగ్విభాసి నీ! పదపడి నే

నీపదములఁ బాడంగా

నీపదవి న్వచ్చినాఁడ నీపదమునకున్.

40

మ. అన నద్దేవి ప్రసన్నురా లగుచు నాహా! దేవ మానీంద్ర! నీ

ఘన సంగీతకలాకలాపకలనా కౌశల్య మెన్నాళ్లకో

వినఁ గల్గెం గద నేడు వెండియు మడి దీప్వంబున న్నాఁడు విం

టిని శ్రీరామపదాంకగేయమును దాని స్వీణియం జొన్నితే. - 41

క. అన విని యనిమిషముని యను

జననీ! శ్రీరామనామ సారజ్ఞత్వం

బనఁగా నీవల్లభునిది.

యును నీయదియును గదమ్మ! యోహరుకొమ్మా!

42

క. నీమణివీణాసన్నిధి

నామహతి యనంగ నెంత నాగానకళా

సామగ్రి యెంత న న్నీ

వేమేమో పెద్దఁ జేసె దేటికె దేవీ.

43

క. వాయించెద నావీణియ

మ్రోయించెదఁ దంతియలను శ్రుతులకు రక్తిం

జేయఁగ నీదరిఁ జాలుదు

నా? యమ్మా! తప్పదనుటయది నాయమ్మా?

44

క. నీ వాన తిచ్చినట్టులు

గావించెద ననుచు లెస్స గాన మొనర్చెన్

దేవియు జతగాఁ దనవీ

ణావాదన మాచరింప నారదుఁ డెలమిన్.

45

గీ. ఇట్టుల దేవిసేవించి ఋషివరుండు

-పనివి నెడునప్పు డామె యిట్లనుచుఁ బలికె

మెచ్చితిని గోరుకొనుమయ్య యిచ్చుదాన

వరము నెద్దియు నై ననిర్జరమునీంద్ర.

గీ. అనిన విని యామెతోడ నిట్లనియె మునియు

నంబ న స్వీతరాగుండ నని యెఱింగి

యును వరముఁ గోరికొను మటంచును వచించి

తరయ నస్వీతరాగుండ ననియొ చెప్పుమ.

47

క. ఐన నొక కోర్కి కలద

మ్మా! నామది రామనామ మంత్రమ్మునకున్

భ్యానాద్యుపాసనల కే

వైన విశేషంబు లున్న నవి విన వలఁతున్.

48

మ. కో. నావుడుం దరహాసమున్ వద నంబునన్ వెలయించి యా

దేవి యమ్మునిఁ గాంచి యిట్లని తెల్పెఁ దారకమంత్రమం

దే విశేషము లున్నవో పరమేశ్వరుండు మదీశ్వరుం
డే వచింప ¹వలంతి గా కొరు తెవ్వరైన సమర్థులే? 49

గీ. వరము వేడు మనుచు బలవంత మొనరించి

యడుగనిడఁగ జాల కుడుగ వలసె

నైన నాదునుడుపు వ్యర్థం బొనర్తునే

తగినవెరపుఁ దెల్పు దానఁ గాక.

50.

గీ. మునిజనవ రేణ్య కాశికాపురమునందు

విశ్వనాథుండు మన్నాథుఁడీశ్వరుండు

రామనామప్రబంధకీర్తనము వినినఁ

దన్నహామంత్రరాజతత్త్వంబుఁ దెలుపు.

51

తరలము. అనవుడు న్నుని దేవి కిట్లను నమ్మరో! విను మమ్మ! నా

మనవి నే నిపు డిట్టు లయ్యుపమాక వేంకటనాథు సే

వన మొనర్చు కడంకమైఁ జనువాఁడనై నడు ద్రోవ నిన్

గని కృతార్థుఁడ నైతి మోదము గంటి భేదము గెంటితిన్. 52

ఉ. ఇమ్మహి వేంకటేశ్వరుని యిమ్ములు నాల్గు చెలంగు దివ్యదే

శమ్ములు గేవలమ్ముఁ గలుషమ్ములఁ బాపఁగ నోపు సర్థవా

ద మ్మిది గాదు శేషగిరి ద్వారక నౌపురి గారుడాద్రీ స

త్యమ్ము ప్రసిద్ధసిద్ధనిల యమ్ము లభీష్టఫలప్రదమ్ములున్.

53

క. ఆనాల్లు దివ్యపదముల

లో నెవ్వఁడు తప మొనర్చు లోకజనిత్రీ!

వానిది యగుఁ దప మల'రే

వానదితటిఁ జేయుతపమువలె నిడు ఫలమున్.

54

క. ఆవేంకటవిభునెళవుల

కేవారలు నైన యాత్రకేగుదురో వా

రా వెనుక నితరయాత్రలు

గావింపఁగ రాదటంచుఁ గల విలఁ బలుకుల్.

55

సీ. కావున నిచ్చోటుఁ గడచి యెవ్వలనికిఁ

జనఁజన దని కొంత సందియంబు

.నచట నమ్మంత్ర మత్యల్పమైన జపింప

నగు సిద్ధి యనుచుఁ గొండంతయాస

కోరినొమ్మని యాస గొల్పి లేదన నొప్పు

నే యని యడుగ నీ యెడ భయంబు

నీమెకే తెలుపఁ డా యీశుండు నాకెట్టు

లెఱిగించు ననుచునిస్పృహత గొంత.

తే. గీ. “పెట్టఁజాలక యుండినఁ బెట్టునిల్లు

నైనఁ జూపింపవలయు” నన్నట్లు చూపి

తీవటంచు సమాధానవృత్తి కొంత

కలిగి నాడెంద మివ్వేళఁ గలఁత నొందె.

56

మ. అన మందస్మిత మొప్పు దేవి కరుణాస్వాంతంబుతో మాని కి

ట్లనియె న్గమ్యము దక్క నిన్నడుమఁ బుణ్యక్షేత్రముల్ రెం డొగిం

గనుపట్టుం గద ద్వారకాపురియు నౌకాపల్లియు న్నేంకటే

శనివాసంబులు సిద్ధసేవ్యములు శశ్వద్విశ్వసంభావ్యముల్ . 57

క. రేవాతీరతపంబును

శ్రీ వేంకటనాథుఁ డుండు క్షేత్రంబులలోఁ

గావించుతపంబును సరి

యై వెలయు న టన్ననుడి యధార్థము గాఁగన్ .

58

ఉ. గౌతమీయొడ్డునం దప మఖండఫలప్రద మంచుఁ గోవిద

వ్రాతము వల్కుచుంట వినవా మన వామనవామదేవు ల

పూతమహాస్రవంతి కిరుపొంతల నాజలరాశిగాఁగ నా

త్రేతర దేవత ల్లోలున నిచ్చ వసించిరి పెక్కురూపులన్ . 59

క. నారద భద్రాద్రిస్థిత

తారకమంత్రాధిదై వత శ్రీరామో

దారపదోదకపావన

యైరాజులు గౌతమీమహానది యెల్లన్ .

60

గీ. దేవతను బట్టిక్షేత్రంబు దివ్యమగును

దీర్ఘమును క్షేత్రమును బట్టి దివ్యమగును

¹ద్రితయమొక్కెడఁ గూడిన దివ్య దేశ

మిద్ధరిత్రి నిదే కద సిద్ధపదము.

61

క. ఆకరణి దివ్యపదమగు

నౌ కాపలి యందు రామనామ జపం బీ

వేకాగ్రవృత్తి జేసినఁ

జేసులుఁ దన్మంత్ర విధ మశేషముగ వెనన్ .

62

సుగంధి, ఓతపస్విలోకనాథ యుగ్రహాతపంబు నీ

గౌతమీస్రవంతిఁ జేయఁగా దయార్ద్రచిత్తుడై

ప్రీతి వేంకటేశ్వరుండు పెంపుమైఁ బ్రసన్నతనీ

నీతలంపుఁ దెల్పు నాధునీవతంస మిట్లనున్ .

63

శా. నాతీరంబున సంవసించి కరుణ న్నౌకావిహారంబుల

న్నాతోయంబుల సంచరించుచు నను న్మన్నింపవే యంచు నా

ప్రోతస్విన్యవతంస మీప్సితపుఁ దీరుం దెల్పనల్పేతర

ప్రీతిం దా నివసించెఁ దత్తటమునన్ శ్రీవేంకటేశాకృతిన్ .

64

గీ. అట్టులాతఁడు వసియించి నట్టిదేశ

మోడపల్లె యనంగఁ బేరొంది వెలసె

నందుఁ దపమాచరించిన యట్టివారి

వాంఛ లీడేర నాహరి వర మొసంగె.

65

గీ. అందుఁ గొన్నాళ్లు నియతి నీ వధివసించి
యరుగు మవ్వలి దరికిఁ గార్యాధివగుచు
నచటి కెదుటను దోచుఁ బుష్పాద్రిపద్మ
తైలధవళాచలములు నిర్జరమునీంద్ర !

66

సీ. గోదావరీవారిఁ గోటిలింగేశ్వరు
భక్తియుక్తిగ నభిషిక్తుఁ జేసి
తత్పార్శ్వవర్తిసీతారామమూర్తిగా
రకనామదివ్యమంత్రమునఁ దనిపి
తద్యామృతభాగసంస్థాయిమార్కండేయ
శంభులింగము సమర్చన మొనర్చి
తద్దక్షిణమ్మున ధవళాద్రిశ్రీజనా
ర్దనుఁ గొల్చి రామపాదముల కెఱఁగి

తే. గీ. యనలఁ దూర్పుదెసకు నై యోజనత్రయ
దూర మరిగి యచటఁదుల్యదరిని
జెలగుచున్నయట్టి శ్రీకుమారారామ
సీమ భీమనాథు సేవఁజేసి.

67

క. అందుండి పిరపురమున
కుం దరలుము కుక్కు టేశు కోవెలనడుదా
రిం దోచు గవనిమ్రోలఁగ
నం దగు నందీశకేతనస్తంభముతోఁ.

68

క. ఆదివ్యక్తేత్రంబున

నీదగు కోరిక లభించు నిక్కంబుగ నీ

కేఁ డెప్పునుపాయం బదె

యోదై సతమునిన రేణ్య ! యుతుతరపున్య !

69

చ. అది యెఱు లన్నచో నొకయుపాయముఁ దెల్పెద సంటిమున్నె యా

నదయునివిశ్వనాయకుఁ బ్రసన్నుని జేసికొనంగఁ గాశికై

యది పని గాఁగ నేగవలదంతట నాతఁడు నిండియుండు నా

రద ! జగదంతరాత్మయని ప్రాజ్ఞులు నల్కఁగ నాలకింపవే. 70

శా. కైలాసంగునుఁ గాశికానగరియుం గాఁజాచిగా నాతఁ డే

లీలం దా వసియించియుండు భువి నాలీల స్వసించెం గదా

యేలాతీరమునందుఁ బీఠపురి దేవేంద్రార్థస్థధర్మమై

వాలాయంబుగఁ గుక్కుటాకృతి స్వయం స్వక్తాచ్ఛలింగంబునన్.

శా. ఆకాశీపురి యూదిమం బిది ద్వితీయం బంచ విశ్వేశ్వరుం

డో కంజాతభవాత్మజాత ! సతతం బుల్లాస మేపారఁగా

శ్రీ కైలాసమునందుఁ బోలె నివసించెం గుక్కుటాకారుఁడై

లోకానుగ్రహకాంక్షఁ బారిషదపా శు లేవులుపుల్లాల్యుగాన్. 72

సీ. భాగీరథి యటంచు వచియింతు రచ్చోట

నేలానది యటంచు నిచటఁ బేరు

బిందుమాధవుఁ డంచు బేర్కొందు రచ్చోటఁ

గుంతిమాధవుఁ డంచు నెంతరిచట

మణికర్ణిక యటంచు గణుతింతు రచ్చోట
ఖ్యాతి యిచ్చటఁ బాదగయ యటంచు
సన్నపూర్ణయటంచు నెన్నుదు రం దిందు
శ్రీరాజరాజేశ్వరి యని కీర్తి.

తే. గీ. యందు విశేష్యుం డందు రింమఁ గుక్కు
తేష్యుం డందు రింతె కాకింతయైన
భేదమున్న దె కాశికిఁ బీఠపురికి
సంజ్ఞలే భేదములుగాని సన్మనోద్ర.

73

క. అది యైదుక్రోశముల నిడు
పిది యామడవత్తుల మగు నెఱుఁ జూచిన న
య్యది యిది పరమేశ్వరునకు
సదనంబులు భుక్తి ముక్తి సంస్థానంబుల్.

74

శా. మున్నూటర్పది ¹దేవ తాయతనము లొల్పొందు నవ్వీటిలోఁ
జెన్నారు న్నలుతల్ల యూపముల వాసిం జెంది యేలాతటిం
గన్నారం గన సౌధయూథము లసంఖ్యాతంబు లవ్వీథులం
దున్నం దన్నగరీప్రభావము దరంబే యేరికి న్నారదా!

75

ఉ. తారకమంత్రముం గురుఁడు దా వయి మానుగ నిచ్చటన్ జనుల్
దా రకలంకులై మనఁగ దప్పక యొప్పుగ నిప్పురంబునం

దారకవిద్విషద్దురుఁడు దా నుపదేశ మొనర్చు సత్కృపా
దారకటాంకుడై శిశుత యాదిగ నై హిక సౌఖ్యముల్లనన్. 76

ఉ. ఓదివిజర్వి వర్య ! పురుహూతిక పేరిటిశక్తివీర మ
ప్రాదశపీఠలం దిది నిజంబుగ నెన్నఁ బితృణిముక్తికిం
బాదగయాఖ్యతీర్థము విభాసిలు నిందు గయాత్రయి న్నత
శ్రీదునిఁ గుంతిమాధవు భజంపఁగ నౌ నిటఁ బంచమాధవిన్. 77

క. గంగానది గోదావరి
యుంగావేరియును గృష్ణయును బోలికఁ జే
యంగాఁ దగ వేలేటికి
బంగారమె పండుదాని వాళిపూరములన్. 78

చ. జనములు గుంతిమాధవనిశాంతసుదర్శనదర్శనంబు చే
సిన మును చేసినట్టివి యశేషముగా నఘము ల్నుశించు న
వ్వనజదళాయతేక్షణుని పాదసరోరుహదర్శనంబుఁ జే
సినఫల మిట్టిదింత యని చెప్పఁగ శక్యమి నీవెఱుంగవే. 79

చ. పొరిఁబారి లేచి ప్రత్యహముఁ బ్రొద్దునఁ బుష్కరిణీజలంబులం
బరువడిఁ దీర్థమాడి జగి పట్టుమడుంగులు గట్టి యెప్పుగాఁ
దిరుమణి ¹కాపు దీర్చికొని దివ్యతరద్రవిడప్రబంధభా
స్వరనినదాస్యలై తగఁ బ్రపన్నులు గోవెలఁ జొత్తు రే డ్దెఱుఁ.

శా. సేవాకాలమునందు నందు నలలక్ష్మీజానికై ంకర్యముం
గావింపంబఱతెంచి యొక్కమొగి భక్తశ్రేణి నిత్యంబు న
య్యావాసంబున భక్తిచే నుభయవేదాంతజ్ఞు లధ్యాపకు
లేవం జేయు ¹ప్రబంధఘోషముల నాలించుం బ్రమోదంబునన్.

సీ. సిరి యురంగున వసుంధరయునీలయు నెమ్మి
నిరుప్రక్కలవసించి మురువుఁ జూప
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గాయుధంబులు
మూర్తిమంతంబులై మ్రోలఁ దోఁప
వైన తేయుండువిష్వక్సేనుఁడును భక్తిఁ
గేల్దోయి మొగించి ముంగిటను గొలువ
వివిధోపచారముల్ నవరించుచును శేషుఁ
డన్నివంకలఁ దానయై భజింప

తే. గీ. సురలుబ్రహ్మాండసహితులై చుట్టునిలువఁ
బ్రత్యహముఁ గుంతిమాధవస్వామి కెలమి
సౌర్యతీవరమేశ్వరు ల్వచ్చి నెఱపు
రాజభోగంబుఁ గనుట దుర్లభము సుమ్ము.

82

సీ. మును మున్ను మాధవ పుష్కరిణీవారిఁ
దీరంబులాడి యద్దేవుఁ గొలిచి

యావెన్క బాదగయాన్నాత్తుడైహాస్తి
ముఖుఁ గాంచిదక్షిణామూర్తి నరసి
పాపము సేవించి చండీశు భావించి
భైరవు భజియించి ధ్వజ వితర్ది
కెలన నాత్మప్రదక్షిణముల నొనరించి
నందీశు నానతి నొంది లోని

తే. గీ. కేగి యచ్చట శ్రీకుక్కుటేశుఁ బరమ
భక్తి నభిషిక్తునిగఁ జేసి ప్రస్తుతించి
రాజరాజేశ్వరీదేవిఁ బూజనముల
సలిపి నాఁ డందు నివసింప నలె జనుండు

83

శా. సాయంకాలమునందు నందుఁ బురవాస్తవ్యుల్ సురస్తవ్యుడౌ
నాయీశానుని సేవనార్థమయి భక్త్యావేశ మేపార యా
తాయాతస్థితిఁ గూర్చునందడి కమర్త్యశ్రేణి దాదవ్వలం
దే యుండుం దమ ²వ్యోమయానములతో నింగి న్నిరీక్షించుచున్.

గీ. ఇతరులగువేలుపులను బ్రత్యేకముగను
దత్తదాలయములఁ జూడఁ దగుగడంగి
యందునున్నన్నిన్నాల్లప్రత్యహమునందు
నరయనలె రేపుమాపుశ్రీహరినిహరుని

85

సీ. వాణి వీణిమఁ బూనిరాణతో వాయింప
 విబుధేంద్రుఁ డింపుగా వేఱు న్నూదఁ
 గమలజుం డనుకూల గతిఁ దాశమున మీట
¹నాభీకనిలయ గానంబుఁ జేయ
 గంభీరముగ మృదంగము శౌరి మ్రోయింప
 ననిమిషశ్రేణి చుట్టు నివసింప
 సచ్చరల్ క్రమలయన్యాసంబుఁ బరికింప
 బ్రహ్మర్షి లానందపరత నుండ

తే. గీ. రాజరాజేశ్వరీదేవి రత్నఖచిత
 సింహాపీఠికఁ గొలుపుండి చిత్తగింప
 సాంధ్యవేళలఁగుక్కుటేశ్వరుఁ డొనర్చు
 తాండవముఁ జూడఁ గన్నుల పండువగును

86

ఉ. ఆనటనావసానసమయంబున నల్లన విశ్రమార్థ మీ
 శానుఁడు దేవితోడ వల చక్కినిఁ జక్కఁగ నేకపీఠిక
 దా నివసించి యుండఁ బ్రమథద్వితయం బిరుతట్లఁ జామరల్
 పూని విభూషణంబులకుఁ బొందగుమీదగ వీచుచుండఁగన్.

87

గీ. పీఠమూలంబున వసించి వినయవృత్తిఁ
 దనయు లిరువురు బదమునొత్తంగ ముదము

గదురఁగొండొకసేపందుఁ గరుణనిలచి
కొలువుఁగావించునందఱఁగలయఁగనుచు,

88

మ. స్మిత మొప్పన్ శశిమాళి భృంగి దెస వీక్రింపం దదిచ్చన్ సభా
గతు లెల్లం గడుఁబొర్లి నవ్వఁగఁ జమత్కారంబుగా నాతఁ డం
చితమాహాస్యకళావినోదముఁ బ్రపంచింపంగఁ గొండొక్క సే
పు తగన్ లీలఁగఁ జిత్తగించి విలసన్మోదాత్ముడై పిమ్మటన్.

శా. దేవి న్నవ్వుచుఁ గాంచి యంతట నె నందిం జూడ నాతండునుం
బ్రావీణ్యంబును జూపు వేడుక నుమామాణిక్యవీణాగుణా
రావశ్రీ దన కంఠరాగమునకుం బ్రాపై విజృంభింప భా
షావామాక్షియు మెచ్చ బాడి విభునాజ్ఞం జెంది చాలించుచోన్.

చ. అమరమునీంద్ర! మంచినమయం బది నీ కపు డీవుఁ జక్కఁగా
నమరిచికొన్నవీణియ నమంచితరీతి గ్రహించి రామనా
మము స్మరియించుకొంచు ¹సుర మస్కరిమండలినుండి మ్రోల నిన్
గ్రమముగఁ గానిపించుకొనఁ గా ²దరహాసముఁ జేయు నీశుఁడున్.

గీ. అదియయనుమతిగా నెంచి యంచితముగ
రామనామప్రబంధకీర్తనముఁ జేయు
మతఁడు నావలె సంతుష్టినానతిచ్చు
వరముఁ గోరు మటంచు నో వరమునీంద్ర.

92

ఉ. అందుల కీవు డెందమున యందలివాంఛ నివేదితంబుఁ జే
యం దగు నందుపై ముదము నందుచు నందిహాయుం డమందమా

నందము నీవు చెంద విధినందన ! తారకమంత్ర త్వపుం
జందము నెల్లఁ దెల్పు నిటు సల్పు మటంచును దద్విశేషముల్. 93

ఉ. ఇంతియ కాదు తన్నగరి కీ వరుదెంచితి వన్నవార్త వి
న్నంతనె నిన్నుఁ గాంచు తెపు డంచుఁ దలంచుచు దేవసేవలం
దెంతయు భక్తి మొక్కు లిడు నెప్పుడు నప్పుర మేలు ధారణీ
కాంతుఁడు వాని దుర్గమునకై చని యాతనిఁ బ్రీతుఁ జేయుమా.

ఉ. ఆతఁడు నిన్నుఁ దారక మహాత్వముఁ దెల్పు మటంచు వేఁడినం
జేతము బ్రీతి నొంద శశి శేఖరుఁ డేగతి నీకుఁ దెల్పె నా
రీతి సమస్తముం దెలిపి తృప్తిని జేయఁ దగుం గులకమా
యాతముగాఁగఁ దన్నిరతి నాతనిసంతతి వృద్ధిచెందఁగఁ. 95

ఉ. ఆవిధి లబ్ధవాంఛితుఁడవై యుపమాకకు నేగు మంచు న
ద్దేవి యనుగ్రహించిన నిదేశము చొప్పున నప్పు డొప్పుగా
దైవతహాని వెల్వడి యధాక్రమరీతి సమస్తతీర్థసం
సేవల నాచరించుకొని చెచ్చెర నగ్గరుడాద్రి కేగుచోన్. 96

క: వడి నడవిదారిఁ గొని కా

ల్నుడఁ దా జడదారి యొకఁడ నడచెడునెడ నొ

క్కెడఁ బ్రొద్దు గ్రుంకగా న

క్కడ నారే యుండఁ గడఁగి కడ లీక్షింపఁ.

97

సీ. కహాకహార్థటిఁ గాక ¹కంకగృహ్లోలూక
ములు గూండ్లదరిఁ జేయుకలకలంబు
వఱడు మున్నసినట్టి వాసితం బొనరింపఁ
గఱవడిఁ జేసె నక్కలరుతంబుఁ
బొడసూపఁదఱియంచు బడిబడి నేత్రెంచు
నలఁతిభూతములు గొండాడురొదయు
నడిగీటి భువిఁ బాఱవై చినయస్థికై
కలహించి మొఱుగు కుక్కలరవంబుఁ

తే. నీ. గలసి కర్ణకళోరంబు గాఁగఁ దోఁప
బ్రహ్మరాక్షసచిరతరావాస ఘగుచు
సనతిదూరంబునం దొక్క ఘనవిశాల
మైనయశ్వత్థి నృక్షింబు గాననయ్యె

98

క. ఆరావిచెట్టువంకకుఁ
జేరక యొకగున్నమావి చేసెవఁ దోఁప
న్నారదమునివరుఁ డానహ
కారఘృక్రింద నివసించె గడు నెమ్మదిగాన్.

99

ఉ. అంతటఁ దన్నిశం బ్రథమ యామమునం ²జలపత్రభూరుహ
ప్రాంతము నుండి నక జెనక రాకుము రాకు మటంచు బిట్టుగా

సింతియెలుంగు దోప నిది యేమొకొయంచు మునీంద్రుఁ డక్కుజో
పాంతముఁ జేర నేగి యరయంగ నొకండును గానరానిచోక. 100

క. ఇది యేమని యబ్బురపడి

మొదలిటి సహకారమూలమునకుం జనఁగాఁ

పదిపడి యప్పటిచొప్పన

ముదితయెలుంగు వినఁబడంగ ముని సత్వరుఁడై. 101

క. అవ్వలనికిఁ జన నచ్చట

నెవ్వండును లేక యున్న నిది యే మనుచున్.

నివ్వెరపడి విడిదికిఁ జనె

నివ్వధమున మూఁడు సారులేగుచు రాఁగన్ 102

ఉ. సంధితమైన యంధతమసంబున వెండియుఁ గూయి దోప ది

గ్బంధ మొనర్ప నన్నెలవుఁ బాయు నుపాయము లేక నేన నే

సంధియునుం జలింపమిఁ బిశాచరముఖ్యమైన ¹క్ర

వ్యాంధసు లున్నచో నిలువ నచ్చటికిన్ ముని యేగి ముంగిటన్.

సీ. పవడపుఁగోళ్ల చప్పరపుమంచముమీఁద

హంసతూలికల శయ్యాతలమునఁ

గుదిటితోఁ దెమలించి కొని తెచ్చి యుంచిన

పూత కున్నుఖమైనపూవుఁదీప

పోలికఁ దముఁ గాసిపుడమి కేతెంచిన
 మెఱుఁగారుక్రొక్కారుమించుఁ గదసి
 కదలకుండఁగఁబట్టికలిపిన మొయి లన
 పెన్నెరుల్ మొయి నిండ విరిసియుండఁ

తే. గీ. జక్కఁదనమునఁ జొక్కపుఁ జక్కవోని
 దాన నక్కజమైనచందమున నచటి
 యునికిఁగలదాని నెలప్రాయమునఁదనర్చి
 మించునొకచిన్న దానివీక్షించియెదుట

104

సీ. కొఱవిత్తో జగడించు కఱకునల్లనిమేను
 మిడిగ్రుడ్లు గడితంపు మిట్టనుదురు
 వెడఁదనోరును దుట్ట పెదవులుగొగ్గికో
 అలుఁ బుట్టముక్కునిట్టలపుఁజెవులు
 గుఱువంపుఁచేతులు గుంటఱొమ్మును దొట్టె
 కడుపుఁనిడుపుఁగాళ్లుఁ బొడుపుమెడయుఁ
 బల్ల వెండ్రుకలుఁ దోల్పచ్చడంబును నల్ల
 పూతగండమ్మును బుట్టతలయు

తే. గీ. నెముకకోలయుఁ బ్రేవుజందెమును బునుక
 చెంబుఁ గలవానిఁదిండికై వెంబడించి
 యలఁతి బూచులు గొలువంగ వలఁతి యగుచు
 గండఁదగునొక్కబ్రహ్మరాక్షసునిఁ గాంచి.

105

శా. ఓహో! యీతనికృత్యమా యిది నిజంబూహింపఁగా నేల త
 1 ద్వాహారంబులచే బయల్పడుఁగదా యంచుం గృహయత్తుడై
 యీ 2 హంసీగమనానతంసము భయవ్యామోహముల్ వాపి నీ
 వాహాకార మొనర్ప నేటి కన నయ్యబ్జాక్షియుం డిగ్గునన్. 107

క. మంచము డిగి పెన్నెలుల స
 మంచితముగఁ గ్రొమ్ముడిగ నమర్చికొని సమా
 కుంచితవిగ్రహయై ముని
 పంచాన్యునిపాదయుగళిఁబట్టి వచించెన్. 108

ఉ. ఓ మహితానుకంప! సమయోచితదివ్యతరప్రభావశా
 లీ! ముని వర్య! యే నొక నరేశ్వరుపట్టిని నన్నుఁ బట్టి వీం
 డ్రీమెయి నీమహాటవికి నిమ్మణిమంచముతోడఁ దెచ్చి రిం
 కేమి భయంబు నీపదము లేఁ గనుఁగొంటిని గంటి శాఖ్యముల్.

చ. అనవుడు బాల! నీ వెనతె వమ్మ? వసించెడు దేశ మెద్ది? యె
 వ్వనిసుత? వివ్వనంబునకు వంచన నిమ్మణిమంచమధ్యశా
 యిని నిను మ్రుచ్చిలించుకొని యీఖలు లంతిపురంబునండ్రి యే
 యనవునఁ దెచ్చిరమ్మ? వనితా! వచియింపుము మాకు సంతయున్.

చ. అన విని నేను గన్యను మహామహుఁ డైన కళింగ దేశపుం
 జనపతిపుత్రికన్ మదను జన్ముఁడు బాలుఁడు తండ్రి వైరితోఁ

జెనఁతున బోరుచో నొకని వ్రేటున వేటొకండుగా వడిం
దనువులు వాసి వీరవిహితం బగులోకముఁ జేరి రిద్వరుకా. 111

క. పిమ్మట మాపదవికి మా
యమ్మను రాజ్ఞిగ నమాత్యు లనుమతిఁ జేయన్
నెమ్మిగ నామెయు రాష్ట్రం
1బుమ్మలికముఁ బొరయకుండ నోముచు నుండెన్. 112

గీ. పిన్ననాఁడు తండ్రి నన్నంద్రదేశనా
యకున కిచ్చువాఁడ ననుచు ముద్దు
లాడుచుండు నాతఁ డట్టైనఁ దల్లియు
సట్టిపూన్కిఁ దానుఁ బట్టియుండె. 113

క. సచివౌఘము మజ్జనకుని
వచనంబులు వినుట నంద్ర వసుధాధీశున్
నుచరిత్రునికా నెఱుఁగుటఁ
బ్రచురంబుగఁ దలఁపు లతని పై నిడి యుండెన్. 115

ఉ. నాజనయిత్రి వెంట నరణంబుగ వచ్చిన మంత్రి యొక్కఁ డ
య్యాజిని గూలినట్టి ²యభియాతికుమారుని వంగ దేశపుం
రాజపునంచు వాని కిడ రాదొకొ నీదు తనూజ నంచు నే
వ్యాజముచేతనైనఁ గొనియాడును వానిని న న్నొసంగఁగాన్.

గీ. విని విని యమాత్యులను బిల్వఁ బనిచి యొక్క-

నాఁగు తత్తత్త్రియాలోచనముల నెఱసి

యిష్టగోష్ఠీవశంబున నిదియుఁ దలఁప

వారలందఱు నొక్కటఁ బలికె రిట్లు.

116

చ. ఒదవెఱు భీతి నీదు తనయుండతి గాలకుఁ డౌట వానిమే

మదయుఁ డటంచుఁ గౌపభయ మన్న డెఱుంగఁ డటంచు మాపయిన్

వదలనిమత్తరంబు గలవాఁ డనుచున్ వినుచుందు మట్టిదు

ర్మదుఁ డగువానిశాంధవము మానుటయే సుమి మాకు మన్ననల్.

క. మాయేలిక యీబాలిక

యాయంధ్రస్థపాలుడేవి శుకాగద యనుచున్

మాయందఱి ముందట వా

లాయముఁ బలుమాఱుఁ దన తలం పెఱిఁగించెన్.

118

క. ఆతడు పుణ్యశ్లోకుఁడు

వీతాఘుఁడు రూపబలవివేకాదులవి

ఖ్యాతుఁడుఁ గావున నాతిని

కీతరుణి నొసంగ నిశ్చ యింపుము మఱియున్.

119

చ. బవరపుమాట యమ్మనుజ పాలునివీనుల సోఁకి నంతనే

జవనహయాధిరూఢుఁ డయి సైన్యసమేతముగాఁగ వ్రేల్చిడిం

బవనసమాన వేగమునఁ బాసటగా మనపక్ష మూని వ

క. కావుననాజనపాలున

కీవనిత నొసంగ నిశ్చయింపుము నీవున్
మా విభునితలఁపు నట్టిద
నావుడు వారలకు మజ్జనని యిట్లనియెన్ .

121

క. అనఘాత్ములార మీతె

ల్పినచొప్పనఁగాక యెండు విధమునఁ గావిం
తునె యని తద్బాంధవమున
కు నెదన్ మజ్జనని యియ్య కొనియున్న యెడన్ .

122

గీ. నేటిమధ్యాహ్నమున వంగనృపునిపట్టి

నంగ దేశాధినాథుండు సంగరమునఁ
జీవసంయుక్తునిగఁ బట్టిచెఱను బెట్టె
ననుచు మంత్రుల కొకవార్తవినఁగ వచ్చె .

123

ఉ. దాన నొకింత సంతసిలు. దానను గావున నిర్మలోదక

ఘ్నాన మొనర్చి సౌధమున సంజకడ న్నెఱు లార్చుకొంచు మం
దానిలసేవ్యమాన నయి యల్లన మంచమునన్ వఱింపఁగా
నే నిదురించితిం బిదప నిచ్చట మేల్కొని కన్ను విచ్చితిన్ .

124

క. ఆ లో నీలోహాకృతి

యీ లోకభయంకరాత్ముఁ డెదుటం దోఁపన్
నాలో నే నొందిన వెఱ
పాలోకేశ్వరుఁ డెఱుంగు నంతట వీఁడున్ .

125

గీ. నిన్ను మ్రింగువాడ నీమెడయం దున్న
 పసిడిబిళ్లద్రెంచి పాఱవై న
 కున్న ననుచు మిగుల నుగ్రుడ్డై జంకేంప
 నడలు జెంది బొట్టు లిడితి మిగుల. 126

క. అర్చినకొలుది వీడును
 బేర్చినమూగ్రహముతోడ వెన మంచముతోఁ
 జేర్చె నొకకొండమఱుగున
 కోర్చితిఁ దత్సంకటముల కోపుణ్యానిధి. 127

గీ. చిన్ననాడు తండ్రి శ్రీవేంకటేశ్వర
 ప్రతిమ ¹సఱుతి నంగరక్ష గాఁగఁ
 గట్టె దానిమహిమగా నెంచి కొండంత
 ధృతిని మంచ మేను దిగక యుంటి. 128

మ. అనఁ గారుణ్యమునన్ మునింద్రుఁడును జాలా ! యింక జంకేల ? నీ
 జనని గూర్చెదఁ జేర్చెదన్ వడి మనస్సంప్రాప్తి తుండై ననా
 ధునితోడ న్నినుఁగూడ నేడె యని యద్దుపాత్తుపై దోషనా
 శనకృత్పాదగయోధకంబు కలశస్థం బల్లనం జల్లినన్. 129

క. వీతాఖిలపాతకుడై
 యాతఁడు బై శాచక్రియావిముఖుడై

యూతపసిపదములం బడి

యోతండ్రి! ప్రోవుమనుచు నొగిఁ బ్రార్థింపన్.

130

శా.నీ నెవ్వండ్రు? నీకు నెప్పగిది నీనిర్భాగ్యరూపప్రచా

రావసాదులు గల్గె? నీయబల యెట్లాకృష్టయైచిక్కె నీ

చే? వీండ్రెల్ల నెవండ్రు దెల్పు మిఁక రక్షింతున్ సమగ్రానుకం

పావేశంబున వీండ్రతో నిపుడె నిన్నన్నం బిశాచేంద్రుఁడున్. 131

గీ. పాండ్యదేశాధిపునిప్రాడ్వివాకవంశ

భవుఁడనగు నొక్క శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణుండఁ

బృధివి ధూర్జటిశర్మాఖ్య వెలయువాడ

నెల్లరకుఁ దెల్లమగుబాడ నెసఁగువాడ.

132

సీ. బాల్యకాలమునందె స్వాధ్యాయమయ్యెను

జవించుచినాడ శాస్త్రము లొకింత

¹నాభిజాత్యము గలదంచు నిక్కుచునుందు

నప్రమాణోక్తి కింతైన వెఱవఁ

గడు ²వికతనతచే మిడిసిపడుచునుందు

నొరులపెంపునకుఁ జూపోపఁ జాల

బ్రహ్మజ్ఞుడ నటంచుఁ బగ్గెలు గొట్టుదు

నెఱుంగనివిద్య నికృష్టమందు.

తే. గీ. నొరుని వలన నాకు నుపకృతి యెందాఁక
 నొనరుచుండు నంత దనుక మెచ్చి
 యేటుదాటి తెప్ప ¹నేర్చిన చందాన
 వాని పేరు వినఁగ నైన నొల్ల.

133

క. అనువర్తన గల యథముని
 ఘనుఁడంచును గాకయున్న ఘను నథముఁ డటం
 చును విభుసభ నభయుఁడనై
 విననీ వినకుండనీ చెవింబడ నఱుత్తన్.

134

గీ. చేసిన యఘంబు దాపక చెప్పికొనినఁ
 బోవునందురు గానఁ దెల్పుదు మునీంద్ర
 యెన్నియగుణంబులున్నవో యన్నినాదు
 సొమ్మగఁ ద్రిమ్మరుదుఁజమ్మ రిమ్మకొనుచు.

135

గీ. చిత్త మెపుడు ధనార్జనాయత్తమగుట
 యాగభిక్షామిషంబున నచటికచటి
 కేగఁగఁదలంచి కొమరుండు నేనుగూడి
 యుత్కలంబులఁగంటిమూఁచురుదిరిగి.

136

గీ. బ్రహ్మబంధునిఁ గేవల బ్రహ్మయనుచు
 నుత్కలంబున జనులకు సత్కరించు

ప్రతిసయుండుట నను బ్రహ్మమతిఁ దిలంప
వలసినంతధనం బటఁ బడసి నాడ.

137

క, దాని నొకఁబండి నిడికొని
సూనుండును నేను శకట చోదకుఁడును దే
శాసకును మరలి రా నీ
స్థానమున దినావసాన సమయం బగుడున్.

138

సీ. ఆనాఁడె గౌతమీ స్నానయాత్రార్థమై
పడచి యేతెంచుచు నలుగురైదు
గురు మమ్ముఁ గూడిరాఁగొన్నిముచ్చటలందుఁ
బరిచయంబయ్యెనప్పరుసవారు
కర్మతుండని నన్ను గారవంబునఁ జూడఁ
గోరియద్దటి నొక్క గుంటజలము
లుంటఁ గన్గొని యేగుచుండుఁడు మాకుఱ్ఱ
వాఁడు మీరును సంధ్య వార్చివత్తు

తే. గీ. ననుచు వెనుక మొగంబైతి నరిగె బండి
కొంచెమైనను దడవుగా వించి చనఁగ
వలదె యని యొంకచాటున నిలిచియుండ
వచ్చెనాకస్మికంబుగ వ్యాఘ్రమొకటి.

139

క. అటపై నా కొదవిన ము
చ్చటఁ దెల్పుఁగ నేల ని ప్పిశాచత దానం

ఘటియిల్లె రావిచెట్ట

ప్పటినుండియు నిదియె నాకు వసతిగ నమరెన్ .

140

క. ఈయున్న పిశాచంబులు

నాయ ట్లప్పలిమొగంబునం బడి యిట్టై

నాయంతటి వవి గామి

న్నాయకునిగఁ దలఁచి యెపుడు నను సేవించున్

141

క. పిమ్మట సుతఁ డేమయ్యెనొ

యిమ్మెయిఁ గూర్చినధనంబు లేమయ్యెనొ యం

చుమ్మలిక మందుచుంటిని

జుమ్మా యసి బ్రహ్మరాక్షసుండన మునియున్

142

క. చింతింపకు మొక్కితయు

సంతయు నేవింటిఁ జుమి త్వదాత్మభవుని వృ

త్తాంతముఁ బీఠపురి న్ని

సంతతికిం గాండ్యమధుర సౌఖ్యము సుమ్మా.

143

మ. పులివాతం బడి నీవు రాకునికి నీ పుత్రుండు ద ¹త్సార్థముం

బలుచందంబులఁ జింతచేఁ బొగులఁ దత్త్వాంతస్థమా పల్లియం

గల గోపాలురు వారి డాసి యొక వ్యాఘ్రుం బిచ్చటం జేరి పాం

థులఁ బెక్కండ్రను బట్టి మ్రింగె ననినిం ²దోధూయమానాంగులై

క. గొల్లలు మాపల్లెకు రం

డెల్లి గన స్వచ్ఛ మా మహిపతి యీరే

యెల్ల మృగంబుల వేటం

బల్లార్చివధింప నిచట వసియించె ననన్.

145

క. వల్లే యని వారందఱు

నుల్లంబుల నొల్లఁబోయి యుండఁగ నా గే

యెల్ల మెకంబులఁ బొరిగొని

యల్లన తద్దేశపతి సమాగతుఁ డయ్యెన్.

146

గీ. వచ్చి యవ్వార్త యచ్చటివారు దెలుపఁ

దాను గూర్చినపులిపొద దాపునందుఁ

గ్రొత్త నెత్తుటఁ దడిసిన యుత్తరీయ

మందుఁ గల పేరివర్లంబు లరయఁ జేసి.

147

క. దైవగతిఁ గలుగు నాపద

లో విప్రకుమార! చింత నొందకు మెదలో

నీ విత్తంబును నిను మీ

యావాసపుటూరఁ జేర్తు నయ్య యటంచున్.

148

గీ. తగిన సాహాయ్యమును గూర్చి తద్భూంబుఁ

జేర్చి యేఁటేటఁ గొంతవార్షిక్ మొసంగు

చుండునట నాఁటి యమ్మహీంద్రుండు నేటి

కిని దదన్వయయుగ మట్టు లెనయు మైత్రి.

149

క. అని యచటి పౌరవృద్ధులు
నను గూర్చి తదీశకుల గుణస్తుతి గావిం
చు నెడం దెల్పినచరితం
బును సీవల్కినచరిత్రమును సరి గూడెక.

150

గీ. పద్మయోదకబిందుసంపర్కమునను
దుష్టభావంబు మాత్రంబు దొలగెఁ గాని
విడిచిపోదయ్యెనుబిశాచవృత్తిగాన
దాని నెడఁబాయుచంద మందఱు వినుండు.

151

సీ. మీషిశాచత్వంబుఁ బాపుదు గొంద టి
మృంచంబుతోడ నిమ్మించుఁబోడి
నీయంధ్రదేశంబు నేలు శ్రీపీఠికా
పురనాథు సౌధాగ్రమునను డించి
యతని మేల్కొల్పి యాయతివ వృత్తాంతంబు
నంతయు నెఱిగించి యరుగుదెంచు
నంతలోఁ గొంద టియ్యింతి నగతిపురంబు
నందుఁ గానక చింత నడలుచున్న

తే. గీ. యామెతల్లికి నివ్వార్తలెల్ల దెలియు
నట్టులాకాశ భారతి యనుకొనంగ

నొరులెవరు మిమ్ముఁ గనకుండ నుగ్గడించి
రావలయు నంత దనుక నిందేవసింతు.

152

క. అని ముని చెప్పిన చొప్పునఁ

బనివిని యప్పని యొనర్చి నడి వెల్వడి వ

చ్చిన నగడలు నుపమాకకుఁ

జనుడొడని వెంటఁగొని వెనం జని మ్రోలక.

153

చ. గిరిఁ దిలకించునంతఁ బులకించెను మానికి మేను డగ్గఱం

గరమెదలోన సమ్మదము గ్రమ్మె గుడిం బొడఁ గాంచి నంతనే

పరనశ మయ్యె మానసము భక్తులు భాగవత్తెకసేనచేఁ

బరవశు లొదు రన్న భగవత్పరిచర్యకుఁ జెప్ప నేటికి.

154

క. అటు లగ్గిరితటిడగ్గఱి

జటి యద్దరివాండ్ర నిలిపి సాఁగి శిరమునన్

ఘటితాంజలిపుట్టె యొ

క్కట నక్కటకమున కెఱిగి కొఠూహలియై.

155

క. పురికిన్ వలగొనియాడట

గిరికిఁ బ్రదక్షిణము దిరిగి కృతబంధురపు

ష్కరిణీమజ్జనుడై యం

త రహి నమజ్జనులఁ గ్రందునన్ మందగతిన్ .

156

క. చనుచుండు నప్పు డాగుం

పుననుండి కనంగ నయ్యె ముని కనుగవమౌ
మనసు కరగింపజాలిన

ఘనమగుజాలి నొదవింప గల జన మెదుటన్.

157

సీ. అస్ఫటస్వరముగా నటు నిటు గరసంజ్ఞ

గల తలంపేమేమొ డెలిపికొనుచు

దమ ప్రశ్నలకు నుత్తర మొసంగినవేతె

వాక్కుగా నెదియో పలికికొనుచు

బురి గిరి పిఱిదిగాఁ దిరిగి బయల్ గాంచి

ప్రొవవే హరియంచు మ్రొక్కికొంచు

గొండదగడకు మమ్ము గొంపోరె నడయాడ

నేర మటం చూతఁ గోరికొనుచు

తే. గీ. మూక బధిరాంధపంగులమూక లెదుట

నున్నగనుగొని యీవ్రజనున్నరుజగ

నెన్నఁడొసరించునో కృప నెన్నఁ వెన్ను

డనుచు దలపోసె నతఁ డప్పు డనుచు జాలి

158

క. కొండదరి కరిగి వారలఁ

గొం డొక తడ వూరడించి గోవింద హరీ

యండజరాజహరీ యని

మెండుగఁ జేర్కొనుచు మొదటి మెట్టెక్కు తఱిన్.

159

సీ. గొంతెత్తి గోవింద గోవింద యని సంత

రువ్వుగా బిట్టువాక్రుచ్చు వాడు
శ్రుతిమాతా మాయతా హతి వీణాసారణి

సనువుగా సవరించు మనెడు వారు
ద్వారగోపుర ¹దృషద్వారశాసనవర్ణ
సమితి విస్ఫుటముగాఁ జదువు వారు
వడివడి ముందుకై నడచి క్రమ్మతి తన
యడుగలఁ బడి మ్రొక్కు లిడెడు వారు

తే. గీ. నైనవారలఁ దన వెంట నరుగుదెంచు

వారినలముంక బాధిరాంధపంగుజనులఁ

జూచుచుఁ గపటనాటక సూత్రధారు

చిత్రనాటకపటిమ కచ్చెరువు చెందె

160

క. అక్కరణి నొక్క-వో నడు

చక్కిం బెంపెక్కు పెక్కు జక్కరలు దరుల్

జక్కగఁ జూచుచు నక్కడఁ

జక్కలు చేజిక్కునన్న వో నొక్కయెడన్ .

161

క. సాలగ్రామశిలాఫల

కాలేఖ్యాకారదర్శి తాత్పర్యనిఁ దులసీ

సాలగ్రామమహోన్నత

సాలగ్రామణ్యగార సంస్థాయఁ గ నెన్ .

162

క. కనుఁగొని సాష్టాంగముగా
 వినతులు గావించి లేచి వినమితతన్ముడై
 వినయం బెనయఁగ నమ్ముని
 వినతానుత్తశైలనిలయు వినుతించె నిలుల్. 163

క. కాయణ్యశరణ్య! నిరా
 కారముఁ సాకారమున్ సకలభవనచయూ
 కారము నగుభవదీయూ
 కారముఁ ద్రివిధంబుగాఁగ గణుతించు శ్శుతుల్. 164

గీ. బ్రహ్మవిద్గోచరంబందుఁ బ్రాథమికము
 దెలిసికొందురు బుధులు ¹తార్తీయమూర్తి
 భక్తులకు రెండవది దోచు భావనాను
 రూప మగు రూపముగ ధీనిరూపణీయ. 165

క. పంచాయుధీసమంచిత
 మంచుఁ జతుఃపంచశౌఖ్యమంచున్ మిగచున్
 మిగచుజిగిమంచి సాల్లల
 దంచున్ వించుగదు నీయొయారమును హరీ. 166

క. భయ మేది నుడివెడ జగ
 త్త్రియమే దినదిన మొనర్చు మృదుపదకమల

ద్వయ మేనిని మును సగరా

స్వయ మేదిసతోయ మేది సరహారి చెవుమా.

167

సీ. పొక్కిటఁ బొందమ్మిపుపుఁ జూప వేమి యు

రంబునఁ గొన్తుభరత్న మేది

వనమాలఁ గంతంబు నను జూప వేమి నీ

¹వత్సంబుకెలన శ్రీవత్సమేది

తపనీయమకుట మాదలఁ జూప వేమి క

ర్ణములందు మకరకుండలము లేవి

సదములం బై నహాసముఁ జూప వేమి స

త్కరుణాకటాక్షనీక్షణము లేవి

తే. గీ. యిరుగెలంకుల వీచోపు లిహచుఁ జెలిమి

దోఁపఁ దీపించు నిల నీలఁ జూప వేమి

యన్నిటికి నేమి సామి గాహంతరాళ

దివ్యమందిరయిందిరా దేవి యేది?

168

క. మృగయాభేలనలీలన్

మృగయులు ప్రేరేప నడవిఁ ద్రిమ్మరఁ జని యా

మృగములఁ దునుమాడుచు నో

²మృగధరభావుక! నసించితే యుందుఁ దమిన్ ,

169

క. నీవిందారయఁబడవిని

గో విందాఁకలియడంగఁ గొమ్మనియెవఁడో

నీవిందావలఁబలువఁగ

గోవిందాయేగి యచటఁ గూర్చుండితివో.

170

ను, అని యేనం విధమైననీతి మదిలో ధ్యానించి ప్రార్థించు వోఁ

గననయ్యెన్ మునికిన్ ముకుందఁ డెదుటం గంజాతముం గొస్తుభం

బును ¹దోమాతెయు లాఁఛనంబు మకుటంబుం గుండలంబుల్ స్మితం

బు నపాంగంబులు ధాత్రినీశరమయుం బొల్పంద బల్పొందుగాన్.

క. హరియెదుట నిటుల సాక్షా

త్కరించిన విరించినతఁడం గడు వేడుక నీ

చరణములే శరణము అని

పరువడిఁ బరమప్రపత్తిఁ బ్రణతుం డయ్యెన్.

172

క. మించిన ప్రపత్తి మదిఁ బ్రస

రించిన ²మన్మరి నమన్మరించిన నంకూ

రించినకృప శ్రీహరి పరి

కించి నతునివినతు లాలకించినవాఁడై.

173

క. ఆరెండుపనులకై యిరు

సారులు మును విడువవలసె సదనము మాకున్

నారద మూఁడవ పరి నీ

కారణమున మరల నేడు కదలఁగ వలసెన్ .

174

క. నావుడు మునిపుంగవుఁ డో

దేవా! మొదలింటిరెంటిఁ తెఱఁగు లట్లుడం

గా విసఁగ వలసె వెడలుట

నావలనం గలిగె నేడనం గతము ననన్

175

క. మున్నింటిరెంటిఁ తెఱఁగులె

మున్నుగ వినవలయు సరున మూఁడవయది నీ

పన్నిననన్నాహమె నీ

కన్నరపతి మీఁడ నున్న యసమప్రేమన్ .

176

గీ. అనిన ముని నతోత్తి మాంగుఁడై యిట్లను

నొక్కదాని కంటె నొకటి వింత

యగుచుఁ దోచుచున్న దడిగిన నిఁక నేమి

వచ్చునౌ వచిపుఁ డిచ్చకొలది.

177

మ. అనినన్ నవ్వుచు నవ్విభుం డనె ముసీంద్రా! వింత లే దింతయున్

మనమం దీపు నెఱింగినట్టిదియ యైనం దెల్పెదం బొల్పుగాన్

వినుమీ వేట యొనర్పఁగా నఱిగియున్ విందన్న విచ్చేసియున్

మును మే ముంటిమి స్వల్పహాదినము లీహంతం గరం బొంటిగాన్ ;

సీ. శేషాద్రిమేము వసించియుండఁగ మునుల్

గొండలు మముఁగూర్చి ఘోరతపము

సేయఁగాఁ బ్రత్యక్షమై యభీష్టం బేమి
 యన వారు మోక్షంబు నభిలషింప
 నది తపోధ్వరిజపస్వాధ్యాయముఖసత్కి
 యీకలాపంబులఁ బ్రాప్త మగునె
 నాచేతహతులకు జ్ఞానసంగతులకుఁ
 గాని కై వల్యంబు గలుగ దెందు

తే. గీ. నాగనాగాశనాగవనాగమముల

గము లమర మన ముగ్రమృగముల మగుచు
 సాధులకు బాధఁ గావింప సాధులగుచు
 వారు మొఱ లిడఁగ నపరి వారుఁ డగుచు

179

చ. గరుడుసమీపఁడఁ గూర్చి యధికం బగుటం దదహార్యసిమ మం
 దిరముగ నున్న యీహరియె నిక్కముగా మన వాంఛఁ దీర్చునం
 చరిగిరి సాహసై కపరు లాత్మసముద్యమసిద్ధిమాత్ర త
 త్వరమతి నుండ్రుగాని యిది త ప్పిది యొ ప్పని కర్ణ మెంతురే.

క. తలఁచుకొనినంత పని వా

రలు సేసిరి దాని కేను బ్రతివిధిఁ జేయన్
 వలసె నవి యెవ్వయైనను
 ఫలియింపకయుండు నే తపస్సులవాంఛల్.

181

క. ఈపని మొదటిది దీనికె

¹చాపనిషంగాసిముఖ్య సన్నాహముతో

మాపని రేపని చూడక

యేపని కేగి నటు లొప్పు నేగంగ వలసెన్.

182

చ. వలలును మాట్లు ²దీవిములుఁ బాదులుజోవులు వేపులున్ మొదల్

గలతగుసాధనంబు లెసంగ న్నెఱుఁగిరివేటకాండ్రు రా

వలదని నిల్పుఁగా వలసె వాని కవే యెదు రేగుదెంచి ని

శ్వలముగ లక్ష్యసీమ వరుసం గుహనామృగము ల్వసించుటన్ 183

గీ. అప్పు డొకపరి నాల్గై దహర్నిశమ్ముఁ

లుండవలసెను మాయుండు కొండ విడిచి

మఱియు నొకపరి వెడలుచు మరలుచుండ

వలసెఁ గొన్నాళ్లు దాని నేర్పడంగ వినుము.

184

చ. కలఁ డొకగొల్లఁ డిద్దరి నొకానొకపల్లియ నందగోపన

త్కలజుఁడు వాఁడు పుట్టినది గోలె నొకప్పుడు నూరు నిల్లునుం

దెలియనివాఁడు నా నడవిఁ ద్రిమ్మరుచుం బసి తోడు వాఁడుగా

మెలఁగుచునుండు నప్పసుల మేపుల మేపులకింప నెప్పుడున్ . 185

క. అటులుండంగ వానికి గో

పటలీసేవై క పుణ్య పరిపాకమునన్

ఘటయ్యలైఁ దెలివి మది వి

స్ఫుటతరముగ నిట్టు లొకటఁ జోద్యముగాఁగన్ .

186

సీ. అడవిప్రమాఁకులఁ గాంచి పుడమి నెవ్వఁడు నాటె

పీని నెల్ల నటంచు పిన్నయపడఁ

సెలయెల్లఁ దలకొంచి యిల పీని నెవ్వఁడు

ద్రవ్వించె ననుచు వింతవహించు

భూధరంబులఁ జూచి ప్రోవునెట్టె నెవఁ డ

రాతిగుట్ట లటంచు భ్రాంతిఁ జెందు

మెకములఁ గని వీని మేపు నీర్వట్టు నె

వ్వఁడు గాంచు నంచు నబ్రమువహించు

తే. నీ. గొప్పదొరయొక్కఁ డెవ్వఁడో తప్పకుండ

నిట్లు గావింపుఁ డని యానతిచ్చియుండ

వచ్చు లెంకల కాబంటు బలఁగమైనఁ

గానరా దయ్యెఁ జిత్రమిక్కానలోన

187

చ. అని మఱియుం దలంచు నిలుకొర ననుం గ నె నాదు తండ్రి యా

తనిఁ గ నె వాని తండ్రి యిటు తండ్రుల తండ్రుల నెన్న మున్నుగా

జననము నొంది యుండవలె జక్కఁగ నొక్కఁడు వాఁ డెనండాఁ

యని తెలియం దగుం దెలుపు నాతనిఁ దొల్త నెఱుంగఁ గానగున్ .

క. అనుకొనుచు గంటి కెయ్యది

గనిపించిన దాని కెల్ల గారణ మొకఁడుం

చును దానిఁ దెలుపు నెవఁడో

యనుకొనుచుండంగ నొకయహర్ముఖవేళిన్.

189

క. వాని కొకవిప్రుఁ డెదుటం

గానంబడె రేయిఁ ద్రోవఁ గానక కానన్

దా నొక్కెడ నిలచి యుష

స్నానమునకు జలము లుండుచుక్కి నెమకుచున్.

190

శా. అవిప్రుంగని డాయఁగా నరిగి యయ్యూ! యియ్యరణ్యంబునం

దీవొక్కండవు సంచరింపఁగఁ గతం బేమంచు బల్కంగ నీ

క్రేవన్ గారుడపర్వతంబు గల దగ్గిర్యగ్రభాగంబునం

దేవుండుండు గదా తదంఘ్రియుగ మర్థిం గొల్వఁగా నెంచుచున్

ఉ. ఏనొకరుండ నిన్న నట కేగుచునుండఁగ సంజప్రౌద్ధునన్

వాని ¹మొయిల్ వడిం గవియఁ బైనిరు లేచఁగ దారిదప్పి యి

క్కాన నిశన్ వసించితి నొకానొక ²యారమునందు వేకువన్

స్నానజలంబు లిం దరయ నా కగపించితి వీవు నాపుడున్ . 192

క. అయ్యూ! నాపున్నియ మే

మయ్య యియ్యెడకు మీర లరుదెంచుటచే

నియ్యెడ చొడ్డది యయ్యె గ

దయ్యె యియ్యడవి మీఱ లడుగిడు కతనన్ .

193

క. బిదవె న్నినుఁ గాంచుట నాఁ

డఁ దలంచినతీరమ యెదుటను దోచినిలుల్

పెదుకం బోయినతీవియ

పదముల దవిలి నటు లిప్పుడు పాపసమూర్తి .

194

క. పులుఁగులరాయనికొండం

గలఁ డొక దేవుండు వానిఁ గనఁగాఁ జనఁగా

వలె నంటి నతఁడు బాపఁడొ

పొలుపగుదొరకొడుకొ గొల్లబోయఁడొ చెవుమా .

195

మ. అనినన్ మువ్వరు గాఁడు మువ్వరుగ నయ్యవేళలం గోఁచె న

య్యనఘం డందఱి కంటె నాఘ్యుడు జగం బాతండ్రి కల్పించె నా

తనికిం జేయఁగరాని దొక్కటియు నీధాత్రీ తలంబందు లే

దనినం గ్రక్కునఁ దత్పదంబులకు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్

శా. ఎవ్వారై నను దెల్పఁగాఁ దగినవారే తెంతురో యంచు నే

నువ్విట్లారుచునున్న దెన్న నిదియే యొక్కండె కల్పించినాఁ

డెన్వండో జగ మెల్ల నంచు మదిలోనే నెంచుకొంచున్న య

ట్లివ్వేళిన్ వచించినాఁడవు గదే యీ వా నుడుల్ నిక్కముల్

క. అందఱికంటె నతండ్రి

ముందు పొడవి యుంటఁ జేసి మొదలిటివాఁ డొ

చుం దనరు నట్లు నాతల

పుం దోఁచెడి నతని కంటెఁ బూర్వఁడు లేమిన్ 198

క. సీమాటకుఁ దార్కాణగ

నామదిలోఁ దోఁచె నతఁడు నా యడిగినయ

ట్లామువ్వరు గాఁడని మఱి

యామువ్వరు నగుదు రంటివది యెట్లాకోర్కె. 199

చ. అన విని బ్రాహ్మణుం డనియె నాతఁడు బాపఁడు గాఁడు రాజనం

దనుఁ డనరాదు గొల్లఁ డనఁ దప్పగు నాతఁడు మూఁడు జాతులన్

జననము నొందె రాముఁ డను సంజ్ఞల మున్ ప్రజఁ గొన్ని వేళలన్

ఘనమతిఁ బ్రోవ నట్లగుటఁ గాఁడని యానని తెప్పఁగాఁ దగెన్.

క. వి. అనిన ముదంబున నాతఁడు వొంగుచు నయ్య విసందగు నాతని వ

ర్తనములు రాముఁడరణ్యమునందు విరాధునిఁ గూలిచిరావణుఁజం

పిన ఘనుఁడే కద వీనికతల్ మును వీనులవిందుగ వేమఱు వి

టినిజుమి యాతఁడు నిక్కము దేవుఁడు నీనుడులట్ల నె నిక్కు వముల్.

క. కొయ్యలకును గోఁతికిఁ దొలు

దయ్యమునకు దొరతనంబు దయనొసఁగెఁ గదా

నెయ్యమున నతనిఁ గొలిచిన

నెయ్యది సమకూరకుండు నెవ్వరికైనన్. 202

క. ఆయయ్య రాచకొమరుం

డాయన నని గెలువలేక యరిగెను బాపం

డీయిరువురుఁ దగుదురు మఱి

నాయంట నొకండు పొడమినాఁ డట గాదే.

203

క. నీవంటి యెఱుకగలవా

రీవిశ్వమునందుఁ గలరె యెచ్చోనైనం

గావున దేవునిఁ దెలియం

గావలె నతని నెటు గానఁ గాఁ దగుఁ జెప్తమా.

204

గీ. ఎచట నుండుదేవుఁ డే తీరుగా నుండు

నేమటంచుఁ బిలువ నేగుదెంచు

నేవి యారగించు నెంతద వ్వాతని

యెల్ల యెల్ల నాకు నెఱుంగఁజెప్తమ.

205

క. అని మూఢభక్తి వేడిన

విని విప్రుఁడు వానిభక్తి విశ్వాసాదుల్

తనకున్ ముదమిడఁగా నా

తనిదయఁ దరియింపఁ జేయు తలఁపునఁ బలికెన్.

206

చ. పరమపదంబు వానికి నివాసము నల్లని మబ్బు ¹గెబ్బు నం

గరుచిగలాఁడు స్వామి! మముఁ గావు మనం బఱతెంచు నెద్ది యె

వ్వరి కిల నోగిరం బదియె వానికి నింపగు నెంతదవ్వు కు

య్యోరయ వినంగ నొనొ యతఁడంతటి దవ్వున నుండు నంతటన్.

శా.నీ వాదేవునిఁ జూడఁ గోఁతివ యేనిం దెల్పెదన్ సర్వవాం
 ఛావాప్తిక్ ఘటియించు దాని నొక దివ్యంబైన మంత్రోత్తమం
 గావర్తిండుచునుండు మొక్క నెల నిత్యంబుం గడుం బూన్కి పెం
 పై వర్ధిలఁగ వేయిసారు లటపైఁ బ్రార్థింపు మీ-చొప్పునన్. 208

క. నల్లని మేనల్సామీ
 తెల్లనిమోరగలపక్కి తేజిపయిన్ నీ
 వల్లన యరుదెంచి కృపం
 జల్లనిపాల్మీఁగడయును చవిఁగొని చనుమీ. 209

క. అని వేడుకొనిన దేవుడు
 గనికరమున నీవసించు కడ కే తెంచున్
 దినదిన మిటుచేసిన ద
 ర్శన మిచ్చుం జనువు లిచ్చు రమ్మన వచ్చున్. 210

క. అని తెలిపిన నమ్మంత్రము
 ననుగ్రహింపవలెననియు నాపై మఱియున్
 దనబందుగులకుఁ గూడం
 గనుపట్టెడువెరవుఁ జూపఁగావలె ననియున్. 211

క. ఒనరఁగ విప్రుని పదయుగ
 మున దనమూర్ధంబు సోక మ్రొక్కిన నతఁ డొ

య్యస లేవ నెత్తి యొక ¹ర్షుర
మున స్నాతునిఁ జేసెదాను మున్నుగ వానిన్. 212

క. పిమ్మటఁ దారక మను భే
ద మ్మగు చతురక్షరిన్ యథావిధి నుపదే
శ మ్మొనరఁజేసి యిమ్మొం
త్రమ్మేమఱుకుండు మనుచుఁ గ్రమ్మఱు బలికెన్. 213

ఉ. అల్లదె నల్లనై పొడవునై మన మిప్పుడు చెప్పుకొన్న శ్రీ
వల్లభుఁ డిల్లుగాఁగ నిలువం జెలువంబుగమించునీడ భూ
తల్లజుకొండదాని కొకదండ నెనంగు నకొవరంబు సం
పుల్లపయోజిహ్వలక నముల్లసితంబయి బంధురాఖ్యచేన్. 214

క. నీవారి దాని వారిన్
వేవేగం దానమాడ నియమింపుము నీ
వావేశ నీవొనఁగుపా
ల్ద్రావఁగఁ జనుదెంచి మీకు దర్శన మిచ్చున్. 215

క. అప్పగిదిఁ జెప్పి వివ్రుం
డప్పడె తన దారినట్టి యరిగిన నాతం
డొప్పుగ నుపదేశోక్తుల
చొప్పున మంత్రము జపించి శుద్ధాత్మకుండై. 216

గీ. కాంచి చల్లార్చి పాలుపూగడ నమర్చి
 బిగ్గరగఁ బేర్చి ననుఁగూర్చి పిలువఁదొడఁగె
 నల్లనగుసామి¹చిల్వబోనపుహుమాయి
 నెక్కిరావయ్య యిపు స నాచక్కి కనుచు. 217

మ. త్వరతో నన్నుఁ బ్రపన్నుడై దరికి నాహ్వనంబు గావింప వే
 డ్లొక హింపా దరియం గృతవ్రతుడ నొటం జేసి శుద్ధ్యాననై
 ఖరిఁ గిక్కిరింపఁజూయుచున్నై యచట సాక్షాత్కారముం జేయఁగా
 నరుగంగా వలసెం జువూ యపుడ భక్తాధీనతం దెల్పుచున్. 218

క. ఆనాఁ డటు నేనరుగఁగ
 నానాటికి నతఁడు నెమ్మి నమ్మికయుఁ దగం
 గా నటు పిల్వఁ దొడంగుట
 నేనేగుట నాకు నిత్యకృత్యం బయ్యెన్. 219

గీ. అటులు కొన్నాళ్లు గడపి యంతట నతఁడు
 బందుగుల కెల్ల నిప్పని బయలుపఱప
 వార లబ్బురపడి మమ్ముఁ దారుఁ గూడఁ
 జూడఁ గోరినఁగొలన నీరాడఁజేయ. 220

ఉ. వారికి నెల్లదర్శన మవారితలీల నొసంగి యీతఁడీ
 తీరునఁ జేయుచుండఁ బని తీరునె మాకని వానిఁ బిల్చి యా

1. పాము భోజనము గాఁ గల వాహనము = గరుత్మాతుడు.

భీర ! హితంబు వేడు మన భీరహితాత్మత నన్న నెట్లు మా
చేరున నుండఁ గోర మముఁ జేరు నరం బిడి నారమర్మిలిన్. 221

గీ. అతఁడు చతురక్షరీజప వ్రతనిరూఢ

బుద్ధిఫలసిద్ధిఁ బడసిన యద్ధరిత్రిఁ

జెందె నిల సర్వసిద్ధి ప్రసిద్ధి బంధు

రంజకసరస్వనకె బంధుర మను పేర.

222

క. తొలుత నొకగొన్న ప్రొద్దుల

కొలఁదిగ నొకకొన్నియేళ్ల కొలఁదిగ నేడుం

దలఁగితి మిటుపైఁ దలఁగన్

వలయుం గద వేల కొలఁది వర్షంబులుగాన్.

223

ఉ. నావుడు నన్నుఁ గూర్చి సదనంబును మూఁడవసారి నెల్వడం

గావలె నంటి రీ రిపుడు గావున నట్లన నేమి కారణం

బో విసకున్న సందియము పోవునె నాదు మనంబు తొట్రుపా

టావహిలం దలంకెఁ జెపుమా కృప నాయపరాధమున్ హరి. 224

క. అనవుడు నీ వపరాధం

బనుకొని యొనరింపకున్న నది యపరాధం

బును గాక యున్న యయ్యెన్

మునివర మాచలనమునకుమూల మె టన్నన్.

225

ఉ. కుక్కుటలింగమూర్తి గడుఁ గూరిమిఁ దెల్పినతారకక్రమం
 బక్కడిరాజశేఖరున కంతయుఁ దెల్లముఁ జేసి నచ్చితీ
 విక్కడి కాతఁ డంత జపియించెను దన్మహిమం బెఱుంగ నం
 దొక్కవిధంబుఁ బూనివిధియుక్తిగ నొక్కదినంబె పేర్చితోన్. 226

క. తావన్మాత్రజపంబున

నే వానికి నరము లొసఁగ నేగి తదీయం

బొవాంఛ యేమి యని సం

భావింపఁగవలసెఁ ద త్ప్రభావము వలనన్.

227

సీ. అతఁ డా జపమునన్తై దీక్షఁ బూని సం

కల్పించు నపుడు సాంగపరివార

ముగ మమ్ముఁ బ్రత్యక్షమగుఁ డటంచుఁ దలంప

నచ్చటి కప్పుడె యరుగుచుండ

నంతఁ బ్రదోషనాట్యావసరంబునఁ

గుక్కుటేశ్వరు కొల్వుఁగోరి వేడ్క

గుంపులైవచ్చు నిలింపు లంతంత నె

మ మ్మంతరిక్షమార్గమ్మునందుఁ

శే. గీ. గాంచి యెదురేగుడెంచి నమంచితముగ

నక్కడకు మమ్ముఁగూడ రమ్మనుచు వేడి

నింత కన్నను మేలున్నదే యటంచుఁ

జెలఁగి మేమందఱము ప్రవేశించు నపుడు.

228

ఉ. మాపటివిష్ణురూపమును మానకొగిం బవళింపఁ జేయనో
తేపకుఁ దేపకుం బ్రబలుతేజపు వేడిమి మగ్నమూర్తియై
పాపికొనంగనో గగనవర్తుపరిభ్రమణప్రభూత సం
తాపము దీఱ మజ్జన మొనర్పనొ భానుఁడు వ్రాలె వార్ధిక్యై . 229

గీ. కాలసభికాగ్రగమ్యుండు కాలగళుని
నటనపటిమావలోకనానంతరమునఁ
శారిత్రోపేక మిడఁగ నంగరము కొనను
బను పొసంగించె ననసంజపనఁ బొసంగె 230

క. జగ మంధకారితను జెం
దెఁ గదా యవి తోడుతోనదీపకలాపం
బొగిఁ దోఁచెను ¹భసితద్యుతి
యుఁ గడుం జొప్పడియై నప్పడొప్పుగఁ జూడన్ . 231

గీ. అంతట నిశానుధాకరవృత్తికరమునఁ
గడలుకొను రాగ మన సమగ్ర మగురీతిఁ
బొడుపుఁగెంజాయ రంజిల్లు 'పోలుపుఁ' గాంచె
బ్రాక్షదంబున కొకవింతవన్నె యిడుచు . 232

మ. ²బలభిత్ప్రన్నతరత్న సౌధ³వలభివ్యాలంబిర క్తచ్ఛదో
జ్వలశారీకలఘోత పంజరములేపం దూరుపుం గొండపైఁ

బాలిచెన్ సోదయరాగలాంఛనపరిస్ఫూర్తిం దుషారాంశుమం
డల మూర్ధ్వప్రతిపాదిరశ్మిగణసంధానస్ఫురన్మూర్తియై. 233

శా. ఆరేయెల్లను మున్ను శంకరునినాట్యం బంత భృంగీశుహః
స్యోరుప్రోధిమ మంత నందికృతమై యొప్పారు గానక్రియా
సారస్యంబును బిమ్మట న్నృపతపస్సంరంభశుంభప్రశం
సానూఢోక్తులు గాలయాపనము సేయ న్నెమ్మిమై నుండఁగాఁ. 234

సీ. తొలికోడితా నెయై యెలుఁగెత్తి మూఁడు భం
గులఁ గుక్కుటేశుండు కొసరి కూసె

నాలమందల కెల్ల నధినేత తానెయై
పొంకంబుగా నంది టంకె వైచె

దీర్ఘంబుఁ దెచ్చు హస్తికిఁ బెద్ద తానెయై
లంబోదరుఁడు బృంహితం బొనర్చె

విహంగంబులకు నెల్లఁ బెద్ద దానై కుమా
రునికేకి పెలుచ నిస్సన మొనర్చె

తే. గీ. దా నె లింగార్చకులకుఁ శ్రాధమికుఁ డగుచుఁ
శ్రాతరనిలుండు గేతనాగ్రముననున్న
ఘంట మ్రోయించె వందిమాగధులు. తామె
యగుచు భక్తులు పేర్కొని రపుడు మమ్ము. 235

ఉ. అంతట భానుమంతుఁ డుదయాచలరంగము నందుఁ దోచె న
త్యంతము రమ్యమైన యరుణాంగమునుం జతురాస్యవిభ్రమం

బెంతయు నొప్పుగా భవనస్పృష్టికరోన్నతి మించు భారతీ
కాంతునివేష మొప్పుగ జగజ్జన సభ్యులమ్రొల నొప్పుగాఁ. 236

క. అంతటను గుక్కుఁజేశుఁడు
సంతసమున సముచితోపచారముల మ
మైంతయును గారవించి యెఁ
కింతయుభేదము లేని హితము దల్పిన్. 237

గీ. మమ్ములను బంపు నపు డ య్యుమాధవుండు
కొమరసామిని రావించి కొంతదవ్వు
సాగనంపించు మని పంప నాగుహుండు
దోడరా నేగితిమి రాజదుర్గమునకు. 238

క. అపు డాన్యపు డాయం జని
చెవుమా యపమాకనుండ శీఘ్రము గాఁగన్
జపముం దపమున్ మముఁ గూ
ర్చి పరంతప! రాఁదలంచి చేసితి గాడే. 239

క. నచ్చితి మడుగుము వరముల
నిచ్చెద మమ్మంత్రమహిమ మిదె తెలిసె గదా
సచ్చరితి యనిన నమ్మహి
భృచ్చింద్రుఁడు మాకుఁమొక్కి వివరించె నిటుల్. 240

శా. దేవా! తారకమంత్రతత్త్వము ప్రసాదించెన్ మరున్నొని నా
 కీవే నేలుపునైన గోర్క లిడ రావేయంచు బ్రార్థించినన్
 వేవేగం జనుడెంచి నీ దగు మనోభీష్టం బమోఘంబుగా
 గావించుం జుమి యంచుఁ దెల్పి మఱియుం గారుణ్యచిత్తంబునన్.

క. కలి శ్రీవేంకటరమణుడె
 తలఁపఁగఁ బ్రత్యక్షుడై వతం బటు గానం
 దొలుత జప మితనిఁ గూర్చియె
 నలుపుము నీవాంఛితము లొనఁగ నేతెంచున్. 242

క. కాపున వేంకటరమణుడె
 తానకవంశంబునందుఁ దరతిరములుగా
 భూవరులఁబ్రోచుచుండి జ
 నావన మొనరింపు మనుచుఁ బ్రార్థింపు మనెన్. 243

గీ. తన్నహమంత్రమున కధి దై వతంబు
 రాముఁ డీతండు వేంకటరమణుఁ డనుచు
 భేద మెంచకు మాతఁడు విభవమూర్తి
 దలఁపఁగా నీతడ రావతారమూర్తి. 244

క. నారదముని చెప్పిన యా
 తీరున ధ్యానం బొనర్చి తిని నే సాక్షా
 త్కారం బొనరించితి వీ
 వారీతిన్ భక్తవరద యవితద్విరదా. 245

క. కావున నలమేల్కొంగా
దేవియు నీ నెలమితో మదీయాన్వయముం
బ్రోవంగ నిందు వసింపుడు
దేవా ప్రతిన్యపతిచెంతదేజ మెలర్పన్. 246

క. అటు లైదువేల వర్షము
లటుపై నాచంద్రతార కార్కంబుగ ని
ప్పటు బలుడు కుమారుం డె
ప్పటి కప్పుడు నృపులబ్రోవవరి మీవలయున్. 247

చ. అని యిటు లాన్యపాలమణిప్రార్థనఁజేయఁగ వాని నీవు కో
రిన వరమిచ్చినార మని ప్రీతునిఁ జేసి కుమారు నింటికిన్
బనిచి సతీసమేతముగ వచ్చితి మిచ్చటి కేము నీతిలం
చినగతి నయ్యెగాదె మునిశేఖర యంచు నచించి వెండియున్ .

శా.నీ వారాజకులవతంసమునకుం డెందంబునం బ్రీతిగా
శ్రీవంశప్రతిభాప్రతాపజయసాశీల్యాదు లెంతేనిఁ జెం
పై వర్ధిల్లఁగఁ దారకంబు భవఘోరాంభోధినిస్తారకం
బో!వాచంయమివర్య తెల్పితిఁగదే యూహించి యుక్తంబుగాన్.

క. అందుల కేమును మోదముఁ
జెందితి మిఁక నేమి కోర్కు-లున్నవొ చెపుమా

డెందంబున సం దేహముఁ

బొందక యని శౌరివల్క్రముని ముదితుండై .

250

క. స్వామీ! నిష్కాముడనగు

నే మిము నేమనుచుఁ గోర్కు లివి యని యగుగం

గా మదిఁ దలంతు నైనను

మీ మాటకు మేరమీఱమియు నుచితమగున్ .

251

క. కావున నీయిరు తెఱఁగుల

నీవేళ నొనర్పఁ దగిన దెద్దియొ యనుచున్

భావమునందు వితర్కము

గావించుచునుందు భక్తకల్యాణకరా .

252

గీ. అనిన నిష్కాము లగు తపోధనులు మున్ను

గడఁగుపనులును లోకోపకారమునకుఁ

గాదె యలవడె నీవు సక్కరణిఁ జేయ

రాదె యన నాతఁడు మహాప్రసాద మనుచు .

253

క. జగములకుఁ బ్రీతిఁ జేయుట

జగన్నివాసునకుఁ బ్రీతి సలుపుట యనుచున్

దగ మున్నిటిమునిగణ మ

ప్పగిదిం గావించుచుండవచ్చు నటంచున్ .

254

సీ. దేవసేవనముఁ దైర్ధికుఁడు గావింపఁగా
 నరుగుచో ¹స్మృతినొకిం జైన నమి
 వలె నందు నెఱిగిన వాఁడు గావున పాని
 తేవన దీక్ష నెంతేపనమును
 జనులుండఁ బ్రొద్దుగ్రుంకిననాటిరాజీరి
 సడవి దా నివసించుటాచగాఁగ
 న్వామి కంతయును విజ్ఞాపనం బొసరించి
 తత్పితౄచార్యులు తలఁగఁ జేయు

తే. గీ. టాకటియుఁ గళింగరాజకన్యక త్రిలింగ
 విభునిపట్టపుదేవిఁ గావించు టాకటి
 యును మనంబునఁ గోర్కులై యున్న వెన్న
 విన్నవించితి భక్తప్రసన్నహృదయ.

255

మ. అన శ్రీమేకటనాయకుండు దరహాసాంకూరరమ్యాస్యఁడై
 యను నప్పండితమాని వ్యాఘ్రహతుఁడై యట్లయ్యెనే నాఁడు యా
 చనకై యేగుచువచ్చునప్పు డొగి మా సంసేవనం బొసరిం
 తు నటం చీగుడిఁ గాంచి మ్రొక్కి చ నె నీత్రోవ నుతాస్వీతుడై.

గీ. మరల వచ్చునాఁడు మముఁ గొల్వ లేదు మా
 కొండవంకఁ జూడకుండ బండి

యైన డిగ్గడయ్య నూనుండు తెలిపిన

వినియు వినని యట్లు వెడలు మనియె.

257

ఉ. వాని తనూజు పోత్రుండు స్వవార్షికలభికి బీరీకాపురా
స్థానికి వచ్చి నిన్ను దగు సత్కృతులం గని యింటి కేగువాఁ
డై నియమంబున బదగ యాజలమజ్జన మాచరించి య
చోచ్చనిడఁ బిండదానము విశుద్ధమతిన్ స్వపితృప్రియంబుగాన్

శా. దానం జేసియు నీవు జేసిన తదుద్యద్వాకిప్లుతిం జేసియున్
వానిం బాసి తొలంగెఁ గ్రూరత యింకం బై శాచకవ్యక్తి యె.
ద్దానిం బాయు నటన్న బంధురసహోతర్వారిపూరంబులం
దానం బాడిన వీడు వీనిసఖులుం ధన్యాత్ములౌదు ర్వడిన్.

గీ. అనిన నిపుడయే వచ్చెద ననుచు మాని
వర్యుఁ డగ్గిరివరబహిర్వాసులైన
వాండ్ర నందఱు బంధు రవారి ముంప
నందఱుండు వెల్పుడు నంతలోన.

260

క. ¹ఇంగలము లగ్నిశిఖా
సంగంబున దీప్తి వడసి క్షణమాత్రములో
నంగారము లయినట్లుల
పోంగారు మనోజ్ఞరూపములఁ గని వారల్.

261

క. మునుపటి కొలంది ప్రాయము

మునుపటి కొలంది యగు రూపమును గని వారల్

మునుపటిగొనమొక్కటిఁ గన

రసఘం బగు తత్పరోమహత్త్వం బనదే. 262

క. నారదుఁ డచట నె యున్నటు

లారక్షకుడైన శౌరి నరసి తదాజ్ఞన్

వారికి నందఱు కపుడా

నారాయణుపాదదర్శనంబు ఘటిగిచ్చెన్. 263

గీ. దయను గతపావులయిన యందఱును గాంచి

శౌరి కరుణించి మీ కల్మషములు వాసెఁ

భావనాకృతులైతిరి భవ్యులార

యనుచుఁ గ్రమ్మఱ నమ్మాని నరసి పలికె. 264

క. కరుణం దారకమున ¹ద్వ్య

క్షరి నుపదేశింపు. మిప్రజకు వెన వారుం

దురు సాంతానికలోకము

లిరవులుగా నిర్విఘారవృత్తి దలిర్పన్. 265

మ. ఇక నక్కన్నె. త్రిలింగ దేశధరణీ భృన్మృళిదేవేంద్రా
నొకొ కాకుండు నొకొ యటంచు మదిలో నొకొంతుండేహ మొ

నకు మా రాజు నిజానురక్తను గుణజ్ఞుడౌటచేఁ బెండ్లి యా
డక వర్జించు నె యిట్టిచుట్టముల వీడం జూచునే యెయ్యెడన్. 266

క. ఎల్లియె యయ్యురువురకును

దెల్లంబుగఁ బెండ్లియగు నదే పయనంబై

తల్లి దన పరిజనముతో

నల్లునిపురిఁ జేర నరుగు నారయు మెదుటన్.

267

సీ. ఈముద్దుఁగొమ్మ మాఁడేండ్లప్రాయంబున

నుండ నిక్కొండపైనున్న మమ్ముఁ

గొలువంగఁ బరిజనంబులతోడఁ దలిదండ్రు

లేతెంచి మాకు సంప్రీతిఁ జేయ

సంధ్రదేశేంద్రపురంధ్రియా నిది యంచు

వరము మే మొసఁగంగఁ బడసి యేగు

నపు డంగరక్షకైయస్సదాకృతితోడి

కనకప్రతిమ దీని కంఠసీమ

తే. గీ. హఠతరళంబుగాఁ గూర్చి యరుగునంతః

వత్సరంబున నగ్గజధ్వజవిభండు

వినయవతియందుఁగలభాంకుఁ డనెడి విభునిఁ

గనియె నీభద్రమతి యను కన్నె వెనుక.

268

గీ. ¹స్వాప మెప్పుడు నొప్పదు సాంధ్యవేళ
ముక్తమూర్ధజులై నిద్ర పోవగూడ
దనుచు నిమ్మిద్దియ యెఱుంగ కట్టొనర్చు
నంత నంతర మొదవె భూతాళిగవియ.

269

చ. అది యటు లుండ నిమ్మ సముదాయం డహానుఁబాహఃశౌచ్యంబు
నృదరిపుహరి పీఠపుర నాఘంబు పుణ్యయశోభిధానుఁ డొ
ప్పిద ముగ నెల్లి భద్రమతిఁ జెంజిలి చకా నిక నత్పరంబులొ
హృదయ మెలర్ప మేము వసియింపఁగ నచ్చటి కేగఁగా నలెన్.

ఉ. తద్దయు నీవు లోకహిత తత్పరతన్ మముఁ గొన్ని కోరితిం
కెద్దియు నేనిఁ గోర్కె గల దేని ఘటింతుము వేడు మంచునా
నద్దివిజేద్రవందిత దయాసమాససు వేంకటేశ్వరం
శెద్దయుఁబ్రాద్దుకోర్కులిడఁ బేర్కొని యమ్మని నల్కె నిమ్మెయిన్

సీ. సుకవిసారస్వతస్థరణంబు రసికాంత

రంగరంజకమై యొసంగవలయు

నృపనచువ్యాపార మేపార దాక్షిణ్య

మున జనానసవృత్తిఁ బూనవలయుఁ

బర్జన్యుఁ డనుకూల వర్షియై కర్షక

హర్షక రోత్కర్షనలర వలయు

జనపదగులు సుభిక్షంబులై తృణకాష్ఠ
జలసమృద్ధములుగాఁ జెలఁగ వలయుఁ

తే. గీ, బ్రకృతిజనసంచయంబుఁ బరస్పరంబు
జెలిమి వాటించి పాడిమై నెలమిగాంచి
కలిమిని నహించి పాడిపంటల రహించి
రాజవిశ్వాసపరతచేఁ బ్రాణ వలయు.

272

క. అని ముని ¹యాశాస్యము దె
ల్పిన విని గరుడాద్రివాసి వేంకటరమణుం
డనుమోదంబున నిప్పని
కనుమతి గావించు ననుచు ననియెం గరుణన్.

273

సీ. బ్రహ్మవిద్యామహాప్రజ్ఞానిధిత్వంబు
దివిజేంద్రసదృశవైభవ సమృద్ధి
యనితీకశ్యపసమానాపత్యయోగంబు
సంద్రనాయకకౌతుకానుషక్తిఁ
నారదప్రతిమానతారకజపసిద్ధి
ధూర్జటినిభధూతదోషవృత్తి
హీనభూతాభసాంతానికలోకాప్తి
వల్లవతుల్యకై వల్యపదవి

తే. గీ. యేతిదస్మత్ప్రపూతవిభ్యాతమహిమ
సహితమహితకధావిధశ్రవణపఠన
నిరతనిరతుల కొదవు మానివర! వార.
లు న్నెడల నీతలంచి నట్లుండుజుమ్మ.

274

గీ. అడరు ముసివాస మొంటిమామిడి యనంగ
విప్రరాక్షసురావి రావికముపాడు
ద్విజుడు వార్చెద ననుగుంట తేటగుంట
వల్లవులపల్లె గోపాల పట్టనంబు.

275

శా. లోకానుగ్రహకాంక్ష సీగతిఁ గృపాభండై మరున్నొనికా
శ్రీకాంతుండు వరంబు లిచ్చి దని యించె దార్ద్రభూమిధరా
స్తోకశ్రీమహిమంబు శౌనకముఖిర్నుల్ ప్రీతిఁ బొందంగ వి
ద్యాకల్పం డగు సూతుఁడుం దెలిపె నిట్లత్యంతమోదంబునన్ . 276

మ. శుభసంధాయక శాలివాహనశ¹ కేషుశ్రోత్రహస్తీందు స
చ్చభకృద్వత్సరచైత్రశుద్ధనవమీ శుభ్రాంశుజాహంబునం
దు భవద్భావుక పాదమూలమున నెంతోభక్తి నర్పించితిం
బ్రభుతంగైకొని రామ యాకృతిఁ గృపం బ్రఖ్యాతి నొందింపవే.

క. శ్రీరమ్యగుణస్తోమా!
రారాజత్కీర్తికామ¹! రాజలలామా!
శారీసన్నతనామా!
తారకమంత్రార్థతత్త్వ ధామా! రామా.

278

శా. లంకారాజ్యనివేళితారిసహజశ్లాఘార్హ బాహానిరా
తంకప్రేరేపణబలాబలా ! హితహితార్థప్రేషితస్వర్ణస
త్పంకేరుత్పరపారితోషికనితాంతప్రీతరత్నాంగదా
లంకారద్వయదానమోదపరిభేలద్వాయుజాతాంగదా.

279

మా.సి. శ్రీవిభసాస్పదశైంఖరధాంగకచిహ్నమునోహరిమంసదా
భానుక దేవులపల్లికులప్రభవద్విజపూడితభవ్యపదా !
రానుకులోత్తమరాజశిఖామణి రామధరావరసందనస
ద్భావకుమారమహీపతిసూర్యనృపాలముహుఃపరిపాలనధీ.

—|| గ ద్య ము . ||—

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిధన్య కాండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధీసేతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకట కృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకట కృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
ధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం

బైన మహేంద్రవిజయం బనా

ప్రబంధంబునందుఁ సర్వంబు

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రామాస్మరణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

